



مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

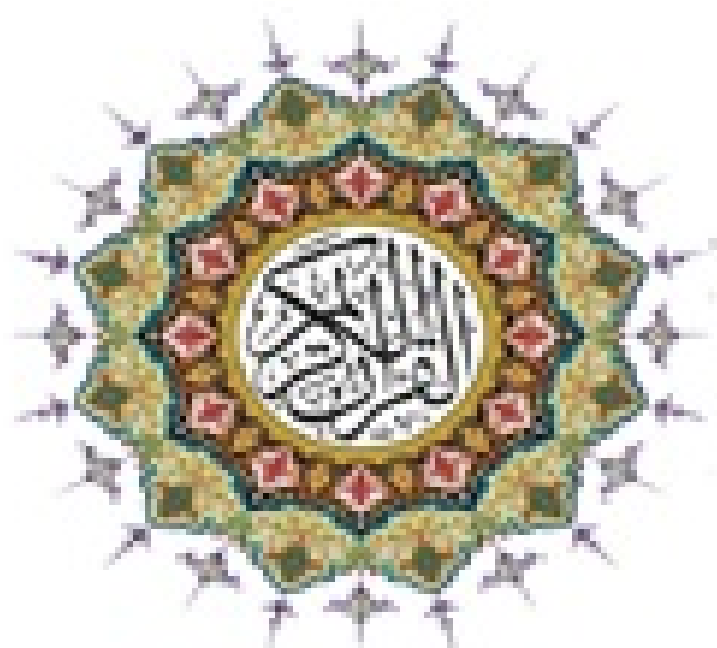
گامی



عمران
علیه السلام

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

علم مفاهیم شناسی در قرآن



جلد ۹۰

رسول ملکیان اصفهانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علم مفاهيم شناسي در قرآن سري جديد جلد 90

نويسنده:

رسول ملكيان اصفهاني

ناشر چاپي:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۴۳	علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد ۹۰
۴۳	مشخصات کتاب
۴۳	۱- مجرم
۴۳	۱- جامعه مجرم
۴۳	۲- حبس مجرم
۴۳	۳- سوزاندن مجرم در قوم ابراهیم
۴۴	۴- عذاب اقوام مجرم
۴۵	۵- عذاب جامعه مجرم
۴۵	۶- قتل مجرم در قوم ابراهیم
۴۵	۷- محرومیت جامعه مجرم
۴۵	۸- منافقان مجرم
۴۷	۹- {مجرمان}
۵۳	۱۰- آرزوی اخروی مجرمان
۵۳	۱۱- آموزش مجرمان
۵۵	۱۲- اتمام حجت بر مجرمان
۵۵	۱۳- اجتناب از امداد به مجرمان
۵۵	۱۴- اقرار مجرمان
۵۵	۱۵- انتقام از مجرمان
۵۷	۱۶- اندوه اخروی مجرمان
۵۷	۱۷- برخورد با مجرمان
۵۷	۱۸- تبیین خط مشی مجرمان
۵۸	۱۹- تحقیر اخروی مجرمان
۵۹	۲۰- تحقیق تاریخ مجرمان

۵۹	۲۱- تعجیل در هلاکت مجرمان
۵۹	۲۲- توبه مجرمان
۵۹	۲۳- جاودانگی عذاب مجرمان
۶۱	۲۴- جایزه در دستگیری مجرمان
۶۱	۲۵- جواز بازجویی از مجرمان
۶۱	۲۶- جواز بازداشت مجرمان
۶۱	۲۷- حتمیت عذاب مجرمان
۶۱	۲۸- حسابرسی مجرمان
۶۳	۲۹- حق ناپذیری مجرمان
۶۳	۳۰- حیات مجرمان
۶۳	۳۱- رد استمهال مجرمان
۶۳	۳۲- روش برخورد با مجرمان
۶۵	۳۳- روش تشخیص مجرمان
۶۵	۳۴- زمینه عذاب مجرمان
۶۵	۳۵- زندگی اخروی مجرمان
۶۵	۳۶- شدت عذاب اخروی مجرمان
۶۷	۳۷- شفاعت از مجرمان
۶۷	۳۸- ظلم مجرمان
۶۷	۳۹- عجز مجرمان
۶۷	۴۰- عذاب اخروی مجرمان
۶۹	۴۱- عذاب استیصال مجرمان
۶۹	۴۲- عذاب دنیوی مجرمان
۶۹	۴۳- عفو مجرمان
۷۰	۴۴- غفلت اکثریت مجرمان
۷۱	۴۵- فرجام مجرمان
۷۱	۴۶- فرصت به مجرمان

۷۱	۴۷- قصاص مجرمان
۷۲	۴۸- کیفر مجرمان
۷۵	۴۹- مبارزه با مجرمان
۷۷	۵۰- مجرمان در جهنم
۷۷	۵۱- مجرمان در قیامت
۷۹	۵۲- محاکمه مجرمان
۷۹	۵۳- محرومیت مجرمان
۷۹	۵۴- منشأ تأخیر کیفر مجرمان
۷۹	۵۵- منشأ مهلت به مجرمان
۸۱	۵۶- مؤمنان و مجرمان
۸۱	۵۷- مهلت به مجرمان
۸۱	۵۸- ناخشنودی مجرمان
۸۱	۵۹- ورود مجرمان به جهنم
۸۳	۶۰- وعده به مجرمان
۸۳	۶۱- ویژگیهای عذاب مجرمان
۸۳	۶۲- ویژگیهای مجرمان
۸۳	۶۳- هشدار به مجرمان
۸۵	۶۴- هلاکت مجرمان
۸۵	۶۵- یأس اخروی مجرمان
۸۶	۲- مجسمه
۸۶	۱- احکام مجسمه سازی
۸۶	۲- انگیزه مجسمه سازی سامری
۸۶	۳- تاریخ مجسمه سازی
۸۷	۴- جواز مجسمه سازی
۸۷	۵- مجسمه سازی بنی اسرائیل
۸۷	۶- مجسمه سازی جن

۸۸	۷- مجسمه سازی سامری
۸۹	۸- مجسمه گوساله نر
۹۱	۹- مجسمه معبودان باطل
۹۱	۱۰- مجسمه های سلیمان(ع)
۹۳	۱۱- احکام مجسمه سازی
۹۳	۱۲- انگیزه مجسمه سازی سامری
۹۳	۱۳- تاریخ مجسمه سازی
۹۳	۱۴- جواز مجسمه سازی
۹۵	۱۵- مجسمه سازی بنی اسرائیل
۹۵	۱۶- مجسمه سازی جن
۹۵	۱۷- مجسمه سازی سامری
۹۸	۳- مجلس
۹۸	۱- آثار اسکان به واردین به مجلس
۹۸	۲- آداب مجلس
۱۰۰	۳- اجتناب از مجلس گناه
۱۰۰	۴- اسکان به واردین به مجلس
۱۰۰	۵- اشراف در مجلس محمد(صلی الله علیه و آله)
۱۰۲	۶- اهمیت آداب مجلس
۱۰۲	۷- اهمیت اسکان به واردین به مجلس
۱۰۲	۸- بی نیازی حاضران در مجلس محمد(صلی الله علیه و آله)
۱۰۳	۹- پاداش اسکان به واردین به مجلس
۱۰۴	۱۰- حضور در مجلس غیبت
۱۰۴	۱۱- زلیخا قبل از مجلس بازجویی
۱۰۶	۱۲- زمینه حضور در مجلس محمد(صلی الله علیه و آله)
۱۰۶	۱۳- زن و مجلس مردان
۱۰۶	۱۴- زنان اشراف مصر در مجلس زلیخا

- ۱۵- ساره در مجلس ملائکه ۱۰۶
- ۱۶- شرایط حضور در مجلس محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۰۸
- ۱۷- شرایط حضور در مجلس موعظه ۱۰۸
- ۱۸- شرکت در مجلس گناه ۱۱۰
- ۱۹- عبدالله بن ام مکتوم در مجلس محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۱۰
- ۲۰- عثمان بن عفان در مجلس محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۱۰
- ۲۱- فرجام حاضران در مجلس محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۱۱
- ۲۲- مجلس انس بهشتیان ۱۱۲
- ۲۳- مجلس انس متقین ۱۱۴
- ۲۴- مجلس حرام ۱۱۴
- ۲۵- مجلس گناه ۱۱۴
- ۲۶- مجلس مهمانی زلیخا ۱۱۴
- ۲۷- همسر پادشاه مصر در مجلس زلیخا ۱۱۶
- ۴- مجمع البحرین ۱۱۸
- ۱- خضر(ع) در مجمع البحرین ۱۱۸
- ۲- مسافرت موسی(ع) به مجمع البحرین ۱۱۸
- ۳- موسی(ع) در مجمع البحرین ۱۱۸
- ۴- موقعیت جغرافیایی مجمع البحرین ۱۲۰
- ۵- یوشع(ع) در مجمع البحرین ۱۲۱
- ۵- مجوس ۱۲۳
- ۱- اتمام حجت با مجوس ۱۲۳
- ۲- جزیه از مجوس ۱۲۳
- ۳- ردایل مجوس ۱۲۳
- ۴- شرارت مجوس ۱۲۴
- ۵- مجوس از اهل کتاب ۱۲۴
- ۶- توحید در مجوسیت ۱۲۴

- ۱۲۶----- ۶- محارب
- ۱۲۶----- ۱- محارب
- ۱۲۶----- ۲- آثار استیمان محارب
- ۱۲۶----- ۳- آموزش کافران محارب
- ۱۲۸----- ۴- احسان به کافران محارب
- ۱۲۹----- ۵- احکام محارب
- ۱۳۲----- ۶- اعدام محارب
- ۱۳۴----- ۷- افساد محارب
- ۱۳۵----- ۸- افشای محارب
- ۱۳۶----- ۹- اقسام حد محارب
- ۱۳۶----- ۱۰- ایمان کافران محارب
- ۱۳۸----- ۱۱- پشیمانی محارب
- ۱۳۸----- ۱۲- تبعید محارب
- ۱۴۰----- ۱۳- تسلیم محارب
- ۱۴۰----- ۱۴- توبه محارب
- ۱۴۰----- ۱۵- جنگ با کافران محارب
- ۱۴۲----- ۱۶- حبس محارب
- ۱۴۲----- ۱۷- حد محارب
- ۱۴۴----- ۱۸- دوستان کافران محارب
- ۱۴۴----- ۱۹- دوستی با امدادگران کافران محارب
- ۱۴۴----- ۲۰- دوستی با کافران محارب
- ۱۴۵----- ۲۱- شکست کافران محارب
- ۱۴۶----- ۲۲- ظلم کافران محارب
- ۱۴۶----- ۲۳- فرجام محارب
- ۱۴۶----- ۲۴- قبول پناهندگی کافران محارب
- ۱۴۸----- ۲۵- قبول توبه محارب

- ۱۴۸ ۲۶- قتل کافران محارب
- ۱۴۸ ۲۷- کافران محارب
- ۱۴۹ ۲۸- کافران محارب پناهنده
- ۱۵۰ ۲۹- کیفر اخروی محارب
- ۱۵۰ ۳۰- کیفر دنیوی محارب
- ۱۵۰ ۳۱- کیفر کافران محارب
- ۱۵۱ ۳۲- کیفر محارب
- ۱۵۶ ۳۳- گناه محارب
- ۱۵۶ ۳۴- مالکیت محارب
- ۱۵۸ ۳۵- مبارزه با کافران محارب
- ۱۵۸ ۳۶- مجازات کافران محارب
- ۱۵۸ ۳۷- مسئولیت محارب
- ۱۵۹ ۳۸- مشرکان محارب
- ۱۶۰ ۳۹- مؤاخذه کافران محارب
- ۱۶۰ ۴۰- جنگ با غیر محاربان
- ۱۶۰ ۴۱- جنگ با محاربان
- ۱۶۲ ۴۲- جهاد با محاربان
- ۱۶۲ ۴۳- حرمت تقویت محاربان
- ۱۶۳ ۴۴- شکست محاربان با خدا
- ۱۶۴ ۴۵- محاربان با خدا
- ۱۶۴ ۴۶- محاربان با محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۱۶۴ ۴۷- جرم محاربه
- ۱۶۶ ۴۸- محاربه اشراف فرعون
- ۱۶۶ ۴۹- محاربه فرعون
- ۱۶۶ ۵۰- موارد محاربه
- ۱۶۹ ۷- محارم

- ۱- محارم ۱۶۹
- ۲- ازدواج با محارم ۱۶۹
- ۳- محارم رضاعی ۱۷۱
- ۴- محارم سبب ۱۷۱
- ۵- محارم نسبی ۱۷۳
- ۶- محارم همسران محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۷۳
- ۷- احکام محرمیت ۱۷۳
- ۸- محرمیت برادر ۱۷۵
- ۹- محرمیت برادر زاده ۱۷۵
- ۱۰- محرمیت برادران همسران محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۷۵
- ۱۱- محرمیت برادرزادگان همسران محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۷۶
- ۱۲- محرمیت برده ۱۷۷
- ۱۳- محرمیت پدر ۱۷۷
- ۱۴- محرمیت پدر شوهر ۱۷۷
- ۱۵- محرمیت پدران همسران محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۷۹
- ۱۶- محرمیت پسر شوهر ۱۷۹
- ۱۷- محرمیت پسران همسران محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۷۹
- ۱۸- محرمیت خادم ساده لوح ۱۸۱
- ۱۹- محرمیت خواجه سرایان ۱۸۱
- ۲۰- محرمیت خواهر زاده ۱۸۱
- ۲۱- محرمیت خواهرزادگان همسران محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۸۳
- ۲۲- محرمیت شوهر ۱۸۳
- ۲۳- محرمیت فرزند ۱۸۳
- ۲۴- محرمیت کودک ۱۸۳
- ۸- محبت ۱۸۶
- ۱- آثار محبت ۱۸۶

- ۲- آثار محبت اهل بیت(ع) ----- ۱۸۸
- ۳- آثار محبت به اهل بیت(ع) ----- ۱۹۰
- ۴- آثار محبت در مؤمنان ----- ۱۹۰
- ۵- آثار محبت یعقوب(ع) به بنیامین ----- ۱۹۰
- ۶- آثار محبت یعقوب(ع) به یوسف(ع) ----- ۱۹۰
- ۷- ارزش محبت خدا ----- ۱۹۲
- ۸- اظهار محبت برادران یوسف ----- ۱۹۲
- ۹- اظهار محبت به سپاه ----- ۱۹۲
- ۱۰- القای محبت مؤمنان در قلبها ----- ۱۹۲
- ۱۱- اهتمام ابراهیم(ع) به محبت خدا ----- ۱۹۴
- ۱۲- اهمیت جلب محبت خدا ----- ۱۹۴
- ۱۳- اهمیت محبت اهل بیت(ع) ----- ۱۹۴
- ۱۴- اهمیت محبت به امام حسن(ع) ----- ۱۹۶
- ۱۵- اهمیت محبت به امام حسین(ع) ----- ۱۹۶
- ۱۶- اهمیت محبت به امام علی(ع) ----- ۱۹۶
- ۱۷- اهمیت محبت به خدا ----- ۱۹۶
- ۱۸- اهمیت محبت به فاطمه(س) ----- ۱۹۸
- ۱۹- اهمیت محبت خدا ----- ۱۹۸
- ۲۰- پاداش محبت اهل بیت(ع) ----- ۱۹۸
- ۲۱- پاداش محبت به اهل بیت(ع) ----- ۲۰۰
- ۲۲- پرسش از محبت اهل بیت(ع) ----- ۲۰۰
- ۲۳- جلب محبت خدا ----- ۲۰۰
- ۲۴- درخواست محبت به نسل ابراهیم(ع) ----- ۲۰۲
- ۲۵- دعوت به محبت اهل بیت(ع) ----- ۲۰۲
- ۲۶- زمینه محبت اهل مکه ----- ۲۰۲
- ۲۷- زمینه محبت به مؤمنان ----- ۲۰۴

- ۲۰۴ ۲۸- زمينه محبت خدا
- ۲۰۶ ۲۹- عوامل جلب محبت خدا
- ۲۰۶ ۳۰- عوامل محبت
- ۲۰۸ ۳۱- عوامل محبت خدا
- ۲۰۸ ۳۲- عوامل محبت مؤمنان
- ۲۰۸ ۳۳- محبت ابراهيم(ع)
- ۲۱۰ ۳۴- محبت ابراهيم(ع) به اسماعيل(ع)
- ۲۱۰ ۳۵- محبت اخروي بندگان خدا
- ۲۱۰ ۳۶- محبت اخروي مخلصين
- ۲۱۰ ۳۷- محبت الله
- ۲۱۴ ۳۸- محبت امام علي(ع)
- ۲۱۴ ۳۹- محبت اهل بيت(ع)
- ۲۱۵ ۴۰- محبت اهل مكه به مؤمنان
- ۲۱۶ ۴۱- محبت به اهل بيت(ع)
- ۲۱۷ ۴۲- محبت به بنيامين
- ۲۱۸ ۴۳- محبت به توابين
- ۲۱۸ ۴۴- محبت به خدا
- ۲۲۰ ۴۵- محبت به خير خواهان
- ۲۲۰ ۴۶- محبت به گمراهان
- ۲۲۱ ۴۷- محبت به مؤمنان
- ۲۲۲ ۴۸- محبت به واعظان
- ۲۲۲ ۴۹- محبت به يتيم
- ۲۲۲ ۵۰- محبت بهشتيان
- ۲۲۴ ۵۱- محبت خدا
- ۲۳۳ ۵۲- محبت در موعظه
- ۲۳۴ ۵۳- محبت در ولايت

- ۲۳۴ ----- ۵۴- محبت در تبلیغ
- ۲۳۴ ----- ۵۵- محبت در تربیت
- ۲۳۴ ----- ۵۶- محبت شعیب(ع)
- ۲۳۵ ----- ۵۷- محبت لقمان
- ۲۳۶ ----- ۵۸- محبت ممنوع
- ۲۳۶ ----- ۵۹- محبت مؤمنان
- ۲۳۶ ----- ۶۰- محبت هود(ع)
- ۲۳۸ ----- ۶۱- محبت یحیی(ع)
- ۲۳۸ ----- ۶۲- محبت یعقوب(ع) به بنیامین
- ۲۴۰ ----- ۶۳- محبت یعقوب(ع) به فرزندان
- ۲۴۲ ----- ۶۴- محبت یعقوب(ع) به یوسف(ع)
- ۲۴۴ ----- ۶۵- محبت یوسف(ع) به مادر
- ۲۴۵ ----- ۶۶- محبت یوسف(ع) به یعقوب(ع)
- ۲۴۶ ----- ۶۷- محرومان از محبت خدا
- ۲۵۰ ----- ۶۸- محرومیت از محبت خدا
- ۲۵۲ ----- ۶۹- مراتب محبت
- ۲۵۳ ----- ۷۰- منشأ محبت
- ۲۵۴ ----- ۷۱- منشأ محبت به یحیی(ع)
- ۲۵۴ ----- ۷۲- موجبات محبت خدا
- ۲۵۶ ----- ۷۳- نشانه های محبت خدا
- ۲۵۶ ----- ۷۴- نعمت محبت اهل بیت
- ۲۵۸ ----- ۷۵- ارزش محبت خدا
- ۲۵۸ ----- ۷۶- اهتمام ابراهیم(ع) به محبت خدا
- ۲۵۸ ----- ۷۷- اهمیت جلب محبت خدا
- ۲۵۸ ----- ۷۸- اهمیت محبت خدا
- ۲۶۰ ----- ۷۹- جلب محبت خدا

- ۲۶۰ ۸۰- زمینه محبت خدا
- ۲۶۲ ۸۱- عوامل جلب محبت خدا
- ۲۶۲ ۸۲- عوامل محبت خدا
- ۲۶۲ ۸۳- محبت خدا
- ۲۷۲ ۸۴- محرومان از محبت خدا
- ۲۷۶ ۸۵- محرومیت از محبت خدا
- ۲۷۹ ۸۶- موجبات محبت خدا
- ۲۸۰ ۸۷- نشانه های محبت خدا
- ۲۸۲ ۸۸- بهترین محبوب
- ۲۸۲ ۸۹- علاقه به محبوب شدن
- ۲۸۲ ۹۰- محبوب خدا
- ۲۸۲ ۹۱- محبوب مؤمنان
- ۲۸۴ ۹۲- {محبوبان}
- ۲۸۴ ۹۳- اجابت دعای محبوبان خدا
- ۲۸۴ ۹۴- استغفار محبوبان خدا
- ۲۸۴ ۹۵- سوءاستفاده از محبوبان جامعه
- ۲۸۵ ۹۶- سوگند به محبوبان
- ۲۸۶ ۹۷- فرجام محبوبان خدا
- ۲۸۶ ۹۸- فضایل محبوبان
- ۲۸۶ ۹۹- فضایل محبوبان خدا
- ۲۸۶ ۱۰۰- محبوبان الله
- ۲۸۸ ۱۰۱- محبوبان خدا
- ۲۹۰ ۱۰۲- مصالح محبوبان خدا
- ۲۹۰ ۱۰۳- مقامات محبوبان خدا
- ۲۹۰ ۱۰۴- نیوت و اندوه بر فراق محبوبان
- ۲۹۰ ۱۰۵- نیوت و گریه بر فراق محبوبان

- ۱۰۶- {محبوبان خدا} ۲۹۲
- ۱۰۷- اجابت دعای محبوبان خدا ۲۹۹
- ۱۰۸- استغفار محبوبان خدا ۳۰۰
- ۱۰۹- فرجام محبوبان خدا ۳۰۰
- ۱۱۰- فضایل محبوبان خدا ۳۰۰
- ۱۱۱- محبوبان خدا ۳۰۰
- ۱۱۲- مصالح محبوبان خدا ۳۰۲
- ۱۱۳- مقامات محبوبان خدا ۳۰۳
- ۱۱۴- آثار محبوبیت موسی(ع) ۳۰۴
- ۱۱۵- زمینه محبوبیت ۳۰۴
- ۱۱۶- زمینه محبوبیت یحیی(ع) ۳۰۴
- ۱۱۷- عوامل محبوبیت ۳۰۶
- ۱۱۸- محبوبیت ابراهیم(ع) ۳۰۶
- ۱۱۹- محبوبیت پیروان ابراهیم(ع) ۳۰۶
- ۱۲۰- محبوبیت خدا ۳۰۷
- ۱۲۱- محبوبیت صالحان ۳۰۸
- ۱۲۲- محبوبیت عادلان ۳۰۸
- ۱۲۳- محبوبیت عدالتخواهان ۳۰۸
- ۱۲۴- محبوبیت لقمان ۳۱۰
- ۱۲۵- محبوبیت متقین ۳۱۰
- ۱۲۶- محبوبیت مجاهدان ۳۱۰
- ۱۲۷- محبوبیت محسنان ۳۱۲
- ۱۲۸- محبوبیت محمد(صلی الله علیه و آله) ۳۱۲
- ۱۲۹- محبوبیت مسلمانان صدراسلام ۳۱۳
- ۱۳۰- محبوبیت موسی(ع) ۳۱۴
- ۱۳۱- محبوبیت مؤمنان ۳۱۴

- ۱۳۲- محبوبیت یحیی(ع) ۳۱۵
- ۱۳۳- منشأ محبوبیت موسی(ع) ۳۱۶
- ۱۳۴- نشانه های محبوبیت ۳۱۶
- ۱۳۵- {محبان خدا} ۳۱۶
- ۹- محضر ۳۱۸
- ۱- آثار تذکر حالات محضر ۳۱۸
- ۲- ادراک محضر ۳۱۸
- ۳- استحاله نجات محضر ۳۱۸
- ۴- پیشینه همراهی محضر ۳۲۰
- ۵- تشبیه به محضر ۳۲۰
- ۶- تشبیه به نگاه محضر ۳۲۰
- ۷- توبه محضر ۳۲۱
- ۸- سخنان محضر ۳۲۲
- ۹- محضر در محضر خدا ۳۲۲
- ۱۰- محضر در محضر ملائکه ۳۲۳
- ۱۱- نزدیکی خدا به محضر ۳۲۴
- ۱۲- نزدیکی ملائکه مرگ به محضر ۳۲۴
- ۱۳- نقش همراهان محضر ۳۲۴
- ۱۴- همراهان محضر ۳۲۴
- ۱۵- یأس از محضر ۳۲۶
- ۱۶- یأس خویشاوندان محضر ۳۲۶
- ۱۰- محرمات ۳۲۷
- ۱- محرمات ۳۲۷
- ۲- آثار اجتناب از محرمات ۴۰۳
- ۳- آثار ارتکاب محرمات ۴۰۳
- ۴- اجتناب از استماع محرمات ۴۰۵

- ۴۰۵ ۵- اجتناب از محرمات
- ۴۰۷ ۶- احکام محرمات
- ۴۰۷ ۷- ارتکاب محرمات
- ۴۰۷ ۸- استفاده از محرمات
- ۴۱۱ ۹- استفاده از محرمات در اضطرار
- ۴۱۳ ۱۰- اعراض از محرمات
- ۴۱۳ ۱۱- پلیدی محرمات
- ۴۱۳ ۱۲- تبیین محرمات
- ۴۱۴ ۱۳- تحلیل محرمات
- ۴۱۷ ۱۴- تشریح محرمات
- ۴۱۷ ۱۵- توقیفیت محرمات
- ۴۱۷ ۱۶- حتمیت عذاب مرتکبان محرمات
- ۴۱۷ ۱۷- حرمت تحلیل محرمات
- ۴۱۹ ۱۸- خبائث محرمات
- ۴۱۹ ۱۹- رفع آثار محرمات در اضطرار
- ۴۱۹ ۲۰- زمینه ترک محرمات
- ۴۱۹ ۲۱- عوامل اجتناب از محرمات
- ۴۲۱ ۲۲- عوامل ارتکاب محرمات
- ۴۲۱ ۲۳- عوامل تحلیل محرمات
- ۴۲۱ ۲۴- فلسفه محرمات
- ۴۲۱ ۲۵- فواید محرمات
- ۴۲۳ ۲۶- کسب با محرمات
- ۴۲۳ ۲۷- گناه ارتکاب محرمات
- ۴۲۳ ۲۸- مبارزه با محرمات مجعول
- ۴۲۳ ۲۹- محدوده استفاده از محرمات
- ۴۲۵ ۳۰- محدوده محرمات

- ۴۲۵ ----- ۳۱- محدودیت محرمات
- ۴۲۵ ----- ۳۲- محرمات احرام
- ۴۲۹ ----- ۳۳- محرمات بنی اسرائیل
- ۴۳۱ ----- ۳۴- محرمات بی گناه
- ۴۳۱ ----- ۳۵- محرمات تورات
- ۴۳۲ ----- ۳۶- محرمات جاهلیت
- ۴۳۳ ----- ۳۷- محرمات جهنمیان
- ۴۳۳ ----- ۳۸- محرمات حرم
- ۴۳۴ ----- ۳۹- محرمات در ادیان
- ۴۳۵ ----- ۴۰- محرمات در بهشت آدم(ع)
- ۴۳۵ ----- ۴۱- محرمات در جاهلیت
- ۴۳۹ ----- ۴۲- محرمات یعقوب(ع)
- ۴۳۹ ----- ۴۳- محرمات یهود
- ۴۴۳ ----- ۴۴- محمد(صلی الله علیه و آله) و محرمات یهود
- ۴۴۳ ----- ۴۵- مراتب محرمات
- ۴۴۴ ----- ۴۶- ملاک تحریم محرمات
- ۴۴۵ ----- ۴۷- ملاک محرمات
- ۴۴۵ ----- ۴۸- ملاکهای محرمات
- ۴۴۵ ----- ۴۹- منشأ محرمات
- ۴۴۷ ----- ۱۱- محرومیت
- ۴۴۷ ----- ۱- محرومیت
- ۴۴۷ ----- ۲- آثار محرومیت از آمرزشهای خدا
- ۴۴۷ ----- ۳- آثار محرومیت از ایمان
- ۴۴۹ ----- ۴- آثار محرومیت از حمایت خدا
- ۴۴۹ ----- ۵- آثار محرومیت از درک آیات خدا
- ۴۴۹ ----- ۶- آثار محرومیت از رحمت

- ۴۵۱ ۷- آثار محرومیت از عنایتهای خدا
- ۴۵۱ ۸- آثار محرومیت از نعمت
- ۴۵۱ ۹- آثار محرومیت از ولایت خدا
- ۴۵۲ ۱۰- آثار محرومیت از هدایت
- ۴۵۳ ۱۱- آثار محرومیت دنیوی
- ۴۵۳ ۱۲- آرزوی محرومیت از تکلیف
- ۴۵۳ ۱۳- آرزوی محرومیت از شعور
- ۴۵۵ ۱۴- حتمیت محرومیت فاسقان
- ۴۵۵ ۱۵- دلایل محرومیت اهل عذاب
- ۴۵۵ ۱۶- زمینه محرومیت از تزکیه
- ۴۵۵ ۱۷- زمینه محرومیت از حلال
- ۴۵۷ ۱۸- زمینه محرومیت از درک حقایق
- ۴۵۷ ۱۹- زمینه محرومیت از رحمت
- ۴۵۷ ۲۰- زمینه محرومیت از قرآن
- ۴۵۸ ۲۱- زمینه محرومیت از هدایت
- ۴۵۹ ۲۲- زیان محرومیت از حمایت‌های خدا
- ۴۶۰ ۲۳- شگفتی محرومیت از ادای زکات
- ۴۶۱ ۲۴- شگفتی محرومیت از اعتدال
- ۴۶۱ ۲۵- شگفتی محرومیت از توحید
- ۴۶۱ ۲۶- شگفتی محرومیت از نماز
- ۴۶۳ ۲۷- عوامل محرومیت
- ۴۶۳ ۲۸- عوامل محرومیت آدم(ع)
- ۴۶۵ ۲۹- عوامل محرومیت از آب
- ۴۶۵ ۳۰- عوامل محرومیت از آموزش
- ۴۶۶ ۳۱- عوامل محرومیت از آمرزش‌های خدا
- ۴۶۶ ۳۲- عوامل محرومیت از امداد خویشاوندان

- ۳۳- عوامل محرومیت از امداد دوست ۴۶۷
- ۳۴- عوامل محرومیت از امداد های اخروی ۴۶۷
- ۳۵- عوامل محرومیت از امدادهای خدا ۴۶۷
- ۳۶- عوامل محرومیت از امکانات مادی ۴۶۹
- ۳۷- عوامل محرومیت از امکانات معنوی ۴۶۹
- ۳۸- عوامل محرومیت از بصیرت ۴۷۱
- ۳۹- عوامل محرومیت از بهشت آدم(ع) ۴۷۱
- ۴۰- عوامل محرومیت از پاداش ۴۷۱
- ۴۱- عوامل محرومیت از ثروت ۴۷۲
- ۴۲- عوامل محرومیت از جهاد ۴۷۳
- ۴۳- عوامل محرومیت از حمایت دوستان ۴۷۳
- ۴۴- عوامل محرومیت از خیر ۴۷۳
- ۴۵- عوامل درک حقایق محرومیت از ۴۷۴
- ۴۶- عوامل محرومیت از درک دین ۴۷۵
- ۴۷- عوامل محرومیت از دعای مؤمنان ۴۷۵
- ۴۸- عوامل محرومیت از رحمت ۴۷۶
- ۴۹- عوامل محرومیت از رحمت خدا ۴۷۹
- ۵۰- عوامل محرومیت از رستگاری ۴۸۱
- ۵۱- عوامل محرومیت از رستگاری اخروی ۴۸۱
- ۵۲- عوامل محرومیت از زندگی ۴۸۳
- ۵۳- عوامل محرومیت از سرمای اخروی ۴۸۳
- ۵۴- عوامل محرومیت از سعادت ۴۸۳
- ۵۵- عوامل محرومیت از سعادت اخروی ۴۸۴
- ۵۶- عوامل محرومیت از شفابخشی قرآن ۴۸۵
- ۵۷- عوامل محرومیت از شفاعت ۴۸۵
- ۵۸- عوامل محرومیت از شفاعت اخروی ۴۸۷

- ۴۸۷ ----- ۵۹- عوامل محرومیت از عنایتهای خدا
- ۴۸۷ ----- ۶۰- عوامل محرومیت از فضل خدا
- ۴۸۹ ----- ۶۱- عوامل محرومیت از فهم دین
- ۴۸۹ ----- ۶۲- عوامل محرومیت از فهم قرآن
- ۴۹۱ ----- ۶۳- عوامل محرومیت از فیض خدا
- ۴۹۱ ----- ۶۴- عوامل محرومیت از لطف خدا
- ۴۹۳ ----- ۶۵- عوامل محرومیت از معجزه
- ۴۹۳ ----- ۶۶- عوامل محرومیت از نصرت اخروی خدا
- ۴۹۳ ----- ۶۷- عوامل محرومیت از نصرت خدا
- ۴۹۵ ----- ۶۸- عوامل محرومیت از نصرت‌های خدا
- ۴۹۵ ----- ۶۹- عوامل محرومیت از نعمت
- ۴۹۷ ----- ۷۰- عوامل محرومیت از نعمت‌های اخروی
- ۴۹۷ ----- ۷۱- عوامل محرومیت از نعمت‌های بهشت
- ۴۹۷ ----- ۷۲- عوامل محرومیت از نماز
- ۴۹۷ ----- ۷۳- عوامل محرومیت از وحی
- ۴۹۹ ----- ۷۴- عوامل محرومیت از ولایت خدا
- ۴۹۹ ----- ۷۵- عوامل محرومیت از هدایت
- ۵۰۳ ----- ۷۶- عوامل محرومیت از هدایت‌های خدا
- ۵۰۵ ----- ۷۷- عوامل محرومیت از همراهی با خضر(ع)
- ۵۰۵ ----- ۷۸- عوامل محرومیت انسان
- ۵۰۵ ----- ۷۹- عوامل محرومیت اهل مدین
- ۵۰۵ ----- ۸۰- عوامل محرومیت پسر نوح(ع)
- ۵۰۶ ----- ۸۱- عوامل محرومیت جامعه
- ۵۰۷ ----- ۸۲- عوامل محرومیت حوا
- ۵۰۷ ----- ۸۳- عوامل محرومیت فاسقان
- ۵۰۷ ----- ۸۴- عوامل محرومیت قوم عاد

- ۸۵- عوامل محرومیت کافران ۵۰۹
- ۸۶- عوامل محرومیت مرفهان کافر ۵۰۹
- ۸۷- عوامل محرومیت مکذبان آیات خدا ۵۱۱
- ۸۸- عوامل محرومیت منافقان ۵۱۱
- ۸۹- عوامل محرومیت یهود ۵۱۱
- ۹۰- محرومیت ۵۱۱
- ۹۱- محرومیت ۵۱۳
- ۹۲- محرومیت ابلیس ۵۱۳
- ۹۳- محرومیت اخروی قوم نوح ۵۱۳
- ۹۴- محرومیت اخروی از آشامیدنیها ۵۱۵
- ۹۵- محرومیت اخروی از امدادهای خدا ۵۱۵
- ۹۶- محرومیت اخروی انسان ۵۱۵
- ۹۷- محرومیت اخروی انسان ها ۵۱۵
- ۹۸- محرومیت اخروی دنیاطلبان ۵۱۷
- ۹۹- محرومیت اخروی دین ستیزان ۵۱۷
- ۱۰۰- محرومیت اخروی رهبران کفر ۵۱۷
- ۱۰۱- محرومیت اخروی طغیانگران ۵۱۹
- ۱۰۲- محرومیت اخروی ظالمان ۵۱۹
- ۱۰۳- محرومیت اخروی ظالمان قوم نوح ۵۲۱
- ۱۰۴- محرومیت اخروی فرعون ۵۲۱
- ۱۰۵- محرومیت اخروی فرعونیان ۵۲۲
- ۱۰۶- محرومیت اخروی قوم عاد ۵۲۳
- ۱۰۷- محرومیت اخروی کافران ۵۲۳
- ۱۰۸- محرومیت اخروی کتمان کنندگان دین ۵۲۷
- ۱۰۹- محرومیت اخروی گمراهان ۵۲۹
- ۱۱۰- محرومیت اخروی گناهکاران ۵۲۹

- ۱۱۱- محرومیت اخروی مانعان از دین ۵۲۹
- ۱۱۲- محرومیت اخروی مبعوضان خدا ۵۳۰
- ۱۱۳- محرومیت اخروی مرفهان ۵۳۱
- ۱۱۴- محرومیت اخروی مسرفان ۵۳۱
- ۱۱۵- محرومیت اخروی مشرکان ۵۳۱
- ۱۱۶- محرومیت اخروی معرضان از آیات خدا ۵۳۵
- ۱۱۷- محرومیت اخروی مکذبان ۵۳۵
- ۱۱۸- محرومیت اخروی مکذبان توحید ۵۳۵
- ۱۱۹- محرومیت اخروی مکذبان دین ۵۳۵
- ۱۲۰- محرومیت اخروی مکذبان معاد ۵۳۷
- ۱۲۱- محرومیت اخروی یهود ۵۳۷
- ۱۲۲- محرومیت از آب ۵۳۷
- ۱۲۳- محرومیت از آموزش ۵۳۹
- ۱۲۴- محرومیت از آموزش خدا ۵۳۹
- ۱۲۵- محرومیت از احترام ۵۴۱
- ۱۲۶- محرومیت از احساس خنکی ۵۴۱
- ۱۲۷- محرومیت از استماع آیات خدا ۵۴۱
- ۱۲۸- محرومیت از امداد اخروی ۵۴۱
- ۱۲۹- محرومیت از امداد خدا ۵۴۳
- ۱۳۰- محرومیت از امداد غیبی ۵۴۳
- ۱۳۱- محرومیت از امداد های اخروی ۵۴۳
- ۱۳۲- محرومیت از امداد همسر ۵۴۳
- ۱۳۳- محرومیت از امدادهای خدا ۵۴۵
- ۱۳۴- محرومیت از ایمان ۵۴۵
- ۱۳۵- محرومیت از بصیرت ۵۴۶
- ۱۳۶- محرومیت از بهشت ۵۴۷

- ۱۳۷- محرومیت از بهشت آدم(ع) ۵۴۷
- ۱۳۸- محرومیت از پاداش اخروی ۵۴۹
- ۱۳۹- محرومیت از تزکیه ۵۴۹
- ۱۴۰- محرومیت از تقوا ۵۴۹
- ۱۴۱- محرومیت از توبه ۵۵۱
- ۱۴۲- محرومیت از توشه اخروی ۵۵۱
- ۱۴۳- محرومیت از توفیق ۵۵۱
- ۱۴۴- محرومیت از جهاد ۵۵۲
- ۱۴۵- محرومیت از حقایق ۵۵۳
- ۱۴۶- محرومیت از حمایت خویشاوندان ۵۵۳
- ۱۴۷- محرومیت از حمایت دوستان ۵۵۳
- ۱۴۸- محرومیت از حیات واقعی ۵۵۵
- ۱۴۹- محرومیت از درک حقایق ۵۵۵
- ۱۵۰- محرومیت از درک رازهای آفرینش ۵۵۵
- ۱۵۱- محرومیت از دین ۵۵۵
- ۱۵۲- محرومیت از رحمت ۵۵۷
- ۱۵۳- محرومیت از رحمت اخروی ۵۵۹
- ۱۵۴- محرومیت از رحمت خدا ۵۵۹
- ۱۵۵- محرومیت از رحمت دنیوی ۵۶۳
- ۱۵۶- محرومیت از رستگاری ۵۶۵
- ۱۵۷- محرومیت از روزی اخروی ۵۶۵
- ۱۵۸- محرومیت از روشنایی روز ۵۶۵
- ۱۵۹- محرومیت از زینت اخروی ۵۶۵
- ۱۶۰- محرومیت از سرور اخروی ۵۶۷
- ۱۶۱- محرومیت از سعادت ۵۶۷
- ۱۶۲- محرومیت از شب ۵۶۸

- ۱۶۳- محرومیت از شفاعت ۵۶۹
- ۱۶۴- محرومیت از طیبات ۵۶۹
- ۱۶۵- محرومیت از غزوه تبوک ۵۷۱
- ۱۶۶- محرومیت از غنیمت جنگ ۵۷۱
- ۱۶۷- محرومیت از فضل خدا ۵۷۱
- ۱۶۸- محرومیت از فهم آیات خدا ۵۷۲
- ۱۶۹- محرومیت از فهم تورات ۵۷۳
- ۱۷۰- محرومیت از فهم دین ۵۷۴
- ۱۷۱- محرومیت از قبول دین ۵۷۵
- ۱۷۲- محرومیت از قرآن ۵۷۶
- ۱۷۳- محرومیت از قضاوت محمد(صلی الله علیه و آله) ۵۷۷
- ۱۷۴- محرومیت از لذایذ بهشت ۵۷۷
- ۱۷۵- محرومیت از لطف خدا ۵۷۷
- ۱۷۶- محرومیت از محبت خدا ۵۷۸
- ۱۷۷- محرومیت از نصرت خدا ۵۸۱
- ۱۷۸- محرومیت از نعمت ۵۸۱
- ۱۷۹- محرومیت از نعمت های اخروی ۵۸۳
- ۱۸۰- محرومیت از نعمتهای بهشت ۵۸۳
- ۱۸۱- محرومیت از نعمتهای خدا ۵۸۴
- ۱۸۲- محرومیت از نعمتهای سرزمین مصر ۵۸۵
- ۱۸۳- محرومیت از نماز ۵۸۵
- ۱۸۴- محرومیت از نیکی ۵۸۵
- ۱۸۵- محرومیت از ولایت خدا ۵۸۵
- ۱۸۶- محرومیت از هدایت ۵۸۷
- ۱۸۷- محرومیت از هدایت خدا ۵۹۰
- ۱۸۸- محرومیت از هدایتهای خدا ۵۹۳

- ۱۸۹- محرومیت از هدایتهای قرآن ۵۹۳
- ۱۹۰- محرومیت از همنشینی با خویشاوندان ۵۹۳
- ۱۹۱- محرومیت از هوای مطبوع ۵۹۳
- ۱۹۲- محرومیت اشراف صدر اسلام ۵۹۵
- ۱۹۳- محرومیت اصحاب الجنه ۵۹۵
- ۱۹۴- محرومیت اقتصادی برده ۵۹۵
- ۱۹۵- محرومیت انسان ۵۹۷
- ۱۹۶- محرومیت اهل عذاب ۵۹۷
- ۱۹۷- محرومیت اهل کتاب ۵۹۹
- ۱۹۸- محرومیت اهل مدین ۵۹۹
- ۱۹۹- محرومیت اهل مکه ۶۰۱
- ۲۰۰- محرومیت اهل مکه از کتاب آسمانی ۶۰۱
- ۲۰۱- محرومیت بخیل ۶۰۱
- ۲۰۲- محرومیت بخیلان ۶۰۳
- ۲۰۳- محرومیت بدعت گزاران ۶۰۳
- ۲۰۴- محرومیت بلعم باعورا ۶۰۳
- ۲۰۵- محرومیت بنی اسرائیل ۶۰۴
- ۲۰۶- محرومیت پسر نوح(ع) ۶۰۵
- ۲۰۷- محرومیت توطئه گران علیه محمد(صلی الله علیه و آله) ۶۰۶
- ۲۰۸- محرومیت توطئه گران قصه افک ۶۰۷
- ۲۰۹- محرومیت ثروت اندوزان ۶۰۷
- ۲۱۰- محرومیت جادوگران ۶۰۷
- ۲۱۱- محرومیت جامعه مجرم ۶۰۹
- ۲۱۲- محرومیت جوامع دوران موسی(ع) ۶۰۹
- ۲۱۳- محرومیت جهنمیان ۶۰۹
- ۲۱۴- محرومیت حق ستیزان ۶۱۳

- ۶۱۳-----۲۱۵- محرومیت حق ناپذیران
- ۶۱۵-----۲۱۶- محرومیت خائنان
- ۶۱۵-----۲۱۷- محرومیت در زندگی دنیوی
- ۶۱۵-----۲۱۸- محرومیت دروغگویان
- ۶۱۷-----۲۱۹- محرومیت دشنام دهندگان به قرآن
- ۶۱۷-----۲۲۰- محرومیت دنیاپرستان
- ۶۱۷-----۲۲۱- محرومیت دنیاطلبان
- ۶۱۹-----۲۲۲- محرومیت دین فروشان
- ۶۱۹-----۲۲۳- محرومیت ریاکار
- ۶۱۹-----۲۲۴- محرومیت زیانکاران
- ۶۲۰-----۲۲۵- محرومیت سرمستان
- ۶۲۱-----۲۲۶- محرومیت سست ایمانان
- ۶۲۱-----۲۲۷- محرومیت سنگدلان
- ۶۲۱-----۲۲۸- محرومیت شایعه سازان
- ۶۲۱-----۲۲۹- محرومیت شیطان
- ۶۲۳-----۲۳۰- محرومیت طغیانگران
- ۶۲۳-----۲۳۱- محرومیت ظالمان
- ۶۳۱-----۲۳۲- محرومیت ظالمان از هدایت
- ۶۳۱-----۲۳۳- محرومیت ظالمان غافل
- ۶۳۱-----۲۳۴- محرومیت عصیانگران
- ۶۳۱-----۲۳۵- محرومیت علمای اهل کتاب
- ۶۳۳-----۲۳۶- محرومیت علمای بی عمل
- ۶۳۳-----۲۳۷- محرومیت عهدشکنان
- ۶۳۵-----۲۳۸- محرومیت غاصبان
- ۶۳۵-----۲۳۹- محرومیت غافلان
- ۶۳۵-----۲۴۰- محرومیت فاسقان

- ۲۴۱- محرومیت فخر فروشان ۶۳۷
- ۲۴۲- محرومیت فرعون ۶۳۷
- ۲۴۳- محرومیت فرعونیان ۶۳۹
- ۲۴۴- محرومیت قلب بیمار ۶۳۹
- ۲۴۵- محرومیت قوم ثمود ۶۴۱
- ۲۴۶- محرومیت کافران ۶۴۱
- ۲۴۷- محرومیت کافران از نعمت ۶۵۱
- ۲۴۸- محرومیت کافران از هدایت ۶۵۱
- ۲۴۹- محرومیت کافران دنیا طلب ۶۵۱
- ۲۵۰- محرومیت کافران ظالم ۶۵۳
- ۲۵۱- محرومیت کافران لجوج ۶۵۳
- ۲۵۲- محرومیت کافران معاند ۶۵۳
- ۲۵۳- محرومیت کافران مکه ۶۵۴
- ۲۵۴- محرومیت کتمان کنندگان حق ۶۵۵
- ۲۵۵- محرومیت کم فروشان ۶۵۵
- ۲۵۶- محرومیت گمراهان ۶۵۵
- ۲۵۷- محرومیت گناهکار ۶۵۸
- ۲۵۸- محرومیت گناهکاران ۶۵۹
- ۲۵۹- محرومیت گناهکاران غافل ۶۶۱
- ۲۶۰- محرومیت مالک کنیز گناهکار ۶۶۱
- ۲۶۱- محرومیت مالکان کشتی قصه خضر(ع) ۶۶۲
- ۲۶۲- محرومیت متجاوزان ۶۶۳
- ۲۶۳- محرومیت متخلفان ۶۶۵
- ۲۶۴- محرومیت متخلفان از جهاد ۶۶۵
- ۲۶۵- محرومیت متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۶۶۵
- ۲۶۶- محرومیت متکبران ۶۶۵

- ۶۶۷ ----- ۲۶۷- محرومیت مجرمان
- ۶۶۸ ----- ۲۶۸- محرومیت مرتد
- ۶۶۹ ----- ۲۶۹- محرومیت مرتدان
- ۶۶۹ ----- ۲۷۰- محرومیت مساکین
- ۶۶۹ ----- ۲۷۱- محرومیت مستکبران
- ۶۷۱ ----- ۲۷۲- محرومیت مسرفان
- ۶۷۳ ----- ۲۷۳- محرومیت مسیحیان
- ۶۷۳ ----- ۲۷۴- محرومیت مشرکان
- ۶۷۹ ----- ۲۷۵- محرومیت مشرکان از یاور
- ۶۷۹ ----- ۲۷۶- محرومیت مشرکان صدر اسلام
- ۶۷۹ ----- ۲۷۷- محرومیت مشرکان مکه
- ۶۸۱ ----- ۲۷۸- محرومیت مفتریان بر خدا
- ۶۸۱ ----- ۲۷۹- محرومیت مفسدان
- ۶۸۲ ----- ۲۸۰- محرومیت مکذبان آخرت
- ۶۸۳ ----- ۲۸۱- محرومیت مکذبان آیات خدا
- ۶۸۵ ----- ۲۸۲- محرومیت مکذبان حق
- ۶۸۵ ----- ۲۸۳- محرومیت مکذبان قرآن
- ۶۸۷ ----- ۲۸۴- محرومیت مکذبان قیامت
- ۶۸۸ ----- ۲۸۵- محرومیت مکذبان محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۶۸۹ ----- ۲۸۶- محرومیت مکذبان معاد
- ۶۸۹ ----- ۲۸۷- محرومیت منافقان
- ۶۹۳ ----- ۲۸۸- محرومیت منافقان استهزاگر
- ۶۹۴ ----- ۲۸۹- محرومیت منافقان عهد شکن
- ۶۹۵ ----- ۲۹۰- محرومیت منحرفان
- ۶۹۵ ----- ۲۹۱- محرومیت منکران قیامت
- ۶۹۵ ----- ۲۹۲- محرومیت نسل آدم(ع)

- ۲۹۳- محرومیت هواپرستان ۶۹۷
- ۲۹۴- محرومیت یهود ۶۹۷
- ۲۹۵- مدت محرومیت اخروی طغیانگران ۶۹۹
- ۲۹۶- منشأ محرومیت از ایمان ۷۰۰
- ۲۹۷- منشأ محرومیت از فرزند ۷۰۱
- ۲۹۸- منشأ محرومیت فرعونیان ۷۰۱
- ۲۹۹- منشأ محرومیت قوم ثمود ۷۰۱
- ۳۰۰- موجبات محرومیت از رحمت ۷۰۱
- ۳۰۱- موجبات محرومیت قوم ثمود ۷۰۳
- ۳۰۲- نشانه های محرومیت از رستگاری ۷۰۳
- ۳۰۳- نشانه های محرومیت از سعادت ۷۰۳
- ۳۰۴- وقت محرومیت از تعلم ۷۰۳
- ۳۰۵- اهمیت حمایت از محرومان ۷۰۵
- ۳۰۶- بی یابوری محرومان از هدایتهای خدا ۷۰۵
- ۳۰۷- بیماری محرومان از قرآن ۷۰۵
- ۳۰۸- تهمتهای محرومان از غزوه خیبر ۷۰۵
- ۳۰۹- حق پذیری محرومان ۷۰۷
- ۳۱۰- سرزنش محرومان از آیات خدا ۷۰۷
- ۳۱۱- شقاوت محرومان از ترس خدا ۷۰۷
- ۳۱۲- عذاب محرومان از ایمان ۷۰۷
- ۳۱۳- فرجام محرومان از رحمت خدا ۷۰۹
- ۳۱۴- کثرت محرومان از بصیرت ۷۰۹
- ۳۱۵- کیفر محرومان از توشه اخروی ۷۰۹
- ۳۱۶- گمراهی محرومان از بصیرت ۷۰۹
- ۳۱۷- محرومان از آب ۷۱۱
- ۳۱۸- محرومان از آخرت ۷۱۱

- ۳۱۹- محرومان از آرامش روحی ----- ۷۱۱
- ۳۲۰- محرومان از آسایش ----- ۷۱۱
- ۳۲۱- محرومان از آسایش اخروی ----- ۷۱۳
- ۳۲۲- محرومان از آموزش ----- ۷۱۳
- ۳۲۳- محرومان از آموزش خدا ----- ۷۱۵
- ۳۲۴- محرومان از آموزش های خدا ----- ۷۱۵
- ۳۲۵- محرومان از آیات خدا ----- ۷۱۶
- ۳۲۶- محرومان از ادراک ----- ۷۱۷
- ۳۲۷- محرومان از استماع آیات خدا ----- ۷۱۹
- ۳۲۸- محرومان از امداد خویشاوندان ----- ۷۱۹
- ۳۲۹- محرومان از امداد دوست ----- ۷۱۹
- ۳۳۰- محرومان از امداد غیبی ----- ۷۲۱
- ۳۳۱- محرومان از امدادهای خدا ----- ۷۲۱
- ۳۳۲- محرومان از انسانیت ----- ۷۲۱
- ۳۳۳- محرومان از ایمان ----- ۷۲۳
- ۳۳۴- محرومان از بصیرت ----- ۷۲۷
- ۳۳۵- محرومان از بهشت ----- ۷۲۷
- ۳۳۶- محرومان از پاداش خدا ----- ۷۳۰
- ۳۳۷- محرومان از پاداشهای خدا ----- ۷۳۱
- ۳۳۸- محرومان از پاکی ----- ۷۳۱
- ۳۳۹- محرومان از تخفیف گرمای جهنم ----- ۷۳۱
- ۳۴۰- محرومان از تزکیه ----- ۷۳۳
- ۳۴۱- محرومان از تعالیم انبیا ----- ۷۳۳
- ۳۴۲- محرومان از تعلیم دین ----- ۷۳۵
- ۳۴۳- محرومان از تقرب به خدا ----- ۷۳۵
- ۳۴۴- محرومان از توفیقات خدا ----- ۷۳۵

- ۳۴۵- محرومان از جهاد ۷۳۵
- ۳۴۶- محرومان از حق شنوایی ۷۳۷
- ۳۴۷- محرومان از حکمت ۷۳۷
- ۳۴۸- محرومان از حمایت خدا ۷۳۷
- ۳۴۹- محرومان از حمایت های خدا ۷۳۸
- ۳۵۰- محرومان از حیات معنوی ۷۳۹
- ۳۵۱- محرومان از خشیت خدا ۷۳۹
- ۳۵۲- محرومان از خیر ۷۳۹
- ۳۵۳- محرومان از درک آیات خدا ۷۴۱
- ۳۵۴- محرومان از درک حقایق ۷۴۱
- ۳۵۵- محرومان از درک حقایق اخروی ۷۴۳
- ۳۵۶- محرومان از درک دین ۷۴۳
- ۳۵۷- محرومان از درک قدرت خدا ۷۴۳
- ۳۵۸- محرومان از دنیا ۷۴۳
- ۳۵۹- محرومان از ذکر خدا ۷۴۵
- ۳۶۰- محرومان از رحمت ۷۴۵
- ۳۶۱- محرومان از رحمت اخروی ۷۵۳
- ۳۶۲- محرومان از رحمت اخروی خدا ۷۵۵
- ۳۶۳- محرومان از رحمت خدا ۷۵۵
- ۳۶۴- محرومان از رحمت قرآن ۷۶۱
- ۳۶۵- محرومان از رستگاری ۷۶۱
- ۳۶۶- محرومان از رضایت خدا ۷۶۵
- ۳۶۷- محرومان از سعادت ۷۶۵
- ۳۶۸- محرومان از سعادت اخروی ۷۶۷
- ۳۶۹- محرومان از شخصیت ۷۶۷
- ۳۷۰- محرومان از شفاعت ۷۶۷

- ۳۷۱- محرومان از شفاعت اخروی ----- ۷۶۹
- ۳۷۲- محرومان از شفاعت در قیامت ----- ۷۷۰
- ۳۷۳- محرومان از صبر ----- ۷۷۱
- ۳۷۴- محرومان از عزت ----- ۷۷۱
- ۳۷۵- محرومان از عفو خدا ----- ۷۷۱
- ۳۷۶- محرومان از علم ----- ۷۷۳
- ۳۷۷- محرومان از عنایت خدا ----- ۷۷۳
- ۳۷۸- محرومان از عنایتهای خدا ----- ۷۷۳
- ۳۷۹- محرومان از غزوه خیبر ----- ۷۷۴
- ۳۸۰- محرومان از فضل خدا ----- ۷۷۵
- ۳۸۱- محرومان از فهم آیات خدا ----- ۷۷۷
- ۳۸۲- محرومان از فهم دین ----- ۷۷۸
- ۳۸۳- محرومان از فهم قرآن ----- ۷۸۰
- ۳۸۴- محرومان از قرآن ----- ۷۸۱
- ۳۸۵- محرومان از قرب خدا ----- ۷۸۲
- ۳۸۶- محرومان از گفتگو با خدا ----- ۷۸۳
- ۳۸۷- محرومان از لذایذ اخروی ----- ۷۸۳
- ۳۸۸- محرومان از لذت زندگی ----- ۷۸۴
- ۳۸۹- محرومان از لطف اخروی خدا ----- ۷۸۵
- ۳۹۰- محرومان از لطف خدا ----- ۷۸۵
- ۳۹۱- محرومان از لقاءالله ----- ۷۸۹
- ۳۹۲- محرومان از محبت خدا ----- ۷۸۹
- ۳۹۳- محرومان از مهربانی ----- ۷۹۳
- ۳۹۴- محرومان از نصرت خدا ----- ۷۹۳
- ۳۹۵- محرومان از نصرت های خدا ----- ۷۹۳
- ۳۹۶- محرومان از نعمت ----- ۷۹۵

- ۳۹۷- محرومان از نعمت های اخروی ----- ۷۹۵
- ۳۹۸- محرومان از نعمتهای بهشت ----- ۷۹۷
- ۳۹۹- محرومان از نعمتهای خدا ----- ۷۹۸
- ۴۰۰- محرومان از نور خدا ----- ۷۹۹
- ۴۰۱- محرومان از ولایت ----- ۷۹۹
- ۴۰۲- محرومان از ولایت اخروی ----- ۷۹۹
- ۴۰۳- محرومان از هدایت ----- ۷۹۹
- ۴۰۴- محرومان از هدایت خدا ----- ۸۰۹
- ۴۰۵- محرومان از هدایت های خدا ----- ۸۱۰
- ۴۰۶- محرومان از هدایتهای خدا ----- ۸۱۱
- ۴۰۷- محرومان از هدایتهای قرآن ----- ۸۱۱
- ۴۰۸- محرومان رحمت خدا ----- ۸۱۱
- ۴۰۹- محرومان قوم عاد ----- ۸۱۳
- ۴۱۰- مراد از محرومان ----- ۸۱۳
- ۴۱۱- آثار محروم ساختن مساکین ----- ۸۱۳
- ۴۱۲- انسان های محروم از ادراک ----- ۸۱۵
- ۴۱۳- جنیان محروم از ادراک ----- ۸۱۵
- ۴۱۴- مراد از محروم ----- ۸۱۶
- ۱۲- محسنان ----- ۸۱۸
- ۱- محسنان ----- ۸۱۸
- ۲- آثار اراده محسنان ----- ۸۲۲
- ۳- آثار ذکر فرجام محسنان ----- ۸۲۲
- ۴- آموزش محسنان ----- ۸۲۴
- ۵- آموزش محسنان بنی اسرائیل ----- ۸۲۴
- ۶- ابراهیم(ع) از محسنان ----- ۸۲۴
- ۷- ارزش پاداش اخروی محسنان ----- ۸۲۵

- ۸- ارزش پاداش دنیوی محسنان ۸۲۶
- ۹- ارزشمندی جایگاه محسنان ۸۲۶
- ۱۰- استغفار محسنان ۸۲۶
- ۱۱- استفاده محسنان از قرآن ۸۲۸
- ۱۲- اسحاق(ع) از محسنان ۸۲۸
- ۱۳- اطاعت محسنان بنی اسرائیل ۸۲۸
- ۱۴- اعتدال محسنان ۸۲۹
- ۱۵- اقتدار محسنان ۸۳۰
- ۱۶- الگوی محسنان ۸۳۰
- ۱۷- امتحان محسنان ۸۳۲
- ۱۸- انفاق محسنان ۸۳۲
- ۱۹- انقیاد محسنان ۸۳۲
- ۲۰- انگیزه محسنان ۸۳۲
- ۲۱- ایثارگری محسنان ۸۳۴
- ۲۲- ایوب(ع) از محسنان ۸۳۴
- ۲۳- بشارت به محسنان ۸۳۴
- ۲۴- بنیامین از محسنان ۸۳۵
- ۲۵- بهترین عمل محسنان ۸۳۶
- ۲۶- پاداش اخروی محسنان ۸۳۶
- ۲۷- پاداش دنیوی محسنان ۸۳۸
- ۲۸- پاداش کامل محسنان ۸۴۰
- ۲۹- پاداش محسنان ۸۴۱
- ۳۰- پاداش محسنان بنی اسرائیل ۸۵۰
- ۳۱- پیروزی محسنان ۸۵۰
- ۳۲- تأمین خواسته های محسنان ۸۵۱
- ۳۳- تحمل سختی محسنان ۸۵۲

- ۳۴- تشخیص محسنان ۸۵۳
- ۳۵- تشخیص نامه عمل محسنان ۸۵۴
- ۳۶- تضمین پاداش محسنان ۸۵۴
- ۳۷- تفضل به محسنان ۸۵۴
- ۳۸- تکفیر گناه محسنان ۸۵۴
- ۳۹- تکیه گاه محسنان ۸۵۶
- ۴۰- تهجد محسنان ۸۵۶
- ۴۱- ثبت عمل محسنان ۸۵۸
- ۴۲- جایگاه نامه عمل محسنان ۸۵۸
- ۴۳- حتمیت پاداش محسنان ۸۵۸
- ۴۴- حتمیت پاداشهای محسنان ۸۶۰
- ۴۵- حسن فرجام محسنان ۸۶۰
- ۴۶- حکمت محسنان ۸۶۱
- ۴۷- حمایت از محسنان ۸۶۲
- ۴۸- خدمتکاران اخروی محسنان ۸۶۲
- ۴۹- خطای محسنان ۸۶۲
- ۵۰- داود(ع) از محسنان ۸۶۴
- ۵۱- دعای محسنان ۸۶۴
- ۵۲- رحمت بر محسنان ۸۶۴
- ۵۳- رستگاری محسنان ۸۶۴
- ۵۴- زمینه پیدایش محسنان ۸۶۵
- ۵۵- زندگی دنیوی محسنان ۸۶۶
- ۵۶- سرزنش تزییع پاداش محسنان ۸۶۶
- ۵۷- سرنوشت محسنان ۸۶۶
- ۵۸- سرور اخروی محسنان ۸۶۷
- ۵۹- سرور محسنان ۸۶۸

۸۶۸	۶۰- سعادت محسنان
۸۶۸	۶۱- سلیمان(ع) از محسنان
۸۶۸	۶۲- سودمندی محسنان
۸۷۰	۶۳- سیره محسنان
۸۷۰	۶۴- شایستگی محسنان
۸۷۰	۶۵- شکرگزاری محسنان
۸۷۰	۶۶- صفات محسنان
۸۷۲	۶۷- عبادت محسنان
۸۷۳	۶۸- عزت اخروی محسنان
۸۷۴	۶۹- عزت محسنان
۸۷۴	۷۰- علم به عمل محسنان
۸۷۴	۷۱- علم خدا به محسنان
۸۷۵	۷۲- علم محسنان
۸۷۶	۷۳- عمل به تکلیف محسنان
۸۷۶	۷۴- عوامل هدایت محسنان
۸۷۶	۷۵- فضایل محسنان
۸۸۲	۷۶- گواهان محسنان
۸۸۲	۷۷- لغزش محسنان
۸۸۳	۷۸- محافظت از نامه عمل محسنان
۸۸۴	۷۹- محبوبیت محسنان
۸۸۴	۸۰- محسنان بنی اسرائیل
۸۸۶	۸۱- محسنان در بهشت
۸۸۸	۸۲- محسنان در قیامت
۸۸۸	۸۳- محسنان نسل ابراهیم(ع)
۸۸۸	۸۴- محسنان نسل اسحاق(ع)
۸۹۰	۸۵- محسنان و احیای ارزشها

- ۸۶- محسنان و آندوه ۸۹۰
- ۸۷- محسنان و پاداش دنیوی ۸۹۰
- ۸۸- محسنان و تأمین نیازمندان ۸۹۰
- ۸۹- محسنان و ترس ۸۹۱
- ۹۰- محسنان و تعبیر رؤیا ۸۹۲
- ۹۱- مدح محسنان ۸۹۲
- ۹۲- مراد از محسنان ۸۹۲
- ۹۳- مسؤولیت محسنان ۸۹۴
- ۹۴- مقام محسنان ۸۹۶
- ۹۵- مقامات اخروی محسنان ۸۹۶
- ۹۶- مقامات محسنان ۸۹۶
- ۹۷- موسی(ع) از محسنان ۸۹۹
- ۹۸- ناظران عمل محسنان ۹۰۰
- ۹۹- نامه عمل محسنان ۹۰۰
- ۱۰۰- نجاشی از محسنان ۹۰۲
- ۱۰۱- نشانه های نامه عمل محسنان ۹۰۲
- ۱۰۲- نظارت بر نامه عمل محسنان ۹۰۲
- ۱۰۳- نظارت محسنان ۹۰۳
- ۱۰۴- نعمتهای اخروی محسنان ۹۰۴
- ۱۰۵- نقش اجتماعی محسنان ۹۰۴
- ۱۰۶- نقش خدمتکاران محسنان ۹۰۴
- ۱۰۷- نوح(ع) از محسنان ۹۰۵
- ۱۰۸- وعده به محسنان ۹۰۶
- ۱۰۹- وعده حکمت به محسنان ۹۰۶
- ۱۱۰- وعده علم به محسنان ۹۰۶
- ۱۱۱- ویژگیهای پادشاهی محسنان ۹۰۷

- ۹۰۸ ۱۱۲- ویژگیهای محسنان
- ۹۱۰ ۱۱۳- ویژگیهای نامه عمل محسنان
- ۹۱۰ ۱۱۴- هارون(ع) از محسنان
- ۹۱۰ ۱۱۵- هدایت محسنان
- ۹۱۲ ۱۱۶- یعقوب(ع) از محسنان
- ۹۱۲ ۱۱۷- یقین محسنان
- ۹۱۳ ۱۱۸- یوسف(ع) از محسنان
- ۹۱۷ ۱۳- محشر
- ۹۱۷ ۱- آگاهی انسان در محشر
- ۹۱۷ ۲- اضطراب در محشر
- ۹۱۷ ۳- بازجویی در محشر
- ۹۱۸ ۴- شناخت یکدیگر در محشر
- ۹۱۸ ۵- مدت توقف در محشر
- ۹۱۸ ۶- ناگهانی بودن محشر
- ۹۱۸ ۷- ویژگیهای محشر
- ۹۱۹ ۸- همواری محشر
- ۹۲۱ ۱۴- محصولات کشاورزی
- ۹۲۱ ۱- آثار تولید محصولات کشاورزی
- ۹۲۱ ۲- استفاده از محصولات کشاورزی
- ۹۲۱ ۳- انفاق از محصولات کشاورزی
- ۹۲۱ ۴- اهمیت محصولات کشاورزی
- ۹۲۳ ۵- پیدایش محصولات کشاورزی
- ۹۲۳ ۶- حق الله در محصولات کشاورزی
- ۹۲۳ ۷- حقوق محصولات کشاورزی
- ۹۲۵ ۸- درو محصولات کشاورزی
- ۹۲۵ ۹- رویاننده محصولات کشاورزی

- ۹۲۵ ۱۰- زکات محصولات کشاورزی
- ۹۲۷ ۱۱- زیان به محصولات کشاورزی
- ۹۲۷ ۱۲- محصولات کشاورزی
- ۹۲۷ ۱۳- نابودی محصولات کشاورزی
- ۹۲۷ ۱۴- نیاز به محصولات کشاورزی
- ۹۲۹ ۱۵- مُخَلَّل
- ۹۲۹ ۱- احکام مُخَلَّل
- ۹۳۱ ۲- فلسفه مُخَلَّل
- ۹۳۲ درباره مرکز

علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد 90

مشخصات کتاب

نام کتاب: علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد 90

تحقیق و تالیف: رسول ملکیان اصفهانی - 1400 ش

ناشر دیجیتال: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ص: 1

1- مجرم

1- جامعه مجرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 84 - 5

5_ جوامع مبتلا به لواط و فحشا، جوامعی مجرم و در معرض نابودی با عذاب های سخت الهی

فانظر کیف كان عقبه المجرمين

2- حبس مجرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 15 - 8

8_ زندانی کردن، از راه های مجازات بزهکاران

والتي يأتين الفاحشه... فامسكوهنَّ في البيوت

3- سوزاندن مجرم در قوم ابراهیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 24 - 7

7- قتل یا سوزاندن مخالفان و یا مجرمان، از مجازات های دوران حضرت ابراهیم (ع)

فما كان جواب قومه إلا أن قالوا اقتلوه أو حرّقوه

4- عذاب اقوام مجرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 147 - 15

15_ عذاب اقوام مجرم نیز جلوه ای از رحمت خداوند است. *

فقل ربکم ذورحمه وسعه و لا یرد بأسه عن القوم المجرمین

ص: 1

آمدن جمله «و لا یرد بأسه» پس از «ذو رحمہ واسعه» چنین می نمایاند که عذاب اقوام مجرم نیز جلوه ای از رحمت واسعه خداوند است.

5- عذاب جامعه مجرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 147 - 12

12 _ جامعه مجرم خود را از شمول رحمت خداوند محروم و سزاوار عذاب او می گرداند.

و لا یرد بأسه عن القوم المجرمین

«بأس» در لغت به معنای شدت است و در این آیه کنایه از عذاب است.

6- قتل مجرم در قوم ابراهیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 24 - 7

7 - قتل یا سوزاندن مخالفان و یا مجرمان ، از مجازات های دوران حضرت ابراهیم (ع)

فما کان جواب قومه إلا أن قالوا اقتلوه أو حرّقه

7- محرومیت جامعه مجرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 147 - 12

12 _ جامعه مجرم خود را از شمول رحمت خداوند محروم و سزاوار عذاب او می گرداند.

و لا یرد بأسه عن القوم المجرمین

«بأس» در لغت به معنای شدت است و در این آیه کنایه از عذاب است.

8- منافقان مجرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 66 - 12

12_ منافقان ، دارای گروه های متفاوت و مراتب مختلف ، در خباثت و ارتکاب جرایم

إن نَعَفَ عَن طَائِفَةٍ مِّنْكُمْ نَعَذِبُ طَائِفَةٌ بَأْثَمَ كَانُوا مُجْرِمِينَ

ص: 2

9- {مجرمان}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - 11 - 2 - بقره

1 - منافقان ، عناصری فسادگر و تباه کننده جامعه

و إذا قيل لهم لا تفسدوا في الأرض

کلمه «فی الأرض» نشانگر این است که فسادگری منافقان محدود به خود و اطرافیانشان نبوده، بلکه فسادی است فراگیر و سرایت کننده به جامعه ای که در آن به سر می برند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - 12 - 2 - بقره

1 - منافقان ، مردمی فسادی و تبهکارند .

ألا إنهم هم المفسدون

2 - منافقان ، سرچشمه و منشأ فسادها و تبهکاریها در جوامع دینی هستند .

ألا إنهم هم المفسدون

در آیاتی از قرآن غیر منافقان نیز فسادگر خوانده شده اند بنابراین حصر در جمله «ألا إنهم...» (تنها منافقان فسادگرند) حصر ادعایی است و اشاره به این معنا دارد که: فسادگری غیر منافقان در قیاس با منافقان چیزی به حساب نمی آید؛ و یا اینکه فساد دیگران نیز به گونه ای به نفاق و منافقان باز می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - 114 - 2 - بقره

15 - کفرپیشگان ، در صورت حضور در مساجد ، مجرم اند و باید به دست مسلمانان عقوبت شوند .

أولئك ما كان لهم أن يدخلوها إلا خائفين

برداشت فوق، مبتنی بر این است که «إلا خائفين» استثنا از عدم ورود به مساجد باشد، نه از عدم جواز ورود. بر این مبنا، جمله «ما كان

لهم...» بیانگر این معناست که: کافران حق ندارند به مساجد وارد شوند و در صورت تخلف، باید عقوبت شوند؛ زیرا ترس کافران از ورود به مساجد، در صورتی است که بدانند ورودشان در پی دارنده مجازات است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 133 - 9

9_ فرعونیان، مردمی مجرم و تبه‌کار

و کانوا قوما مجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 8 - 5

5_ شرک و کفر، جرم است و مشرکان و کافران، مجرم هستند.

ولو کره المجرمون

ص: 3

از مصادیق مورد نظر برای «المجرمون» مشرکان مکه هستند مکه از آنان در آیه قبل به کافران تعبیر کرد. بنابراین مجرم بر کافر و مشرک اطلاق شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 50 - 6

6_ مشرکان ، مردمی تبهکار و مجرمند .

ماذا يستعجل منه المجرمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 75 - 9

9_ فرعون و اطرافیانش ، مردمانی تبهکار و مجرم بودند .

إلى فرعون و ملائیه . . . و كانوا قوماً مجرمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 82 - 5,7,8

5_ حق ستیزان ، مردمی تبهکار و مجرمند .

و يحق الله الحق بكلمته و لو كره المجرمون

7_ فرعون و اطرافیان وی ، مردمانی تبهکار و مجرم بودند .

فرعون و ملائیه . . . و كانوا قوماً مجرمين ... و يحق الله الحق بكلمته و لو كره الم

8_ مخالفان راه انبیا ، مردمانی مجرم و تبهکارند .

و يحق الله الحق بكلمته و لو كره المجرمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 16

16_ تکذیب پیامبران الهی ، جرم و گناه است و تکذیب کنندگان مجرم و گنهکارند .

و لا یردّ بأسنا عن القوم المجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 12 - 6

6- استهزاگران انبیای الهی ، مردمانی مجرمند .

و ما یأتیهم من رسول إلا کانوا به يستهزءون. كذلك نسلکھ فی قلوب المجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 14

14 - زراندوزان قارون صفت ، عناصری مجرم و تبه کاراند .

قال إنما أوتيته على علم عندي. . . و لا یستل عن ذنوبهم المجرمون

ص: 4

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 12 - 6

6 - تکذیب کنندگان آیات الهی ، مردمانی مجرم و تبهکارند .

ثم كان عـقبه الذين أسـئوا السـوأى أن كـذبوا بأىـت اللـه . . . و يوم تقوم الساعه ي

احتمال دارد که «ال» در «المجرمون» عهد بوده و مراد از آن، «الذين أسانوا السوأى» باشد. این، از باب وضع اسم ظاهر به جای ضمیر به جهت ذکر صفت دیگری برای آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 13 - 6

6 - مشرکان ، مردمی مجرم و تبهکارند .

و يوم تقوم الساعه يبلس المجرمون . ولم يكن لهم من شركائهم شفـعـؤا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 47 - 10

10 - تکذیب کنندگان رسالت انبیا ، مردمانی مجرم اند .

فانتقمنا من الذين أـجرموا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 55 - 3

3 - کافران ، مردمانی مجرم اند .

و يوم تقوم الساعه يقسم المجرمون ما لبثوا غير ساعه

«ال» در «المجرمون» ممکن است عهد باشد و به قرینه آیه بعد _ که در آن، از جواب مؤمنان سخن گفته شده است _ و نیز آیات سابق _ که درباره کافران بود _ مراد از آن، کافران باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- کفر، جرم است و کافران مجرم اند.

وامت زوا الیوم ایها المجرمون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند کافران را _ که در آیات پیشین از آنان سخن گفته شده _ با لفظ «مجرمان» خطاب کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- پیروی از شیطان، جرم است و پیروان او مجرم اند.

وام تزوا الیوم ایها المجرمون . ألم أعهد إلیکم ى بنىء اءدم أن لاتعبءوا الشیطن

از ارتباط میان آیه شریفه و آیه پیش _ که خطاب به مجرمان بود _ برداشت یاد شده به دست می آید.

ص: 5

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 34 - 2

2- سردمداران شرک و کفر و توده های کافر و مشرک ، در پیشگاه عدل الهی مجرم اند .

إِنَّا كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ

مقصود از «مجرمین» دو گروه پیشوایان شرک و توده های مشرک اند که در آیات پیشین از آنان سخن به میان آمد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 32 - 3

3- قوم لوط ، مردمی مجرم و مستحق کیفر

قَالُوا إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ قَوْمِ مُجْرِمِينَ

مراد از «قوم مجرمین» _ که فرشتگان مأمور شدند تا کیفرشان دهند _ قوم لوط است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 11 - 5

5- کافران و مشرکان ، از مجرمان اند .

يُودُ الْمُجْرِمِ

10- آرزوی اخروی مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 77 - 4

4- استقبال مجرمان از مرگ در جهنم ، نمایانگر شدت عذاب اخروی ایشان است .

و نادواي_ ملك ليقض علينا ربك

11- آمرزش مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - چشمپوشی از حق قصاص ، موجب آمرزش گناه مجرم و سقوط حق قصاص *

فمن تصدق به فهو كفاره له

چنانچه ضمیر «له» به مجرم، که از مضمون کلام به دست می آید، برگردد جمله «فهو كفاره له» علاوه بر سقوط حق قصاص، به آمرزش گناه شخص مجرم نیز دلالت خواهد داشت.

ص: 6

12- اتمام حجت بر مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 78 - 1

1 - ابتلای مجرمان به عذاب دوزخ ، پس از ابلاغ حق و اتمام حجت الهی بر ایشان در دنیا است .

إِتَّكُم مَّكْثُورًا . لَقَدْ جِئْنَاكُمْ بِالْحَقِّ

13- اجتناب از امداد به مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 17 - 5,8

5 - پیمان موسی با خداوند بر پاس داشتن نعمت او و پرهیز از پشتیبانی مجرمان و تبه کاران

قال ربّ بما أنعمت علیّ فلن أكون ظهیرًا للمجرمین

«ظهیر» به معنای معین و یاور است.

8 - ضرورت پاس داشتن نعمت قدرت و پرهیز از به کارگیری آن در جهت تقویت مجرمان

قال ربّ بما أنعمت علیّ فلن أكون ظهیرًا للمجرمین

14- اقرار مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 19

19 - کیفر دادن تبه کاران ، بدون بازجویی ، محاکمه و اخذ اقرار در بینش الهی جایز است .

و لا یستل عن ذنوبهم المجرمون

15- انتقام از مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 28 - 1

1- هلاکت فرعونیان از پس روزگار رفاه و حق ستیزی ، نمودی از برنامه خداوند در انتقام از مجرمان

إِنَّا مُنْتَقِمُونَ .. کذلک و أورثن_ها

تعبیر «کذلک» از پی ترسیم فرجام شوم فرعونیان، تأکیدی بر مطلب و اشاره ای است به این که آنچه برای آنان اتفاق افتاده، نمودی از جریانی مستمر و سنتی الهی است.

ص: 7

16- اندوه اخروی مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 75 - 2

2 - اندوه سنگین و یأس آلود مجرمان در جهنم

لایفتر عنهم و هم فیه مبلسون

«إبلاس» (مصدر «مبلسون») به معنای اندوه ناشی از یأس است. (مفردات راغب)

17- برخورد با مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 38 - 14

14_ قدرت و حکمت، دو شرط لازم برای برخورد با مجرمان و متخلفان *

فاقطعوا... و الله عزیز حکیم

«عزیز» به معنای پیروزمندی است که هیچگاه مقهور نمی شود و جمله « و الله عزیز حکیم» پس از بیان حد سرقت، می تواند اشاره به این باشد که تنها کسانی که عزت و حکمت دارند می توانند با مجرمان برخورد لازم و متناسب داشته باشند.

18- تبیین خط مشی مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 55 - 3,5

3_ روشن ساختن راه و روش مجرمان، از اهداف تفصیل و تبیین آیات قرآن

و كذلك تفصل الأیت و لتستبین سبیل المجرمین

5_ ترسیم راه و روش صالحان و مجرمان باید از محورهای اساسی تبلیغ باشد.

و كذلك تفصل الأیت و لتستبین سبیل المجرمین

چون در آیه ترسیم راه و روش مجرمان و صالحان به عنوان هدفی بارز برای تفصیل آیات بیان شده، می توان این پیام را در موضوع تبلیغ از آن دریافت کرد.

19- تحقیر اخروی مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 64 - 1

1 - فرمان تحقیر آمیز خداوند در قیامت به مجرمان و کافران برای رفتن به دوزخ

ه_ذَه جَهَنَّمَ . . . اَصْلُوها الْيَوْمَ

امر «اصلوها» برای تحقیر و اهانت است.

ص: 8

20- تحقیق تاریخ مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 84 - 4

4_ ضرورت بررسی تحلیلی سرنوشت شوم مجرمان و تبهکاران تاریخ

فانظر کیف کان عقبه المجرمین

فعل «انظر» که به معنای «دقت کن» است، دلالت بر بررسی دقیق و تحلیلی دارد.

21- تعجیل در هلاکت مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 18

18 - لزوم فرصت ندادن به تبه کاران و به کیفر رساندن بی درنگ آنان

و لایسئل عن ذنوبهم المجرمون

از مفاد این آیه به دست می آید که بازجویی و محاکمه، به خاطر اخذ اقرار از گناه کاران و اثبات جرم، صورت می گیرد و چون مجرمان گناهشان مشهود است، نیازی به بازجویی و پرسش نیست. از این رو بدون فوت وقت باید آنان را به کیفر رساند.

22- توبه مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 34 - 8

8_ معافیت قانونی مجرمان از کیفر های دنیوی، در موارد کارایی توبه، در گرو توبه ایشان پیش از دستگیری است.

الا الذین تابوا من قبل ان تقدروا علیهم

جمله «تابوا من قبل ان تقدروا علیهم» می تواند اشاره به ملاک ثمربخشی توبه در کیفرهای اجتماعی داشته باشد. یعنی باید احراز شود که قصد توبه کننده از اظهار پشیمانی، فرار از مجازات نیست، که نشانه آن توبه، اظهار ندامت قبل از دستگیری است.

23- جاودانگی عذاب مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - عذاب دوزخ، عذابی همیشگی و تخفیف ناپذیر، برای مجرمان

لا یفتّر عنهم و هم فیہ مبلسون

«تفتیر» (مصدر «یفتّر») به معنای تخفیف و تقلیل است.

ص: 9

24- جایزه در دستگیری مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 72 - 9

9- جواز تعیین جایزه برای کشف جرم و شناسایی و دستگیری مجرم

نفقذ صواع الملك و لمن جاء به حمل بعير

25- جواز بازجویی از مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 72 - 2

2- مشروعیت بازجویی و توقیف متهمانی که مجرم در میان آنان است .

إنکم لسـرقون . . . قالوا نفقذ صواع الملك و لمن جاء به حمل بعير

26- جواز بازداشت مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 72 - 2

2- مشروعیت بازجویی و توقیف متهمانی که مجرم در میان آنان است .

إنکم لسـرقون . . . قالوا نفقذ صواع الملك و لمن جاء به حمل بعير

27- حتمیت عذاب مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 34 - 1

1 - عذاب اخروی مجرمان ، وعده حتمی خداوند

إنا كذلك نفعل بالمجرمين

28- حسابرسی مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 9 - 5

ص: 10

5- رفتار اصحاب اخدود با مؤمنان و کردار تمام مجرمان ، از خداوند مخفی نبوده و حسابرسی خواهد شد .

والله على كل شيء شهيد

بیان گواه بودن و آگاهی خداوند، تهدید مجرمان به رسیدگی به کردارشان است.

29- حق ناپذیری مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 78 - 2

2- حق گریزی و تنفر از پیام حق ، ویژگی بارز بیشتر مجرمان ستم پیشه

ولكن أكثرکم للحقّ کـ رهون

30- حیات مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 45 - 3

3_ کشتن و مصدوم کردن دیگران ، موجب سلب حق حیات و سلامتی از مجرم

و کتبنا علیهم فیها ان النفس بالنفس والعین بالعین . . . و الجروح قصاص

31- رد استمهال مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 29 - 4

4- اجابت نشدن مهلت خواهی مجرمان ، پس از فرارسیدن عذاب استیصال*

و ما کانوا منظرین

جمله «و ما کانوا منظرین» می تواند بیانگر این معنا باشد که فرعونیان، پس از اتمام حجت و حق ستیزی های مکرر، زمینه توبه و بازگشت را از دست داده و مهلت خواهی کسانی چون ایشان اجابت نمی شود.

32- روش برخورد با مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 18

18 - لزوم فرصت ندادن به تبه کاران و به کیفر رساندن بی درنگ آنان

و لایستل عن ذنوبهم المجرمون

از مفاد این آیه به دست می آید که بازجویی و محاکمه، به خاطر اخذ اقرار از گناه کاران و اثبات جرم، صورت می گیرد و

ص: 11

چون مجرمان گناهشان مشهود است، نیازی به بازجویی و پرسش نیست. از این رو بدون فوت وقت باید آنان را به کیفر رساند.

33- روش تشخیص مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 27 - 4

4_ لزوم به کارگیری روش های جرم شناسی ، برای تشخیص مجرم

إن كان... و هو من الصّـدقین

34- زمینه عذاب مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 78 - 1

1 - ابتلای مجرمان به عذاب دوزخ ، پس از ابلاغ حق و اتمام حجت الهی بر ایشان در دنیا است .

إنکم مـکثون . لقد جننـکم بالحقّ

35- زندگی اخروی مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 59 - 2

2- مجرمان ، در روز رستاخیز از یکدیگر جدا شده و به درد فراق مبتلا خواهند بود .

وامتـزوا الیوم ایّها المجرمون

برداشت یاد شده بر این اساس قرار دارد که مقصود از جدایی مجرمان، جدایی آنان از یکدیگر و ابتلا به درد فراق باشد که این خود عذاب و درد بزرگ روحی و روانی برای آنان خواهد بود.

36- شدت عذاب اخروی مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 77 - 4

4- استقبال مجرمان از مرگ در جهنم ، نمایانگر شدت عذاب اخروی ایشان است .

و نادوای_ملک ليقض علينا ربك

ص: 12

37- شفاعت از مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 41 - 2

2 - معبود های ادعایی مشرکان ، ناتوان از شفاعت برای مجرمان و یکسان کردن سرنوشت آنان با مسلمانان

أم لهم شركاء فلئآتوا بشركائهم إن كانوا صـدقین

38- ظلم مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 41 - 5

5 - مجرمان از ستمکاران هستند.

كذلك نجزي الظلمین

39- عجز مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 65 - 6

6 - کافران و مجرمان از انکار رفتار و کردار ناپسند خود ناتوان خواهند بود .

تكلّمنا أیدیهم و تشهد أرجلهم بما كانوا یکسبون

گواهی دادن دست و پا، می تواند کنایه از این نکته باشد که کافران از هرگونه انکار رفتار زشت خویش ناتوان خواهند بود.

40- عذاب اخروی مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 22 - 8

8 - تهدید شدن منکران قیامت و جرم پیشگان ، به عذاب قهر الهی در قیامت

الذین لایرجون لقاءنا . . . لابیشری یومئذ للمجرمین و یقولون حجراً محجوراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 34 - 1

1 - عذاب اخروی مجرمان ، وعده حتمی خداوند

إِنَّا كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ

ص: 13

41- عذاب استیصال مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 29 - 4

4- اجابت نشدن مهلت خواهی مجرمان ، پس از فرارسیدن عذاب استیصال *

و ما کانوا منظرین

جمله «و ما کانوا منظرین» می تواند بیانگر این معنا باشد که فرعونیان، پس از اتمام حجت و حق ستیزی های مکرر، زمینه توبه و بازگشت را از دست داده و مهلت خواهی کسانی چون ایشان اجابت نمی شود.

42- عذاب دنیوی مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 84 - 6

6_ مجرمان و تبهکاران در خطر گرفتاری به عذاب های دنیوی و سرنوشتی شوم

فانظر کیف کان عقبه المجرمین

43- عفو مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 45 - 10،25

10_ خودداری از قصاص مجرمان در پیشگاه خداوند پسندیده تر از پافشاری بر قصاص آنان است .

فمن تصدق به فهو کفاره له

وعده آمرزش گناهان به کسانی که از حق قصاص صرفنظر کنند، حاکی از عنایت ویژه خداوند به آنان است.

25_ آمرزش گناهان صاحب حق قصاص از جانب خداوند ، به اندازه گذشت وی از گناه جانی

فمن تصدق به فهو کفاره له

امام صادق(ع) در پاسخ سؤال از «فمن تصدق به فهو کفاره له» فرمود: یکفر عنه من ذنوبه بقدر ما عفا . . .

کافی، ج 7، ص 358، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 637، ح 226 و 227

44- غفلت اکثریت مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 73 - 9

9- بیشتر تبه کاران، غافل از مهلت های خداوند و روی گردان از هشدار های او

و يقولون متى هـ ذا الوعد . . . قل عسى أن يكون ردف لكم ... ولـ كنّ أكثرهم لايشكرون

با توجه به این که فضل الهی در آیه مورد بحث، ناظر به تأخیر عذاب مجرمان و مهلت دادن به آنان است، جمله «أكثرهم

ص: 14

لایشکرون» بدین معنا خواهد بود که: بیشتر آنان از این لطف الهی، عبرت نمی گیرند و به حق روی نمی آورند.

45- فرجام مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 84 - 6

6_ مجرمان و تبهکاران در خطر گرفتاری به عذاب های دنیوی و سرنوشتی شوم

فانظر کیف كان عقبه المجرمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 17 - 10

10_ جرم پیشگان، مردمانی هستند بدفرجام و نارستگار.

انه لا یفلح المجرمون

46- فرصت به مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 21 - 9

9- لزوم اعطای فرصت به متخلف برای دفاع از خود

لأعدّبه... أو لیأتینی بسلطن مبین

47- قصاص مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 45 - 10

10_ خودداری از قصاص مجرمان در پیشگاه خداوند پسندیده تر از پافشاری بر قصاص آنان است.

فمن تصدق به فهو کفاره له

وعده آمرزش گناهان به کسانی که از حق قصاص صرفنظر کنند، حاکی از عنایت ویژه خداوند به آنان است.

48- کیفر مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 38 - 7

7_ حدود تعیین شده برای مجرمان ، کیفرهایی کافی و مناسب

ص: 15

جزاء بما كسبا

«جزاء» مفعول له برای «فاقطعوا» است و بیانگر آن است که خداوند از آن رو بریدن دست دزد را واجب کرده که کیفر مناسب برای دزدان است و از این تعلیل به دست می آید که تمامی حدود الهی کیفرهایی مناسب با جرم مجرمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 40 - 3

3_ وضع قوانین و مقررات و جعل کیفر برای متخلفان ، از شؤون خداوند و برخاسته از حاکمیت وی بر جهان هستی

فاقطعوا ایدیهما جزاء بما کسبا . . . الم تعلم ان الله له ملک السموت و الارض

آیه مورد بحث، ناظر به مطالبی است که در آیه قبل بیان شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 147 - 9

9_ گستردگی رحمت خدا، مانع کیفر مجرمان نخواهد بود.

ذو رحمة وسعه ولا یرد بأسه عن القوم المجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 40 - 11

11_ محرومیت ابدی از رحمت، سنت خداوند در کیفر مجرمان

و كذلك نجزی المجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 41 - 1

1_ مجرمان در احاطه آتش دوزخ، از زیر پا و فراز سر

لهم من جهنم مهاد و من فوقهم غواش

«مهاد» به معنای بستر گسترده است و «غواش» (جمع غاشیه) به معنی ساتر و روانداز، عطف بر «مهاد» است و «من فوقهم» حال برای

آن. یعنی: لهم من جهنم غواش من فوقهم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 66 - 8

8 - سردمداران جریان نفاق و عاملان اصلی جرم و تبهکاری در جامعه ، غیر قابل بخشش و مستحق مجازات

إن نعت عن طائفه منكم نعتب طائفه بأنهم كانوا مجرمين

تعلیل عذاب دسته ای از منافقان، به اینکه اینان گروه مجرم و تبهکارند _ در برابر عفو گروهی دیگر _ می تواند گویای این حقیقت باشد که: سردمداران جریان نفاق و عاملان اصلی جرم، شایسته بخشش نبوده و باید مجازات شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 14

14 - بریدن دست و پای مجرمان و بستن آنان به چوبه های دار ، از جمله سخت ترین مجازات ها در زمان فرعون بود .

ص: 16

فَلَا قُطْعَنَ... وَأَصْلَبْنَكُمْ فِي جَذُوعِ النَّخْلِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 16,19

16 - مجرمان و تبه کاران ، سزاوار کیفر مرگ در پیشگاه عدل الهی

أَوَّلِمَ يَعْلَمَنَّ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ... وَلَا يَسْتَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمَجْرَمُونَ

19 - کیفر دادن تبه کاران ، بدون بازجویی ، محاکمه و اخذ اقرار در بینش الهی جایز است .

و لَا يَسْتَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمَجْرَمُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 34 - 4

4 - برنامه الهی در کیفر مجرمان و متجاوزان ، کاملاً دقیق و حساب شده است .

مَسْؤْمَةٌ عِنْدَ رَبِّكَ

تعبیر «مسومه عند ربك» و علامت دار بودن سنگ ها، حاکی از وجود دقت و حسابگری در نظام کیفری خداوند برای متجاوزان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 35 - 3

3 - جدا شدن مؤمنان از صف مجرمان و مسرفان پیش از نزول عذاب ، نمودی از قانون مندی نظام کیفری حق

مَسْؤْمَةٌ عِنْدَ رَبِّكَ... فَأُخْرِجْنَا... مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

ممکن است «أخرجنا...»، نمودی از «مسومه» و مصداقی برای آن باشد.

49- مبارزه با مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 193 - 2

2 - لزوم مبارزه با فتنه و فتنه انگیزان

و قتلوهم حتی لا تكون فتنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 123 - 5

5_ درگیری مؤمنان با مجرمان در طول تاریخ بوده است.

وإن الشیطن... لیجدلوکم... وکذلک جعلنا فی کل قریه أكبر مجرمیها

ص: 17

50- مجرمان در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 41 - 3, 1

1 - مجرمان در احاطه آتش دوزخ، از زیر پا و فراز سر

لهم من جهنم مهاده و من فوقهم غواش

«مهاده» به معنای بستر گسترده است و «غواش» (جمع غاشیه) به معنی ساتر و روانداز، عطف بر «مهاده» است و «من فوقهم» حال برای آن. یعنی: لهم من جهنم غواش من فوقهم.

3 - دوزخ، محیطی بسته و خفقان زا برای مجرمان

لهم من جهنم مهاده و من فوقهم غواش

جمع آوردن کلمه «غواش» و مقید کردن آن به «من فوقهم» حکایت از برداشت فوق دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 75 - 2

2 - اندوه سنگین و یأس آلود مجرمان در جهنم

لا یفتّر عنهم و هم فیه مبلسون

«إبلاس» (مصدر «مبلسون») به معنای اندوه ناشی از یأس است. (مفردات راغب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 76 - 1

1 - جاودانگی مجرمان در دوزخ، نتیجه ظلم آنان به خودشان

و ما ظلّمن هم

51- مجرمان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 59 - 2، 1

1 - مجرمان ، در روز رستاخیز از صف مؤمنان جدا خواهند شد .

و امت زوا الیوم ایها المجرمون

2 - مجرمان ، در روز رستاخیز از یکدیگر جدا شده و به درد فراق مبتلا خواهند بود .

و امت زوا الیوم ایها المجرمون

برداشت یاد شده بر این اساس قرار دارد که مقصود از جدایی مجرمان، جدایی آنان از یکدیگر و ابتلا به درد فراق باشد که این خود عذاب و درد بزرگ روحی و روانی برای آنان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 63 - 1

1 - جهنم ، در روز رستاخیز از نزدیک به کافران و مجرمان نشان داده خواهد شد .

ص: 18

هـ_ذَه جَهَنَّمَ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ

«هـ_ذَه» _ که به شیء نزدیک اشاره دارد _ می رساند که جهنم در نزدیکی کافران و مجرمان قرار داشته و به آنان نشان داده خواهد شد.

52- محاکمه مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 19

19 - کیفر دادن تبه کاران ، بدون بازجویی ، محاکمه و اخذ اقرار در بینش الهی جایز است .

و لا یستل عن ذنوبهم المجرمون

53- محرومیت مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 40 - 11

11 _ محرومیت ابدی از رحمت، سنت خداوند در کیفر مجرمان

و کذلک نجزی المجرمین

54- منشأ تأخیر کیفر مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 74 - 2

2 - تأخیر کیفر مجرمان و اعطای مهلت به آنان ، ناشی از فضل و رحمت الهی است نه معلول نا آگاهی او به اسرار و اعمال زشت آنها .

و یقولون متی هـ_ذَا الوعد. .. و إنَّ رَبَّکَ لَذُو فَضْلٍ ... و إنَّ رَبَّکَ لَیَعْلَم

از ارتباط این آیه با دو آیه پیشین، استفاده می شود که نازل نشدن عذاب بر کافران، نتیجه فضل خدا است؛ نه این که او از سخنان گستاخانه و تعجیل آنان در عذاب بی اطلاع بوده است.

55- منشأ مهلت به مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - تأخیر کیفر مجرمان و اعطای مهلت به آنان ، ناشی از فضل و رحمت الهی است نه معلول نا آگاهی او به اسرار و اعمال زشت آنها .

ص: 19

و يقولون متى هـ ذا الوعد. .. وإن ربك لذو فضل... وإن ربك ليعلم

از ارتباط این آیه با دو آیه پیشین، استفاده می شود که نازل نشدن عذاب بر کافران، نتیجه فضل خدا است؛ نه این که او از سخنان گستاخانه و تعجیل آنان در عذاب بی اطلاع بوده است.

56- مؤمنان و مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 123 - 5

5_ درگیری مؤمنان با مجرمان در طول تاریخ بوده است.

وإن الشيطان... ليجدلوكم... وكذلك جعلنا في كل قرية مجرميها

57- مهلت به مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 147 - 7

7_ ربوبیت الهی، مقتضی امیدبخشی به همگان و امهال و هشدار به مجرمان

فإن كذبوك فقل ربكم ذو رحمة وسعة ولا يرد بأسه عن القوم المجرمين

58- ناخشنودی مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 82 - 1

1_ سنت الهی حاکم بر جوامع انسانی، علی رغم ناخوشایندی تبه کاران و مجرمان، پایدار کردن و بر کرسی نشاندن حق است.

و يحق الله الحق بكلمته ولو كره المجرمون

59- ورود مجرمان به جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 64 - 1

1 - فرمان تحقیرآمیز خداوند در قیامت به مجرمان و کافران برای رفتن به دوزخ

ه_ذِهْ جَهَنَّمَ . . . اصلوها الیوم

امر «اصلوها» برای تحقیر و اهانت است.

ص: 20

60- وعده به مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 63 - 2,3

2 - جهنم ، وعده الهی به مجرمان و کافران است .

ه_ذَهْ جَهَنَّمَ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ

3 - به دوزخ رفتن کافران و مجرمان ، وعده ای که پیوسته به آنان در دنیا ابلاغ شده است .

ه_ذَهْ جَهَنَّمَ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ

آمدن فعل مضارع_ به ویژه با فعل «کنتم»_ نشانگر استمرار و پیوستگی این وعده الهی است.

61- ویژگیهای عذاب مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 75 - 1

1 - عذاب دوزخ ، عذابی همیشگی و تخفیف ناپذیر ، برای مجرمان

لا یفتّر عنهم و هم فیہ مبلسون

«تفتیر» (مصدر «یفتّر») به معنای تخفیف و تقلیل است.

62- ویژگیهای مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 78 - 2

2 - حق گریزی و تنفر از پیام حق ، ویژگی بارز بیشتر مجرمان ستم پیشه

وَل_كُنْ أَكْثَرَكُمُ لِلْحَقِّ ك_رْهُونَ

63- هشدار به مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7_ ربوبیت الہی، مقتضی امیدبخشی به همگان و امہال و ہشدار به مجرمان

فإن كذبوك فقل ربكم ذو رحمة وسعه ولا يرد بأسه عن القوم المجرمين

ص: 21

64- هلاکت مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 16

16 - مجرمان و تبه کاران ، سزاوار کیفر مرگ در پیشگاه عدل الهی

أولم يعلم أنّ الله قد أهلك من قبله من القرون... ولا يستل عن ذنوبهم المجرمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 35 - 2

2 - ایمان ، مایه مصونیت انسان ، از عذاب هلاکت بار جامعه مجرم و اسراف گر

فأخرجنا من كان فيها من المؤمنين

65- یأس اخروی مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 75 - 2

2 - اندوه سنگین و یأس آلود مجرمان در جهنم

لا يفتّر عنهم و هم فيه مبلسون

«إبلاس» (مصدر «مبلسون») به معنای اندوه ناشی از یأس است. (مفردات راغب)

ص: 22

1- احکام مجسمه سازی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 110 - 23

23_ ساختن مجسمه حیوانات ، امری جایز و مباح

و اذ تخلق من الطین کهیئه الطیر

2- انگیزه مجسمه سازی سامری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 95 - 2

2- پرسش از انگیزه و هدف سامری در ساختن گوساله زرّین و گمراه ساختن مردم ، از موارد بازخواست موسی (ع) از سامری

فما خطبک ی_س_مری

«خطب» _ نزد برخی لغت دانان _ به معنای «سبب الأمر» است (لسان العرب). زمخشری آن را به معنای «طلب» دانسته است. در نتیجه «ماخطبک»؛ یعنی، سبب کار تو یا مطلوب و خواسته تو چه بوده است؟ معانی «شأن» و «أمر» نیز از جمله معانی ذکر شده برای این کلمه است (قاموس).

3- تاریخ مجسمه سازی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 13 - 5

5- صنعت مجسمه سازی ، دارای سابقه ای طولانی در تاریخ

یعملون له ما یشاء من . . . تم_ثیل

ص: 23

4- جواز مجسمه سازی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 110 - 23

23_ ساختن مجسمه حیوانات ، امری جایز و مباح

و اذ تخلق من الطین کهیئه الطیر

5- مجسمه سازی بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 148 - 1,2,4

1_ قوم موسی در غیاب وی (زمان حضورش در میعادگاه مناجات) به پرستش تندیس گوساله روی آوردند .

و اتخذ قوم موسی من بعده من حلیمه عجلاً جسداً

2_ قوم موسی با زیورآلات خویش مجسمه گوساله نری را برای پرستش ساختند .

اتخذ .. من حلیمه عجلاً جسداً

اتخاذ (مصدر «اتخذ») در اینجا به معنای ساختن است. «عجل» به معنای گوساله نر و «حُلّیّ» (جمع حَلّی) به معنای زیورآلات است.

4_ سازنده مجسمه گوساله بنی اسرائیل ، ماهر در فن مجسمه سازی ، صنعتکار و هنرمند بود .

عجلاً جسداً له خوار

اطلاق گوساله بر مجسمه آن _ که بیانگر این نکته است که مجسمه ساخته شده کاملاً شبیه گوساله بوده _ و نیز ساختن آن به گونه ای که صدای گاو از آن برآید، بیانگر این است که سازنده آن مجسمه هنرمند بوده و در صنعت مجسمه سازی مهارت کامل داشته است.

6- مجسمه سازی جن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 13 - 4

4- جتّیان ، به فرمان سلیمان (ع) ، مجسمه و تمثال می ساختند .

يعملون له ما يشاء من ... تم-ثیل

7- مجسمه سازی سامری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 88 - 1،4

1 - سامری ، از زیورآلات به دور ریخته شده بنی اسرائیل ، تندیس به شکل گوساله نر ساخت و آن ارائه کرد .

فأخرج لهم عجلاً جسداً

ص: 24

«عجل»؛ یعنی، گوساله نر. توصیف «عجلاً» به «جسداً» بیانگر این نکته است که گوساله به شکل تندیس بود؛ نه این که گوساله واقعی باشد. جمله «فأخرج لهم...» ممکن است کلام خداوند باشد و احتمال می رود ادامه سخن بنی اسرائیل باشد. در صورت دوم، مراد گویندگان _ به قرینه گفتن «لهم» نه «لنا» _ تبرئه خود از پرستش گوساله است.

4 - سامری ، فردی ماهر در فن مجسمه سازی و آشنا به نقاط ضعف فکری بنی اسرائیل بود .

فأخرج لهم عجلاً جسداً له خوار

تعبیر «گوساله ای در آورد» حاکی از شدت شباهت مجسمه گوساله، به شکل حقیقی آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 96 - 5

5 - سامری ، با بی اعتنایی به آموخته های ویژه و الهی خود و دورافکندن آنها ، به ساختن گوساله و گمراه سازی مردم پرداخت .

فنبذتها و كذلك سؤلت لی نفسی

از جمله معانی محتمل در آیه بالا، این است که مراد از «نبذتها» بی اعتنایی به آموخته ها (بصرت.. قبضت) باشد؛ یعنی، اعتراف سامری چنین بوده است که من دانش و آموخته های الهی خود را _ که از رسولان فراگرفته بودم _ به دور افکندم و در پی آن مفتون نفس خویش شده انجام دادم آنچه کردم.

8- مجسمه گوساله نر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 88 - 1,3,6

1 - سامری ، از زیورآلات به دور ریخته شده بنی اسرائیل ، تندیس به شکل گوساله نر ساخت و آن ارائه کرد .

فأخرج لهم عجلاً جسداً

«عجل»؛ یعنی، گوساله نر. توصیف «عجلاً» به «جسداً» بیانگر این نکته است که گوساله به شکل تندیس بود؛ نه این که گوساله واقعی باشد. جمله «فأخرج لهم...» ممکن است کلام خداوند باشد و احتمال می رود ادامه سخن بنی اسرائیل باشد. در صورت دوم، مراد گویندگان _ به قرینه گفتن «لهم» نه «لنا» _ تبرئه خود از پرستش گوساله است.

3 - تندیس گوساله زرین سامری ، نعره ای همانند بانگ گوساله داشت .

فأخرج لهم عجلاً جسداً له خوار

«خوار»؛ یعنی، صدای بلند گاو و گوساله (لسان العرب). از آن جا که تندیس ساخته شده سامری به شکل گوساله بود، پیدا است که صدای آن نیز همانند صدای گوساله بوده است.

6 - سامری ، تندیس گوساله زرین را به عنوان « اله » بنی اسرائیل و موسی (ع) معرفی کرد .

فأخرج . . . فقالوا هـ_ذا إلهكم و إله موسى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 148 - 2

2_ قوم موسی با زیورآلات خویش مجسمه گوساله نری را برای پرستش ساختند .

اتخذ . . . من حلیهم عجلاً جسداً

ص: 25

اتخاذ (مصدر «اتخذ») در اینجا به معنای ساختن است. «عجل» به معنای گوساله نر و «حلی» (جمع حلی) به معنای زیورآلات است.

9- مجسمه معبودان باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 195 - 1

1 - مشرکان بت ها و معبودانشان را به صورت مجسمه هایی دارای پا، دست، چشم و گوش می ساختند.

أَلْهَمُ أَرْجُلَ يَمْشُونَ بِهَا... أَمْ لَهُمْ آذَانُ يَسْمَعُونَ بِهَا

جمله «یمشون بها» و مانند آن، هم می تواند قید توضیحی باشد و هم می تواند قید احترازی گرفته شود. بنابر اول معنای جمله «أَلْهَمُ أَرْجُلَ...» چنین است: آیا بتها پا دارند تا با آن راه روند؛ یعنی پا ندارند. و بنابر فرض دوم معنا چنین خواهد بود: آیا بتها پایی که با آن راه روند دارند؛ یعنی پاهایی دارند، ولی با آن نمی توانند راه بروند. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 198 - 3,4,5

3 - مشرکان برای معبودانشان چشمهایی خیره گر تعبیه می کردند.

و تریهم ینظرون إلیک

ضمیرهای غایب در «تریهم» و «ینظرون» به «الذین تدعون» - که همان معبودان باشد - بر می گردد.

4 - چشم های تعبیه شده در بت ها هرگز بر دیدن اشیا توانا نبودند.

و هم لایبصرون

ضمیرها در جمله «هم لایبصرون» به «الذین تدعون» بر می گردد.

5 - چشم های تعبیه شده در بت ها به گونه ای بود که گویا به شخص مقابل خویش نظاره گر است.

و تریهم ینظرون إلیک

خطاب در «تریهم» و «إلیک» به هر انسانی است که مواجه با بتها قرار می گیرد، یعنی «تریهم ایها الانسان...» جمله «و هم لایبصرون» (آنها نمی بینند) دلالت می کند که «تریهم ینظرون»، یعنی «تریهم کانهم ینظرون إلیک». (چنین گمان می کنی که بتها تورا می نگرند.)

10- مجسمه های سلیمان (ع)

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

15 - سبأ - 34 - 13 - 4،17

4 - جتيان ، به فرمان سليمان (ع) ، مجسمه و تماثل مي ساختند .

يعملون له ما يشاء من . . . تمثيل

17 - « عن أبي عبدالله (ع) في قول الله عز وجل : « يعملون له ما يشاء من محاريب و تماثيل » فقال والله ما هي تماثيل الرجال و النساء

ولكنها الشجر و شبهه ;

ص: 26

از امام صادق(ع) روایت شده که درباره سخن خداوند عزوجل «یعملون له ما یشاء من محاریب و تماثیل» فرمود: قسم به خدا این تماثل ها، تماثل مردان و زنان نبود، بلکه تماثل درخت و مانند آن بود»

مجسمه سازی

11- احکام مجسمه سازی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 110 - 23

23_ ساختن مجسمه حیوانات ، امری جایز و مباح

و اذ تخلق من الطین کهیئه الطیر

12- انگیزه مجسمه سازی سامری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 95 - 2

2- پرسش از انگیزه و هدف سامری در ساختن گوساله زرّین و گمراه ساختن مردم ، از موارد بازخواست موسی (ع) از سامری

فما خطبک ی_س_مری

«خطب» _ نزد برخی لغت دانان _ به معنای «سبب الأمر» است (لسان العرب). زمخشری آن را به معنای «طلب» دانسته است. در نتیجه «ماخطبک»؛ یعنی، سبب کار تو یا مطلوب و خواسته تو چه بوده است؟ معانی «شأن» و «أمر» نیز از جمله معانی ذکر شده برای این کلمه است (قاموس).

13- تاریخ مجسمه سازی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 13 - 5

5- صنعت مجسمه سازی ، دارای سابقه ای طولانی در تاریخ

یعملون له ما یشاء من . . . تم_ثیل

14- جواز مجسمه سازی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 110 - 23

23_ ساختن مجسمه حیوانات ، امری جایز و مباح

ص: 27

و اذ تخلق من الطين كهيئة الطير

15- مجسمه سازی بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 148 - 4, 2, 1

1_ قوم موسی در غیاب وی (زمان حضورش در میعادگاه مناجات) به پرستش تندیس گوساله روی آوردند .

و اتخذ قوم موسی من بعده من حلیهم عجلاً جسداً

2_ قوم موسی با زیورآلات خویش مجسمه گوساله نری را برای پرستش ساختند .

اتخذ... من حلیهم عجلاً جسداً

اتخاذ (مصدر «اتخذ») در اینجا به معنای ساختن است. «عجل» به معنای گوساله نر و «حُلّیّ» (جمع حُلّی) به معنای زیورآلات است.

4_ سازنده مجسمه گوساله بنی اسرائیل ، ماهر در فن مجسمه سازی ، صنعتکار و هنرمند بود .

عجلاً جسداً له خوار

اطلاق گوساله بر مجسمه آن_ که بیانگر این نکته است که مجسمه ساخته شده کاملاً شبیه گوساله بوده_ و نیز ساختن آن به گونه ای که صدای گاو از آن برآید، بیانگر این است که سازنده آن مجسمه هنرمند بوده و در صنعت مجسمه سازی مهارت کامل داشته است.

16- مجسمه سازی جن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 13 - 4

4 - جَنّیان ، به فرمان سلیمان (ع) ، مجسمه و تمثال می ساختند .

یعملون له ما یشاء من... تم_ثیل

17- مجسمه سازی سامری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 88 - 4, 1

1 - سامری ، از زیورآلات به دور ریخته شده بنی اسرائیل ، تندیس‌ی به شکل گوساله نر ساخت و آن ارائه کرد .

فأخرج لهم عجلاً جسداً

«عجل»؛ یعنی، گوساله نر. توصیف «عجلاً» به «جسداً» بیانگر این نکته است که گوساله به شکل تندیس بود؛ نه این که گوساله واقعی باشد. جمله «فأخرج لهم...» ممکن است کلام خداوند باشد و احتمال می رود ادامه سخن بنی اسرائیل باشد. در صورت دوم، مراد گویندگان _ به قرینه گفتن «لهم» نه «لنا» _ تبرئه خود از پرستش گوساله است.

4 - سامری ، فردی ماهر در فن مجسمه سازی و آشنا به نقاط ضعف فکری بنی اسرائیل بود .

ص: 28

فأخرج لهم عجلاً جسداً له خوار

تعبیر «گوساله ای درآورد» حاکی از شدت شباهت مجسمه گوساله، به شکل حقیقی آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 96 - 5

5 - سامری ، با بی اعتنایی به آموخته های ویژه و الهی خود و دورافکندن آنها ، به ساختن گوساله و گمراه سازی مردم پرداخت .

فنبذتها و کذلک سؤلت لی نفسی

از جمله معانی محتمل در آیه بالا، این است که مراد از «نبذتها» بی اعتنایی به آموخته ها (بصرت.. قبضت) باشد؛ یعنی، اعتراف سامری چنین بوده است که من دانش و آموخته های الهی خود را _ که از رسولان فراگرفته بودم _ به دور افکندم و در پی آن مفتون نفس خویش شده انجام دادم آنچه کردم.

ص: 29

3- مجلس

1- آثار اسکان به واردین به مجلس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 9

9 - برخاستن از جای خویش و قرار دادن آن در اختیار دیگر مؤمنان ، مایه بالا رفتن درجات انسان و تقرب و نزدیکی او به خداوند است .

فانشزوا یرفع الله الذین ءامنوا منکم . . . درجَت

برخی از مفسران «ارتقاع درجات» را کنایه از تقرب به خداوند دانسته اند. برداشت یاد شده بر پایه این احتمال است.

2- آداب مجلس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 1,6,8,10,11

1 - باز کردن جا برای دیگران در مجالس ، از آداب نیکوی معاشرت و روابط اجتماعی است .

یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ ءَامَنُوا اِذَا قِیلَ لَکُمْ تَفَسَّحُوا فِی الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا

6 - برخاستن از مجالس و جای خویش را به دیگران دادن ، از آداب نیکو در معاشرت و روابط اجتماعی

و اِذَا قِیلَ اَنْشُرُوا فَاَنْشُرُوا

8 - برخاستن از جای خود و قرار دادن آن در اختیار دیگران ، دارای پاداشی متناسب در پیشگاه خداوند

و اِذَا قِیلَ اَنْشُرُوا فَاَنْشُرُوا یرفع الله الذین ءامنوا منکم

برداشت یاد شده بدان سبب است که خداوند، برخاستن از جای خود را مایه بالا رفتن درجه و منزلت فرد قرار داده است.

10 - خداوند ، درجات اخروی مؤمنان ، به خصوص اهل علم را ، که در مجالس _ در صورت ازدحام جمعیت _ از جای خود برمی

خیزند و آن را در اختیار دیگران قرار می دهند ، بالا خواهد برد .

فانشزوا یرفع الله الذین ءامنوا منکم و الذین اوتوا العلم درجَت

11 - برخاستن از جای خویش در مجالس و قرار دادن آن در اختیار دیگران ، برای دانشمندان و فرهیختگان بسی زینده تر از دیگران است

فانشزوا یرفع الله الذین ءامنوا منکم و الذین اوتوا العلم درجـت

با این که تعبیر «الذین آمنوا» شامل عالمان نیز می شود، اختصاص به ذکر عالمان گویای این حقیقت است که رعایت آداب معاشرت، از هر مؤمنی پسندیده است و از عالمان مؤمن پسندیده تر است.

ص: 30

3- اجتناب از مجلس گناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 72 - 8، 1

1_ بندگان خالص خدا، در مجالسی که به باطل و دروغ پرداز می گذرد، هرگز حضور نمی یابند.

و عباد الرحمن... والذین لایشهدون الزور

فعل «شهد» گاهی در معنای «حضر» (حضور یافت) استعمال می شود و گاهی در معنای «أخبر عن الشيء و شهده» (خبر داد از چیزی و گواهی به آن داد) به کار می رود. برداشت یاد شده مبتنی بر معنای نخست است. «زور» نیز به معنای دروغ و باطل است.

8_ گذر از گفتار و کردار لغو و بیهوده و پرهیز از حضور در این گونه مجالس، نشان کرامت و بزرگواری انسان است.

و إذا مرّوا باللغو مرّوا كرامًا

4- اسکان به واردین به مجلس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 6، 2، 1

1 - باز کردن جا برای دیگران در مجالس، از آداب نیکوی معاشرت و روابط اجتماعی است.

یأیها الذین ءامنوا إذا قیل لکم تقسّحوا فی المجلّس فافسحوا

2 - خداوند به مؤمنان توصیه کرده که «هرگاه از آنان خواسته شود در مجالس جا را برای واردین بازکنند»، جا باز نموده و از آن دریغ نکنند.

إذا قیل لکم تقسّحوا فی المجلّس فافسحوا

6 - برخاستن از مجالس و جای خویش را به دیگران دادن، از آداب نیکو در معاشرت و روابط اجتماعی

و إذا قیل انشزوا فانشزوا

5- اشراف در مجلس محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 12 - 4

4 - اشراف حاضر در مجلس پیامبر (صلی الله علیه و آله) در ماجرای ابن ام مکتوم، بر اثر بی رغبتی خود، از آموختن و به خاطر سپردن معارف قرآن محروم بودند .

فمن شاء ذكره

ص: 31

6- اهمیت آداب مجلس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 9، 7، 2

2 - خداوند به مؤمنان توصیه کرده که « هرگاه از آنان خواسته شود در مجالس جا را برای واردین بازکنند » ، جا باز نموده و از آن دریغ نکنند .

إذا قیل لکم تفسّحوا فی المَجَلِسِ فافسحوا

7 - توصیه الهی به مؤمنان این است که هرگاه در مجالس بر اثر کثرت ازدحام ، از آنان خواسته شود « از جای خویش برخیزند » ، برخیزند (از دادن جای خود به تازه واردین دریغ نکنند) .

وإذا قیل انشزوا فانشزوا

9 - برخاستن از جای خویش و قرار دادن آن در اختیار دیگر مؤمنان ، مایه بالا رفتن درجات انسان و تقرب و نزدیکی او به خداوند است .

فانشزوا یرفع الله الذین ءامنوا منکم . . . درجات

برخی از مفسران «ارتقاع درجات» را کنایه از تقرب به خداوند دانسته اند. برداشت یاد شده بر پایه این احتمال است.

7- اهمیت اسکان به واردین به مجلس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 11 - 7

7 - توصیه الهی به مؤمنان این است که هرگاه در مجالس بر اثر کثرت ازدحام ، از آنان خواسته شود « از جای خویش برخیزند » ، برخیزند (از دادن جای خود به تازه واردین دریغ نکنند) .

وإذا قیل انشزوا فانشزوا

8- بی نیازی حاضران در مجلس محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 5 - 1

1 - برخی از حاضران مجلس پیامبر (صلی الله علیه و آله) در ماجرای ابن ام مکتوم ، خود را از پند و اندرز های الهی بی نیاز می دیدند و

از فرجام خود نگرانی نداشتند .

أَمَا مِنْ اسْتغْنَى

به قرینه «جاءك» و «یخشی» _ در آیات بعد _ مراد از جمله «استغنی»، احساس بی نیازی نسبت به حضور در مجلس وعظ و ارشاد و نیز بی خطر دیدن عاقبت خویش است.

9- پاداش اسکان به واردین به مجلس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 32

4 - پاداش مؤمنان عمل کننده به توصیه الهی (توصیه به جا باز کردن برای دیگران در مجالس)، حل مشکلات و گشایش در امور زندگی آنان از سوی خداوند است .

فافسحوا یفسح الله لکم

در صورتی که مراد از «یفسح الله»، پاداش دنیوی باشد برداشت بالا استفاده می شود.

5 - خداوند ، در قبال عمل کردن مؤمنان به توصیه او (جا باز کردن برای دیگران در مجالس) جایگاه اخروی آنان را وسیع خواهد کرد .

فافسحوا یفسح الله لکم

برداشت یاد شده بدان احتمال است که «یفسح الله لکم» ناظر به پاداش اخروی باشد.

8 - برخاستن از جای خود و قرار دادن آن در اختیار دیگران ، دارای پاداشی متناسب در پیشگاه خداوند

و إذا قیل انشزوا فانشزوا یرفع الله الذین ءامنوا منکم

برداشت یاد شده بدان سبب است که خداوند، برخاستن از جای خود را مایه بالا رفتن درجه و منزلت فرد قرار داده است.

10 - خداوند ، درجات اخروی مؤمنان ، به خصوص اهل علم را ، که در مجالس _ در صورت ازدحام جمعیت _ از جای خود برمی خیزند و آن را در اختیار دیگران قرار می دهند ، بالا خواهد برد .

فانشزوا یرفع الله الذین ءامنوا منکم و الذین اوتوا العلم درجـت

10- حضور در مجلس غیبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 68 - 18

18 _ عن رسول الله (صلی الله علیه و آله): من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر فلا یجلس فی مجلس یسب فیہ امام او یغتاب فیہ مسلم ان الله یقول فی کتابه: «وإذا رأیت الذین یخوضون فی آیاتنا فأعرض عنهم...» .

از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) روایت شده است: کسی که به خدا و روز قیامت ایمان دارد، نباید در محفلی که نسبت به امامی ناسزا گویی شود یا غیبت مسلمانی مطرح گردد حضور داشته باشد. خداوند در قرآن می فرماید: «هرگاه کسانی را دیدی که از روی خرده گیری در آیات ما گفتگو می کنند، از آنان رویگردان شو...».

11- زلیخا قبل از مجلس بازجویی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 51 - 17

17_ زلیخا پیش از جلسه بازجویی و محکمه دادرسی ، یوسف (ع) را مجرم معرفی می کرد و به کام جویی از وی متهم می ساخت .

قالت امرأت العزيز الیٰ من حصحص الحق أنا رودته عن نفسه و إنه لمن الصّـدقین

برداشت فوق از قید «الآن» استفاده می شود.

ص: 33

12- زمینه حضور در مجلس محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 9 - 2

2 - خداترسی و حالت خشیت ، برانگیزاننده ابن ام مکتوم برای حضور در مجلس پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود .

و أمّا من جاءك یسعی . و هو یخشی

13- زن و مجلس مردان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 71 - 3

3_ جواز حضور زنان در جلسه مردان و پذیرایی از ایشان

وامراته قائمه فضحكت فبشرن_ها

برخی برآنند که مراد از «قائمه» قیام برای پذیرایی از مهمانان است. برداشت فوق ناظر به این احتمال می باشد. گفتنی است که به قرینه آیه بعد، نمی توان گفت جواز حضور زنان به طور مطلق _ چه جوان باشند و چه کهنسال _ از آیه استنباط می شود اگرچه نفی آن نیز از آیه استفاده نمی گردد.

14- زنان اشراف مصر در مجلس زلیخا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 50 - 11

11_ ماجرای میهمانی زلیخا از زنان اشراف و بریدن آنان دست های خویش را ، گویاترین صحنه برای اثبات منزلت والا و عفت و پاکدامنی یوسف (ع)

فستله ما بال النسوه الّتی قطعن ایدیهنّ

یوسف(ع) برای رسیدگی به پرونده خویش با عبارت «الّتی قطعن ایدیهنّ» داستان میهمانی زلیخا از زنان اشراف و اینکه آنان دستهای خویش را بریدند را مطرح می کند و از آن جا که یوسف(ع) درصدد اثبات بی گناهی خویش است، می توان گفت: داستان مذکور و مسائل پیرامون آن برای اثبات عفت، پاکدامنی و بی گناهی یوسف(ع) بهترین شاهد بوده است.

15- ساره در مجلس ملائکه

1_ همسر ابراهیم (ساره) در مجلس فرشتگان پیام آورِ بشارت حضور داشت .

و لقد جاءت رسلنا ابرهیم بالبشری . . . وامرأته قائمه فضحكت

2_ ابراهیم (ع) و فرشتگان حاضر در نزد او ، همگی نشسته بودند و ساره ایستاده بود .

وامرأته قائمه

ص: 34

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 29 - 1

1 - حضور همسر ابراهیم (ع)، در جمع آن حضرت و میهمانان ایشان

و بشروه بغل - م علیم . فأقبلت امرأته فی صرّه ... و قالت عجوز عقیم

16- شرایط حضور در مجلس محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 5 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، حتی کسانی را که به معارف دینی احساس نیاز نمی کردند، به حضور می پذیرفت و از ارشاد آنان دریغ نمیورزید .

أما من استغنی

با توجه به شأن نزول و جملات آیه شریفه، چنین بر می آید که پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مجلسی به ارشاد کسانی پرداخته بود که برخی از افراد حاضر در آن، خود را از تعالیم آن حضرت بی نیاز می پنداشتند. فردی از مسلمانان نیز با شرکت در آن مجلس، خود را در مقام وعظ و ارشاد آنان قرار داده بود. پس از حضور ابن ام مکتوم، آثار ناخرسندی در قیافه و رفتار او نمودار گشت و این آیات با نكوهش از دوگانگی برخوردارش، وی را فردی نامناسب برای ارشاد معرفی کرده است.

17- شرایط حضور در مجلس موعظه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 3 - 2

2 - احتمال علاقه مندی افراد به تزکیه نفس، کافی در لزوم احترام آنان و استقبال از حضورشان در مجالس وعظ و ارشاد

و ما یدریک لعلّه یزگی

کلمه «لعلّ»، بر رجا و امیدواری دلالت دارد و جمله «لعلّه یزگی» امید به وجود تزکیه را در لزوم پذیرش مستمعان کافی می داند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 4 - 5,7

5 - احتمال تأثیرپذیری مردم از نصیحت ها ، کافی در لزوم استقبال از آنان در مجالس پند و اندرز

لعلّه .. یذکر

7 - تنها کسانی شایسته حضور در مجالس وعظ و ارشادند ، که خود را در مسیر خودسازی قرار داده یا افرادی توصیه پذیر و نصیحت خواه باشند .

یزگی . اویذکر

ص: 35

18- شرکت در مجلس گناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 140 - 13، 16، 17

13_ شرکت در مجالس گناه، گناهی همسنگ با انجام آن

فلا تقعدوا معهم حتى يخوضوا في حديث غيره إنكم إذا مثلهم

16_ یکسانی سرنوشت شوم کافران و منافقان و شرکت کنندگان در مجالس کفر و گناه و استهزا به آیات الهی

انکم اذا مثلهم إن الله جامع المنافقين... جمعاً

17_ مسلمان شرکت کننده در مجالس کفر و استهزای به آیات الهی منافق است.

فلا تقعدوا معهم حتى يخوضوا في حديث غيره إنكم إذا مثلهم... جمعاً

جمله «ان الله...»، پس از بیان حرمت مجالست با استهزا کنندگان، دلالت می کند که مراد از منافقان، همان مسلمانانی هستند که در آن مجالس شرکت می کنند.

19- عبدالله بن ام مکتوم در مجلس محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 8 - 2

2- ابن ام مکتوم، پس از ورود به مجلس پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در کنار مسلمانی قرار گرفت که در حال ارشاد و سخن گفتن با دیگری بود.

أما من استغنى . فأنت له تصدى ... و أما من جاءك يسعى

تعبیر «جاءك» بیانگر آن است که ابن ام مکتوم در مجلس پیامبر (صلی الله علیه و آله)، نزد همان شخصی جا گرفته بود که با اخم و قهر، ناخرسندی خود را ابراز داشت.

20- عثمان بن عفان در مجلس محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 6 - 5

5 - عثمان بن عفان ، از حاضران مجلس پیامبر (صلی الله علیه و آله) در ماجرای ابن ام مکتوم و ارشاد کننده کافران مکه در عصر بعثت *

أما من استغنى . فأنت له تصدّی

در شأن نزول آیه شریفه از تفسیر قمی نقل شده که فرد مورد نظر از ضمیر خطاب در «أنت له تصدّی»، عثمان بوده است. او در صدد مسلمان ساختن حاضران مجلس _ که از چهره های برجسته قریش بودند _ برآمده بود.

21- فرجام حاضران در مجلس محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 5 - 1

ص: 36

1 - برخی از حاضران مجلس پیامبر (صلی الله علیه و آله) در ماجرای ابن ام مکتوم، خود را از پند و اندرز های الهی بی نیاز می دیدند و از فرجام خود نگرانی نداشتند .

أَمَّا مِنْ اسْتَغْنَى

به قرینه «جاءك» و «یخشی» _ در آیات بعد _ مراد از جمله «استغنی»، احساس بی نیازی نسبت به حضور در مجلس وعظ و ارشاد و نیز بی خطر دیدن عاقبت خویش است.

22- مجلس انس بهشتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 53 - 4

4- تقوایبشگان در بهشت ، دارای دیدار ها و نشست های دوستانه و محافل انس

متقـبلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 5

5 - یاد نعمت ها و تعظیم عطایای خداوند ، نقل مجلس انس متقین ، در بهشت *

فـكـهـیـن بـمـا ءـاـتـیـهـم رَہـم

در معنای «فاکھین» گفت و گوهای دوستانه در مجالس انس آورده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 20 - 1

1 - بهشتیان ، دارای مجالس انس و تکیه زده بر تخت های چیده شده در کنار هم

مـتـکـیـن علی سرر مصفوفه

«اتكاء» (مصدر «متکین») به معنای تکیه زدن و «سُرُر» (جمع «سریر») به معنای تخت ها است. «مصفوفه» (صفت «سُرُر»؛ یعنی، چیده شده در کنار هم).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 23 - 2

2 - سرخوشی بهشتیان در مجالس انس ، با ربودن جام های شراب از دست یکدیگر

یتن زعون فیها کأسًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 28 - 5

5 - ستایش تقوای پیشگان از نیکی های خداوند ، در مجالس انس خویش در بهشت

یتساءلون . . . إنه هو البرّ الرحیم

ص: 37

23- مجلس انس متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 28 - 5

5 - ستایش تقوایپیشگان از نیکی های خداوند ، در مجالس انس خویش در بهشت

یتساءلون . . . إته هو البرّ الرحیم

24- مجلس حرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 140 - 1

1 _ شرکت جستن در مجالسی که آیات الهی مورد استهزا و انکار قرار گیرد ، حرام است .

وقد نزل علیکم فی الکتب . . . فلا تقعدوا معهم حتی یخوضوا فی حدیث غیره

25- مجلس گناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 140 - 1,4,12

1 _ شرکت جستن در مجالسی که آیات الهی مورد استهزا و انکار قرار گیرد ، حرام است .

وقد نزل علیکم فی الکتب . . . فلا تقعدوا معهم حتی یخوضوا فی حدیث غیره

4 _ حرمت حضور در مجالس گناه و لزوم ترک آن مجالس

إذا سمعتم آیت الله یکفر بها و یستهزأ بها فلا تقعدوا معهم

12 _ شرکت کنندگان در مجالس کفر و استهزای به آیات الهی ، همسان با کافران استهزاگر

یکفر بها . . . فلا تقعدوا معهم حتی یخوضوا فی حدیث غیره إنکم إذا مثلهم

26- مجلس مهمانی زلیخا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ زلیخا برای پاسخ گویی به زنان ملامت کننده، ضیافتی ترتیب داد و مجلس ویژه ای آراست .

أرسلت إليهنّ وأعدت لهنّ متكئاً

5_ زلیخا برای لمیدن زنانی که به مهمانی دعوت کرده بود، تکیه گاهی ویژه فراهم ساخت .

و أعدت لهنّ متكئاً

«اعتاد» (مصدر أعتدت) به معنای مهیا ساختن و آماده کردن است. «متكئاً» به چیزی گفته می شود که به آن تکیه می

دهند و نکره آوردن آن دلالت بر ویژگی آن دارد. قابل ذکر است که «مَتَكُنَّا» به معنای طعام نیز آمده است. مفرد بودن آن و نیز آوردن جمله «آت ...» (به هر یک کاردی [برای استفاده از خوراکیها] داد) می تواند مؤید این احتمال باشد که مراد از «مَتَكُنَّا» در آیه «طعام» است.

6_ زلیخا به هر یک از زنان دعوت شده، کاردی برای استفاده از خوردنی ها داد.

و آت کل وحده منهنّ سکیناً

7_ زلیخا خود، آرایش دهنده مجلس ضیافت و پذیرایی کننده از زنان اشراف بود.

و أعتدت لهنّ مَتَكُنَّا و آت کل وحده منهنّ سکیناً

ضمیر در «أعتدت» و «آت» به «امرات العزیز» برمی گردد. بنابراین ظاهر این است که او خود به انجام آن کارها پرداخته بود و گرنه فعلهای مذکور به صورت مجهول (أعتد) و (اوتیت) آورده می شد.

10_ زلیخا به منظور برخورد نکردن زنان دعوت شده با یوسف (ع)، از او خواسته بود در اتاق های اندرونی ساختمان بماند.

و قالت اخرج علیهنّ

کلمه «خروج» به معنای از داخل به بیرون آمدن است. بنابراین «اخرج علیهنّ» می رساند که یوسف (ع) هنگامی که زنان در مجلس ضیافت حاضر شدند، در مکانی بود که نسبت به مجلس آنان داخل حساب می شد؛ یعنی، اگر مجلس پذیرایی در اتاق بیرونی بود زلیخا، یوسف (ع) را در اتاق اندرونی نگه داشته بود.

29_ «عن علی بن الحسین (ع) : . . . فأرسلت إلیهنّ و هیأت لهنّ طعاماً و مجلساً ثم أتتهنّ بآتراج و «آت کل واحده منهنّ سکیناً . . .» ;

از امام سجاده (ع) روایت شده است: . . . پس همسر عزیز [پیکی] به سوی بانوان فرستاد و از آنان دعوت کرد و برایشان طعامی آماده کرد و مجلسی آراست و آن گاه برای بانوان ترنج آورد و به هر یک کاردی داد . . .».

27- همسر پادشاه مصر در مجلس زلیخا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 52 - 4

4_ همسر پادشاه مصر از زنان حاضر در مجلس مهمانی زلیخا و دلباخته یوسف (ع) بود.

ذلک لیعلم انی لم أخنه بالغیب

بر این مبنا که ضمیر در «یعلم» و «لم أخنه» به «ملک» باز گردد، از جمله «ذلک لیعلم . . .» معلوم می شود که همسر ملک نیز در زمره

زنانی بود که دستهای خویش را بریدند.

ص: 39

4- مجمع البحرين

1- خضر (ع) در مجمع البحرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 65 - 1

1- موسى (ع) و همسفرش ، پس از بازگشت به مجمع البحرين ، با خضر (ع) ملاقات کردند .

فارتدا على اثارهما قصصاً . فوجدا

2- مسافرت موسى (ع) به مجمع البحرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 60 - 1

1- موسى (ع) برای یافتن خضر ، با عزمی راسخ و جدی ، سفر خود را به مجمع البحرين آغاز کرد .

لأبرح حتى أبلغ مجمع البحرين

«لأبرح» صیغه متکلم از «برح» و به معنای «دست بر نمی دارم» و تأکید بر پشتکار در انجام دادن کار است.

3- موسى (ع) در مجمع البحرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 61 - 1,2,3

1- موسى (ع) و همسفر او به محلّ تلاقی دو دریا رسیدند و در آن جا توقف کردند .

فلما بلغا مجمع بينهما

2- موسى و همسفر او ، به هنگام رسیدن به مجمع البحرين ، یک ماهی ، به عنوان غذا ، همراه داشتند .

فلما بلغا مجمع بينهما نسيا حوتهما

«حوت» یعنی «ماهی» و برخی آن را ماهی بزرگ معنا کرده اند. (ر.ک. لسان العرب) به قرینه «غداءنا» _ در آیه بعد _ آن ماهی ، به منظور تغذیه فراهم شده بود.

3- موسی (ع) و همسفرش هنگام رسیدن به محلّ تلاقی دو دریا، از ماهی همراه خویش، غفلت کردند.

فلما بلغا مجمع بينهما نسيا حوتهما

ص: 40

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 62 - 1

1- موسی (ع) و همسفرش ، پس از توقف در مجمع البحرين ، در جستجوی خضر (ع) ، مجدداً به حرکت خویش ادامه داده و آن جا را پشت سر گذاشتند .

فلما بلغا مجمع بينهما .. فلما جاوزا

موسی (ع) در سخن خود با یوشع ، مجمع البحرين را هدف و مقصد نهایی خود اعلام کرد ، ولی هنگام رسیدن به آن جا ، از آن نیز گذشت . این حرکت و نیز گفتاری که در آیات بعد از موسی (ع) نقل شده است ، نشانه آن است که آن دو نمی دانستند به محلّ مورد نظر موسی (ع) رسیده اند .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 63 - 1

1- موسی (ع) و همسفرش ، کنار صخره ای در مجمع البحرين ، آرمیدند .

إذ أوتينا إلى الصخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 65 - 1

1- موسی (ع) و همسفرش ، پس از بازگشت به مجمع البحرين ، با خضر (ع) ملاقات کردند .

فارتدا علی ءاثارهما قصصًا . فوجدا

4- موقعیت جغرافیایی مجمع البحرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 60 - 9

9- مجمع البحرين ، در موقعیتی بسیار دور نسبت به منطقه سکونت حضرت موسی (ع) قرار داشت .

لأبرح حتی أبلغ مجمع البحرين أو أمضى حقبًا

تأکید حضرت موسی (ع) بر دست برداشتن از سفر و طلب تا رسیدن به محل موعود ، اگرچه عمری را در این کار مصروف کند ، دال بر آن

است که موسی(ع) برای رسیدن به آن منطقه راه درازی در پیش داشته است.

5- یوشع(ع) در مجمع البحرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 61 - 1,2,3

1- موسی(ع) و همسفر او به محلّ تلاقی دو دریا رسیدند و در آن جا توقف کردند .

فلما بلغا مجمع بینهما

2- موسی و همسفر او ، به هنگام رسیدن به مجمع البحرین ، یک ماهی ، به عنوان غذا ، همراه داشتند .

ص: 41

فلما بلغا مجمع بينهما نسيا حوتهما

«حوت» یعنی «ماهی» و برخی آن را ماهی بزرگ معنا کرده اند. (ر.ک. لسان العرب) به قرینه «غداءنا» _ در آیه بعد _ آن ماهی، به منظور تغذیه فراهم شده بود.

3- موسی (ع) و همسفرش هنگام رسیدن به محلّ تلاقی دو دریا، از ماهی همراه خویش، غفلت کردند.

فلما بلغا مجمع بينهما نسيا حوتهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 62 - 1

1- موسی (ع) و همسفرش، پس از توقف در مجمع البحرين، در جستجوی خضر (ع)، مجدداً به حرکت خویش ادامه داده و آن جا را پشت سر گذاشتند.

فلما بلغا مجمع بينهما .. فلما جاوزا

موسی (ع) در سخن خود با یوشع، مجمع البحرين را هدف و مقصد نهایی خود اعلام کرد، ولی هنگام رسیدن به آن جا، از آن نیز گذشت. این حرکت و نیز گفتاری که در آیات بعد از موسی (ع) نقل شده است، نشانه آن است که آن دو نمی دانستند به محلّ مورد نظر موسی (ع) رسیده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 63 - 1

1- موسی (ع) و همسفرش، کنار صخره ای در مجمع البحرين، آرمیدند.

إذ أوتينا إلى الصخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 65 - 1

1- موسی (ع) و همسفرش، پس از بازگشت به مجمع البحرين، با خضر (ع) ملاقات کردند.

فارتدا علیء اثارهما قصصاً . فوجدا

1- اتمام حجت با مجوس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 1 - 2

2- اتمام حجت بر تمام کافران (یهود، نصارا، مجوس و مشرکان) و رساندن برهان آشکار به آنان، سنتی الهی است.

لم یکن... منفکین حتی تأتیهم البینه

2- جزیه از مجوس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 29 - 10

10 - از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) روایت شده است: «... إني لست آخذ الجزیه إلا من اهل الكتاب... إن المجوس کان لهم نبی فقتلوه و کتاب أحرقوه...»

... من جزیه نمی گیرم مگر از اهل کتاب... مجوس، دارای پیغمبر و کتاب بودند که پیغمبر خود را کشتند و کتاب را آتش زدند...»

3- رذایل مجوس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 6 - 7

7 - کافران به اسلام (یهودیان، مسیحیان، مجوسیان و مشرکان)، شرورترین مردم و بدترین مخلوقات اند.

الذین کفروا من اهل الکتاب و المشرکین... أولئك هم شر البریه

«بریه» (فعیله به معنای مفعوله) با کلمه «بری» (به وزن «عصا»؛ یعنی، خاک) هم خانواده است و تمام خاکیان، از جمله بشر را شامل می شود (مصباح و مفردات). برخی گفته اند: این کلمه با فعل «برء» (به معنای «خَلَقَ») هم خانواده است و بر تمام مخلوقات تطبیق می کند.

4- شرارت مجوس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 6 - 7

7 - کافران به اسلام (یهودیان ، مسیحیان ، مجوسیان و مشرکان) ، شرورترین مردم و بدترین مخلوقات اند .

الذین كفروا من أهل الكتاب والمشرکین . . . أولئك هم شر البریة

«بریه» (فعیله به معنای مفعوله) با کلمه «بری» (به وزن «عصا»؛ یعنی، خاک) هم خانواده است و تمام خاکیان، از جمله بشر را شامل می شود (مصباح و مفردات). برخی گفته اند: این کلمه با فعل «بَرَّءَ» (به معنای «خَلَقَ») هم خانواده است و بر تمام مخلوقات تطبیق می کند.

5- مجوس از اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 29 - 10

10 - از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) روایت شده است: «... إني لست آخذ الجزیه إلا من اهل الكتاب . . . إن المجوس کان لهم نبی فقتلوه و کتاب أحرقوه . . .» ;

... من جزیه نمی گیرم مگر از اهل کتاب ... مجوس، دارای پیغمبر و کتاب بودند که پیغمبر خود را کشتند و کتاب را آتش زدند ...» .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 17 - 10

10 - اصبع بن نباته گوید: «لَمَّا جَلَسَ عَلِيٌّ (ع) فِي الْخِلاَفَةِ . . . قَالَ: سَلَوْنِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي فَقَامَ إِلَيْهِ الْأَشْعَثُ بْنُ قَيْسٍ، فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ كَيْفَ يَأْخُذُ مِنَ الْمَجُوسِ الْجَزِيَةَ وَلَمْ يَنْزِلْ عَلَيْهِمْ كِتَابٌ وَلَمْ يَبْعَثْ إِلَيْهِمْ نَبِيًّا؟ قَالَ: بَلَى يَا أَشْعَثُ قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ كِتَابًا وَبَعَثَ إِلَيْهِمْ رَسُولًا . . .» ;

چون حضرت علی (ع) به خلافت نشست. . فرمود: از من سؤال کنید پیش از آن که مرا درنیاید. اشعث بن قیس برخاست و گفت: یا امیرالمؤمنین! چگونه از مجوس جزیه گرفته می شود، در حالی که کتابی بر آنان نازل نشده و پیغمبری به سوی آنها برانگیخته نشده است؟ امام فرمود: چرا ای اشعث! همانا خدا کتابی بر آنان نازل کرد و رسولی به سوی آنها برانگیخت...» .

مجوسیت

6- توحید در مجوسیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 17 - 2

2- یهودیت ، مسیحیت ، مجوسیت و صابئیت ، همه از آیین های توحیدی اند .

والذین هادوا .. والذین أشركوا

قرار دادن گروه های یهودی و .. در برابر «الذین اشركوا» (آنان که شرک ورزیدند) بیانگر مطلب فوق است.

ص: 44

6- محارب

1- محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 279 - 2,3

2_ رباخواران در موضع جنگ با خداوند و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فان لم تفعلوا فأذنوا بحرب من الله ورسوله

3_ رباخواران، محاربان با خداوند و رسول (صلی الله علیه و آله)

فان لم تفعلوا فأذنوا بحرب من الله ورسوله

2- آثار استیمان محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 10,11

10_ ضرورت پرهیز از کشتن افراد و یا گروه های از دشمنان محارب که تسلیم شده و خواهان ترک نبرد هستند.

و لا تقولوا لمن القى اليكم السلام لست مؤمنا

با توجه به معنای لغوی «سلام» (صلح)، مراد از القای سلام، صلح خواهی است. یعنی اگر دشمن خواهان صلح است، نبرد با او جایز نیست و جمله «لست مؤمنا»، اشاره به این معنی دارد که در ترک تعرض، تنها ایمان شرط نیست؛ بلکه تسلیم و یا صلح خواهی نیز کافی است.

11_ حرمت تعرض و قتل دشمنان در گرو اظهار تسلیم است، نه ایمان آوردن آنان.

و لا تقولوا لمن القى اليكم السلام لست مؤمنا

بنابراین احتمال که مراد از القای سلام، تسلیم شدن باشد، نه اظهار اسلام و ایمان.

3- آموزش کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 192 - 7

7 - آمرزش گناهان کافران محارب ، پس از ایمان آوردن آنان ، پرتوی از مغفرت و رحمت الهی است .

ص: 45

فإن انتهوا فإن الله غفور رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - انفال - 8 - 70 - 11

11 - كفرپيشگان اگر ايمان آورند ، حتى در صورتى كه عليه پيامبر (صلى الله عليه و آله) جنگيده باشند ، مشمول رحمت و مغفرت الهى خواهند شد .

إن يعلم الله ... يغفر لكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - محمد - 47 - 34 - 3

3- حكم كافرين غير معاند ، متمايز از كافرين ستيزه جو ، در برخورداری از عفو الهى

إن الذين كفروا و صدّوا ... فلن يغفر الله لهم

بنابراين كه قيد «و صدّوا عن سبيل الله» احترازی باشد؛ مفهوم آيه اين مى شود كه اگر شخص كافر ، ستيزه جويى با دين نداشته باشد ، محكوم به «لن يغفر الله» نخواهد بود.

4- احسان به كافرين محارب

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - ممتحنه - 60 - 8 - 3

3- ممنوعيت احسان ، به كافرين دين ستيز و آواره كننده مسلمانان از سرزمينشان

لا ينهيكم الله عن الذين لم يقبلوا اليكم فى الدين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - ممتحنه - 60 - 9 - 6

6- نيكي و مسالمت با كافرين معاند و همدستان آنان ، مصداق واقعى ظلم است .

أن تبرّوهم و تقسطوا إليهم ... إنّما ينهيكم ... و من يتولّهم فأولئك هم الظالمون

از مجموع دو آیه، استفاده می شود که نیکی و قسط، اصولاً در مورد کافران معاند، مفهوم واقعی ندارد و نباید تحت عنوان عدالت و انسان دوستی، به دشمنان حق روی خوش نشان داد.

5- احکام محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 191 - 17، 2، 1

1 - مسلمانان باید کافران محارب را هر کجا یافتند، بکشند.

و اقتلوهم حیث ثقتموهم

ضمیر «هم» در جمله فوق به «الذین یقاتلوکم» بر می گردد و لذا از آنان به کافران محارب تعبیر شده است. «ثقف»

ص: 46

(مصدر ثقتهم) به معنای یافتن و دسترسی پیدا کردن است.

2- ضرورت کشتن کافران محارب ، محدود به میدان جنگ نیست .

و اقتلوهم حیث ثقتموهم

عبارت «حیث ثقتموهم» (هر کجا آنان را یافتید و بر آنان دسترسی داشتید) گویای برداشت فوق است.

17- سزای کفرپیشگان محارب و فتنه انگیز ، کشتن آنان است .

فاقتلوهم کذلک جزاء الکفرین

«ال» در «الکافرین» عهده است و اشاره به کافرانی دارد که سر جنگ با مسلمانان دارند و یا علیه ایشان فتنه انگیزی می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 33 - 23، 24، 3، 2، 1

1_ محاربین و ستیزه جویان با خدا و رسول یا باید کشته شوند و یا به دار آویخته گردند و یا دست و پایشان از جهت مخالف بریده شود و یا تبعید گردند .

انما جزؤا الذین یحاربون الله ورسوله .. او ینفوا فی الارض

2_ محاربین در صورت فسادانگیزی در جامعه ایمانی ، محکوم به یکی از حدود چهارگانه (قتل ، به دار آویختن ، قطع دست و پا و تبعید (

انما جزؤا الذین یحاربون الله ورسوله .. او ینفوا فی الارض

برداشت فوق بر این مبناست که او عاطفه در «و یسعون» و او جمع باشد. یعنی حد ذکر شده از آن محاربی است که فسادگر باشد. تکرار نشدن «الذین» در «یسعون» مؤید این معناست.

3_ حدود چهارگانه (قتل ، به دار آویختن ، قطع دست و پا و تبعید) ، کیفری مناسب برای محاربان فسادگر

انما جزؤا الذین یحاربون الله ورسوله و یسعون فی الارض فساداً

«جزاء» در لغت به معنای کیفر و پاداشی است که کافی باشد.

23_ اعدام و بدار آویختن ، مجازات محارب فسادگر در زمین در صورت ارتکاب قتل و غارت

انما جزؤا الذین یحاربون الله .. او یصلبوا

از امام رضا(ع) درباره آیه فوق روایت شده: اذا حارب الله ورسوله وسعى في الارض فساداً .. وان قتل واخذ المال قتل و صلب ...

کافی، ج 7، ص 247، ح 8؛ نورالثقلین، ج 1، ص 623، ح 165.

24_ قطع یک دست و یک پا از جهت مخالف ، مجازات محارب فسادگر در زمین ، در صورت غارت نمودن اموال بدون ارتکاب قتل

انما جزؤا الذين يحاربون الله .. او تقطع ايديهم وارجلهم من خلف

از امام رضا(ع) درباره آیه فوق روایت شده: اذا حارب الله ورسوله وسعى في الارض فساداً .. وان اخذ المال ولم يقتل قطعت يده و
رجله من خلاف ...

کافی، ج 7، ص 247، ح 8؛ نورالثقلین، ج 1، ص 623، ح 165.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 34 - 5، 3، 1

ص: 47

1_ سقوط حدود چهارگانه (قتل، به دار آویختن، قطع دست و پا و تبعید) از محاربان و فسادانگیزی که پیش از دستگیری توبه کنند.

انما جزوا الذین یحاربون .. الا الذین تابوا من قبل ان تقدروا علیهم

3_ توبه و اظهار پشیمانی تبهاران محارب پس از به چنگ افتادن، فاقد ارزش و اعتبار برای سقوط حد و رهایی از عذاب دوزخ

انما جزوا الذین .. الا الذین تابوا من قبل ان تقدروا علیهم

5_ محاربان و فسادگران در صورتی که به تبعید محکوم شوند، همواره باید در تبعید بسر برند.

او ینفوا من الارض .. الا الذین تابوا من قبل ان تقدروا علیهم

ظاهر استثناء (الا الذین ..) این است که به تمامی فزایهای آیه پیش مربوط می باشد. بنابراین حکم تبعیدی که پس از دستگیری صادر شود، هرگز الغا نخواهد شد، گر چه شخص تبعیدی توبه کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 6 - 8

8 - کافران ستیزکننده با خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، فاقد حق مالکیت نسبت به اموال و دارایی خویش *

و ما أفاء الله علی رسوله منهم

واژه «أفاء» که از «فیء» به معنای رجوع گرفته شده - نشانگر آن است که یهودیان محارب، حق مالکیتی نسبت به اموال و دارایی شان ندارند و در حقیقت به مالک اصلی آن، بازگردانیده شده است.

6- اعدام محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 33 - 27، 23، 22، 20، 3، 2، 1

1_ محاربین و ستیزه جویان با خدا و رسول یا باید کشته شوند و یا به دار آویخته گردند و یا دست و پایشان از جهت مخالف بریده شود و یا تبعید گردند.

انما جزوا الذین یحاربون الله ورسوله .. او ینفوا فی الارض

2_ محاربین در صورت فسادانگیزی در جامعه ایمانی، محکوم به یکی از حدود چهارگانه (قتل، به دار آویختن، قطع دست و پا و تبعید

(

انما جزؤا الذین یحاربون اللّٰه ورسوله . . او ینفوا فی الارض

برداشت فوق بر این مبناست که واو عاطفه در «و یسعون» واو جمع باشد. یعنی حد ذکر شده از آن محاربی است که فسادگر باشد. تکرار نشدن «الذین» در «یسعون» مؤید این معناست.

3_ حدود چهارگانه (قتل، به دار آویختن، قطع دست و پا و تبعید)، کیفری مناسب برای محاربان فسادگر

انما جزؤا الذین یحاربون اللّٰه ورسوله و یسعون فی الارض فساداً

«جزاء» در لغت به معنای کیفر و پاداشی است که کافی باشد.

20_ سلاح بر گرفتن و ایجاد ناامنی در راه ها _ همراه با قتل، _ محاربه با خدا و رسول و کیفر آن اعدام است .

انما جزؤا الذین یحاربون اللّٰه . . ان یقتلوا

از امام جواد(ع) روایت شده که در پاسخ از سؤال حکم فسادگرانی که راه بر مردم بسته اند فرمود: . . و ان کانوا اخافوا السبیل

ص: 48

و قتلوا النفس امر بقتلهم ...

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 315، ح 91؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 467، ح 16.

22_ اعدام، مجازات محارب فسادگر در زمین در صورت ارتکاب قتل

انما جزؤا الذین یحاربون الله .. ان یقتلوا

از امام رضا(ع) درباره آیه فوق روایت شده: اذا حارب الله ورسوله و سعی فی الارض فساداً فقتل قتل به ...

کافی، ج 7، ص 247، ح 8؛ نورالثقلین، ج 1، ص 623، ح 165.

23_ اعدام و بدار آویختن، مجازات محارب فسادگر در زمین در صورت ارتکاب قتل و غارت

انما جزؤا الذین یحاربون الله .. او یصلبوا

از امام رضا(ع) درباره آیه فوق روایت شده: اذا حارب الله ورسوله و سعی فی الارض فساداً .. و ان قتل و اخذ المال قتل و صلب ...

کافی، ج 7، ص 247، ح 8؛ نورالثقلین، ج 1، ص 623، ح 165.

27_ بریدن یک دست و یک پا از جهت مخالف و سپس به دار آویختن، کیفر ایجاد ناامنی در راه ها به همراه قتل و غارت اموال

انما جزؤا الذین یحاربون الله ورسوله .. و ارجلهم من خلف

از امام جواد(ع) روایت شده که در پاسخ سؤال از حکم فسادگرانی که راه بر مردم بسته اند فرمود: .. و ان كانوا اخافوا السبیل و قتلوا النفس و اخذوا المال امر بقطع ایدیهم و ارجلهم من خلاف و صلبهم بعد ذلك ...

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 315، ح 91؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 467، ح 16.

7- افساد محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ حدود چهارگانه (قتل، به دار آویختن، قطع دست و پا و تبعید)، کیفری مناسب برای محاربان فسادگر

انما جزؤا الذین یحاربون الله ورسوله و یسعون فی الارض فساداً

«جزاء» در لغت به معنای کیفر و پاداشی است که کافی باشد.

8- افشای محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 33 - 13

13_ ضرورت رسوا ساختن محاربان و فسادگران در جامعه

ذلک لهم خزی فی الدنیا

جمله «ذلک لهم خزی» می رساند که ضرورت رسوا ساختن محاربان و مفسدان، مفروض گرفته شده و اجرای حد، وسیله ای

ص: 49

برای رسوا کردن آنان است.

9- اقسام حد محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 33 - 21

21_ حاکم اسلامی ، وظیفه دار برگزیدن یکی از مجازات های چهارگانه محارب ، با رعایت تناسب بین مجازات و جنایت وی

انما جزؤا الذین یحاربون الله .. او ینفوا من الارض

از امام صادق(ع) در پاسخ سؤال از معنای آیه فوق روایت شده: ذلک الی الامام یفعل به ما یشاء، قلت: فمفوض ذلک الیه؟ قال: لا، و لکن نحو الجنایه.

کافی، ج 7، ص 246، ح 5؛ نورالثقلین، ج 1، ص 622، ح 164.

10- ایمان کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 192 - 5،7،4

4 - ایمان ، از همگان حتی کفرپیشگان محارب پذیرفته است .

فإن انتهوا فإن الله غفور رحیم

برداشت فوق مبتنی بر این است که متعلق «إنتهوا» کفر و شرک باشد. بنابراین «فإن انتهوا...»؛ یعنی، اگر کافران و مشرکان دست از کفر و شرک برداشتند و ایمان آوردند. بر این مبنا جمله «فإن الله...» گویای دو معناست: 1_ پذیرش ایمان آنان، 2_ آمرزش خطاهای گذشته شان.

5 - در صورتی که کافران محارب ایمان آورند ، نباید بر خطاهای پیشینشان (کشتن مسلمانان ، فتنه انگیزی و . . .) مورد مؤاخذه قرار گیرند .

فإن انتهوا فإن الله غفور رحیم

7 - آمرزش گناهان کافران محارب ، پس از ایمان آوردن آنان ، پرتوی از مغفرت و رحمت الهی است .

فإن انتهوا فإن الله غفور رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 70 - 11

11 _ کفرپیشگان اگر ایمان آورند ، حتی در صورتی که علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) جنگیده باشند ، مشمول رحمت و مغفرت الهی خواهند شد .

إن يعلم الله . . . يغفر لكم

ص: 50

11- پشیمانی محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 34 - 3

3_ توبه و اظهار پشیمانی تبهکاران محارب پس از به چنگ افتادن ، فاقد ارزش و اعتبار برای سقوط حد و رهایی از عذاب دوزخ

انما جزؤا الذین .. الا الذین تابوا من قبل ان تقدرؤا علیهم

12- تبعید محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 33 - 25, 3, 2

1_ محاربین و ستیزه جویان با خدا و رسول یا باید کشته شوند و یا به دار آویخته گردند و یا دست و پایشان از جهت مخالف بریده شود و یا تبعید گردند .

انما جزؤا الذین یحاربون اللّٰه ورسوله .. او ینفوا فی الارض

2_ محاربین در صورت فسادانگیزی در جامعه ایمانی ، محکوم به یکی از حدود چهارگانه (قتل ، به دار آویختن ، قطع دست و پا و تبعید)

انما جزؤا الذین یحاربون اللّٰه ورسوله .. او ینفوا فی الارض

برداشت فوق بر این مبناست که او عاطفه در «و یسعون» او جمع باشد. یعنی حد ذکر شده از آن محاربی است که فسادگر باشد. تکرار نشدن «الذین» در «یسعون» مؤید این معناست.

3_ حدود چهارگانه (قتل ، به دار آویختن ، قطع دست و پا و تبعید) ، کیفری مناسب برای محاربان فسادگر

انما جزؤا الذین یحاربون اللّٰه ورسوله و یسعون فی الارض فساداً

«جزاء» در لغت به معنای کیفر و پاداشی است که کافی باشد.

25_ تبعید محارب (از محل ارتکاب جرم به شهری دیگر) و قطع معاشرت وی با مردم ، کیفر سلاح بر کشیدن بدون قتل و غارت

انما جزؤا الذین یحاربون اللّٰه .. او ینفوا من الارض

از امام رضا(ع) درباره آیه فوق روایت شده: .. و ان شهر السیف فحارب اللّٰه ورسوله و سعی فی الارض فساداً و لم یقتل و لم یأخذ المال

... ینفی من المصر الذی فعل فیہ ما فعل الی مصر غیره و یکتب الی اهل ذلک المصر انه منفی فلا تجالسوه و لا تبایعوه و لا تناکحوه و لا تواکلوه و لا تشاربوه ...

کافی، ج 7، ص 247، ح 8؛ نورالثقلین، ج 1، ص 623، ح 165.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 34 - 5

5_ محاربان و فسادگران در صورتی که به تبعید محکوم شوند ، همواره باید در تبعید بسر برند .

او ینفوا من الارض .. الا الذین تابوا من قبل ان تقدروا علیهم

ظاهر استثناء (الا الذین ..) این است که به تمامی فزاهای آیه پیش مربوط می باشد. بنابراین حکم تبعیدی که پس از دستگیری صادر شود، هرگز الغا نخواهد شد، گر چه شخص تبعیدی توبه کند.

ص: 51

13- تسلیم محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 10

10_ ضرورت پرهیز از کشتن افراد و یا گروه های از دشمنان محارب که تسلیم شده و خواهان ترک نبرد هستند .

و لا تقولوا لمن القى اليكم السلام لست مؤمنا

با توجه به معنای لغوی «سلام» (صلح)، مراد از القای سلام، صلح خواهی است. یعنی اگر دشمن خواهان صلح است، نبرد با او جایز نیست و جمله «لست مؤمنا»، اشاره به این معنی دارد که در ترک تعرض، تنها ایمان شرط نیست؛ بلکه تسلیم و یا صلح خواهی نیز کافی است.

14- توبه محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 34 - 1,2,3,7

1_ سقوط حدود چهارگانه (قتل، به دار آویختن، قطع دست و پا و تبعید) از محاربان و فسادانگیزی که پیش از دستگیری توبه کنند .

انما جزوا الذين يحاربون .. الا الذين تابوا من قبل ان تقدروا عليهم

2_ محاربان مفسد در صورتی که پیش از دستگیری توبه کنند، به عذاب آخرت گرفتار نخواهند شد .

و لهم فى الاخره عذاب عظيم. الا الذين تابوا من قبل ان تقدروا عليهم

3_ توبه و اظهار پشیمانی تبهاران محارب پس از به چنگ افتادن، فاقد ارزش و اعتبار برای سقوط حد و رهایی از عذاب دوزخ

انما جزوا الذين .. الا الذين تابوا من قبل ان تقدروا عليهم

7_ راه توبه برای همه بندگان، حتی محاربان و مفسدان، باز است .

الا الذين تابوا من قبل ان تقدروا عليهم

15- جنگ با کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 57 - 4

4_ متلاشی ساختن جبهه کافران محارب و پراکنده ساختن آنان ، تکلیفی بر عهده اهل ایمان

فأما تتقنهم في الحرب فشردهم

ص: 52

16- حبس محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 33 - 26

26_ زندانی کردن ، کیفر ایجاد نامنی در راه ها ، بدون قتل و غارت

انما جزؤا الذین یحاربون الله .. او ینفوا من الارض

از امام جواد(ع) روایت شده که در پاسخ سؤال از حکم فسادگرانی که راه بر مرم بسته اند فرمود: .. فان كانوا اخافوا السبیل فقط و لم یقتلوا احداً و لم یأخذوا مالا امر بایداعهم الحبس فان ذلک معنی نفیهم من الارض

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 315، ح 91؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 467، ح 16.

17- حد محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 33 - 7، 25، 3، 2، 1

1_ محاربین و ستیزه جویان با خدا و رسول یا باید کشته شوند و یا به دار آویخته گردند و یا دست و پایشان از جهت مخالف بریده شود و یا تبعید گردند .

انما جزؤا الذین یحاربون الله ورسوله .. او ینفوا فی الارض

2_ محاربین در صورت فسادانگیزی در جامعه ایمانی ، محکوم به یکی از حدود چهارگانه (قتل ، به دار آویختن ، قطع دست و پا و تبعید)

انما جزؤا الذین یحاربون الله ورسوله .. او ینفوا فی الارض

برداشت فوق بر این مبناست که او عاطفه در «و یسعون» و او جمع باشد. یعنی حد ذکر شده از آن محاربی است که فسادگر باشد. تکرار نشدن «الذین» در «یسعون» مؤید این معناست.

3_ حدود چهارگانه (قتل ، به دار آویختن ، قطع دست و پا و تبعید) ، کیفری مناسب برای محاربان فسادگر

انما جزؤا الذین یحاربون الله ورسوله و یسعون فی الارض فساداً

«جزاء» در لغت به معنای کیفر و پاداشی است که کافی باشد.

7_ ضرورت اعمال حتمی کیفر محاربان و مفسدان و پرهیز از کوتاهی در اجرای حدود الهی بر ایشان

انما جزؤا الذین . . . ان یقتلوا او یصلبوا او تقطع ایدیهم و ارجلهم

فعل «یقتلوا» و «یصلبوا» و «تقطع» از باب تفعیل است و دلالت بر تأکید اجرای حدود یاد شده دارد.

25_ تبعید محارب (از محل ارتکاب جرم به شهری دیگر) و قطع معاشرت وی با مردم، کیفر سلاح بر کشیدن بدون قتل و غارت

انما جزؤا الذین یحاربون الله . . . او ینفوا من الارض

از امام رضا(ع) درباره آیه فوق روایت شده: . . . و ان شهر السیف فحارب الله و رسوله و سعی فی الارض فساداً و لم یقتل و لم يأخذ المال ... ینفی من المصر الذی فعل فیہ ما فعل الی مصر غیره و یکتب الی اهل ذلک المصر انه منفی فلا تجالسوه و لا تبایعوه و لا تناکحوه و لا توأکلوه و لا تشاربوه ...

کافی، ج 7، ص 247، ح 8؛ نورالثقلین، ج 1، ص 623، ح 165.

ص: 53

18- دوستان کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 9 - 5

5- برقرارکنندگان روابط دوستانه و مسالمت آمیز ، با کسانی که به دین و سرزمین مسلمانان هجوم آورده اند ، ظالمان واقعی هستند .

و من يتولّهم فأولئك هم الظالمون

19- دوستی با امدادگران کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 9 - 3

3- ممنوعیت دوستی و مسالمت با یاری دهندگان و پشتیبانان عناصر مهاجم به دین و سرزمین مسلمانان

إنما ينهيكم الله عن الذين ... و ظهروا على إخراجكم

20- دوستی با کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 9 - 1,2,6

1- ممنوعیت رابطه دوستانه با کافران ، منحصر به کافران تهاجم کننده بر ایمان و سرزمین مسلمانان

إنما ينهيكم الله عن الذين قتلوكم في الدين

2- ممنوعیت رفتار دوستانه و مسالمت جویانه ، با کافران معاند ، صرفاً مقابله به مثل است ؛ نه [جهاد] ابتدایی .

لا ينهيكم ... إنما ينهيكم الله

تأکید خداوند در نهی از رابطه دوستی با کافران، بر اقدامات عملی آنان علیه مسلمانان، بیانگر مطلب بالا است.

6- نیکی و مسالمت با کافران معاند و همدستان آنان ، مصداق واقعی ظلم است .

أن تبرّوهم وتقسطوا إليهم ... إنما ينهيكم ... و من يتولّهم فأولئك هم الظالمون

از مجموع دو آیه، استفاده می شود که نیکی و قسط، اصولاً در مورد کافران معاند، مفهوم واقعی ندارد و نباید تحت عنوان عدالت و انسان

دوستی، به دشمنان حق روی خوش نشان داد.

21- شکست کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 57 - 4

4_ متلاشی ساختن جبهه کافران محارب و پراکنده ساختن آنان، تکلیفی بر عهده اهل ایمان

ص: 54

فَمَا تَتَقَفُنَّهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِّدْهُمْ

22- ظلم کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 193 - 7

7- کافران محارب ، فتنه انگیزان و بازدارندگان از گسترش و حاکمیت دین الهی ، ظالم هستند .

فلا عدون إلا على الظلمين

عذاب کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 34 - 4

4- کافرانی که تا آخرین لحظه زندگی در حال عناد و ستیز با دین باشند ، محکوم به عذاب ابدی خواهند بود .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدَّوْا... فَلَئِن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ

لازمه قطعی «لن يغفر الله» باقی ماندن همیشگی در عذاب الهی است.

23- فرجام محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 33 - 18

18 _ هشدار خداوند به یهود نسبت به فرجام شوم ستیزه جویی با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و فسادانگیزی در زمین

من اجل ذلك كتبنا على بني اسرائيل... انما جزؤا الذين يحاربون

چون در آیه پیش روی سخن با بنی اسرائیل بود، این آیه می تواند تعریض به اهداف و اعمال آنان در برابر پیامبر (صلی الله علیه و آله) داشته باشد.

24- قبول پناهندگی کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ لزوم پذیرش پناهندگی کفار محاربی که به منظور آشنایی با معارف اسلام، درخواست پناهندگی می کنند.

وإن أحد من المشركين استجارك فأجره حتى يسمع كلم الله

ص: 55

25- قبول توبه محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 34 - 13،15

13 _ خداوند پذیرای توبه بندگان ، حتی محاربان و فسادگران

الا الذین تابوا .. فاعلموا انّ الله غفور رحیم

15 _ سقوط حد از محاربان مفسد در صورت توبه ، پرتویی از رحمت و مغفرت الهی است .

الا الذین تابوا .. فاعلموا انّ الله غفور رحیم

26- قتل کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 191 - 1،2،17

1 - مسلمانان باید کافران محارب را هر کجا یافتند ، بکشند .

و اقتلوهم حیث ثقتموهم

ضمیر «هم» در جمله فوق به «الذین یقاتلوکم» بر می گردد و لذا از آنان به کافران محارب تعبیر شده است. «ثقف» (مصدر ثقتم) به معنای یافتن و دسترسی پیدا کردن است.

2- ضرورت کشتن کافران محارب ، محدود به میدان جنگ نیست .

و اقتلوهم حیث ثقتموهم

عبارت «حیث ثقتموهم» (هر کجا آنان را یافتید و بر آنان دسترسی داشتید) گویای برداشت فوق است.

17 - سزای کفرپیشگان محارب و فتنه انگیز ، کشتن آنان است .

فاقتلوهم کذلک جزاء الکفرین

«ال» در «الکفرین» عهده است و اشاره به کافرانی دارد که سر جنگ با مسلمانان دارند و یا علیه ایشان فتنه انگیزی می کنند.

27- کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 9 - 4

4 - پشتیبانان جبهه مهاجم کفر ، چونان کافران محارب و شریک جرم آنان

إِنَّمَا يَنْهَيْكُمْ اللَّهُ . . . وَظَهَرُوا عَلَيَّ إِخْرَجَكُمْ

28- کافران محارب پناهنده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 6 - 7

ص: 56

7_ تضمین امنیت کفار محاربی که به منظور آشنایی با اسلام و معارف آن ، پناهنده شوند و بازگرداندن آنان به مراکز امنشان _ پس از دریافت معارف _ لازم است .

وإن أحد من المشركين استجارك . . ثم أبلغه مأمنه

29- کیفر اخروی محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 33 - 15،16

15_ عذاب بزرگ اخروی پیامد و کیفر ستیزه جویی با خدا و رسول (صلی الله علیه و آله) و فسادگری در زمین

و لهم فی الاخره عذاب عظیم

16_ مجازات دنیوی محاربان و فسادانگیزان در مقایسه با مجازات اخروی آنان ، بسی اندک و ناچیز است .

ذلک لهم خزی فی الدنیا و لهم فی الاخره عذاب عظیم

تصریح به بزرگی عذاب محاربان در آخرت در مقابل کیفر دنیوی آنان، گویای برداشت فوق است.

30- کیفر دنیوی محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 33 - 16

16_ مجازات دنیوی محاربان و فسادانگیزان در مقایسه با مجازات اخروی آنان ، بسی اندک و ناچیز است .

ذلک لهم خزی فی الدنیا و لهم فی الاخره عذاب عظیم

تصریح به بزرگی عذاب محاربان در آخرت در مقابل کیفر دنیوی آنان، گویای برداشت فوق است.

31- کیفر کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- بقره - 2 - 191 - 17

17 - سزای کفرپیشگان محارب و فتنه انگیز ، کشتن آنان است .

فاقتلوهم كذلك جزاء الكافرين

«ال» در «الكافرين» عهديه است و اشاره به كافراني دارد كه سر جنگ با مسلمانان دارند و يا عليه ايشان فتنه انگيزي مي كنند.

32- كيفر محارب

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 57

14 _ دشمنان محارب با اهل ایمان ، مستحقّ عذاب الهی

او یعدّیهم فانّهم ظالمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 33 -

1،2،3،7،9،12،14،20،21،22،23،24،25،26،27

1 _ محاربین و ستیزه جویان با خدا و رسول یا باید کشته شوند و یا به دار آویخته گردند و یا دست و پایشان از جهت مخالف بریده شود و یا تبعید گردند .

انما جزؤا الذین یحاربون الله ورسوله .. او ینفوا فی الارض

2 _ محاربین در صورت فسادانگیزی در جامعه ایمانی ، محکوم به یکی از حدود چهارگانه (قتل ، به دار آویختن ، قطع دست و پا و تبعید (

انما جزؤا الذین یحاربون الله ورسوله .. او ینفوا فی الارض

برداشت فوق بر این مبناست که او عاطفه در «و یسعون» او جمع باشد. یعنی حد ذکر شده از آن محاربی است که فسادگر باشد. تکرار نشدن «الذین» در «یسعون» مؤید این معناست.

3 _ حدود چهارگانه (قتل ، به دار آویختن ، قطع دست و پا و تبعید) ، کیفری مناسب برای محاربان فسادگر

انما جزؤا الذین یحاربون الله ورسوله و یسعون فی الارض فساداً

«جزاء» در لغت به معنای کیفر و پاداشی است که کافی باشد.

7 _ ضرورت اعمال حتمی کیفر محاربان و مفسدان و پرهیز از کوتاهی در اجرای حدود الهی بر ایشان

انما جزؤا الذین .. ان یقتلوا او یصلبوا او تقطع ایدیهم و ارجلهم

فعل «یقتلوا» و «یصلبوا» و «تقطع» از باب تفعیل است و دلالت بر تأکید اجرای حدود یاد شده دارد.

9 _ محاربان با خدا و رسول (صلی الله علیه و آله) به دلیل فسادگری در زمین محکوم به کیفری سنگین

انما جزؤا الذین یحاربون الله ورسوله و یسعون فی الارض فساداً ان یقتلوا

بنابر اینکه «یسعون فی الارض» عطف تفسیری برای «الذین یحاربون» باشد، می توان گفت داعی بر تفسیر محاربان به فسادگران در زمین، بیان علت کیفری است که برای آنان ذکر شده است.

12_ کیفر های ویژه محاربان مفسد ، کیفرهایی خوار کننده و ذلت آور

ذلک لهم خزی فی الدنیا

14_ ضرورت برگزیدن شیوه ای ذلت آفرین و اهانت آمیز در اجرای حد بر محارب مفسد

ذلک لهم خزی فی الدنیا

«لهم خزی» می تواند ارشاد به چگونگی اجرای حد محاربان باشد. یعنی به گونه ای حدود الهی را بر آنان جاری کنید که به خواری آنان منجر گردد.

20_ سلاح بر گرفتن و ایجاد ناامنی در راه ها _ همراه با قتل ، _ محاربه با خدا و رسول و کیفر آن اعدام است .

انما جزوا الذین یحاربون الله .. ان یقتلوا

از امام جواد(ع) روایت شده که در پاسخ از سؤال حکم فسادگرانی که راه بر مردم بسته اند فرمود: .. و ان کانوا اخافوا السبیل و قتلوا النفس امر بقتلهم

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 315، ح 91؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 467، ح 16.

21_ حاکم اسلامی ، وظیفه دار برگزیدن یکی از مجازات های چهارگانه محارب ، با رعایت تناسب بین مجازات و جنایت وی

ص: 58

انما جزؤا الذين يحاربون الله .. او ينفوا من الارض

از امام صادق(ع) در پاسخ سؤال از معنای آیه فوق روایت شده: ذلك الى الامام يفعل به ما يشاء، قلت: فمفوض ذلك اليه؟ قال: لا، ولكن نحو الجنايه.

کافی، ج 7، ص 246، ح 5؛ نورالثقلین، ج 1، ص 622، ح 164.

22_ اعدام ، مجازات محارب فسادگر در زمین در صورت ارتکاب قتل

انما جزؤا الذين يحاربون الله .. ان يقتلوا

از امام رضا(ع) درباره آیه فوق روایت شده: اذا حارب الله ورسوله وسعى في الارض فساداً فقتل قتل به

کافی، ج 7، ص 247، ح 8؛ نورالثقلین، ج 1، ص 623، ح 165.

23_ اعدام و بدار آویختن ، مجازات محارب فسادگر در زمین در صورت ارتکاب قتل و غارت

انما جزؤا الذين يحاربون الله .. او يصلبوا

از امام رضا(ع) درباره آیه فوق روایت شده: اذا حارب الله ورسوله وسعى في الارض فساداً .. وان قتل و اخذ المال قتل و صلب

کافی، ج 7، ص 247، ح 8؛ نورالثقلین، ج 1، ص 623، ح 165.

24_ قطع یک دست و یک پا از جهت مخالف ، مجازات محارب فسادگر در زمین ، در صورت غارت نمودن اموال بدون ارتکاب قتل

انما جزؤا الذين يحاربون الله .. او تقطع ايديهم و ارجلهم من خلف

از امام رضا(ع) درباره آیه فوق روایت شده: اذا حارب الله ورسوله وسعى في الارض فساداً .. وان اخذ المال و لم يقتل قطعت يده و رجله من خلاف

کافی، ج 7، ص 247، ح 8؛ نورالثقلین، ج 1، ص 623، ح 165.

25_ تبعید محارب (از محل ارتکاب جرم به شهری دیگر) و قطع معاشرت وی با مردم ، کیفر سلاح بر کشیدن بدون قتل و غارت

انما جزوا الذين يحاربون الله .. او ينفوا من الارض

از امام رضا(ع) درباره آیه فوق روایت شده: .. و ان شهر السيف فحارب الله و رسوله و سعى فى الارض فساداً و لم يقتل و لم يأخذ المال ... ينفى من المصر الذى فعل فيه ما فعل الى مصر غيره و يكتب الى اهل ذلك المصر انه منفى فلا تجالسوه و لا تباعوه و لا تناكحوه و لا تواكلوه و لا تشاربوه ...

کافی، ج 7، ص 247، ح 8؛ نورالثقلین، ج 1، ص 623، ح 165.

26_ زندانی کردن ، کیفر ایجاد ناامنی در راه ها ، بدون قتل و غارت

انما جزوا الذين يحاربون الله .. او ينفوا من الارض

از امام جواد(ع) روایت شده که در پاسخ سؤال از حکم فسادگرانی که راه بر مرم بسته اند فرمود: .. فان كانوا اخافوا السبيل فقط و لم يقتلوا احداً و لم يأخذوا مالا امر بايداعهم الحبس فان ذلك معنى نفيهم من الارض

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 315، ح 91؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 467، ح 16.

27_ بریدن یک دست و یک پا از جهت مخالف و سپس به دار آویختن ، کیفر ایجاد ناامنی در راه ها به همراه قتل و غارت

ص: 59

انما جزؤا الذين يحاربون الله ورسوله . . . وارجلهم من خلف

از امام جواد(ع) روایت شده که در پاسخ سؤال از حکم فسادگرانی که راه بر مردم بسته اند فرمود: . . . و ان كانوا اخافوا السبيل و قتلوا النفس و اخذوا المال امر بقطع ايديهم و ارجلهم من خلاف و صلبهم بعد ذلك . . .

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 315، ح 91؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 467، ح 16.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 34 - 4

4_ مردم، فاقد هرگونه حقی در ثبوت و یا سقوط حد محاربان و مفسدان

الا الذين تابوا

خداوند حد محارب مفسد را در صورت توبه او ساقط کرده است و سقوط آن را مشروط به چیزی، مانند اعلام رضایت صاحبان حق، قرار نداده است. بنابراین در اثبات و نفی این حد، برای مردم حقی وجود ندارد.

33- گناه محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 33 - 4,6

4_ گناه محاربه با پیامبر (صلی الله علیه و آله)، همسان با گناه محاربه با خدا .

انما جزؤا الذين يحاربون الله ورسوله

6_ فسادگری در زمین، گناهی برابر با گناه محاربه با خدا و رسول *

انما جزؤا الذين يحاربون الله ورسوله و يسعون في الارض فساداً

جزای مساوی برای محاربان و مفسدان، حکایت از برابری گناه آنان دارد. گفتنی است که برداشت فوق مبتنی بر این است که مفسدان، عنوانی مستقل از محاربان نسبت به کیفرهای چهارگانه باشد.

34- مالکیت محارب

8 - کافران ستیزکننده با خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، فاقد حق مالکیت نسبت به اموال و دارایی خویش *

و ما أفاء الله على رسوله منهم

واژه «أفاء» _ که از «فیء» به معنای رجوع گرفته شده _ نشانگر آن است که یهودیان محارب، حق مالکیتی نسبت به اموال و دارایی شان ندارند و در حقیقت به مالک اصلی آن، بازگردانیده شده است.

ص: 60

35- مبارزه با کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 193 - 8

8 - تنها باید با ظالمان (کافران محارب و فتنه انگیزان و مانعان از گسترش و حاکمیت دین) مبارزه کرد .

فلا عدون إلا علی الظلمین

36- مجازات کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 191 - 1,2,17

1 - مسلمانان باید کافران محارب را هر کجا یافتند ، بکشند .

و اقتلوهم حیث ثقتموهم

ضمیر «هم» در جمله فوق به «الذین یقاتلوکم» بر می گردد و لذا از آنان به کافران محارب تعبیر شده است. «ثقف» (مصدر ثقتم) به معنای یافتن و دسترسی پیدا کردن است.

2 - ضرورت کشتن کافران محارب ، محدود به میدان جنگ نیست .

و اقتلوهم حیث ثقتموهم

عبارت «حیث ثقتموهم» (هر کجا آنان را یافتید و بر آنان دسترسی داشتید) گویای برداشت فوق است.

17 - سزای کفرپیشگان محارب و فتنه انگیز ، کشتن آنان است .

فاقتلوهم کذلک جزاء الکفرین

«ال» در «الکفرین» عهده است و اشاره به کافرانی دارد که سر جنگ با مسلمانان دارند و یا علیه ایشان فتنه انگیزی می کنند.

37- مسؤولیت محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 34 - 6

6_ خداوند فراخوان محاربان و مفسدان به دست شستن از فسادگری و ستیزه جویی با خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)

الا الذین تابوا من قبل ان تقدروا علیهم

38- مشرکان محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 128 - 9

9_ باز بودن راه توبه ، حتّی برای مشرکان محارب

او یتوب علیهم

ص: 61

39- مؤاخذة کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 192 - 5

5 - در صورتی که کافران محارب ایمان آورند ، نباید بر خطا های پیشینشان (کشتن مسلمانان ، فتنه انگیزی و . . .) مورد مؤاخذة قرار گیرند .

فإن انتهوا فإن الله غفور رحيم

محاربان

{محاربان}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 176 - 8

8 _ مقابله با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و جبهه حق ، به منزله مقابله با خداوند است .

اتّهم لن يضرّوا الله شيئاً

مستند نمودن نفی ضرر به خداوند، با وجود اینکه مراد، نفی ضرر از دین و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان است، اشاره به این معنا دارد که مقابله با دین و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به منزله مقابله با خداوند است.

40- جنگ با غیر محاربان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 190 - 5

5 - نبرد با کسانی که با مسلمانان سر جنگ ندارند ، تجاوزگری و خروج از حدود الهی است .

و قتلوا .. الذين يقتلونكم و لاتعتدوا

از مصداقهای مورد نظر برای اعتدا و تجاوز - به قرینه «الذين يقتلونكم» - نبرد با کافرانی است که در پی جنگ با اهل ایمان نیستند.

41- جنگ با محاربان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ جنگیدن با کفار محارب ، پس از گرویدن آنان به اسلام ، ممنوع است .

فإن تابوا .. فإخونكم في الدين

جمله «فإخونكم في الدين» اشاره به این معنا دارد که: کفار محارب با گرویدن به اسلام، برادران دینی مسلمانان محسوب

ص: 62

شده و از آن پس، جنگیدن با آنان حرام است.

42- جهاد با محاربان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 30

30- جنگ با کافران محارب، حرکت در مسیر خداوند است.

و الذین قتلوا فی سبیل اللّٰه

آنچه در صدر آیه شریفه مطرح شده است مبارزه بی امان با کافران در جبهه های نبرد است و خداوند، چنین مبارزه ای را «سبیل اللّٰه» نامیده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 2

2- جهاد و مبارزه با کافران محارب، یاری خداوند است.

فإذا لقیتم الذین کفروا فضرب الرقاب . . . إن تنصروا اللّٰه ینصرکم

باتوجه به ارتباط این آیه با آیات پیشین، استفاده می شود که «یاری دادن به خدا» بر «جنگ علیه کافران محارب» منطبق شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 36 - 11

11_ فرمان خداوند به نبرد با تمامی مشرکان محارب و پاکسازی زمین از لوث وجود آنان

و قتلوا المشرکین کافه کما یقتلونکم کافه

43- حرمت تقویت محاربان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 108 - 2

2_ حرمت انجام هر گونه عملی که مایه تأیید کفر و نفاق و تقویت کافران و منافقان محارب و زمینه زیان و تفرقه مؤمنان باشد.

و الذين اتخذوا مسجداً .. لا تقم فيه أبداً

44- شكست محاربان با خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 109 - 9

ص: 63

9_ حرکت های منافقانه ، کفرآمیز و ضد خدا و دین ، حرکت‌هایی سست ، مذبح‌خانه و محکوم به شکست است .

و الذین اتخذوا مسجداً ضراراً .. و إرضاداً لمن حارب الله ... أسس بنینه علی شف

سست بودن بنیان اعمال منافقان و کافران، می تواند کنایه از مطلب فوق باشد.

45- محاربان با خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 18 - 1

1_ شکست و رسوایی ، فرجام کافران ستیزه گر با خدا و رسول او

ذلکم

«ذلکم» خبر برای مبتدایی محذوف و اشاره به شکست خفتبار مشرکان در جنگ بدر دارد ; یعنی «الأمر ذلکم» ; مطلب از این قرار است که بیان شد.

46- محاربان با محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 18 - 1

1_ شکست و رسوایی ، فرجام کافران ستیزه گر با خدا و رسول او

ذلکم

«ذلکم» خبر برای مبتدایی محذوف و اشاره به شکست خفتبار مشرکان در جنگ بدر دارد ; یعنی «الأمر ذلکم» ; مطلب از این قرار است که بیان شد.

محاربه

47- جرم محاربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 191 - 17، 2، 1

1 - مسلمانان باید کافران محارب را هر کجا یافتند ، بکشند .

و اقتلوهم حیث ثقتموهم

ضمیر «هم» در جمله فوق به «الذین یقاتلوکم» بر می گردد و لذا از آنان به کافران محارب تعبیر شده است. «ثقف» (مصدر ثقتتم) به معنای یافتن و دسترسی پیدا کردن است.

2 - ضرورت کشتن کافران محارب ، محدود به میدان جنگ نیست .

و اقتلوهم حیث ثقتموهم

عبارت «حیث ثقتموهم» (هر کجا آنان را یافتید و بر آنان دسترسی داشتید) گویای برداشت فوق است.

17 - سزای کفرپیشگان محارب و فتنه انگیز ، کشتن آنان است .

ص: 64

فاقتلوهم كذلك جزاء الكافرين

«ال» در «الكافرين» عهده است و اشاره به کافرانی دارد که سر جنگ با مسلمانان دارند و یا علیه ایشان فتنه انگیزی می کنند.

48- محاربه اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 5

5_ فرعون و اطرافیانش ، از ثروت و امکانات عظیم اقتصادی خود در جهت مبارزه با دین خدا و گمراه کردن مردم ، استفاده می کردند .

إنك ءاتيت فرعون و ملاء زينه و أمولا في الحيوه الدنيا ربنا ليضلوا عن سبيلك

49- محاربه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 5

5_ فرعون و اطرافیانش ، از ثروت و امکانات عظیم اقتصادی خود در جهت مبارزه با دین خدا و گمراه کردن مردم ، استفاده می کردند .

إنك ءاتيت فرعون و ملاء زينه و أمولا في الحيوه الدنيا ربنا ليضلوا عن سبيلك

50- موارد محاربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 33 - 19,20

19_ گرفتن مال مردم به زور ، همراه با زدن آنان _ در کشور اسلامی ، _ محاربه با خدا و رسول است .

انما جزؤا الذين يحاربون الله

از امام صادق(ع) درباره کسانی که در کشور اسلامی با زدن مردم به غارت اموالشان پردازند، روایت شده: هولاء من اهل هذه الایه «انما جزؤا الذين . . .»

20_ سلاح بر گرفتن و ایجاد ناامنی در راه ها _ همراه با قتل ، _ محاربه با خدا و رسول و کیفر آن اعدام است .

انما جزؤا الذین یحاربون الله .. ان یقتلوا

از امام جواد(ع) روایت شده که در پاسخ از سؤال حکم فسادگرانی که راه بر مردم بسته اند فرمود: . . . و ان کانوا اخافوا السبیل و قتلوا النفس امر بقتلهم . . .

ص: 65

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 315، ح 91؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 467، ح 16.

ص: 66

7- محارم

1- محارم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 18،19،25

18 - زنان مؤمن، مجاز به آشکار ساختن زینت های خویش (گوشواره، انگو گردنبند و...) و مواضع آنها (بدن) بر شوهر، پدر، پدر شوهر و پسران خود هستند.

و لا یبدین زینتهنّ إلاّ لبعولتهنّ أو ءابائهنّ أو ءاباءِ بعولتهنّ أو ابنائهنّ

19 - زنان مؤمن، مجاز به آشکار ساختن زینت های خویش و مواضع آنها (بدن) بر پسران شوهر، برادران، پسران برادر و پسران خواهر خود هستند.

و لا یبدین زینتهنّ إلاّ .. وؤابناء بعولتهنّ أو اخونهنّ أو بنی إخوانهنّ أو بنی أخ

25 - پدر شوهر، پسر همسر، پسر برادر، پسر خواهر، زنان مؤمن، بردگان، خدمت کاران بی میل به زن و زناشویی و کودکان بی خبر از مسائل جنسی، از محارم زنان اند.

و لا یبدین زینتهنّ إلاّ لبعولتهنّ .. أو الطفل الذین لم یظهروا علی عورت النساء

2- ازدواج با محارم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 23 - 14،15،18،19

14 - حرمت ازدواج با محارم سببی، نسبی و رضاعی، شامل ازدواجهایی که قبل از نزول آیه «حرمت علیکم» انجام گرفته است، نمی شود.

حرمت .. إلا ما قد سلف

بنابر اینکه جمله «الا ما قد سلف» استثناء از تمامی محرّمات ذکر شده در آیه باشد.

15 - ازدواج با محارم و جمع بین دو خواهر در ازدواج، از سنن جاهلی

حرمت .. و ان تجمعوا بین الاختین إلا ما قد سلف

18_ حکم خداوند به صحت ازدواج با دو خواهر و نیز با محارم تا پیش از بیان حرمت آن ، جلوه ای از رحمت او نسبت به بندگان

و ان تجمعوا بین الاختین الا ما قد سلف انّ الله کان غفوراً رحیماً

19_ خداوند جبران کننده منقصت های ناشی از ازدواج با محارم در صورتی که آن ازدواج ها قبل از حکم به تحریم صورت

ص: 67

گرفته باشد .

حرّمت . . . إنّ الله كان عفّوراً رحیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 24 - 4

4_ حرمت ازدواج با محارم و زنان شوهردار و جمع بین دو خواهر ، از احکام ثابت و قطعی الهی است .

حرّمت . . . کتاب الله علیکم

3- محارم رضاعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 23 - 8،14

8_ حرمت هر گونه بهره گیری جنسی از محارم نسبی ، رضاعی و سببی

حرّمت علیکم امّهاتکم . . . و حلائل ابنائکم

اسناد حرمت به خود «امهات و . . .» می رساند که نه تنها ازدواج، بلکه هر گونه استمتاع و بهره گیری جنسی از زنان یاد شده، حرام شده است.

14_ حرمت ازدواج با محارم سببی ، نسبی و رضاعی ، شامل ازدواجهایی که قبل از نزول آیه « حرّمت علیکم » انجام گرفته است ، نمی شود .

حرّمت . . . الا ما قد سلف

بنابر اینکه جمله «الا ما قد سلف» استثناء از تمامی محرّمات ذکر شده در آیه باشد.

4- محارم سبب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 23 - 8،14

8_ حرمت هر گونه بهره گیری جنسی از محارم نسبی ، رضاعی و سببی

حرّمت علیکم امّهاتکم . . . و حلائل ابنائکم

اسناد حرمت به خود «امهات و ..» می رساند که نه تنها ازدواج، بلکه هر گونه استمتاع و بهره گیری جنسی از زنان یاد شده، حرام شده است.

14_ حرمت ازدواج با محارم سببی، نسبی و رضاعی، شامل ازدواجهایی که قبل از نزول آیه « حرمت علیکم» انجام گرفته است، نمی شود.

حرمت .. الا ما قد سلف

بنابر اینکه جمله «الا ما قد سلف» استثناء از تمامی محرمات ذکر شده در آیه باشد.

ص: 68

5- محارم نسبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 23 - 14، 8

8 - حرمت هر گونه بهره گیری جنسی از محارم نسبی ، رضاعی و سببی

حرمت علیکم امهاتکم . . . و حلائل ابنائکم

اسناد حرمت به خود «امهات و . . .» می رساند که نه تنها ازدواج، بلکه هر گونه استمتاع و بهره گیری جنسی از زنان یاد شده، حرام شده است.

14 - حرمت ازدواج با محارم سببی ، نسبی و رضاعی ، شامل ازدواجهایی که قبل از نزول آیه « حرمت علیکم » انجام گرفته است ، نمی شود .

حرمت . . . الا ما قد سلف

بنابر اینکه جمله «الا ما قد سلف» استثناء از تمامی محرمات ذکر شده در آیه باشد.

6- محارم همسران محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 55 - 1

1 - پدران و پسران و برادران و برادرزادگان و خواهرزادگان همسران پیامبر ، محرم آنان بوده و اشکالی ندارد که با آنان ، رودر رو سخن بگویند .

و إذا سألتموهنّ متّ عاً فسألوهنّ من وراء حجاب . . . لا جناح علیهنّ فی ابائهنّ ولا

مرجع ضمیر «هنّ» در «علیهنّ» واژه «نساء» - متخذ از آیه پیش - است و «لا جناح . . .» در صدد استثنای از حکم لزوم سخن گفتن از پشت پرده با همسران پیامبر است.

محرمیت

7- احکام محرمیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - « عن معاوية بن عمّار قال : كُنّا عند أبي عبد الله (ع) . . . قلت إن المرأة . . . تركب و تضع يدها على رأس الأسود و ذراعها على عنقه . فقال أبو عبد الله : « . . . لاجنّاح عليهنّ في أبائهنّ . . . و لا ما ملكت أيمانهنّ » ;

معاوية بن عمار می گوید: نزد امام صادق (ع) بودیم. .. (به ایشان) گفتم: زن... (گاهی) سوار بر مرکب می شود و دست خود را بر سر غلام سیاه و ساعدهای خود را بر گردن او می گذارد. پس امام فرمود: ... لاجنّاح علیهنّ فی آبائهنّ... و لا ما ملکت ایمانهنّ».

ص: 69

8- محرمیت برادر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 19

19 - زنان مؤمن ، مجاز به آشکار ساختن زینت های خویش و مواضع آنها (بدن) بر پسران شوهر ، برادران ، پسران برادر و پسران خواهر خود هستند .

و لا یبدین زینتهنّ إلاّ .. وُأبناء بعولتهنّ أو أخونهنّ أو بنی إخوانهنّ أو بنی أخ

9- محرمیت برادر زاده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 19,25

19 - زنان مؤمن ، مجاز به آشکار ساختن زینت های خویش و مواضع آنها (بدن) بر پسران شوهر ، برادران ، پسران برادر و پسران خواهر خود هستند .

و لا یبدین زینتهنّ إلاّ .. وُأبناء بعولتهنّ أو أخونهنّ أو بنی إخوانهنّ أو بنی أخ

25 - پدر شوهر ، پسر همسر ، پسر برادر ، پسر خواهر ، زنان مؤمن ، بردگان ، خدمت کاران بی میل به زن و زناشویی و کودکان بی خبر از مسائل جنسی ، از محارم زنان اند .

و لا یبدین زینتهنّ إلاّ لبعولتهنّ .. أو الطفل الذین لم یظهروا علی عورت النساء

10- محرمیت برادران همسران محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 55 - 1

1 - پدران و پسران و برادران و برادرزادگان و خواهرزادگان همسران پیامبر ، محرم آنان بوده و اشکالی ندارد که با آنان ، رودررو سخن بگویند .

و إذا سألتموهنّ متّ عاً فسألوهنّ من وراء حجاب .. لا جناح علیهنّ فی ابائهنّ و لا

مرجع ضمیر «هنّ» در «علیهنّ» واژه «نساء» _ متخذ از آیه پیش _ است و «لا جناح ..» در صدد استثنای از حکم لزوم سخن گفتن از پشت پرده با همسران پیامبر است.

11- محرمیت برادرزادگان همسران محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 55 - 1

1 - پدران و پسران و برادران و برادرزادگان و خواهرزادگان همسران پیامبر، محرم آنان بوده و اشکالی ندارد که با آنان، رودررو سخن بگویند.

وإذا سألتهم عن متاعا فسألوهن من وراء حجاب .. لا جناح عليهن في آباطهن ولا

ص: 70

مرجع ضمیر «هنّ» در «علیهنّ» واژه «نساء» - متخذ از آیه پیش - است و «لا جناح..» در صدد استثنای از حکم لزوم سخن گفتن از پشت پرده با همسران پیامبر است.

12- محرمیت برده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 25

25 - پدر شوهر ، پسرهمسر ، پسر برادر ، پسر خواهر ، زنان مؤمن ، بردگان ، خدمت کاران بی میل به زن و زناشویی و کودکان بی خبر از مسائل جنسی ، از محارم زنان اند .

و لا یبدین زینتهنّ إلاّ لبعولتهنّ . . . أو الطفل الذین لم یظہروا علی عورت النساء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 55 - 20

20 - « عن معاویه بن عمّار قال : کنا عند أبي عبد الله (ع) . . . قلت إن المرأة . . . ترکب و تضع یدها علی رأس الأسود و ذراعیها علی عنقه . فقال أبو عبد الله : « . . . لا جناح علیهنّ فی أبائهنّ . . . و لا ما ملکت أیمانهنّ » ;

معاویه بن عمار می گوید: نزد امام صادق (ع) بودیم. .. (به ایشان) گفتم: زن... (گاهی) سوار بر مرکب می شود و دست خود را بر سر غلام سیاه و ساعدهای خود را بر گردن او می گذارد. پس امام فرمود: ... لا جناح علیهنّ فی أبائهنّ... و لا ما ملکت أیمانهنّ».

13- محرمیت پدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 18

18 - زنان مؤمن ، مجاز به آشکار ساختن زینت های خویش (گوشواره ، انگو گردنبند و . . .) و مواضع آنها (بدن) بر شوهر ، پدر ، پدر شوهر و پسران خود هستند .

و لا یبدین زینتهنّ إلاّ لبعولتهنّ أو ءابائهنّ أو ءاباء بعولتهنّ أو أبائهنّ

14- محرمیت پدر شوهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 18,25

18 - زنان مؤمن، مجاز به آشکار ساختن زینت های خویش (گوشواره، انگو گردنبند و...) و مواضع آنها (بدن) بر شوهر، پدر، پدر شوهر و پسران خود هستند.

و لا یبدین زینتهنّ إلاّ لبعولتهنّ أو ءابائهنّ أو ءاباءِ بعولتهنّ أو ابنائهنّ

25 - پدر شوهر، پسرهمسر، پسر برادر، پسر خواهر، زنان مؤمن، بردگان، خدمت کاران بی میل به زن و زناشویی و

ص: 71

کودکان بی خبر از مسائل جنسی ، از محارم زنان اند .

و لا یبدین زینتهنّ إلاّ لبعولتهنّ . . . أو الطفل الذین لم یظهروا علی عورت النساء

15- محرمیت پدران همسران محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 55 - 1

1 - پدران و پسران و برادران و برادرزادگان و خواهرزادگان همسران پیامبر ، محرم آنان بوده و اشکالی ندارد که با آنان ، رودررو سخن بگویند .

و إذا سألتموهنّ متّ عأ فسنلوهنّ من وراء حجاب . . . لا جناح علیهنّ فی ابائهنّ و لا

مرجع ضمیر «هنّ» در «علیهنّ» واژه «نساء» _ متخذ از آیه پیش _ است و «لا جناح . . .» درصدد استثنای از حکم لزوم سخن گفتن از پشت پرده با همسران پیامبر است.

16- محرمیت پسر شوهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 25، 18

18 - زنان مؤمن ، مجاز به آشکار ساختن زینت های خویش (گوشواره ، انگو گردنبند و . . .) و مواضع آنها (بدن) بر شوهر ، پدر ، پدر شوهر و پسران خود هستند .

و لا یبدین زینتهنّ إلاّ لبعولتهنّ أو ابائهنّ أو اباء بعولتهنّ أو ابائهنّ

25 - پدر شوهر ، پسر همسر ، پسر برادر ، پسر خواهر ، زنان مؤمن ، بردگان ، خدمت کاران بی میل به زن و زناشویی و کودکان بی خبر از مسائل جنسی ، از محارم زنان اند .

و لا یبدین زینتهنّ إلاّ لبعولتهنّ . . . أو الطفل الذین لم یظهروا علی عورت النساء

17- محرمیت پسران همسران محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 55 - 1

1 - پدران و پسران و برادران و برادرزادگان و خواهرزادگانِ همسران پیامبر ، محرم آنان بوده و اشکالی ندارد که با آنان ، رودررو سخن بگویند .

و إذا سألتموهنّ متّ عاً فسئلوهنّ من وراء حجاب . . . لا جناح علیهنّ فی ابائهنّ ولا

مرجع ضمیر «هنّ» در «علیهنّ» واژه «نساء» _ متخذ از آیه پیش _ است و «لا جناح . . .» در صدد استثنای از حکم لزوم سخن گفتن از پشت پرده با همسران پیامبر است.

ص: 72

18- محرمیت خادم ساده لوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 24

24 - پوشاندن زینت و مواضع آنها (بدن) از خدمت کارانی که ساده لوح اند و از بصیرت و عقل کامل برخوردار نیستند ، بر زنان مؤمن واجب نیست .

و لا یبدین زینتهنّ إلاّ .. أو التّبعین غیر أوّلی الإربه

یکی از معانی و موارد کاربرد واژه «إربه» بصیرت در امور و عقل است (لسان العرب و قاموس المحيط). بنابراین «غیر أوّلی الإربه»؛ یعنی، کسانی که ساده لوح اند و از عقل و بصیرت کافی، از جمله در امور جنسی، برخوردار نیستند و از چنین اموری کاملاً بی خبراند.

19- محرمیت خواجه سرایان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 22,25,38

22 - پوشاندن زینت ها و مواضع آنها (بدن) از خدمت کاران بی نیاز به زن و بی رغبت به زناشویی و کودکان بی خبر از مسائل جنسی ، بر زنان مؤمن لازم نیست .

و لا یبدین زینتهنّ إلاّ .. أو التّبعین غیر أوّلی الإربه من الرجال أو الطفل الذی

واژه «الإربه» به معنای حاجت است و در آیه شریفه _ به مناسبت این که در بیان مسائل محرم و نامحرم است _ مقصود، نیاز به زن و تمایل جنسی به زنان است.

25 - پدر شوهر ، پسرهمسر ، پسر برادر ، پسر خواهر ، زنان مؤمن ، بردگان ، خدمت کاران بی میل به زن و زناشویی و کودکان بی خبر از مسائل جنسی ، از محارم زنان اند .

و لا یبدین زینتهنّ إلاّ لبعولتهنّ .. أو الطفل الذین لم یظهروا علی عورت النساء

38 - « عبدالرحمن ابن ابی عبدالله (ع) قال . سألته عن «أوّلی الإربه من الرجال» قال : الأحمق المولّی علیه الذی لایأتی النساء ;

عبدالرحمن ابن ابی عبدالله گوید: از امام(ع) درباره «أوّلی الإربه من الرجل» پرسیدم؟ فرمود: مراد مردی است که در اثر عقب افتادگی ذهنی، تحت سرپرستی است و تمایل به زنان ندارد.

20- محرمیت خواهر زاده

19 - زنان مؤمن ، مجاز به آشکار ساختن زینت های خویش و مواضع آنها (بدن) بر پسران شوهر ، برادران ، پسران برادر و پسران خواهر خود هستند .

و لا یبدین زینتهنّ إلاّ .. ؤو أبناء بعولتهنّ أو أخونهنّ أو بنی إخوانهنّ أو بنی أخ

25 - پدر شوهر ، پسرهمسر ، پسر برادر ، پسر خواهر ، زنان مؤمن ، بردگان ، خدمت کاران بی میل به زن و زناشویی و کودکان بی خبر از مسائل جنسی ، از محارم زنان اند .

و لا یبدین زینتھنّ إلاّ لبعولتھنّ . . . أو الطفل الذین لم یظھروا علی عورت النساء

21- محرمیت خواهرزادگان همسران محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 55 - 1

1 - پدران و پسران و برادران و برادرزادگان و خواهرزادگان همسران پیامبر، محرم آنان بوده و اشکالی ندارد که با آنان، رودر رو سخن بگویند.

و إذا سألتموهنّ متّ عأ فسئلوهنّ من وراء حجاب . . . لا جناح علیهنّ فی ابائهنّ و لا

مرجع ضمیر «هنّ» در «علیهنّ» واژه «نساء» - متخذ از آیه پیش - است و «لا جناح» در صدد استثنای از حکم لزوم سخن گفتن از پشت پرده با همسران پیامبر است.

22- محرمیت شوهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 18

18 - زنان مؤمن، مجاز به آشکار ساختن زینت های خویش (گوشواره، انگو گردنبند و . . .) و مواضع آنها (بدن) بر شوهر، پدر، پدر شوهر و پسران خود هستند.

و لا یبدین زینتھنّ إلاّ لبعولتھنّ أو ابائهنّ أو اباء بعولتھنّ أو ابنائھنّ

23- محرمیت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 18

18 - زنان مؤمن، مجاز به آشکار ساختن زینت های خویش (گوشواره، انگو گردنبند و . . .) و مواضع آنها (بدن) بر شوهر، پدر، پدر شوهر و پسران خود هستند.

و لا یبدین زینتھنّ إلاّ لبعولتھنّ أو ابائهنّ أو اباء بعولتھنّ أو ابنائھنّ

24- محرمیت کودک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 22,25

22 - پوشاندن زینت ها و مواضع آنها (بدن) از خدمت کاران بی نیاز به زن و بی رغبت به زناشویی و کودکان بی خبر از مسائل جنسی ،
بر زنان مؤمن لازم نیست .

ص: 74

و لا یبدین زینتھنّ إلاّ .. أو التّ بعین غیر أوّلی الإربہ من الرجال أو الطفل الذی

واژه «الإربہ» به معنای حاجت است و در آیه شریفه _ به مناسبت این که در بیان مسائل محرم و نامحرم است _ مقصود، نیاز به زن و تمایل جنسی به زنان است.

25 - پدر شوهر ، پسر همسر ، پسر برادر ، پسر خواهر ، زنان مؤمن ، بردگان ، خدمت کاران بی میل به زن و زناشویی و کودکان بی خبر از مسائل جنسی ، از محارم زنان اند .

و لا یبدین زینتھنّ إلاّ لبعولتھنّ . . . أو الطفل الذین لم یظھروا علی عورت النساء

ص: 75

1- آثار محبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 31 - 3،6

3_ محبت راستین ، مستلزم پایبندی به لوازم آن است .

قل ان كنتم تحبون الله فاتبعوني

6_ محبت و دوستی ، مشوق و محرک انسان به عمل

قل ان كنتم تحبون الله فاتبعوني

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 32 - 5

5_ اطاعت ، لازمه محبت

ان كنتم تحبون الله .. اطيعوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 55 - 17

17_ محبت و دوستی و انتخاب ولی و سرپرست ، دارای نقشی اساسی و کارآمد در هدایت و گمراهی

انما وليكم الله ورسوله و الذين ءامنوا

با توجه به اینکه آیه مورد بحث، ناظر به آیات پیشین است و در آن آیات پذیرش ولایت یهود و نصارا، مایه محرومیت از هدایت الهی دانسته شده بود، معلوم می شود پذیرش ولایت خدا، پیامبر(صلی الله علیه و آله) و مؤمنان واجد شرایط، مایه هدایت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 76 - 10

10_ محبت، دریچه ای مهم برای ارتباط انسان با پروردگار و شناخت اوست.

ابراهیم (ع) محبت را گامی نخست در خدانشناسی دانسته و به جای «لا أقبل» و مانند آن، تعبیر «لا أحب» را به کار برده است. این تعبیر بیانگر نقش محبت در ایجاد این پیوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 76

10_ مهربانی و محبت ، دارای نقشی بسزا در تربیت و اصلاح خطاکاران

واستغفروا ربکم . . . إن ربی رحیم ودود

توصیف خداوند به مهربانی و محبت داشتن به بندگان ، پس از توصیه به استغفار از گناهان ، می تواند به برداشت فوق اشاره داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 21 - 11

11 - آرامش خانواده و پایداری آن در پرتو مودت و مهربانی است .

لتسکنوا إلیها و جعل بینکم مودّه و رحمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 29 - 11

11 - اظهار محبت و دلسوزی کردن ، دارای نقش سازنده در هدایت و تربیت

ی قوم . . . فمن ینصرنا من بأس اللّٰه إن جاءنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 20 - 4

4 - تأثیر تمایلات و حبّ و بغض های انسان ها ، در شکل گیری اندیشه و باور های آنان

أیحسب الإنسان أنّ نجّمع عظامه . . . کلاب تجبّون العاجله

2- آثار محبت اهل بیت (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 18، 22

22 - مودت اهل بیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، زمینه ساز برخورداری انسان از غفران و لطف الهی

قل لا أسئلكم علیه أجرًا إلاّ الموده فی القربی . . . غفور شکور

با توجه به این که «إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ» پس از طرح محبت اهل بیت ذکر گردیده، مطلب بالا را می توان استفاده کرد.

18 - دوستی عترت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، موجب بهره مندی مؤمنان از پاداش مضاعف الهی

إِلَّا الْمَوْدَةَ فِي الْقَرِيبِي وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدَ لَهُ فِيهَا حَسَنًا

مراد از «من» در «من يقتترف حسنة» به قرینه ذکر آن پس از «إِلَّا الْمَوْدَةَ فِي الْقَرِيبِي» مؤمنان دوستدار عترت هستند. گفتنی است که در برداشت یاد شده مراد از «نزد له فيها حسناً» - طبق نظر عده ای از مفسران - افزایش پاداش الهی در نظر گرفته شده است.

ص: 77

3- آثار محبت به اهل بیت (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 47 - 8

8 - « عن أبي جعفر (ع) : في قول الله عز وجلّ : . . . « قل ما سألتكم من أجر فهو لكم » يقول أجر المودّة الذي لم أسألكم غيره فهو لكم تهتدون به و تنجون من عذاب يوم القيامة . . . » ;

از امام باقر (ع) روایت شده که درباره سخن خدا «قل ما سألتكم من أجر فهو لكم» فرمود: معنای سخن خدا این است: مودتی که من از شما غیر از آن را به عنوان پاداش نخواستم، به نفع خود شما است؛ زیرا به وسیله آن هدایت می شوید و از عذاب روز قیامت نجات پیدا کنید. . .».

4- آثار محبت در مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 71 - 5

5_ امر به معروف و نهی از منکر ، تبلور ولایت و محبت جامعه ایمانی نسبت به یکدیگر

و المؤمنون و المؤمنت بعضهم أولياء بعض يأمرون بالمعروف و ينهون عن المنکر

5- آثار محبت یعقوب (ع) به بنیامین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 8 - 7

7_ محبت و علاقه افزون تر یعقوب (ع) به دو فرزندش یوسف (ع) و بنیامین ، برانگیزنده حسادت دیگر فرزندان وی نه اطلاعشان از رؤیای یوسف (ع)

إذ قالوا لیوسف و أخوه أحب إلى أبینا منا

چنان چه یوسف (ع) رؤیای خویش را برای برادرانش نقل کرده بود و آن باعث حسادت و توطئه علیه او شده بود ، سخن از بنیامین به میان نمی آوردند و تنها به ذکر یوسف (ع) اکتفا می کردند.

6- آثار محبت یعقوب (ع) به یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7_ محبت و علاقه افزون تر یعقوب (ع) به دو فرزندش یوسف (ع) و بنیامین، برانگیزنده حسادت دیگر فرزندان وی نه اطلاعشان از رؤیای یوسف (ع)

إذ قالوا ليوسف وأخوه أحب إلى أبينا منا

چنان چه یوسف(ع) رؤیای خویش را برای برادرانش نقل کرده بود و آن باعث حسادت و توطئه علیه او شده بود، سخن از بنیامین به میان نمی آوردند و تنها به ذکر یوسف(ع) اکتفا می کردند.

ص: 78

7- ارزش محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 4

4- محبت خداوند (دوست داشتن او، انسان را) برترین ارزش ها است .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقْتَلُونَ فِي سَبِيلِهِ

8- اظهار محبت برادران یوسف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 11 - 9

9_ فرزندان یعقوب با اظهار محبت به او، و تحریک احساسات وی درصدد فریب دادن او بودند .

قَالُوا يَا أَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَىٰ يُوسُفَ

برداشت فوق، از خطاب «ی_أبانا» (ای پدر جانمان) و نیز لحن کلام «ما لك لا تأمنا ..» (چه شده است که به ما درباره یوسف بی اعتماد هستی) استفاده شده است.

9- اظهار محبت به سپاه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 33 - 6

6- اظهار محبت و تشویق نیروهای مسلح، پس از رژه رفتن آنها، از سوی فرماندهان و رهبران، امری پسندیده و شایسته است .

رَدُّوْهَا عَلَيَّ فَنُفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ

10- القای محبت مؤمنان در قلبها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 21

21 - از امام صادق (ع) درباره سخن ابراهیم: « و ارزق أهله من الثمرات . . . » روایت شده که فرمود: « من الثمرات القلوب ای حبیبهم إلى الناس لينتابوا إليهم و يعودوا إليهم »

مراد ثمرات دلهاست بدین گونه که محبت مؤمنان از اهل مکه را در دل مردم بیندازد تا مشتاق مؤمنان مکه گشته، به سوی آنان بازگردند».

ص: 79

11- اهمیت ابراهیم (ع) به محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 36 - 2

2- ابراهیم (ع) در صدد جلب محبت و لطف الهی برای استجابت دعایش

رَبِّ إِيْتَهُنَّ أَضْلَلْنَ

از اضافه کلمه «رَبِّ» به «یاء» متکلم و تکرار آن در دو آیه از سوی ابراهیم (ع) می توان برداشت فوق را استفاده کرد.

12- اهمیت جلب محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 76 - 17

17 - لزوم تلاش در جهت جلب محبت خدا و اجتناب از موجبات محرومیت از آن

لَا تَقْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

13- اهمیت محبت اهل بیت (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 25، 17، 13، 12

12 - امت اسلامی ، موظف به داشتن محبت اهل بیت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى

13 - اهمیت و ارزش والای محبت به اهل بیت ، در مجموعه تکالیف دین

قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى

این که تنها دوستی اهل بیت پاداش رسالت پیامبر قرار گرفته، نشانگر اهمیت والای دوستی آنان است.

17 - محبت اهل بیت ، برجسته ترین عمل نیک اهل ایمان

قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ .. إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حَسَنًا

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که مراد از «حسنه» مودت فی القربی باشد _ چنان که از سیاق آیه استفاده می شود _ و نیز با توجه به اهمیت مودت اهل بیت است که در فراز قبل مطرح شده بود.

25 - « علی بن ابی طالب یقول : سمعت رسول الله (صلی الله علیه و آله) یقول : لما نزلت الآیه « قل لا أسئلكم علیه أجرًا إلا الموده فی القربی » قال جبرئیل (ع) یا محمد (صلی الله علیه و آله) إنّ لكلّ دین أصلاً و دعامه و فرعاً و بنیاناً و إنّ أصل الدین و دعامته قول « لا إله إلا الله » و إنّ فرعه و بنیانه محبتکم أهل البيت ;

امام علی (ع) می فرماید: از رسول خدا شنیدم که می فرمود: چون آیه «قل لا أسئلكم علیه أجرًا إلا الموده فی القربی» نازل شد. جبرئیل گفت: ای محمد هر دینی دارای یک پایه و زیربنا است و یک فرع و روینا. پایه و زیر بنای این دین کلمه «لا إله إلا الله» است و فرع و رو بنای آن محبت شما اهل بیت».

ص: 80

14- اهمیت محبت به امام حسن (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 26

26 - « عن ابن عباس (رض) قال : لَمَّا نزلت « قل لا أسئلكم عليه أجراً إلا المودة في القربى » قالوا يا رسول الله من قرابتك الذين وجبت علينا مودتهم ؟ قال : علي و فاطمه و ابناهما ;

از ابن عباس نقل شده است که گفت: هنگامی که آیه «قل لا أسئلكم عليه أجراً إلا المودة في القربى» نازل شد گفتند یا رسول الله آن نزدیکان تو که دوستی آنان بر ما واجب شده است چه کسانی هستند؟ فرمود: علی و فاطمه و دو فرزندانشان».

15- اهمیت محبت به امام حسین (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 26

26 - « عن ابن عباس (رض) قال : لَمَّا نزلت « قل لا أسئلكم عليه أجراً إلا المودة في القربى » قالوا يا رسول الله من قرابتك الذين وجبت علينا مودتهم ؟ قال : علي و فاطمه و ابناهما ;

از ابن عباس نقل شده است که گفت: هنگامی که آیه «قل لا أسئلكم عليه أجراً إلا المودة في القربى» نازل شد گفتند یا رسول الله آن نزدیکان تو که دوستی آنان بر ما واجب شده است چه کسانی هستند؟ فرمود: علی و فاطمه و دو فرزندانشان».

16- اهمیت محبت به امام علی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 26

26 - « عن ابن عباس (رض) قال : لَمَّا نزلت « قل لا أسئلكم عليه أجراً إلا المودة في القربى » قالوا يا رسول الله من قرابتك الذين وجبت علينا مودتهم ؟ قال : علي و فاطمه و ابناهما ;

از ابن عباس نقل شده است که گفت: هنگامی که آیه «قل لا أسئلكم عليه أجراً إلا المودة في القربى» نازل شد گفتند یا رسول الله آن نزدیکان تو که دوستی آنان بر ما واجب شده است چه کسانی هستند؟ فرمود: علی و فاطمه و دو فرزندانشان».

17- اهمیت محبت به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- دوستی مظاهر طبیعت و متاع های دنیوی ، در صورتی که در طول دوستی خدا و در جهت او باشد ، امری مشروع و پسندیده است .

إِنِّي أَحْبَبْتُ حَبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي

ص: 81

برداشت یاد شده به این دلیل است که سلیمان(ع) در عین محبت به خدا، به اسب ها و سان دیدن از آنها نیز، به خاطر خدا علاقه میورزید.

6- محبت به هیچ چیز، نباید در عرض محبت به خدا قرار گیرد، یا بر آن ترجیح داده شود.

إِنِّي أَحْبَبْتُ حَبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي

18- اهمیت محبت به فاطمه(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 26

26- « عن ابن عباس (رض) قال : لَمَّا نَزَلَتْ « قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى » قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ قُرَابَتِكَ الَّذِينَ وَجِبَتْ عَلَيْنَا مَوَدَّتُهُمْ؟ قَالَ : عَلِيٌّ وَفَاطِمَةُ وَابْنَاهُمَا ;

از ابن عباس نقل شده است که گفت: هنگامی که آیه «قل لا أسئلكم عليه أجراً إلا المودة في القربى» نازل شد گفتند یا رسول الله آن نزدیکان تو که دوستی آنان بر ما واجب شده است چه کسانی هستند؟ فرمود: علی و فاطمه و دو فرزندانشان».

19- اهمیت محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- اعراف - 7 - 31 - 9

9_ ضرورت جلب محبت خداوند و پرهیز از موانع دستیابی به آن

لَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 3

3- لزوم تلاش انسان مؤمن، برای جلب رضا و محبت خداوند

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ

20- پاداش محبت اهل بیت(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 8 - 10

10 - « قال الرضا (ع) ولقد حدثني أبي عن أبيه أبي عبد الله الصادق (ع) . . . قال : إنَّ الله عزَّوجلَّ لا يسئَل عباده عمَّا تفضَّل عليهم و لا يمتنُّ بذلك عليهم و الإمتنان بالإنعام مستقبح من المخلوقين فكيف يضاف إلى الخالق عزَّوجلَّ ما لا يرضى المخلوق به و لـ كنَّ النعيم حُبنا أهل البيت و موالاتنا يسئَل الله عباده عنه بعد التوحيد و النبوه لأنَّ العبد إذا وفي بذلك ادَّاه إلى نعيم الجنَّة الذي لا يزول :

امام رضا(ع) فرمود: پدرم از پدر خویش از امام صادق(ع) برای من روایت کرده است که فرمود: خدای عزوجل دربارہ آنچه به

بندگانش تفضل کرده است، از آنها بازخواست نمی کند و با این کار بر آنان منت نمی گذارد. منت نهادن به جهت نعمت بخشیدن، از جانب مخلوق ها کار زشتی است؛ پس چگونه به خالق عزوجل چیزی نسبت داده می شود که مخلوق از نسبت دادن آن ناخشنود است؟! ولی نعیم [در آیه «ثم لتسئلنّ یومئذ عن النعیم»] محبت ما اهل بیت و [پذیرش] ولایت ما است که خداوند همه بندگان را بعد از توحید و نبوت، از آن بازخواست خواهد کرد؛ زیرا بنده اگر به آن نعمت وفادار باشد، او را به نعمت های بهشت که هرگز زایل نمی شود خواهد رساند».

21- پاداش محبت به اهل بیت (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 47 - 9

9 - «عن أبي جعفر (ع) فی قوله «قل ما سألتکم من أجر فهو لکم» و ذلك أنّ رسول الله سأل قومه أن يؤدّوا أقدارهم و لا يؤذوهم و أمّا قوله «فهو لکم» یقول ثوابه لکم؛

از امام باقر (ع) درباره سخن خداوند «قل ما سألتکم من أجر فهو لکم» روایت شده که: رسول خدا (صلی الله علیه و آله) از قومش خواست [به جای پاداش او]، خویشاوندان وی را دوست داشته باشند و آنان را اذیت نکنند و اما معنای «فهو لکم» این است که ثواب آن برای خودتان می باشد».

22- پرسش از محبت اهل بیت (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 8 - 10

10 - «قال الرضا (ع) و لقد حدثنی ابي عن ابيه ابي عبد الله الصادق (ع) . . . قال : إنّ الله عزوجل لا یسئل عباده عمّا تفضل علیهم و لا یمنّ بذلک علیهم و الإمتنان بالإنعام مستقبح من المخلوقین فکیف یضاف إلی الخالق عزوجلّ ما لا یرضی المخلوق به و لکنّ النعیم حبنا أهل البيت و موالاتنا یسئل الله عباده عنه بعد التوحید و النبوه لأنّ العبد إذا وفی بذلک اذاه إلی نعیم الجنّه الذی لا یزول ؛

امام رضا (ع) فرمود: پدرم از پدر خویش از امام صادق (ع) برای من روایت کرده است که فرمود: خدای عزوجلّ درباره آنچه به بندگان تفضل کرده است، از آنها بازخواست نمی کند و با این کار بر آنان منت نمی گذارد. منت نهادن به جهت نعمت بخشیدن، از جانب مخلوق ها کار زشتی است؛ پس چگونه به خالق عزوجلّ چیزی نسبت داده می شود که مخلوق از نسبت دادن آن ناخشنود است؟! ولی نعیم [در آیه «ثم لتسئلنّ یومئذ عن النعیم»] محبت ما اهل بیت و [پذیرش] ولایت ما است که خداوند همه بندگان را بعد از توحید و نبوت، از آن بازخواست خواهد کرد؛ زیرا بنده اگر به آن نعمت وفادار باشد، او را به نعمت های بهشت که هرگز زایل نمی شود خواهد رساند».

23- جلب محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 31 - 9

ص: 83

9_ ضرورت جلب محبت خداوند و پرهیز از موانع دستیابی به آن

لاتسرفوا إنه لایحب المسرفین

24- درخواست محبت به نسل ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 37 - 10, 12, 23

10- حضرت ابراهیم (ع) از خداوند خواستار توجه قلبی برخی از مردم و جلب محبت آنان به سوی ذریه ساکن در مکه شد .

أسكنت من ذرّیتی . . . عند بیتک المحرّم ... فاجعل أفنّده من الناس تهوی إلیهم

12- حضرت ابراهیم (ع) برای رفع خطر تنهایی و انزوای فرزندانش در مکه ، از خداوند خواستار توجه قلبی برخی از مردم به سوی آنان و زندگی جمعی شد . *

ربّنا إنی أسكنت من ذرّیتی . . . عند بیتک المحرّم ... فاجعل أفنّده من الناس تهوی إل

23- « قال الصادق (ع) فی تفسیر قوله تعالی : « و ارزقهم من الثمرات » : هو ثمرات القلوب ;

از امام صادق(ع) روایت شده است که در تفسیر سخن خداوند تعالی: «و ارزقهم من الثمرات» فرمود: آن [ثمرات] میوه های دل است.

25- دعوت به محبت اهل بیت (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 24 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به خاطر دعوت مؤمنان به مودت اهل بیت ، در معرض اتهام کذب از سوی عناصر سست ایمان *

أم یقولون افتری علی الله کذبًا

چنانچه مخاطب در «لا أسئلكم» مسلمانان باشند، از ارتباط «أم یقولون» با آیه شریفه، می توان استفاده کرد که فاعل «یقولون» عناصر سست ایمان هستند و نه مشرکان.

26- زمینه محبت اهل مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 7 - 10

عسى الله أن يجعل بينكم . . . والله غفور رحيم

از ارتباط میان «والله غفور رحيم» با صدر آیه _ که نوید به اصلاح روابط مؤمنان مدینه و مکیان ستیزه جو را دربردارد _ استفاده می شود که آن عداوت ها، پایان خواهد یافت و معاندان به سوی توبه روی خواهند آورد و رحمت و غفران گسترده الهی آنان را دربر خواهد گرفت و در پرتو این رحمت و آمرزش، مودت حاصل خواهد شد.

27- زمینه محبت به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 10

10 - صداقت در ایمان مقتضی محبت و ایثار به مؤمنان و رنجدیدگان در مسیر دین

أولئك هم الصّـدقون . والذين تبوءوا الدار و الإيـمـن يحبون من هاجر إليهم و ...

28- زمینه محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 14

14 - انجام کارها و وظایف الهی به صورت نیکوی آن ، موجب جلب محبت خداوند است .

و أحسنوا إن الله يحب المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 42 - 20

20 - داوری بر پایه عدل و داد ، مایه جلب محبت خداوند

فاحكم بينهم بالقسط إن الله يحب المقسطين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 40

40 - دستیابی آدمی به محبت خداوند و محرومیت از آن ، وابسته به عملکرد خود اوست .

و الله لا يحب المفسدين

جمله « و الله لا يحب المفسدين » می رساند که خداوند بی دلیل کسی را از محبت خویش محروم نمی سازد، همانگونه که به گزاف کسی را مورد محبت خویش قرار نخواهد داد، بلکه ریشه و اساس آن، نوع عملکرد آدمی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9- 4- 15

15_ تقوا، مایه جلب محبت خداست .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 38 - 7

7- حفظ امانت و سپاس نعمت ، عامل دستیابی به محبت خدا

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ

ص: 85

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 18 - 12

12 - برخورد شایسته با مردم ، محبت خداوند را در پی دارد .

و لاتصعّر خدک للناس .. إنّ الله لایحبّ کلّ مختال فخور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 2

2 - جهاد و پیکار در راه خداوند ، مایه جلب محبت و مهر او

إنّ الله یحبّ الذین یقـتلون فی سبیله

29- عوامل جلب محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 8

8 - ایمان و عمل صالح ، از عوامل جلب محبت خداوند است .

لیجزی الذین ءامنوا و عملوا الصالحات من فضله إنّهُ لایحبّ الـکفرین

30- عوامل محبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 165 - 20

20 - تأثیر جاذبه قدرت در جلب محبت

یحبونهم کحب الله .. و لو یری الذین ظلموا ... أن القوه لله جميعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 8 - 5

5_ شایستگی های معنوی یوسف (ع) و فضیلت های خدادادی وی ، عامل محبت فراوان یعقوب (ع) به او بود .

كذلك يجتبيك ربك .. ليوسف و أخوه أحب إلى أئنا منا

بيان مسأله محبت افزون تر يعقوب(ع) به يوسف(ع)، پس از بيان ویژگیهای يوسف (وكذلك يجتبيك ..)، اشاره به ریشه محبت افزون تر يعقوب(ع) به يوسف(ع) دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 22 - 8

8 - پیوند نسبی (پدری ، فرزندی ، برادری و خویشاوندی) ، قوی ترین و پایدارترین سبب مودت و دوستی ها است .

و لو كانوا اباؤهم أو أبناءهم أو إخوانهم أو عشيرتهم

با این که اسباب دوستی زیاد است، اختصاص به ذکر یافتن پیوند نسبی، بیانگر مطلب یاد شده است.

ص: 86

31- عوامل محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 7 - 13

13 _ رعایت تقوا، مایه جلب محبت خداست .

إن الله يحب المتقين

32- عوامل محبت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 9 - 6

6 - ایمان، عامل محبت میان مؤمنان، از هر مرز و بوم

تبوءو الدار و الإیمن . . . یحبون من هاجر إلیهم

برداشت یاد شده از آن جا است که هجرت مهاجران، انگیزه ایمانی داشته و زمینه سازی انصار برای آنان نیز با همین انگیزه صورت گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 7 - 5

5 - مودت فراگیر اجتماعی، در پرتو ایمان و حاکمیت توحیدی، فرجام تلاش، مجاهدت ها و مقاومت های اهل ایمان در برابر مشرکان

عسی الله أن يجعل بینکم . . . موده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 15 - 7

7 - جود و فیض گسترده خداوند، مایه آمرزش گناه مؤمنان و دوست داشتن آنان است .

هو الغفور الودود . . . المجید

33- محبت ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 36 - 8

8- رهروان حضرت ابراهیم (ع)، مانند جزیی از اعضای خانواده او و محبوب اویند .

فمن تبعنی فإنه منی

ص: 87

34- محبت ابراهیم (ع) به اسماعیل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 102 - 21

21 - اظهار علاقه و محبت ابراهیم (ع) نسبت به فرزندش (اسماعیل) و احترام و اظهار تعلق اسماعیل (ع) نسبت به پدر

ی_بنیِ اِتی اری فی المنام .. ی_أبت افعل ما تؤمر

برداشت یاد شده از تعبیر «یابنی» (پسرک من) و «یاأبت» (پدر من) به دست می آید.

35- محبت اخروی بندگان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 44 - 4

4 - اُنس و محبت متقابل و بزم خوش ، از نعمت های الهی برای بندگان مخلص خدا در بهشت

فی جنّات النعیم . علی سرر متق بلین

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه در مقام بیان انواع نعمت های الهی برای بندگان خالص خداوند است.

36- محبت اخروی مخلصین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 44 - 4

4 - اُنس و محبت متقابل و بزم خوش ، از نعمت های الهی برای بندگان مخلص خدا در بهشت

فی جنّات النعیم . علی سرر متق بلین

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه در مقام بیان انواع نعمت های الهی برای بندگان خالص خداوند است.

37- محبت الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 134 - 6،8،11

6_ نیکوکاران ، محبوب خدا هستند .

والله يحب المحسنين

8_ انفاق مستمر و در هر شرایط ، مهار کردن خشم و گذشت از لغزش های مردم ، از عوامل جلب محبت الهی

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللّٰ

ص: 88

چون مراد از «المحسنین» که سزاوار محبت الهی هستند، دارندگان صفات ذکر شده است.

11 _ جلب محبت الهی ، در گرو انجام اعمال نیک ، به شیوه ای شایسته

و الله يحب المحسنين

کلمه «المحسنین»، همان گونه که گذشت، می تواند اشاره به این معنا باشد که صفات ذکر شده در آیه از مصادیق احسان و نیکوکاری است. و نیز می تواند بیان صفتی دیگر برای اهل تقوا باشد؛ یعنی پرهیزگاران کسانی هستند که همواره، اعمال را به وجه نیکوی آن انجام می دهند؛ اگر اتفاق می کنند به شیوه نیک آن، و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 140 - 20, 21, 22, 24

20 _ ظالمین ، محروم از محبت الهی

و الله لا يحب الظالمين

21 _ بی ایمانی و سستی در رویارویی با دشمنان دین ، ظلم است .

و لاتهنوا .. و ليعلم الله الذين امنوا ... و الله لا يحب الظالمين

22 _ بی ایمانی و سستی در رویارویی با دشمنان دین ، موجب محرومیت از محبت الهی

و لاتهنوا .. و ليعلم الله الذين امنوا ... و الله لا يحب الظالمين

24 _ پیروزی ظالمین در پیکار با مؤمنان ، دلیل محبوبیت آنها نزد خداوند نیست .

و لاتهنوا .. و ليعلم الله الذين امنوا ... و الله لا يحب الظالمين

بنابر اینکه مراد از ظالمان، همان پیروزمندان جنگ احد باشد، خداوند به مؤمنان یادآور می شود که پیروزی مشرکان، حاکی از محبت الهی به ایشان نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 146 - 12, 13

12 _ خداوند دوستدار پایمردان در جنگ و شکیبایان در برابر هجوم حوادث آن

فما وهنوا لما اصابهم في سبيل الله .. و الله يحب الصابرين

13 _ محبت خدا، پاداش پایمردی شکیبایان در رویارویی و نبرد با دشمنان دین خدا

فما وهنوا لما اصابهم .. . و الله يحب الصّابرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 148 - 10،11،12،13،14

10 _ نیکوکاران، محبوب خداوند هستند.

و الله يحبّ المحسنين

11 _ پیکارگران شکیبیا و نیایشگران به درگاه خدا، نیکوکار و محبوب خداوند هستند.

و کاین من نبی قاتل .. ربنا ... و الله يحبّ المحسنين

12 _ معتقدین به خدایی بودن پیروزی ها و جویندگان بخشایش الهی، از نیکوکاران و محبوبان خدا هستند.

ربنا اغفر لنا .. و ثبت اقدامنا و انصرنا على القوم الكافرين ... و الله يحبّ

کلمه «المحسنين» پس از آیات گذشته بیانگر این معناست که دارندگان ویژگیهای شمرده شده، مصداق محسنان هستند و از جمله آن ویژگیها، اعتقاد به ربوبیت خداوند و باور به خدایی بودن پیروزیهاست.

ص: 89

والله يحب المحسنين

چون محبوبیت مجاهدان در نزد خداوند، خارج از ثواب دنیا و آخرت نیست، تخصیص به ذکر آن، حاکی از ارزش برتر آن خواهد بود.

14 - جهاد، صبر، دعا، استغفار و بینش خدامحوری، از عوامل جلب محبت الهی

قاتل معه ... والله يحب الصابرين ... ربنا اغفر لنا ... وانصرنا ... والله

38- محبت امام علی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 34 - 22

22- « عن أبي الحسن موسى بن جعفر (ع) عن أبيه في قول الله جلّ وعزّ: « وأوفوا بالعهد إن العهد كان مسئلاً » . . . قال : العهد ما أخذ النبي (صلى الله عليه وآله) على الناس في مودتنا و طاعه أمير المؤمنين (ع) أن لا يخالفوه و لا يتقدموه و لا يقطعوا رحمه و أعلمهم انهم مسئولون عنه . . . » ;

امام موسی بن جعفر (ع) از پدرش امام صادق (ع) در باره سخن خدا . . . « و أوفوا بالعهد إن العهد كان مسئلاً » روایت کرده است که فرمود: [مراد از] عهد، پیمانی است که پیامبر (صلى الله عليه وآله) از مردم در مورد محبت و دوستی ما و اطاعت از امیرالمؤمنین (ع) گرفته است که با او مخالفت نکنند، از او پیشی نگیرند، رحم او را قطع نکنند و نیز پیامبر (صلى الله عليه وآله) به مردم اعلام کرد که در مقابل این عهد مسئولند . . .» .

39- محبت اهل بیت (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 10، 8

8 - پیامبر (صلى الله عليه وآله) در راه انجام رسالت خویش ، پاداشی جز مودت نزدیکانش (اهل بیت) نطلبیده است .

قل لا أسئلكم عليه أجرًا إلا المودة في القربى

براساس روایات فراوان و آرای بسیاری از مفسران، منظور از قریبی «اهل بیت» پیامبر (صلى الله عليه وآله) است.

10 - محبت مؤمنان نسبت به اهل بیت ، پاداشی تعیین شده از جانب خداوند برای پیامبر (صلى الله عليه وآله)

قل لا أسئلكم

40- محبت اهل مکہ به مؤمنان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

18 - ممتحنہ - 60 - 7 - 10

10 - رحمت و غفران گسترده الہی ، پشتوانہ بخشایش گناہ اهل مکہ و پیدایش مودت میان آنان و مؤمنان

عسى الله أن يجعل بينكم . . . والله غفور رحيم

ص: 90

از ارتباط میان «والله غفور رحيم» با صدر آیه _ که نوید به اصلاح روابط مؤمنان مدینه و مکیان ستیزه جو را دربردارد _ استفاده می شود که آن عداوت ها، پایان خواهد یافت و معاندان به سوی توبه روی خواهند آورد و رحمت و غفران گسترده الهی آنان را دربر خواهد گرفت و در پرتو این رحمت و آمرزش، مودت حاصل خواهد شد.

41- محبت به اهل بیت (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 1 - 21

21 _ لزوم رعایت حال خویشان پیامبر (صلی الله علیه و آله) محبت و مودت به ایشان

يا ايها الناس اتقوا الله الذي تساءلون به والارحام

امام باقر (ع) درباره آیه فوق فرمود: قرابه الرسول (صلی الله علیه و آله) ... امروا بمودتهم ...

نورالثقلین، ج 1، ص 429، ح 3؛ بحارالانوار، ج 23، ص 257، ح 2.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 47 - 9

9 - «عن أبي جعفر (ع) في قوله «قل ما سألتكم من أجر فهو لكم» و ذلك أنّ رسول الله سأل قومه أن يؤدّوا أقراره و لا يؤذوهم و أمّا قوله «فهو لكم» يقول ثوابه لكم؛

از امام باقر (ع) درباره سخن خداوند «قل ما سألتكم من أجر فهو لكم» روایت شده که: رسول خدا (صلی الله علیه و آله) از قومش خواست [به جای پاداش او]، خویشاوندان وی را دوست داشته باشند و آنان را اذیت نکنند و اما معنای «فهو لكم» این است که ثواب آن برای خودتان می باشد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 24 - 3

3 - توصیه الهی به مودت اهل بیت، مواجهه با تکذیب ها و مخالفت های دشمنان پیامبر در عصر نزول قرآن *

قل لا أسئلكم عليه أجرًا إلا المودة في القربى... أم يقولون افتري على الله

با توجه به آیه قبل، که می توان استفاده کرد که تکلیف محبت اهل بیت به عنوان پاداش رسالت، برای عده ای سنگین آمده بود. از این رو

آنان پیامبر(صلی الله علیه و آله) را متهم به افترا و دروغ بستن بر خدا می کردند.

42- محبت به بنیامین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 63 - 3

3_ فرزندان یعقوب با اظهار محبت به بنیامین از پدرشان خواستند او را به همراه آنان روانه مصر کند .

فأرسل معنا أخانا

هدف فرزندان یعقوب از نام نبردن بنیامین و یاد کردن از او به عنوان «أخانا» (برادرمان) اظهار محبت به اوست.

ص: 91

43- محبت به توابین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 222 - 19

19 _ لزوم ابراز محبت به توبه کنندگان و پاکان

ان الله يحب التوابين ويحب المتطهرين

44- محبت به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 76 - 9

9 _ گرایش و محبت فطری انسان به خداوند افول ناپذیر و جاوید است.

فلما أفل قال لا أحب الأفلين

جمله «لا- أحب . . .» _ که بیشتر جنبه عاطفی و روانی دارد تا جنبه استدلالی _ می تواند عنایت به موضوع فطری بودن گرایش به موجود زوال ناپذیر و همچنین گریز از زوال پذیر به عنوان «رب» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 18 - 4

4 _ محبت و عشق به خدا ، ادعای واهی یهود و نصارا

وقالت اليهود والنصرى نحن ابنؤا الله و احبؤه

برداشت فوق بر این مبناست که «احباء»، جمع «حبیب»، و به معنای اسم فاعل (محبان) باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 9,11,16,24,29

9 _ عشق به خدا و محبوب وی شدن ، فروتنی در برابر اهل ایمان و سرفرازی در مقابل کافران ، از صفات مؤمنان واقعی

فسوف يأتي الله بقوم .. اعزه على الكافرين

11_ دوستی با کافران (یهود و نصارا و ...) ، ناسازگار با عشق به خداوند

و من یتولهم منکم . . . فسوف یأتی اللّٰه بقوم یحبهم و یحبونه

با توجه به ارتباط آیه مورد بحث با آیات گذشته، معلوم می شود که توصیف مؤمنان واقعی به ویژگیهای یاد شده برای اشاره به این حقیقت است که مدعیان اسلام در صورت گرایش به کافران (من یتولهم منکم) نمی توانند آن ویژگیها _ و از جمله محبت و عشق به خدا _ را دارا باشند.

16_ تهی بودن دل از محبت خدا ، بی مهری نسبت به اهل ایمان ، احساس کوچکی در برابر کافران ، از نشانه های بیماری دل و ضعف ایمان

فتری الذین فی قلوبهم مرض . . . اذله علی المؤمنین اعزه علی الکفرین

ارتباط آیه مورد بحث با آیات پیش گویای این است که بیمار دلان (الذین فی قلوبهم مرض) از مصادیق مرتدان می باشند و

ص: 92

چون صفات شمرده شده برای مؤمنان واقعی نقطه مقابل مرتدان قرار گرفته ؛ است معلوم می شود نبود این صفات در مدعیان اسلام، نشانه بیمار دلی آنان است.

24_ مؤمنان واقعی هرگز به خاطر ملامت دشمنان ، از عشق به خدا دست بردار نیستند و از فروتنی در قبال مؤمنان و سرافرازی در برابر کافران ، باز نمی مانند .

یحبههم و یحبونه . . . و لایخافون لومه لائم

بنابر اینکه جمله «و لایخافون . . .» در ارتباط با تمامی صفاتی باشد که در فرازهای پیشین بر شمرده شده نه خصوص «یجهدون».

29_ عشق به خدا و محبوب وی شدن ، عطیه و فضلی خدادادی است .

یحبههم و یحبونه . . . ذلک فضل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 32 - 7

7 - خدا ، محبوب ترین محبوب ها نزد انسان های الهی

إِنِّي أَحْبَبْتُ حَبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي

45- محبت به خیر خواهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 79 - 9

9_ ضرورت محبت به خیر خواهان جامعه و پذیرش پند ها و نصایح آنان

و لکن لاتحبون النصحین

46- محبت به گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 90 - 12

12 - ابراز محبت و اظهار عطف با گمراهان ، از شیوه های پسندیده در هدایت آنان است .

ی قوم إثمًا فتنتم به وإن ربکم الرحمن

47- محبت به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 2

2_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به فروتنی در برابر مؤمنان و ابراز مهر و محبت به آنان

و إذا جاءك الذين يؤمنون بآيتنا فقل سلم عليكم

ص: 93

پیشی گرفتن در سلام از جانب پیامبر (صلی الله علیه و آله) تنها به عنوان یک وظیفه خاص و محدود مطرح نشده است، بلکه این موضوع به عنوان جلوه ای از تواضع و اخلاق متعالی مطرح شده است.

48- محبت به واعظان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 79 - 10

10 - محبت آدمی به نصیحت کنندگان در پی دارنده پذیرش سخنان ایشان است .

نصحت لکم و لکن لاتحبون النصحین

اقتضای کلام این بود که پس از «نصحت لکم» گفته شود: «و لکن لا تطیعون» و یا «لا تسمعون»، ولی به جای آن «لا تحبون ..» آورده شد تا اشاره باشد به علت عدم پذیرش، یعنی: لا تحبون النصحین لکی تسمعوا لهم، یا: «لکی تطیعوهم».

49- محبت به یتیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ماعون - 107 - 2 - 3

3 - پذیرش و نوازش ، بالاترین نیاز یتیمان است .

فذلک الذی یدع الیتیم

50- محبت بهشتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 23 - 10

10- بهشتیان در بهشت ، روابط حسنه و سرشار از محبت با یکدیگر خواهند داشت .

تحیتهم فیها سلَم

اینکه خداوند می فرماید «تحیت مؤمنان در بهشت سلام گفتن و یا درخواست سلامتی برای یکدیگر است» حکایت از روابط خوب آنان می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - مجلس اُنس و به پرس و جو نشستن ، از نعمت های الهی برای بهشتیان

فأقبل بعضهم على بعض يتساءلون

ص: 94

51- محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 205 - 9

9_ خداوند ، فساد در زمین را دوست ندارد .

والله لا يحب الفساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 222 - 22، 21، 17، 16

16_ خداوند ، توبه کنندگان و پاکیزگان را دوست دارد .

ان الله يحب التوابين و يحب المتطهرين

17_ توبه و طهارت ، زمینه جلب محبت الهی

ان الله يحب التوابين و يحب المتطهرين

21_ خداوند کسانی را که از گناه آمیزش در حال حیض توبه کنند ، دوست دارد

فاعتزلوا النساء فی المحيض .. ان الله يحب التوابين

22_ خداوند پرهیزکنندگان از آمیزش در حال حیض را دوست دارد .

فاعتزلوا النساء فی المحيض .. ان الله ... و يحب المتطهرين

از مصادیق پاکیزگان، به مقتضای ارتباط صدر و ذیل آیه، پرهیزکنندگان از آمیزش در ایام حیض می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 276 - 5، 6، 10

5_ ناسپاسان از نعمت ها و گنهکاران ، محروم از محبت الهی

والله لا يحب کل کفار اثم

6_ رباخواران ، ناسپاسانی گنهکار و محروم از محبت الهی

يَمْحَقُ اللَّهُ الرَّبَّوَا . . . وَاللَّهُ لَا يَحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ

کلمه «کفار» (بسیار ناسپاس) و کلمه «اثیم» (فرو رفته در گناه و آلودگی) پس از بیان ربا و رباخواری، اشاره به این معنا دارد که رباخواران از جمله مصادیق انسانهای ناسپاس و آلوده به گناهند.

10 _ انفاق، عامل جلب محبت خداوند است و انفاق کنندگان محبوب او هستند .

يَمْحَقُ اللَّهُ الرَّبَّوَا وَيُرِي الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يَحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ

محرومیت رباخوار از محبت الهی، به قرینه مقابله بین ربا و صدقه، حاکی است که انفاق کننده محبوب خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 16

16 _ محبت و رأفت خداوند نسبت به بندگان، علت هشدار های لازم به آنان

و يَحْذَرُكُمْ اللَّهُ . . . وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 31 -

9،11،12،13،16،20

ص: 95

9_ اهمیت التزام به ولایت رهبران الهی و پیروی از آنان

قل ان كنتم .. فاتبعونی یحببكم الله و یغفر لكم

قرآن، محبت الهی و غفران گناهان را پیامد پذیرش ولایت رهبران الهی گرفته است.

11_ جلب محبت خدا، هدف نهایی دین و دینداری است.

فاتبعونی یحببكم الله

زیرا می فرماید تبعیت از پیامبر (صلی الله علیه و آله)، موجب محبت خدا خواهد شد.

12_ نقش رهبران الهی در جلب محبت خداوند به انسان *

فاتبعونی یحببكم الله

پیامبر (صلی الله علیه و آله) به عنوان مرشد راه محبت الهی، معرفی شده است.

13_ محبت و غفران الهی، بشارتی به پیروان پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فاتبعونی یحببكم الله و یغفر لكم

16_ محبت الهی نسبت به بندگان، زمینه بخشایش همه گناهان آنان *

یحببكم الله و یغفر لكم ذنوبكم

تقدم حب خدا بر غفران، بیانگر نقش محبت خدا برای غفران گناهان است. و تعمیم غفران به همه گناهان، از اضافه شدن «ذنوب» استفاده شده است؛ زیرا جمع مضاف افاده عموم می کند.

20_ تبعیت از پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در نیکوکاری، تقوا، تواضع و خضوع، موجب جلب محبت خداوند

قل ان كنتم تحبون الله فاتبعونی یحببكم الله

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) درباره آیه فوق فرمود: علی البرّ و التقوی و التواضع و ذلّ النفس.

الدّر المنثور، ج 2، ص 178.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6_ رویگردانان از اطاعت خدا و رسول، کافر و محروم از محبت خداوند.

قل اطیعوا الله و الرسول فان تولّوا فانّ الله لا يحب الکافرين

7_ کافران، محروم از محبت خداوند

فان تولّوا فانّ الله لا يحب الکافرين

8_ تنها فرمانبران امر خدا و رسول، محبوب خداوند.

اطیعوا الله و الرسول فان تولّوا فانّ الله لا يحب الکافرين

حصص، از مقابله فرمانبران و کافران و محروم نمودن کافران از محبت خدا، استفاده شده است.

9_ کفر، عامل محرومیت از محبت الهی

فان تولّوا فانّ الله لا يحب الکافرين

10_ گرایش انسان به جلب محبت الهی *

یحیبکم الله .. فانّ الله لا يحب الکافرين

آنچه به عنوان پاداش برای تشویق به انجام عملی وعده می دهند؛ بر این اساس است که تشویق شونده نسبت به آن علاقمند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 10، 11، 13

10 _ کافران به عیسی (ع) (یهودیان)، ظالم و محروم از محبت خداوند هستند .

فاما الذین کفروا .. و الله لا یحبّ الظالمین

از مصادیق مورد نظر از کلمه «الظالمین»، به قرینه آیات قبل، یهودیانی هستند که به حضرت عیسی (ع) ایمان نیاوردند.

11 _ ظالمان، محروم از محبت و پاداش های خداوند

و اما الذین امنوا .. فیوفّیهم اجرهم و الله لا یحبّ الظالمین

13 _ مؤمنان دارای اعمال صالح، محبوب خدا هستند .

و الله لا یحبّ الظالمین

بنابراینکه جمله «و الله لا یحبّ الظالمین»، تعلیل برای جمله «فاما الذین کفروا» و «و اما الذین امنوا» باشد که از آن چنین استفاده می شود که کافران به علت ظلم، مبعوض خدا هستند. و مفهوم آن، این است که مؤمنان دارای عمل صالح، محبوب خدایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 76 - 5، 6، 7، 10

5 _ وفای به عهد و امانتداری و تقوا، زمینه جلب محبت خداوند

بلی من اوفی بعهده و اتقی فان الله یحب المتّقین

6 _ متّقین، محبوب خدا هستند .

فانّ الله یحب المتّقین

7 _ وفای به عهد خداوند و پرهیز از خیانت، زمینه جلب محبت او

بلی من اوفی بعهده و اتقی فان الله یحب المتّقین

بنابراینکه ضمیر «بعده»، به قرینه آیه بعد، به «الله» در آیه قبل برگردد.

10 _ اهل کتاب چنانچه وفای به عهد نمایند و تقوا پیشه کنند، محبوب خدا هستند .

و من اهل الكتاب . . . بلی من اوفی بعهدہ و اتقی فانّ اللّٰه یحبّ المتّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 77 - 21

21_ تجلّی محبّت الهی نسبت به بندگان ، با تکلم و نظر به آنها در قیامت و تزکیه آنها در دنیا

بلی من اوفی بعهدہ و اتقی فانّ اللّٰه یحبّ المتّقین. انّ الذین یشترون ... و لا یزکی

از ارتباط آیه قبل با مفهوم این آیه برداشت فوق استفاده شده است و چون جمله «لا- یزکیهم» را مقیّد به «یوم القیمه» نکرده بر خلاف فرازهای قبلی، می توان گفت تزکیه مربوط به دنیاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 159 - 31

31_ توکّل بر خداوند از عوامل جلب محبّت الهی

انّ اللّٰه یحبّ المتوکّلین

ص: 97

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 36 - 16, 18, 19, 20

16 _ خداوند ، گردنفران فخر فروش را دوست ندارد .

انّ الله لا يحبّ من كان مختالاً فخوراً

«مختال» از ماده «خیال» به کسی گفته می شود که بر اساس خیالات و اوهامش، خود را شخصیتی بزرگ می داند و به کبر و غرور مبتلا می گردد. و «فخور» به کسی گفته می شود که زیاد به خود افتخار می کند.

18 _ خداوند کسانی را که با تکبر و فخر فروشی با خویشان و همسایگان خویش برخورد می کنند ، دوست ندارد .

و بالوالدین احساناً .. انّ الله لا يحبّ من كان مختالاً فخوراً

19 _ احسان به پدر ، مادر ، خویشان ، همسایگان و زبردستان ، زمینه جلب محبت الهی

و بالوالدین احساناً .. انّ الله لا يحبّ من كان مختالاً فخوراً

از مصادیق مورد نظر برای «مختالاً- فخوراً»، ترک احسان به پدر، مادر و ... می باشد. در نتیجه ترک احسان مانع محبت الهی و احسان عامل جلب آن خواهد شد.

20 _ احسان به ایتام ، نیازمندان و در ماندگان ، زمینه جلب محبت الهی

و الیتامی و المساکین و ابن السبیل .. انّ الله لا يحبّ من كان مختالاً فخوراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 37 - 1, 2, 4

1 _ بخیلان ، محروم از محبت خداوند

انّ الله لا يحبّ .. الذین یبخلون

2 _ خداوند ، کسانی را که مردم را به بخلورزی دعوت کنند ، دوست ندارد .

انّ الله لا يحبّ .. الذین یبخلون و یأمرون الناس بالبخل

4 _ خداوند کسانی را که به جهت ترک احسان ، نعمت های خدادادی خویش را پنهان می کنند ، دوست ندارد .

و بالوالدين احساناً .. و يكتمون ما اتاهم الله من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 38 - 1

1_ خداوند ، کسانی را که ریاکارانه انفاق می کنند ، دوست ندارد .

انّ الله لا يحبّ من كان مختالاً فخوراً .. و الذين ينفقون اموالهم رياء الناس

در برداشت فوق ، «الذين ينفقون» بر «الذين يبخلون» عطف گرفته شده و بنابراین، توصیفی برای «مختال» و «فخور» است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 106 - 8

8_ آمرزش الهی نسبت بندگان ، آمیخته با مهر و محبت است .

و استغفر الله إنّ الله كان غفوراً رحيماً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 98

7_ خداوند ، خیانتکاران گناهکار را دوست ندارد .

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَانًا أَثِيمًا

9_ حب و بغض خداوند ، تعیین کننده حرکت ها و عملکرد های پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و لا تجدل ... إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَانًا أَثِيمًا

10_ حب و بغض خداوند ، باید تعیین کننده خط مشی مؤمنان باشد .

و لا تجدل ... إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَانًا أَثِيمًا

چون جمله «ان الله . . .»، بیان علتی برای «لاتجدل» است و دلالت بر این دارد که دوستی و دشمنی خدا باید میزان حرکتها و توقفها قرار گیرد.

11_ حب و بغض خداوند ، معیار سنجش و ارزیابی عملکردها

و لا تجدل عن الذين يختانون انفسهم إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَانًا أَثِيمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 9

9 - انسان ها ، به جلب محبت خداوند علاقه مندند . *

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

ذکر این نکته که هر کس کافر است، از محبت خداوند محروم است به منظور این است که انسان ها، ترغیب شوند تا به ایمان و عمل صالح روی بیاورند و این، وقتی اثربخش است که انسان ها، به جلب محبت خداوند علاقه ای داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 18 - 13

13 - محبت و قهر خدا ، از ملاک های ارزشگذاری اعمال و رفتار است .

لَا تَصْعَقُ ... و لا تمس ... إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

از این که لقمان، برای تبیین ضد ارزش بودن تکبر، به این ملاک تمسک جسته است، استفاده می شود که محبت خداوند و متقابلاً قهر وی در شایسته بودن اعمال و یا عدم آن نقش اساسی دارد.

52- محبت در موعظه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 13 - 3

3- ضرورت آمیخته شدن نصیحت و هدایت کردن با محبت و تحریک احساس و عاطفه مخاطب

قال لقمان لابنه و هو يعظه ی-بنی

مصغّر آوردن «بُنّی» برای مهرورزی و شفقت است و از آن، نکته یاد شده، استفاده می شود.

ص: 99

53- محبت در ولایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 50 - 25

25- محبت و دل سوزی ، درون مایه ضروری برای هر ولایت حق و سرپرست لایق است .

أَفْتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ

خداوند، با به رخ کشیدن عداوت شیطان، سزاوار نبودن پذیرش ولایت او را یادآور شده است و مفهوم آن این است که رهبری ولایت، باید از کینه‌هیزی و عداوت به دور بوده و آمیخته با محبت باشد.

54- محبت در تبلیغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 16 - 3

3- لازم است که تبلیغ معارف دین ، به محبت و تحریک احساس و عاطفه مخاطب آمیخته گردد .

يٰۤاِبْنِيۤ اِنَّهَاۤ اِنۡ تَكُ

55- محبت در تربیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 90 - 10

10_ مهربانی و محبت ، دارای نقشی بسزا در تربیت و اصلاح خطاکاران

وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ .. اِنَّ رَبِّيۤ رَحِيْمٌ وَّوَدُودٌ

توصیف خداوند به مهربانی و محبت داشتن به بندگان ، پس از توصیه به استغفار از گناهان ، می تواند به برداشت فوق اشاره داشته باشد.

56- محبت شعیب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 85 - 4

4_ شعیب ، پیامبری دلسوز و با محبت نسبت به مردم مدین

وإلى مدین أخاهم شعیباً

57- محبت لقمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 100

17 - « عن ابن عمر قال : سمعت رسول الله (صلى الله عليه وآله) يقول : حقاً أقول : لم يكن لقمان نبياً ولم يكن عبداً كثيراً التفكير حسن اليقين أحب الله فأحبه ومنّ عليه بالحكمة . كان نائماً نصف النهار إذ جاءه نداء يا لقمان ! هل لك أن يجعلك الله خليفه في الأرض تحكم بين الناس بالحق فأجاب الصوت إن خيرني ربّي قبلت العافيه ولم أقبل البلاء وإن عزم عليّ فسمعاً وطاعة . . . فأعطى الحكمة ;

عبدالله بن عمر می گوید: از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) شنیدم که می گفت: «به حق می گویم: لقمان، پیامبر نبود، لکن بنده ای بود اهل تفکر، دارای حسن یقین. خدا را دوست داشت و خدا نیز او را دوست داشت و با آموختن حکمت، او را مورد انعام خود قرار داد. در نیمه روز، خوابیده بود که صدایی شنید: ای لقمان! آیا دوست داری که خداوند، تو را خلیفه خود در زمین قرار دهد تا در میان مردم، به حق قضاوت کنی؟ لقمان در جواب آن صدا گفت: اگر پروردگارم، مرا مختیر کرده من عافیت را انتخاب می کنم و نه گرفتاری را و اگر بر من واجب می کند، پس سرا پا گوش و مطیع ام»... در این جا به او حکمت داده شد».

58- محبت ممنوع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 113 - 11

11 - لزوم پرهیز محبت و دلسوزی نسبت به مشرکانی که دوزخی بودنشان حتمی است .

ما كان للنبي . . . أن يستغفروا للمشركين . . . أنهم أصحاب الجحيم

59- محبت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 23 - 10

10 - محبت مؤمنان نسبت به اهل بیت ، پاداشی تعیین شده از جانب خداوند برای پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قل لا أسئلكم

60- محبت هود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 65 - 4

4 - هود ، پیامبری دلسوز و با محبت به مردم خویش (قوم عاد)

وإلى عاد أخاهم هوداً قال يقوم

ص: 101

61- محبت یحیی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 13 - 7

7- یحیی (ع) در پرتو عنایت های خداوند، دوست دار او و سرشار از اشتیاق به وی بود.

حناناً من لدناً

در این برداشت، وصف «حناناً» بیانگر مهر و محبتی است که خداوند آن رانست به خود، به یحیی (ع) عطا فرموده است.

62- محبت یعقوب (ع) به بنیامین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 8 - 13، 9، 6، 4، 3

3_ یوسف (ع) و بنیامین محبوب تر از دیگر فرزندان یعقوب در نزد آن حضرت

إذ قالوا ليوسف وأخوه أحب إلي أئينا

مراد از «أخوه» چنانچه مفسران گفته اند بنیامین است.

4_ یوسف (ع) محبوب تر از بنیامین در نزد یعقوب (ع)

إذ قالوا ليوسف وأخوه أحب إلي أئينا

برداشت فوق، از تقدیم «یوسف» بر برادرش «بنیامین» استفاده شده است.

6_ همه فرزندان یعقوب محبت افزون تر او به یوسف (ع) و بنیامین را احساس می کردند و بر آن رشک می بردند.

إذ قالوا ليوسف وأخوه أحب إلي أئينا منا

ضمیر در «قالوا» به «إخوته» در آیه قبل برمی گردد؛ یعنی، همه آنان چنین گفتند و بر این نظر اتفاق داشتند.

9_ لطف و محبت افزون تر یعقوب (ع) به یوسف (ع) و بنیامین و شایسته نبودن آن دو برای آن لطف و محبت، از سخنان و پیش درآمد

های جلسه مشورتی برادران یوسف علیه وی

إذ قالوا ليوسف وأخوه أحب إلي أئينا منا ونحن عصبه إن أبانا لفي ضلّ مبین

13_ محبت فراوان یعقوب (ع) به یوسف (ع) و بنیامین ، خطا و لغزشی روشن از دیدگاه دیگر فرزندان او

إذ قالوا ليوسف وأخوه أحب . . . إن أبانا لفي ضلّ مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 61 - 1,2,3

1_ یعقوب (ع) به فرزندش بنیامین علاقه ای ویژه داشت .

قالوا سنرود عنه أباه

2_ یعقوب (ع) ، همواره از مسافرت کردن بنیامین به همراه برادرانش ، جلوگیری می کرد .

قالوا سنرود عنه أباه

3_ علاقه شدید یعقوب (ع) به بنیامین ، دلیل برادران یوسف برای همراه نبودن بنیامین با آنان

قالوا سنرود عنه أباه

«با پدرمان گفت و گو می کنیم و تلاش می نمایم که رضایت او را برای سفر بنیامین جلب کنیم» _ که مفاد «سنرود عنه أباه» می باشد _
اشاره ای است از سوی برادران یوسف به او که علت همراه نبودن بنیامین ، ممانعت پدرشان می باشد.

ص: 102

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 66 - 4

4_ یعقوب (ع) ، علاقه ای وافر به بنیامین و سلامتی او داشت و جدایی و فراق او برایش رنج آور بود .

لتأتتني به

جمله های «إنا له لحافظون» و «فإله خير حافظاً» در آیات پیشین دلالت بر آن داشت که یعقوب(ع) خواهان نرسیدن گزند و آسیب به بنیامین بود و جمله «لتأتتني به» (او را نزد من آورید) حاکی است که دوری او نیز بر آن حضرت مشکل بود و خواهان حضور وی نزد خویش بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 78 - 8

8_ برادران بنیامین می دانستند که وی در نزد پدرشان یعقوب ، از محبوبیت افزون تری برخوردار است .

فخذ أحدنا مكانه

63- محبت یعقوب(ع) به فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 8 - 12، 3، 2

2_ یعقوب (ع) همه فرزندان خویش را گرامی می داشت و به همه آنان محبت می کرد .

إذ قالوا ليوסף و أخوه أحب إلى أبينا منا

افعل تفضيل (أحبّ) گویای برداشت فوق است.

3_ یوسف (ع) و بنیامین محبوب تر از دیگر فرزندان یعقوب در نزد آن حضرت

إذ قالوا ليوסף و أخوه أحب إلى أبينا

مراد از «أخوه» چنانچه مفسران گفته اند بنیامین است.

12_ برادران یوسف به دلیل نیرومندی و کارآمد بودنشان ، خویش را به محبت پدرشان یعقوب سزاوارتر می دیدند .

إذ قالوا ليوسف وأخوه أحب إلى أبينا منا ونحن عصبة

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

8 - يوسف - 12 - 9 - 4,5

4_ برادران یوسف ، نبود وی در میان خانواده را ، مایه توجه کامل یعقوب (ع) به آنان می پنداشتند .

اقتلوا يوسف . . یخل لکم وجه أیکم

«یخل لکم وجه أیکم» (خالی شود صورت پدرتان برای شما) کنایه از آن است که توجه و اقبال او از یوسف(ع) منقطع می شود و تنها برای شما خواهد بود. فعل «یخل» جواب امر (اقتلوا) و (اطرحوه) است و با «إن» شرطیه مقدر مجزوم شده است ; یعنی: «إن تقتلوه أو تطرحوه یخل لکم ...».

5_ برادران یوسف در صورت نبود او ، بنیامین را رقیب خویش در جلب محبت یعقوب (ع) نمی دیدند .

لیوسف وأخوه أحب . . . اقتلوا يوسف ... یخل لکم وجه أیکم

ص: 103

برادران یوسف از محبت افزون تر یعقوب(ع) به یوسف(ع) و نیز بنیامین در رنج بودند؛ ولی با از میان بردن یوسف(ع) مشکل را حل شده می دانستند. بنابراین چنین می پنداشتند که بنیامین، نمی تواند مانع توجه کامل یعقوب(ع) به آنان باشد.

64- محبت یعقوب(ع) به یوسف(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 4 - 6

6_ رابطه یوسف (ع) و پدرش یعقوب (ع)، رابطه ای صمیمانه و سرشار از محبت بود.

إذ قال يوسف لأبيه يـأبت . . . يـبنی

تعبیر «یـأبت» (ای پدرم) در کلام یوسف(ع) و «یـبنی» (ای پسرک من) در کلام یعقوب(ع)، حاکی از اظهار علاقه آن دو به یکدیگر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 5 - 14

14_ رابطه یوسف (ع) و پدرش یعقوب (ع)، رابطه ای صمیمانه و سرشار از محبت بود.

یـأبت . . . قال یـبنی لاتقصص رءیاک

تعبیر «یـأبت» (ای پدرم) در کلام یوسف(ع) و «یـبنی» (ای پسرک من) در کلام یعقوب(ع) حاکی از علاقه آن دو به یکدیگر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 8 - 13, 15, 9, 6, 4, 5, 3

3_ یوسف (ع) و بنیامین محبوب تر از دیگر فرزندان یعقوب در نزد آن حضرت

إذ قالوا لیوسف وأخوه أحب إلی أئینا

مراد از «أخوه» چنانچه مفسران گفته اند بنیامین است.

4_ یوسف (ع) محبوب تر از بنیامین در نزد یعقوب (ع)

إذ قالوا لیوسف وأخوه أحب إلی أئینا

برداشت فوق ، از تقدیم «یوسف» بر برادرش «بنیامین» استفاده شده است.

5_ شایستگی های معنوی یوسف (ع) و فضیلت های خدادادی وی ، عامل محبت فراوان یعقوب (ع) به او بود .

كذلك يجتبيك ربك .. ليوسف و أخوه أحب إلي أينا منا

بیان مسأله محبت افزون تر یعقوب(ع) به یوسف(ع) ، پس از بیان ویژگیهای یوسف (و کذلک یجتبیک ..) ، اشاره به ریشه محبت افزون تر یعقوب(ع) به یوسف(ع) دارد.

6_ همه فرزندان یعقوب محبت افزون تر او به یوسف (ع) و بنیامین را احساس می کردند و بر آن رشک می بردند .

إذ قالوا ليوسف و أخوه أحب إلي أينا منا

ضمیر در «قالوا» به «إخوته» در آیه قبل بر می گردد ؛ یعنی ، همه آنان چنین گفتند و بر این نظر اتفاق داشتند.

9_ لطف و محبت افزون تر یعقوب (ع) به یوسف (ع) و بنیامین و شایسته نبودن آن دو برای آن لطف و محبت ، از سخنان و پیش درآمد های جلسه مشورتی برادران یوسف علیه وی

إذ قالوا ليوسف وأخوه أحب إلى أبينا منا ونحن عصبه إن أبانا لفي ضلّ مبین

13_ محبت فراوان یعقوب (ع) به یوسف (ع) و بنیامین ، خطا و لغزشی روشن از دیدگاه دیگر فرزندان او

إذ قالوا ليوسف وأخوه أحب . . . إن أبانا لفي ضلّ مبین

15_ « عن علی بن الحسین (ع) : . . . فلما رأى يوسف الرؤيا وأصبح يقصّها على أبيه يعقوب ، فاعتم يعقوب لما سمع من يوسف مع ما أوحى الله عزوجل إليه أن استعد للبلاء . . . و خاف أن يكون ما أوحى الله عزوجل إليه من الإستعداد للبلاء هو في يوسف خاصّه فاشتدت رفته عليه من بين ولده فلما رأى إخوه يوسف ما يصنع يعقوب بيوسف و تکرّمته إياه و إيثاره إياه عليهم إشتد ذلك عليهم . . . و قالوا : إن يوسف وأخاه « أحب إلى أبينا منا » . . . ;

از امام سجاده (ع) روایت شده است: . . . هنگامی که یوسف (ع) آن خواب را دید و بامداد برای یعقوب بازگو کرد، یعقوب به خاطر آنچه از یوسف شنید با آنچه خدای عزوجل به او وحی کرد که آماده بلا باش غمگین شد . . . و ترسید که آن بلا بالخصوص در مورد یوسف باشد. از این رو مهربانی او از میان برادران به یوسف زیادتر شد ; چون برادران رفتار یعقوب را نسبت به یوسف دیدند که او را گرامی می دارد و بر آنان ترجیح می دهد، بر آنان گران آمد . . . و گفتند: یوسف و برادرش نزد پدر ما از ما محبوب ترند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 13 - 3

3_ یعقوب (ع) به فرزندش یوسف (ع) بسیار علاقه مند بود و از فراق او آزرده خاطر و محزون می شد .

قال إني ليحزني أن تذهبوا به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 95 - 2

2_ بستگان یعقوب با سوگند ، وی را به کژروی و ارتکاب خطا در برتر دانستن یوسف (ع) و محبت بیش از حد به وی متهم کردند .

إنك لفي ضلّ لك القديم

65- محبت یوسف (ع) به مادر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 99 - 7

7_ یوسف (ع) با اظهار محبتی ویژه به پدر و مادر خویش ، آنان را در کنار خود جای داد .

فلما دخلوا على يوسف ءاوى إليه أبويه

66- محبت يوسف (ع) به يعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - يوسف - 12 - 4 - 6

6_ رابطه يوسف (ع) و پدرش يعقوب (ع) ، رابطه ای صمیمانه و سرشار از محبت بود .

ص: 105

إذ قال يوسف لأبيه يـأبت . . . يـبنی

تعبیر «یـأبت» (ای پدرم) در کلام یوسف (ع) و «یـبنی» (ای پسرک من) در کلام یعقوب (ع) ، حاکی از اظهار علاقه آن دو به یکدیگر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 5 - 14

14_ رابطه یوسف (ع) و پدرش یعقوب (ع) ، رابطه ای صمیمانه و سرشار از محبت بود .

یـأبت . . . قال یـبنی لا تقصص رءیاک

تعبیر «یـأبت» (ای پدرم) در کلام یوسف (ع) و «یـبنی» (ای پسرک من) در کلام یعقوب (ع) حاکی از علاقه آن دو به یکدیگر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 99 - 7

7_ یوسف (ع) با اظهار محبتی ویژه به پدر و مادر خویش ، آنان را در کنار خود جای داد .

فلما دخلوا علی یوسف ءاوی إلیه أبویه

67- محرومان از محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 190 - 7,8

7 - تجاوزگران ، از محبت خداوند محرومند .

إن الله لا یحب المعتدین

8 - مجاهدان ، در صورتی که از حدود الهی در جنگ تجاوز کنند و یا حقوق دشمنان را رعایت ننمایند ، از محبت خداوند محروم خواهند شد .

إن الله لا یحب المعتدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 6

6 - کافران، از مهر و محبت خداوند، محروم اند.

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 18 - 7

7 - خودبزرگ بینانِ فخر فروش، از محبت و لطف الهی محروم اند.

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

«مختال» به معنای تکبر است (قاموس المحيط).

ص: 106

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 40 - 11, 10

10 - ظالمان و متجاوزان ، محروم از محبت الهی

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ

11 - مجریان احکام الهی ، در صورت زیاده روی از حد عدالت و مقابله به مثل ، خود ستمگر و محروم از محبت خدا خواهند بود .

جزؤا سیئنه سیئنه مثلها . . . إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ

ممکن است «إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ» ناظر به قانون مقابله به مثل باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 141 - 16

16 - خداوند اسرافکاران را از محبت خویش محروم ساخته است.

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 23 - 5, 6, 7

5 - مستکبران ، از محبت خداوند محرومند .

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ

6 - منکران عالم آخرت ، محروم از محبت خداوند

فالذین لایؤمنون بالأخره قلوبهم منکره و هم مستکبرون . . . إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ

7 - منکران حق ، از محبت خداوند محرومند .

فالذین لایؤمنون بالأخره قلوبهم منکره و هم مستکبرون . . . إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 38 - 6

6 - خیانت کاران ناسپاس ، محروم از حمایت و محبت خداونداند .

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 76 - 16

16 - انسان های مغرور و سرمست ، محروم از لطف و محبت خداوند

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 27

27 - فسادگران ، از لطف و محبت خداوند محروم اند .

ص: 107

و لاتبغ الفساد فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 55 - 6

6_ گردنکشان و متجاوزان ، از محبت خدا محرومند .

إنه لایحب المعتدین

68- محرومیت از محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 10

10_ محرومیت مسلمانان از محبت خداوند ، در صورت ایجاد روابط دوستانه با کافران

من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی الله بقوم یحبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 37,38,40

37_ مفسده جویان ، محروم از جلب محبت الهی

و الله لایحب المفسدین

38_ مفسده جویی یهود ، عامل محرومیت آنان از محبت خداوند

و یسعون فی الارض فساداً و الله لایحب المفسدین

40_ دستیابی آدمی به محبت خداوند و محرومیت از آن ، وابسته به عملکرد خود اوست .

و الله لایحب المفسدین

جمله « و الله لایحب المفسدین » می رساند که خداوند بی دلیل کسی را از محبت خویش محروم نمی سازد، همانگونه که به گزاف کسی را مورد محبت خویش قرار نخواهد داد، بلکه ریشه و اساس آن، نوع عملکرد آدمی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 _ تجاوزکاران از محبت خداوند محروم اند .

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

19 _ افراط و تفریط در بهره جویی از مواهب پاکیزه و حلال الهی ، عامل محرومیت از محبت خداوند

لَا تُحْرَمُوا... وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

20 _ ارتکاب محرمات موجب محروم شدن از محبت الهی

لَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

برداشت فوق بر این اساس است که «لَا تَعْتَدُوا» _ چنانچه توضیح آن گذشت _ نهی از ارتکاب محرمات باشد.

21 _ عملکرد آدمی زمینه ساز جلب محبت خداوند و یا محرومیت از آن

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 55 - 7

7_ روی گردانی از نیایش و تضرع در برابر خدا، گردنکشی و موجب محرومیت از محبت الهی است.

ادعوا ربکم . . . إنه لایحب المعتدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 58 - 9، 7

7_ پیمان شکنان و کسانی که در اندیشه شکستن پیمان های خویشند، خائن و محروم از محبت خداوند هستند.

إن الله لایحب الخائنین

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «إن الله . . .» تعلیل برای «فانبد إلیهم» باشد؛ یعنی کسانی که در صدد پیمان شکنی هستند، خائنند و چون خداوند خائنان را دوست ندارد، تو ای پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف هستی معاهده آنان را لغو کنی تا راه برای نبرد با آنان باز شود.

9_ خیانت، حتی نسبت به کافران، امری ناروا و در پی دارنده محرومیت از محبت خدا

فانبد إلیهم علی سواء إن الله لایحب الخائنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 31 - 8، 7

7_ اسراف کنندگان از محبت خداوند محرومند.

إنه لایحب المرفین

8_ زیاده روی در زینت دادن خویش، و اسراف در خوردن و آشامیدن، موجب محرومیت از محبت خداوند است.

خذوا زینتکم . . . و لاتسرفوا إنه لایحب المرفین

69- مراتب محبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 165 - 8

8 - خداوند ، شایسته ترین حقیقت برای بالاترین مرحله محبت و دوست داشتن است .

والذین ءامنوا أشد حبا لله

70- منشأ محبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 39 - 16، 15

15 - خداوند ، سرچشمه مهر و محبت و القاکننده آن است .

وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي

ص: 109

16 - محبوبیت یافتن در دل ها ، لطف و عنایتی الهی است .

وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي

71- منشأ محبت به یحیی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 13 - 5

5- یحیی (ع) ، در پرتو اراده خداوند ، از محبت عمیق مردم نسبت به خویش برخوردار بود .

و حناناً من لدننا

در این برداشت، مراد از «حناناً» محبت مردم نسبت به یحیی (ع)، دانسته شده است.

72- موجبات محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 125 - 11

11 - پیروی از آیین ابراهیم (ع) (دین حنیف) ، موجب برخوردار شدن از محبت خداوند

و اتبع مله ابرهیم حنیفاً و اتخذ الله ابرهیم خلیلاً

در صورتی که آیین پیراسته از انحراف، باعث دستیابی ابراهیم به مقام دوستی خدا شده باشد، پیروی از آن آیین، برای دیگران نیز می تواند چنان تأثیری داشته باشد و آنان را چون ابراهیم به مقام دوستی خداوند ارتقا دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 13 - 32

32 - عفو و گذشت ، مایه جلب محبت خداوند

فاعف عنهم و اصفح إن الله یحب المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 27

27_ تواضع در برابر اهل ایمان ، سرافرازی در قبال کافران ، جهاد در راه خدا و بی اعتنائی به ملامت دشمنان ، مایه جلب محبت الهی

یحیهم و یحبونه اذله علی المؤمنین . . . و لایخافون لومه لائم

به نظر می رسد صفات یاد شده پس از «یحیهم و یحبونه» در ارتباط با «یحیهم» بیانگر علت است ; یعنی چون دارای این صفات هستند، خداوند آنها را دوست دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 87 - 21

21_ عملکرد آدمی زمینه ساز جلب محبت خداوند و یا محرومیت از آن

ص: 110

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

73- نشانه های محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 90 - 9

9_ آموزش گناه استغفارکنندگان و باریافتن سالکان به درگاه الهی ، پرتوی از رحمت ، مهربانی و محبت خداوند به بندگان است .

واستغفروا ربکم ثم توبوا إلیه إن ربی رحیم ودود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 56 - 1

1 - مال و فرزند بسیار ، نشانه لطف و مهر خداوند در دیدگاه شرک پیشگان مرفه صدراسلام

أیحسبون . . . من مال و بنین . نسارع لهم فی الخیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 78 - 4

4 - خالقیت و هدایت گری خدا ، جلوه دوستی و مهر و محبت او به خلق

فإنهم عدوٌ لی إلا ربّ العـلمین . الذی خلقنی فهو یهدین

جمله «الذی خلقنی . . .» تعلیل بر آیه پیش و دلیل برای دوست بودن خدا برای انسان است.

74- نعمت محبت اهل بیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 8 - 10

10 - « قال الرضا (ع) و لقد حدثنی أبی عن أبیه أبی عبد الله الصادق (ع) . . . قال : إن الله عزوجل لا یسنل عباده عمّا تفضّل علیهم و لا یمنّ بذلک علیهم و الإمتنان بالإنعام مستقبح من المخلوقین فکیف یضاف إلی الخالق عزوجلّ ما لا یرضی المخلوق به و لکنّ النعیم حبّنا أهل البیت و موالاتنا یسنل الله عباده عنه بعد التوحید و النبوه لأنّ العبد إذا وفی بذلک اذاه إلی نعیم الجنّه الذی لا یزول ;

امام رضا(ع) فرمود: پدرم از پدر خویش از امام صادق(ع) برای من روایت کرده است که فرمود: خدای عزوجلّ درباره آنچه به بندگان

تفضل کرده است، از آنها بازخواست نمی‌کند و با این کار بر آنان مَنّت نمی‌گذارد. مَنّت نهادن به جهت نعمت بخشیدن، از جانب مخلوق‌ها کار زشتی است؛ پس چگونه به خالق عزّوجلّ چیزی نسبت داده می‌شود که مخلوق از نسبت دادن آن ناخشنود است؟! ولی نعیم [در آیه «ثُمَّ لَتَسْئَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ»] محبت ما اهل بیت و [پذیرش] ولایت ما است که خداوند همه بندگان را بعد از توحید و نبوت، از آن بازخواست خواهد کرد؛ زیرا بنده اگر به آن نعمت وفادار باشد، او را به نعمت‌های بهشت که هرگز زایل نمی‌شود خواهد رساند».

ص: 111

75- ارزش محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 4

4- محبت خداوند (دوست داشتن او ، انسان را) برترین ارزش ها است .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقْتُلُونَ فِي سَبِيلِهِ

76- اهتمام ابراهیم (ع) به محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 36 - 2

2- ابراهیم (ع) درصدد جلب محبت و لطف الهی برای استجابت دعایش

رَبِّ إِنَّهُمْ أَضَلُّونَ

از اضافه کلمه «رب» به «یاء» متکلم و تکرار آن در دو آیه از سوی ابراهیم(ع) می توان برداشت فوق را استفاده کرد.

77- اهمیت جلب محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 76 - 17

17 - لزوم تلاش در جهت جلب محبت خدا و اجتناب از موجبات محرومیت از آن

لَا تَقْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

78- اهمیت محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 31 - 9

9_ ضرورت جلب محبت خداوند و پرهیز از موانع دستیابی به آن

لاتسرفوا إنه لا يحب المسرفين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 3

3 - لزوم تلاش انسان مؤمن ، برای جلب رضا و محبت خداوند

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقْتَلُونَ فِي سَبِيلِهِ

ص: 112

79- جلب محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 31 - 9

9_ ضرورت جلب محبت خداوند و پرهیز از موانع دستیابی به آن

لاتسرفوا إنه لایحب المسرفین

80- زمینه محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 42 - 20

20_ داوری بر پایه عدل و داد ، مایه جلب محبت خداوند

فاحکم بینهم بالقسط إنَّ الله یحب المقسطین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 40

40_ دستیابی آدمی به محبت خداوند و محرومیت از آن ، وابسته به عملکرد خود اوست .

و الله لایحب المفسدین

جمله « و الله لایحب المفسدین» می رساند که خداوند بی دلیل کسی را از محبت خویش محروم نمی سازد، همانگونه که به گزاف کسی را مورد محبت خویش قرار نخواهد داد، بلکه ریشه و اساس آن، نوع عملکرد آدمی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 4 - 15

15_ تقوا ، مایه جلب محبت خداست .

إنَّ الله یحب المتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - حفظ امانت و سپاس نعمت ، عامل دستیابی به محبت خدا

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 18 - 12

12 - برخورد شایسته با مردم ، محبت خداوند را در پی دارد .

و لا تصعّر خدک للناس . . . إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

ص: 113

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 2

2 - جهاد و پیکار در راه خداوند ، مایه جلب محبت و مهر او

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقْتَلُونَ فِي سَبِيلِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 14

14 - انجام کارها و وظایف الهی به صورت نیکوی آن ، موجب جلب محبت خداوند است .

وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

81- عوامل جلب محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 8

8 - ایمان و عمل صالح ، از عوامل جلب محبت خداوند است .

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

82- عوامل محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 7 - 13

13 - رعایت تقوا ، مایه جلب محبت خداست .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ

83- محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 205 - 9

9_ خداوند ، فساد در زمین را دوست ندارد .

والله لا يحب الفساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 222 - 22، 21، 17، 16

16_ خداوند ، توبه کنندگان و پاکیزگان را دوست دارد .

ص: 114

ان الله يحب التوابين و يحب المتطهرين

17 _ توبه و طهارت ، زمينه جلب محبت الهی

ان الله يحب التوابين و يحب المتطهرين

21 _ خداوند کسانی را که از گناه آمیزش در حال حیض توبه کنند ، دوست دارد

فاعتزلوا النساء فی المحيض . . . ان الله يحب التوابين

22 _ خداوند پرهیزکنندگان از آمیزش در حال حیض را دوست دارد .

فاعتزلوا النساء فی المحيض . . . ان الله ... و يحب المتطهرين

از مصادیق پاکیزگان، به مقتضای ارتباط صدر و ذیل آیه، پرهیزکنندگان از آمیزش در ایام حیض می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 276 - 5,6,10

5 _ ناسپاسان از نعمت ها و گنهکاران ، محروم از محبت الهی

و الله لا يحب كل كفار اثم

6 _ رباخواران ، ناسپاسانی گنهکار و محروم از محبت الهی

يمحق الله الربوا . . . و الله لا يحب كل كفار اثم

کلمه «کفار» (بسیار ناسپاس) و کلمه «اثم» (فرو رفته در گناه و آلودگی) پس از بیان ربا و رباخواری، اشاره به این معنا دارد که رباخواران از جمله مصادیق انسانهای ناسپاس و آلوده به گناهند.

10 _ انفاق ، عامل جلب محبت خداوند است و انفاق کنندگان محبوب او هستند .

يمحق الله الربوا و يری الصدقات و الله لا يحب كل كفار اثم

محرومیت رباخوار از محبت الهی، به قرینه مقابله بین ربا و صدقه، حاکی است که انفاق کننده محبوب خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 16

16 _ محبت و رأفت خداوند نسبت به بندگان ، علت هشدار های لازم به آنان

و يحذركم الله . . . و الله رءوف بالعباد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 31 - 16، 12، 11، 9

9 _ اهمیّت التزام به ولایت رهبران الهی و پیروی از آنان

قل ان كنتم . . . فاتبعونی یحببكم الله و یغفر لكم

قرآن، محبت الهی و غفران گناهان را پیامد پذیرش ولایت رهبران الهی گرفته است.

11 _ جلب محبت خدا ، هدف نهایی دین و دینداری است .

فاتّبعونی یحببكم الله

زیرا می فرماید تبعیت از پیامبر (صلی الله علیه و آله)، موجب محبت خدا خواهد شد.

12 _ نقش رهبران الهی در جلب محبت خداوند به انسان *

فاتّبعونی یحببكم الله

پیامبر (صلی الله علیه و آله) به عنوان مرشد راه محبت الهی، معرفی شده است.

ص: 115

13 _ محبت و غفران الهی ، بشارتی به پیروان پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فَاتَّبِعُونِي يَحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ

16 _ محبت الهی نسبت به بندگان ، زمینه بخشایش همه گناهان آنان *

يَحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ

تقدم حب خدا بر غفران، بیانگر نقش محبت خدا برای غفران گناهان است. و تعمیم غفران به همه گناهان، از اضافه شدن «ذنوب» استفاده شده است؛ زیرا جمع مضاف افاده عموم می کند.

20 _ تبعیت از پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در نیکوکاری، تقوا، تواضع و خضوع، موجب جلب محبت خداوند

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) درباره آیه فوق فرمود: علی البرّ و التقوی و التواضع و ذلّه النفس.

الدرّ المنثور، ج 2، ص 178.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 32 - 6،7،8،9،10

6 _ رویگردانان از اطاعت خدا و رسول، کافر و محروم از محبت خداوند .

قُلْ اطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

7 _ کافران، محروم از محبت خداوند

فَان تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

8 _ تنها فرمانبران امر خدا و رسول، محبوب خداوند .

اطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

حصر، از مقابله فرمانبران و کافران و محروم نمودن کافران از محبت خدا، استفاده شده است.

9 _ کفر، عامل محرومیت از محبت الهی

فان تولّوا فانّ الله لا يحب الكافرين

10 _ گرایش انسان به جلب محبت الهی *

يحبكم الله . . . فان الله لا يحب الكافرين

آنچه به عنوان پاداش برای تشویق به انجام عملی وعده می دهند؛ بر این اساس است که تشویق شونده نسبت به آن علاقمند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 11، 13، 10

10 _ کافران به عیسی (ع) (یهودیان)، ظالم و محروم از محبت خداوند هستند .

فاما الذين كفروا . . . والله لا يحب الظالمين

از مصادیق مورد نظر از کلمه «الظالمين»، به قرینه آیات قبل، یهودیانی هستند که به حضرت عیسی (ع) ایمان نیاوردند.

11 _ ظالمان، محروم از محبت و پاداش های خداوند

و اما الذين امنوا . . . فيؤتيهم اجرهم والله لا يحب الظالمين

13 _ مؤمنان دارای اعمال صالح، محبوب خدا هستند .

والله لا يحب الظالمين

ص: 116

بنابراینکه جمله «و الله لا يحب الظالمين»، تعلیل برای جمله «فاما الذين كفروا» و «واما الذين امنوا» باشد که از آن چنین استفاده می شود که کافران به علت ظلم، مبعوض خدا هستند. و مفهوم آن، این است که مؤمنان دارای عمل صالح، محبوب خدایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 76 - 5, 6, 7, 10

5_ وفای به عهد و امانتداری و تقوا، زمینه جلب محبت خداوند

بلی من اوفی بعهدہ و اتقی فانّ اللّٰہ یحب المتّقین

6_ متّقین، محبوب خدا هستند.

فانّ اللّٰہ یحب المتّقین

7_ وفای به عهد خداوند و پرهیز از خیانت، زمینه جلب محبت او

بلی من اوفی بعهدہ و اتقی فانّ اللّٰہ یحب المتّقین

بنابراینکه ضمیر «بعهدہ»، به قرینه آیه بعد، به «اللّٰہ» در آیه قبل برگردد.

10_ اهل کتاب چنانچه وفای به عهد نمایند و تقوا پیشه کنند، محبوب خدا هستند.

و من اهل الکتاب .. بلی من اوفی بعهدہ و اتقی فانّ اللّٰہ یحب المتّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 77 - 21

21_ تجلّی محبت الهی نسبت به بندگان، با تکلم و نظر به آنها در قیامت و تزکیه آنها در دنیا

بلی من اوفی بعهدہ و اتقی فانّ اللّٰہ یحب المتّقین. انّ الذین یشترون ... و لا یزکی

از ارتباط آیه قبل با مفهوم این آیه برداشت فوق استفاده شده است و چون جمله «لا- یزکیهم» را مقید به «یوم القیمه» نکرده بر خلاف فرازهای قبلی، می توان گفت تزکیه مربوط به دنیاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 159 - 31

31_ توکل بر خداوند از عوامل جلب محبت الهی

انّ الله يحب المتوكلين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 36 - 16, 18, 19, 20

16_ خداوند، گردنفرزان فخر فروش را دوست ندارد .

انّ الله لا يحب من كان مختالاً فخوراً

«مختال» از ماده «خیال» به کسی گفته می شود که بر اساس خیالات و اوهامش، خود را شخصیتی بزرگ می داند و به کبر و غرور مبتلا می گردد. و «فخور» به کسی گفته می شود که زیاد به خود افتخار می کند.

18_ خداوند کسانی را که با تکبر و فخر فروشی با خویشان و همسایگان خویش برخورد می کنند، دوست ندارد .

و بالوالدين احساناً .. انّ الله لا يحب من كان مختالاً فخوراً

19_ احسان به پدر، مادر، خویشان، همسایگان و زبردستان، زمینه جلب محبت الهی

ص: 117

و بالوالدین احساناً .. انّ الله لا یحبّ من کان مختالاً فخوراً

از مصادیق مورد نظر برای «مختالاً-فخوراً»، ترک احسان به پدر، مادر و .. می باشد. در نتیجه ترک احسان مانع محبت الهی و احسان عامل جلب آن خواهد شد.

20_ احسان به ایتام، نیازمندان و درماندگان، زمینه جلب محبت الهی

و الیتامی و المساکین و ابن السبیل .. انّ الله لا یحبّ من کان مختالاً فخوراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 37 - 4، 2، 1

1_ بخیلان، محروم از محبت خداوند

انّ الله لا یحبّ .. الذین یبخلون

2_ خداوند، کسانی را که مردم را به بخلورزی دعوت کنند، دوست ندارد.

انّ الله لا یحبّ .. الذین یبخلون و یأمرون الناس بالبخل

4_ خداوند کسانی را که به جهت ترک احسان، نعمت های خدادادی خویش را پنهان می کنند، دوست ندارد.

و بالوالدین احساناً .. و یکتمون ما اتیهم الله من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 38 - 1

1_ خداوند، کسانی را که ریاکارانه انفاق می کنند، دوست ندارد.

انّ الله لا یحبّ من کان مختالاً فخوراً .. و الذین ینفقون اموالهم رثاء الناس

در برداشت فوق، «الذین ینفقون» بر «الذین یبخلون» عطف گرفته شده و بنابراین، توصیفی برای «مختال» و «فخور» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 106 - 8

8_ آمرزش الهی نسبت بندگان، آمیخته با مهر و محبت است.

و استغفر الله إن الله كان غفوراً رحيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 107 - 11، 10، 9، 7

7_ خداوند ، خیانتکاران گناهکار را دوست ندارد .

إن الله لا يحب من كان خواناً اثيماً

9_ حب و بغض خداوند ، تعیین کننده حرکت ها و عملکرد های پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و لاتجدل .. إن الله لا يحب من كان خواناً اثيماً

10_ حب و بغض خداوند ، باید تعیین کننده خط مشی مؤمنان باشد .

و لاتجدل .. إن الله لا يحب من كان خواناً اثيماً

چون جمله «ان الله ..»، بیان علتی برای «لاتجدل» است و دلالت بر این دارد که دوستی و دشمنی خدا باید میزان حرکتها و توقفها قرار گیرد.

ص: 118

11_ حب و بغض خداوند ، معیار سنجش و ارزیابی عملکردها

و لاتجدل عن الذين يختانون انفسهم إنّ الله لا يحب من كان خواناً اثيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 9

9 - انسان ها ، به جلب محبت خداوند علاقه مندند . *

إنّهُ لا يحبّ الكفرین

ذکر این نکته که هر کس کافر است، از محبت خداوند محروم است به منظور این است که انسان ها، ترغیب شوند تا به ایمان و عمل صالح روی بیاورند و این، وقتی اثربخش است که انسان ها، به جلب محبت خداوند علاقه ای داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 18 - 13

13 - محبت و قهر خدا ، از ملاک های ارزشگذاری اعمال و رفتار است .

لاتصعّر . . . و لاتمش . . . إنّ الله لا يحبّ كلّ مختال فخور

از این که لقمان، برای تبیین ضد ارزش بودن تکبر، به این ملاک تمسک بسته است، استفاده می شود که محبت خداوند و متقابلاً قهر وی در شایسته بودن اعمال و یا عدم آن نقش اساسی دارد.

84- محرومان از محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 141 - 16

16_ خداوند اسرافکاران را از محبت خویش محروم ساخته است.

إنه لا يحبّ المرفین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 23 - 5,6,7

5- مستکبران ، از محبت خداوند محرومند .

إنه لا يحبّ المستكبرين

6- منکران عالم آخرت ، محروم از محبت خداوند

فالذین لایؤمنون بالأخره قلوبهم منکره و هم مستکبرون . . . إنه لا یحبّ المستکبرین

7- منکران حق ، از محبت خداوند محرومند .

فالذین لایؤمنون بالأخره قلوبهم منکره و هم مستکبرون . . . إنه لا یحبّ المستکبرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 38 - 6

6 - خیانت کاران ناسپاس ، محروم از حمایت و محبت خداونداند .

ص: 119

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 76 - 16

16 - انسان های مغرور و سرمست ، محروم از لطف و محبت خداوند

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 27

27 - فسادگران ، از لطف و محبت خداوند محروم اند .

وَلَا تَبِعِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 6

6 - کافران ، از مهر و محبت خداوند ، محروم اند .

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 18 - 7

7 - خودبزرگ بینان فخر فروش ، از محبت و لطف الهی محروم اند .

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

«مختال» به معنای تکبر است (قاموس المحيط).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 40 - 11، 10

10 - ظالمان و متجاوزان ، محروم از محبت الهی

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ

11 - مجریان احکام الهی، در صورت زیاده روی از حد عدالت و مقابله به مثل، خود ستمگر و محروم از محبت خدا خواهند بود.

جزؤا سیئه سیئه مثلها .. إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ

ممکن است «إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ» ناظر به قانون مقابله به مثل باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 190 - 7،8

7 - تجاوزگران، از محبت خداوند محرومند.

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

8 - مجاهدان، در صورتی که از حدود الهی در جنگ تجاوز کنند و یا حقوق دشمنان را رعایت ننمایند، از محبت خداوند

ص: 120

محروم خواهند شد .

إن الله لا يحب المعتدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 55 - 6

6_ گردنکشان و متجاوزان ، از محبت خدا محرومند .

إنه لا يحب المعتدين

85- محرومیت از محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 31 - 7,8

7_ اسراف کنندگان از محبت خداوند محرومند.

إنه لا يحب المرففين

8_ زیاده روی در زینت دادن خویش، و اسراف در خوردن و آشامیدن، موجب محرومیت از محبت خداوند است.

خذوا زینتکم . . . و لا تسرفوا إنه لا يحب المرففين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 10

10_ محرومیت مسلمانان از محبت خداوند ، در صورت ایجاد روابط دوستانه با کافران

من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی الله بقوم یحبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 37,38,40

37_ مفسده جویان ، محروم از جلب محبت الهی

والله لا يحب المفسدين

38_ مفسده جویی یهود ، عامل محرومیت آنان از محبت خداوند

و یسعون فی الارض فساداً و اللّٰه لایحب المفسدین

40_ دستیابی آدمی به محبت خداوند و محرومیت از آن ، وابسته به عملکرد خود اوست .

و اللّٰه لایحب المفسدین

جمله « و اللّٰه لایحب المفسدین» می رساند که خداوند بی دلیل کسی را از محبت خویش محروم نمی سازد، همانگونه که به گزاف کسی را مورد محبت خویش قرار نخواهد داد، بلکه ریشه و اساس آن، نوع عملکرد آدمی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 87 - 18،19،20،21

18_ تجاوزکاران از محبت خداوند محروم اند .

ص: 121

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

19_ افراط و تفریط در بهره جویی از مواهب پاکیزه و حلال الهی ، عامل محرومیت از محبت خداوند

لَا تُحَرِّمُوا... وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

20_ ارتکاب محرمات موجب محروم شدن از محبت الهی

لَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

برداشت فوق بر این اساس است که «لَا تَعْتَدُوا» _ چنانچه توضیح آن گذشت _ نهی از ارتکاب محرمات باشد.

21_ عملکرد آدمی زمینه ساز جلب محبت خداوند و یا محرومیت از آن

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 55 - 7

7_ روی گردانی از نیایش و تضرع در برابر خدا ، گردنکشی و موجب محرومیت از محبت الهی است .

ادعوا ربکم... إنه لا یحب المعتدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 58 - 7,9

7_ پیمان شکنان و کسانی که در اندیشه شکستن پیمان های خویشند ، خائن و محروم از محبت خداوند هستند .

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «إِنَّ اللَّهَ...» تعلیل برای «فَانبِذْ إِلَيْهِمْ» باشد ; یعنی کسانی که در صدد پیمان شکنی هستند ، خائنند و چون خداوند خائنان را دوست ندارد ، توای پیامبر(صلی الله علیه و آله) موظف هستی معاهده آنان را لغو کنی تا راه برای نبرد با آنان باز شود.

9_ خیانت ، حتی نسبت به کافران ، امری ناروا و در پی دارنده محرومیت از محبت خدا

فَانبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ

86- موجبات محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 125 - 11

11 - پیروی از آیین ابراهیم (ع) (دین حنیف) ، موجب برخوردار شدن از محبت خداوند

و اتبع مله ابرهیم حنیفاً و اتخذ الله ابرهیم خلیلاً

در صورتی که آیین پیراسته از انحراف، باعث دستیابی ابراهیم به مقام دوستی خدا شده باشد، پیروی از آن آیین، برای دیگران نیز می تواند چنان تأثیری داشته باشد و آنان را چون ابراهیم به مقام دوستی خداوند ارتقا دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 13 - 32

32 - عفو و گذشت ، مایه جلب محبت خداوند

ص: 122

فاعف عنهم و اصفح إنَّ الله يحب المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 27

27_ تواضع در برابر اهل ایمان ، سرافرازی در قبال کافران ، جهاد در راه خدا و بی اعتنایی به ملامت دشمنان ، مایه جلب محبت الهی

یحبههم و یحبونه اذله علی المؤمنین . . . و لایخافون لومه لائم

به نظر می رسد صفات یاد شده پس از «یحبههم و یحبونه» در ارتباط با «یحبههم» بیانگر علت است ؛ یعنی چون دارای این صفات هستید، خداوند آنها را دوست دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 87 - 21

21_ عملکرد آدمی زمینه ساز جلب محبت خداوند و یا محرومیت از آن

إنَّ الله لایحب المعتدین

87- نشانه های محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 90 - 9

9_ آموزش گناه استغفارکنندگان و باریافتن سالکان به درگاه الهی ، پرتوی از رحمت ، مهربانی و محبت خداوند به بندگان است .

واستغفروا ربکم ثم توبوا إلیه إن ربی رحیم ودود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 56 - 1

1 - مال و فرزند بسیار ، نشانه لطف و مهر خداوند در دیدگاه شرک پیشگان مرفه صدراسلام

أیحسبون . . . من مال و بنین . نسارع لهم فی الخیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - خالقیت و هدایت گری خدا ، جلوه دوستی و مهر و محبت او به خلق

فَاتَّهَمَ عَدُوُّ لِي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ . الذی خلقنی فهو یهدین

جمله «الذی خلقنی ..» تعلیل بر آیه پیش و دلیل برای دوست بودن خدا برای انسان است.

محبوب

ص: 123

88- بهترین محبوب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 32 - 7

7- خدا، محبوب ترین محبوب ها نزد انسان های الهی

إِنِّي أَحْبَبْتُ حَبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي

89- علاقه به محبوب شدن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- یوسف - 12 - 9 - 6

6_ علاقه آدمی به محبوب شدن، می تواند وی را برای رسیدن به این مقصود، به قتل و جنایت وادار کند.

اقتلوا یوسف . . یخل لكم وجه أیکم

90- محبوب خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 276 - 10

10_ انفاق، عامل جلب محبت خداوند است و انفاق کنندگان محبوب او هستند.

يُمَحِّقُ اللَّهُ الرَّبُّوَا وَيُرِي الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يَحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ ائیم

محرومیت رباخوار از محبت الهی، به قرینه مقابله بین ربا و صدقه، حاکی است که انفاق کننده محبوب خداوند است.

91- محبوب مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- بقره - 2 - 165 - 7

7- خداوند محبوبترین حقیقت هستی، در نزد مؤمنان موحد است.

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَشَدَّ حُبًّا لِلَّهِ

مقصود از «الذین ءامنوا» - به قرینه فراز قبل و نیز آیات گذشته - موحدانی هستند که تنها خداوند را عبادت می کنند و هیچ کس و هیچ چیز را همانند او نمی دانند. «أشد» افعال تفضیل است و مفضل علیه آن ذکر نشده تا شامل هر چیز و هر کس بشود.

محبوبان

ص: 124

92- {محبوبان}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 29

29_ عشق به خدا و محبوب وی شدن ، عطیه و فضلی خدادادی است .

یحبههم و یحبونه . . . ذلک فضل الله

93- اجابت دعای محبوبان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 47 - 6

6- استغفار پیامبران و بندگان گران قدر خداوند برای دیگران ، دارای اثر ویژه و مقرون به اجابت است .

سأستغفر لک ربی إنه کان بی حفیاً

اگر حضرت ابراهیم(ع) به این جهت وعده استغفار می دهد، که مطمئن است استغفار او تأثیر مخصوص دارد.

94- استغفار محبوبان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 47 - 6

6- استغفار پیامبران و بندگان گران قدر خداوند برای دیگران ، دارای اثر ویژه و مقرون به اجابت است .

سأستغفر لک ربی إنه کان بی حفیاً

اگر حضرت ابراهیم(ع) به این جهت وعده استغفار می دهد، که مطمئن است استغفار او تأثیر مخصوص دارد.

95- سوء استفاده از محبوبان جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 88 - 12

12 - بهره گیری از شخصیت های محبوب جامعه و وابسته نشان دادن افکار و رفتار خویش به آنان ، از ترفند های رهبران ضلالت است .

فقالوا هـذا . . . إلـه موسى فنسى

96- سوگند به محبوبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 72 - 5

ص: 125

5- سوگند به جان افراد عزیز و ارزشمند برای اثبات حق و حقیقت ، امری مشروع و جایز

لعمرك إنهم ... یعمهون

97- فرجام محبوبان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 163 - 1

1_ جویندگان خشنودی الهی دارای پایه ها و منزلت های متفاوت و گوناگون در پیشگاه خداوند

افمن اتبع رضوان الله .. هم درجات عند الله

در برداشت فوق، ضمیر «هم» تنها به جویندگان رضایت الهی برگردانده شده است؛ به قرینه کلمه «درجات» که غالباً و به طور حقیقت در منزلتهای رفیع به کار برده می شود.

98- فضایل محبوبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 33

33_ مشیت الهی ، سرچشمه فضیلت ها و ویژگی های محبوبان خداوند

ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء

99- فضایل محبوبان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 163 - 4

4_ جویندگان رضایت الهی ، خود به مثابه درجات و منزلت های متعالی در پیشگاه خداوند هستند .

افمن اتبع رضوان الله .. هم درجات عند الله

برداشت فوق مبتنی بر ظاهر جمله «هم درجات» است، بدون اینکه مضاف (ذو) و یا ادات تشبیه مقدر گرفته شود.

100- محبوبان الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 148 - 10, 11, 12

10 - نیکوکاران ، محبوب خداوند هستند .

والله يحبّ المحسنين

11 - پیکارگران شکیبا و نیایشگران به درگاه خدا ، نیکوکار و محبوب خداوند هستند .

ص: 126

و کاتین من نبی قاتل ... ربنا ... و الله یحب المحسنین

12 _ معتقدین به خدایی بودن پیروزی ها و جویندگان بخشایش الهی ، از نیکوکاران و محبوبان خدا هستند .

ربنا اغفر لنا .. و ثبت اقدامنا و انصرنا علی القوم الکافرین ... و الله یحب

کلمه «المحسنین» پس از آیات گذشته بیانگر این معناست که دارندگان ویژگیهای شمرده شده، مصداق محسنان هستند و از جمله آن ویژگیها، اعتقاد به ربوبیت خداوند و باور به خدایی بودن پیروزیهاست.

101- محبوبان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 222 - 22، 21، 16

16 _ خداوند ، توبه کنندگان و پاکیزگان را دوست دارد .

ان الله یحب التوابین و یحب المتطهرین

21 _ خداوند کسانی را که از گناه آمیزش در حال حیض توبه کنند ، دوست دارد

فاعتزلوا النساء فی المحیض . .. ان الله یحب التوابین

22 _ خداوند پرهیزکنندگان از آمیزش در حال حیض را دوست دارد .

فاعتزلوا النساء فی المحیض . .. ان الله ... و یحب المتطهرین

از مصادیق پاکیزگان، به مقتضای ارتباط صدر و ذیل آیه، پرهیزکنندگان از آمیزش در ایام حیض می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 13

13 _ مؤمنان دارای اعمال صالح ، محبوب خدا هستند .

و الله لا یحب الظالمین

بنابراینکه جمله «و الله لا یحب الظالمین»، تعلیل برای جمله «فاما الذین کفروا» و «و اما الذین امنوا» باشد که از آن چنین استفاده می شود که کافران به علت ظلم، مبعوض خدا هستند. و مفهوم آن، این است که مؤمنان دارای عمل صالح، محبوب خدایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 76 - 6،10

6 - متّقین ، محبوب خدا هستند .

فانّ الله يحبّ المتّقين

10 - اهل کتاب چنانچه وفای به عهد نمایند و تقوا پیشه کنند ، محبوب خدا هستند .

و من اهل الكتاب .. بلی من اوفی بعهده و اتقی فانّ الله يحبّ المتّقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 159 - 30،31

30 - خداوند دوستدار آنانکه بر او توکّل کنند .

ص: 127

ان الله يحب المتوكلين

31_ توکل بر خداوند از عوامل جلب محبت الهی

ان الله يحب المتوكلين

102- مصالح محبوبان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 39 - 11

11 - دشمنان خداوند نیز ممکن است ناخواسته در جهت مصالح انسان های محبوب خداوند فرار گیرند .

يأخذهُ عِدْوٌ لِي وَعِدْوٌ لَه

103- مقامات محبوبان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 21

21_ محبوب خداوند شدن ، رستگاری است . *

لعلکم تفلحون . . . و الله يحب المحسنين

چون در آیه 90 حصول فلاح را در گرو اجتناب از شراب و قمار و . . . شمرد و آنگاه در آیه مورد بحث پرهیز از شراب و قمار و . . . را مرحله ای برای رسیدن به حب الهی دانست. می توان نتیجه گرفت که حب الهی رستگاری است.

104- نبوت و اندوه بر فراق محبوبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 84 - 8

8_ گریستن و اندوهگین شدن در فراق عزیزان و تأسف خوردن بر دوری آنان ، با مقام نبوت ناسازگار نیست .

قال ی_أسفی علی یوسف وایضت عیناه من الحزن

105- نبوت و گریه بر فراق محبوبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 84 - 8

8_ گریستن و اندوهگین شدن در فراق عزیزان و تأسف خوردن بر دوری آنان ، با مقام نبوت ناسازگار نیست .

قال ی_أسفی علی یوسف وایبضت عیناه من الحزن

ص: 128

106- {محبوبان خدا}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 13

13 - خداوند دوستدار نیکوکاران است .

إن الله يحب المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 125 - 7,9,10,11

7 - حضرت ابراهیم (ع) ، برگزیده شده از سوی خداوند به عنوان دوست

و اتخذ الله إبرهیم خلیلاً

9 - کسانی را که خداوند به دوستی خویش برگزید ، بهترین الگو برای پیروی مردم هستند .

و اتبع مله إبرهیم حنیفاً و اتخذ الله إبرهیم خلیلاً

جمله «اتخذ الله ..» به منزله علت برای «اتبع مله ابراهیم»، است.

10 - پرهیز ابراهیم (ع) از انحراف و گرایش به باطل ، دلیل گزینش وی به دوستی خداوند

مله إبرهیم حنیفاً و اتخذ الله إبرهیم خلیلاً

بنابراین که وصف «حنیفاً» زمینه چینی باشد برای «و اتخذ الله ..» ؛ یعنی چون ابراهیم پیراسته از کجی و انحراف بود، خداوند او را به دوستی خویش برگزید.

11 - پیروی از آیین ابراهیم (ع) (دین حنیف) ، موجب برخوردار شدن از محبت خداوند

و اتبع مله إبرهیم حنیفاً و اتخذ الله إبرهیم خلیلاً

در صورتی که آیین پیراسته از انحراف، باعث دستیابی ابراهیم به مقام دوستی خدا شده باشد، پیروی از آن آیین، برای دیگران نیز می تواند چنان تأثیری داشته باشد و آنان را چون ابراهیم به مقام دوستی خداوند ارتقا دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 13 - 30

30_ خداوند ، محسنین (نیکوکاران) را دوست می دارد .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 18 - 15، 1

1_ یهودیان و مسیحیان خود را پسران خدا و محبوب پیشگاه او می پندارند .

وقالت اليهود و النصرى نحن ابنوا الله و احبوه

15_ همسانی و همگونی یهود و نصارا با دیگر انسان ها ، دلیل نادرستی پندار آنان بر محبوبیت و تقرب در پیشگاه خداوند

نحن ابنوا الله و احبوه .. بل انتم بشر ممن خلق

ص: 129

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 42 - 18

18 _ خداوند ، دوستدار عدالت پیشگان

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 39

39 _ محبوب خدا بودن ، معیاری برای ارزشیابی انسان ها و عملکردشان

وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 18

18 _ خداوند دوستار محسنان و نیکوکاران

وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 26 - 5

5 _ آراسته ساختن خویش با پوشاکهای زیبا، مطلوب و محبوب خداوند است.

قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ ... وَرِيشَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 31 - 2

2 _ جمال و آراستگی ظاهر به هنگام نماز و عبادت، محبوب خداوند است.

خذوا زینتکم عند کل مسجد

برداشت فوق بر این اساس است که کلمه «مسجد» اسم زمان و یا اسم مکان، و نه خصوص مساجد رسمی، باشد. در این صورت مراد از

سجده، پرستش خدا و خضوع در برابر اوست که نماز و پیشانی بر خاک ساییدن مصداق تام و جلوه کامل آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 4 - 16

16 _ تقوایندگان ، محبوبان خدا هستند .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 7 - 14

14 _ تقوایندگان ، محبوبان خداوند .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ

ص: 130

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 43 - 3

3_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، برخوردار از لطف و محبت ویژه خداوند

عفا الله عنک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 2

2_ برخوردار از انسان از مال و اولاد فراوان ، نشانه سعادت‌مندی و محبوبیت وی نزد خدا نیست .

و لاتعجبک أموالهم و أولدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 108 - 14

14_ خداوند ، دوستدار جویندگان پاکی و طهارت است .

رجال يحبون أن يتطهروا و الله يحب المطهرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 62 - 7

7_ از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) روایت شده است : « قال الله تعالى : حقت محبتی للمتحابین فیّ و حقت محبتی للمتزاوین فیّ و حقت محبتی للمتجالسین فیّ ، الذین یعمرون مساجدی بذكری و یعلمون الناس الخیر و یدعونهم إلی طاعتی أولئک اولیائی الذین أظلمهم فی ظل عرشی و أسکنهم فی جواری و آمنهم من عذابی و أدخلهم الجنة قبل الناس بخمس مائة عام . . . ثم قرأ نبی الله : « ألا إن اولیاء الله لا خوف علیهم و لا هم یحزنون » ؛

خدای تعالی فرمود: محبت من ثابت و حتمی است برای کسانی که در راه من، با یکدیگر دوستی می کنند و به دیدن یکدیگر می روند و با یکدیگر همنشینی دارند. کسانی که مساجد مرا به وسیله ذکر من آباد می کنند و خوبیها را به مردم می آموزند و آنان را به طاعت من دعوت می کنند، اینانند اولیای من که آنان را در سایه عرش خود جای می دهم و در جوار خود ساکن می سازم و از عذاب خود ایمن می کنم و پانصد سال قبل از مردم، آنان را وارد بهشت می نمایم ... سپس پیغمبر (صلی الله علیه و آله) این آیه را تلاوت فرمود: ألا إن أولیاء الله ... «.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 13 - 4

4- یحیی (ع) از مقربان درگاه خداوند و محبوب او بود .

و حنّاناً من لدنّا

در باره مهر اعطایی به حضرت یحیی(ع) چهار تصور وجود دارد که وصف «حناناً من لدنّا» با تمام آنها سازگار است: مهر خداوند یا مردم به یحیی(ع) و مهر آن حضرت به خداوند یا مردم، دربرداشت یاد شده، مهرورزی خداوند به آن حضرت مورد نظر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 131

17 - حجرات - 49 - 9 - 14

14 - خداوند ، دوستدار انصاف پیشگامان عدالت خواه

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسَطِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 8 - 4

4 - خداوند ، دوستدار عدالت پیشگان

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسَطِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 1

1 - مجاهدان راه خداوند ، محبوبان او هستند .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقْتَلُونَ فِي سَبِيلِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 3 - 4

4 - ابراهیم و اسماعیل (ع) ، پدر و فرزندی ارجمند در پیشگاه خداوند

و والد و ما ولد

سوگند خداوند بر عظمت چیزی دلالت دارد که به آن سوگند یاد شده است. نکره آمدن «والد» نیز برای تعظیم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 3 - 4

4 - خداوند ، هرگز از پیامبر (صلی الله علیه و آله) ناراحت نشد و بر آن حضرت خشم نکرد .

و ما قلی

«قَلِي» (مصدر «قَلِيَ»); یعنی، شدت تنفر و مبعوض داشتن. (مفردات)

107- اجابت دعای محبوبان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 47 - 6

6- استغفار پیامبران و بندگان گران قدر خداوند برای دیگران ، دارای اثر ویژه و مقرون به اجابت است .

سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا

اگر حضرت ابراهیم(ع) به این جهت وعده استغفار می دهد، که مطمئن است استغفار او تأثیر مخصوص دارد.

ص: 132

108- استغفار محبوبان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 47 - 6

6- استغفار پیامبران و بندگان گران قدر خداوند برای دیگران ، دارای اثر ویژه و مقرون به اجابت است .

سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا

اگر حضرت ابراهیم(ع) به این جهت وعده استغفار می دهد، که مطمئن است استغفار او تأثیر مخصوص دارد.

109- فرجام محبوبان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 163 - 1

1 _ جویندگان خشنودی الهی دارای پایه ها و منزلت های متفاوت و گوناگون در پیشگاه خداوند

افمن أتبع رضوان الله .. هم درجات عند الله

در برداشت فوق، ضمیر «هم» تنها به جویندگان رضایت الهی برگردانده شده است؛ به قرینه کلمه «درجات» که غالباً و به طور حقیقت در منزلتهای رفیع به کار برده می شود.

110- فضایل محبوبان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 163 - 4

4 _ جویندگان رضایت الهی ، خود به مثابه درجات و منزلت های متعالی در پیشگاه خداوند هستند .

افمن أتبع رضوان الله .. هم درجات عند الله

برداشت فوق مبتنی بر ظاهر جمله «هم درجات» است، بدون اینکه مضاف (ذو) و یا ادات تشبیه مقدر گرفته شود.

111- محبوبان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 _ خداوند ، توبه کنندگان و پاکیزگان را دوست دارد .

ان الله يحب التوابين ويحب المتطهرين

21 _ خداوند کسانی را که از گناه آمیزش در حال حیض توبه کنند ، دوست دارد

فاعتزلوا النساء فی المحيض . . . ان الله يحب التوابين

22 _ خداوند پرهیزکنندگان از آمیزش در حال حیض را دوست دارد .

فاعتزلوا النساء فی المحيض . . . ان الله ... ويحب المتطهرين

از مصادیق پاکیزگان، به مقتضای ارتباط صدر و ذیل آیه، پرهیزکنندگان از آمیزش در ایام حیض می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 13

13 _ مؤمنانِ دارای اعمال صالح ، محبوب خدا هستند .

وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الظّٰلِمِيْنَ

بنابراینکه جمله «وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الظّٰلِمِيْنَ»، تعلیل برای جمله «فاما الذین کفروا» و «و اما الذین امنوا» باشد که از آن چنین استفاده می شود که کافران به علت ظلم، مبعوض خدا هستند. و مفهوم آن، این است که مؤمنان دارای عمل صالح، محبوب خدایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 76 - 10، 6

6 _ متّقین ، محبوب خدا هستند .

فانّ اللّٰه یحبّ المتّقین

10 _ اهل کتاب چنانچه وفای به عهد نمایند و تقوا پیشه کنند ، محبوب خدا هستند .

و من اهل الکتاب .. بلی من اوفی بعهده و اتقی فانّ اللّٰه یحبّ المتّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 159 - 30، 31

30 _ خداوند دوستدار آنانکه بر او توکل کنند .

انّ اللّٰه یحبّ المتوکّلین

31 _ توکل بر خداوند از عوامل جلب محبت الهی

انّ اللّٰه یحبّ المتوکّلین

112- مصالح محبوبان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 39 - 11

11 - دشمنان خداوند نیز ممکن است ناخواسته در جهت مصالح انسان های محبوب خداوند قرار گیرند .

يَاخُذْهُ عَدُوٌّ لِي وَعَدُوٌّ لَهُ

113- مقامات محبوبان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 21

21_ محبوب خداوند شدن ، رستگاری است . *

لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ . . . وَاللَّهُ يَحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

ص: 134

چون در آیه 90 حصول فلاح را در گرو اجتناب از شراب و قمار و .. شمرد و آنگاه در آیه مورد بحث پرهیز از شراب و قمار و ... را مرحله ای برای رسیدن به حب الهی دانست. می توان نتیجه گرفت که حب الهی رستگاری است.

محبوبیت

114- آثار محبوبیت موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 39 - 17، 18

17 - محبوبیت موسی (ع) در دل فرعونیان ، زمینه رشد و نمو او با مراقبت کامل خداوند

و لتصنع علی عینی

«لتصنع» بیانگر علت است برای آنچه از سیاق کلام به دست می آید؛ یعنی، «و لتصنع علی عینی فعلت ذلک؛ آنچه انجام دادم به خاطر این بود که با مراقبت کامل من ساخته شوی». صنیع و صنیهه (ریشه اشتقاقی «لتصنع») به شخصی گفته می شود که تربیت شده دیگری باشد. هم چنین به معنای عطا، کرامت و احسان نیز آمده است (لسان العرب).

18 - محبوبیت موسی (ع) در دل ها و در دربار فرعون ، مایه احترام به موسی (ع) و موجب خدمت فراوان به او شده بود .

و ألقیت علیک محبّه منّی و لتصنع علی عینی

چنانچه «صنیهه» (ریشه اشتقاقی «لتصنع») به معنای احسان و کرامت باشد، مفاد «لتصنع ..» چنین می شود: محبت تو را در قلب دیگران قرار دادم تا با مراقبت کامل من، مورد احترام و احسان آنان قرار گیری.

115- زمینه محبوبیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 80 - 5

5 - تأثیر احسان و نیکوکاری در اجابت دعا ، بقای نسل و نام نیک ، تقرب به پیشگاه خداوند و محبوبیت در میان خلق

و لقد نادینا نوح فلنعم المجیبون .. سلّم علی نوح فی العَلَمین . إنا کذلک نجزی ا

116- زمینه محبوبیت یحیی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10- تقوا و پرهیزکاری یحیی (ع)، زمینه ساز برخورداری وی از حکمت، محبت الهی و تکامل معنوی بود.

و حناناً من لدنا و زکوة و کان تقیاً

با توجه به تفاوت سیاق «و کان تقیاً» با تعابیر قبلی آیه (و آتیناه الحکم..) که در این جا تقوا را به خود یحیی نسبت داده و در آن موارد حکم، حنان و زکات را به خدا، روشن می شود که تقوا به عنوان عمل نفسی یحیی، زمینه ساز برخورداری وی از عطایای الهی بوده است.

ص: 135

117- عوامل محبوبیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 19

19 - محبوبیت آدمی در پیشگاه خداوند در گرو رعایت تقوا، ایمان، انجام اعمال صالح به وجه احسن آن

إذا ما اتقوا وءامنوا و عملوا الصلحت .. و احسنوا و اللّٰه يحب المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 1

1- ایمان و عمل صالح موجب نفوذ محبوبیت شخص مؤمن در دل های مردم است .

إنّ الذین ءامنوا .. سیجعل لهم الرحمن وداً

«وَدَّ» به معنای میل و محبت است. و مراد از آن، به قرینه «لهم»، محبتی است که خداوند برای مؤمنان در دل های دیگران قرار می دهد.

118- محبوبیت ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 27 - 6

6- ایمان قوی مردم دور و نزدیک، به حضرت ابراهیم (ع) و نفوذ و محبوبیت شدید آن حضرت در میان آنان

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ

استقبال مردم دور و نزدیک از دعوت حضرت ابراهیم (ع) و هجوم آنان برای زیارت کعبه به صورت پیاده و سواره، نشان از آشنایی آنها با شخصیت والای آن حضرت و محبوبیت او در میان آنان دارد.

119- محبوبیت پیروان ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 36 - 8

8- رهروان حضرت ابراهیم (ع)، مانند جزیی از اعضای خانواده او و محبوب اویند .

فمن تبعني فإنه مني

120- محبوبيت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - نساء - 4 - 1 - 12

ص: 136

12_ محبوبیت و عظمت خداوند نزد همگان ، حتی اعراب در زمان جاهلیت

و اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ

درخواست مردم از یکدیگر با نام خدا (تورا به خدا چنین کن)، که مفهوم جمله «تساءلون به» می باشد، نشانه محبوبیت و عظمت نام خدا نزد مخاطبان است ؛ که از جمله مخاطبان، اعراب دوران جاهلیت هستند.

121- محبوبیت صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 1،2،7

1- ایمان و عمل صالح موجب نفوذ محبوبیت شخص مؤمن در دل های مردم است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وِدًّا

«وَدًّا» به معنای میل و محبت است. و مراد از آن، به قرینه «لَهُم»، محبتی است که خداوند برای مؤمنان در دل های دیگران قرار می دهد.

2- محبوبیت در دل های مردم ، از جمله پاداش های خداوند به مؤمنان دارای کردار نیک .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وِدًّا

7- محبوبیت یافتن مؤمنان نیک کردار در دل ها ، جلوه ای از رحمت گسترده خداوند است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وِدًّا

122- محبوبیت عادلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 8 - 4

4 - خداوند ، دوستدار عدالت پیشگان

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسَطِينَ

123- محبوبیت عدالتخواهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 9 - 14

14 - خداوند ، دوستدار انصاف پیشگامانِ عدالت خواه

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسَطِينَ

ص: 137

124- محبوبیت لقمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 12 - 17

17 - « عن ابن عمر قال : سمعت رسول الله (صلى الله عليه وآله) يقول : حَقًّا أقول : لم يكن لقمان نبياً ولـكن كان عبداً كثير التفكير حسن اليقين أحب الله فأحبه و مَنْ عليه بالحكمة . كان نائماً نصف النهار إذ جاء نداء يا لقمان ! هل لك أن يجعلك الله خليفه في الأرض تحكم بين الناس بالحق فأجاب الصوت إن خيرني ربّي قبلت العافيه ولم أقبل البلاء وإن عزم عليّ فسمعاً و طاعة . . . فأعطى الحكمة ;

عبدالله بن عمر می گوید: از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) شنیدم که می گفت: «به حق می گویم: لقمان، پیامبر نبود، لکن بنده ای بود اهل تفکر، دارای حسن یقین. خدا را دوست داشت و خدا نیز او را دوست داشت و با آموختن حکمت، او را مورد انعام خود قرار داد. در نیمه روز، خوابیده بود که صدایی شنید: ای لقمان! آیا دوست داری که خداوند، تو را خلیفه خود در زمین قرار دهد تا در میان مردم، به حق قضاوت کنی؟ لقمان در جواب آن صدا گفت: اگر پروردگارم، مرا مخیر کرده من عافیت را انتخاب می کنم و نه گرفتاری را و اگر بر من واجب می کند، پس سرا پا گوش و مطیع ام»... در این جا به او حکمت داده شد».

125- محبوبیت متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 4 - 16

16 _ تقوایندگان ، محبوبان خدا هستند .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 7 - 14

14 _ تقوایندگان ، محبوبان خدایند .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ

126- محبوبیت مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 8

8_ خداوند نوید بخش ظهور مجاهدانی نستوه، محبوب خدا و دوستدار وی، متواضع در برابر مؤمنان و سرافراز بر کافران

فسوف يأتي الله بقوم... ولا يخافون لومه لائم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 4 - 1

1 - مجاهدان راه خداوند، محبوبان او هستند.

ص: 138

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ

127- محبوبیت محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 13

13 - خداوند دوستدار نیکوکاران است .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 134 - 6

6 - نیکوکاران ، محبوب خدا هستند .

وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 13 - 30

30 - خداوند ، محسنین (نیکوکاران) را دوست می دارد .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 18

18 - خداوند دوستار محسان و نیکوکاران

وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

128- محبوبیت محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 43 - 3

3_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، برخوردار از لطف و محبت ویژه خداوند

عفا الله عنک

129- محبوبیت مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 4

ص: 139

4- محبوبیت اجتماعی و ایجاد پایگاه در دل های مردم ، وعده خداوند به مسلمانان رنج کشیده صدراسلام

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ

نزول این آیات در مکه و همچنین ارتباط آن با آیات پیشین _ که حاوی ادعاهای ناروای مشرکان و فشارهای روحی و تبلیغاتی آنان بود _ چنین اقتضا دارد که جمله «سَيَجْعَلُ . . .» ، وعده خداوند به محبوب شدن مؤمنان و یافتن پایگاه مناسب اجتماعی در میان مردمان آن عصر باشد.

130- محبوبیت موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 39 - 21، 23

21- حفظ جان موسی (ع) در کودکی ، با طرح افکندن او به آب و القای محبتش در دل فرعونیان و نظارت بر تربیت و رشد او ، نعمت هایی گران سنگ از جانب خداوند به آن حضرت

مَنْتَا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَى . . . أَنْ أَقْذِفِيهِ . . . وَ لَتَصْنَعُ عَلَيَّ عَيْنِي

23- « عن أبي جعفر (ع) قال كان موسى لا يراه أحد إلا أحبه و هو قول الله : « و أَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي » ؛

از امام باقر(ع) روایت شده است: موسی به گونه ای بود که هیچ کس او را نمی دید، مگر این که او را دوست می داشت و این است سخن خدا که می فرماید: «و أَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي» .».

131- محبوبیت مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 96 - 1، 2، 7

1- ایمان و عمل صالح موجب نفوذ محبوبیت شخص مؤمن در دل های مردم است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا . . . سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وِدًّا

«وِدًّا» به معنای میل و محبت است. و مراد از آن، به قرینه «لَهُمْ»، محبتی است که خداوند برای مؤمنان در دل های دیگران قرار می دهد.

2- محبوبیت در دل های مردم ، از جمله پاداش های خداوند به مؤمنان دارای کردار نیک .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا . . . سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وِدًّا

7- محبوبیت یافتن مؤمنان نیک کردار در دل ها ، جلوه ای از رحمت گسترده خداوند است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا

132- محبوبیت یحیی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 13 - 4

4- یحیی (ع) از مقربان درگاه خداوند و محبوب او بود .

ص: 140

در باره مهر اعطایی به حضرت یحیی (ع) چهار تصور وجود دارد که وصف «حناناً من لدنا» با تمام آنها سازگار است: مهر خداوند یا مردم به یحیی (ع) و مهر آن حضرت به خداوند یا مردم، دربرداشت یاد شده، مهرورزی خداوند به آن حضرت مورد نظر است.

133- منشأ محبوبیت موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 39 - 13

13 - خداوند ، با افاضه محبوبیتی ویژه از جانب خویش به موسی (ع) ، او را در نظر هر بیننده ای محبوب و دوست داشتنی ساخته بود .

و ألقیت علیک محبّه منی

«ألقیت» عطف بر «أوحینا» در آیه قبل است. نکره آوردن «محبّه» _ به قرینه مقام مدح _ برای بیان ویژه بودن آن است و قید «منی» بیانگر منشأ محبوبیت موسی است و می فهماند محبوبیت عطا شده به موسی (ع)، از ذات باری تعالی نشأت گرفته بود.

134- نشانه های محبوبیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 2

2 _ برخوردارى انسان از مال و اولاد فراوان ، نشانه سعادت‌مندی و محبوبیت وی نزد خدا نیست .

و لاتعجبک أمولهم و أولدهم

محبان خدا

135- {محبان خدا}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 13 - 7

7- یحیی (ع) در پرتو عنایت های خداوند ، دوست دار او و سرشار از اشتیاق به وی بود .

حناناً من لدنا

در این برداشت، وصف «حناناً» بیانگر مهر و محبتی است که خداوند آن رانست به خود، به یحیی (ع) عطا فرموده است.

9- محتضر

1- آثار تذکر حالات محتضر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 26 - 2,3

2 - یادآوری آخرین لحظات زندگی انسان (هنگام احتضار و حالات تکان دهنده محتضر) ، از سوی خداوند به کافران و منکران معاد ، برای بیدار کردن آنان از غفلت و مستی

کلاً إذا بلغت التراقي

3 - یادآوری حالات محتضر در هنگام احتضار ، تأثیرگذار در بیدارگری و غفلت زدایی نسبت به دلپستگان دنیا

بل تحبّون العاجله .. کلاً إذا بلغت التراقي

2- ادراک محتضر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 28 - 1

1 - درک نشانه های جدایی کامل از دنیا از سوی محتضر ، پیش از فرارسیدن لحظه نهایی مرگ وی

و ظنّ أنّه الفراق

3- استعاله نجات محتضر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 83 - 3

3 - تلاش برای نجات محتضر از مرگ ، هنگامی که جانش به گلو رسیده باشد ، ناموفق و بی ثمر است .

فلولا إذا بلغت الحلقوم

«لولا»ی تحضیضیه در آیه شریفه، برای تعجیز و بیان ناتوانی انسان از نجات دادن شخص محتضر از مرگ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - افراد حاضر در کنار محتضر، تنها نظاره گر جان کندن و ناتوانی از نجات وی از مرگ

فلولا إذا بلغت الحلقوم . و أنتم حينئذ تنظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 87 - 1

1 - نجات دادن محتضر از مرگ، هنگامی که جانش به گلو رسیده باشد، امری غیر ممکن است .

فلولا إذا بلغت الحلقوم . . . ترجعونها إن كنتم صـدقین

4- پیشینه همراهی محتضر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 84 - 3

3 - حضور نزدیکان در کنار شخص به هنگام احتضار وی، دارای سابقه در تاریخ

إذا بلغت الحلقوم . و أنتم حينئذ تنظرون

5- تشبیه به محتضر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 19 - 4

4 - منافقان مدینه، از شدت ترس از جنگ، شبیه محتضر می شدند .

فإذا جاء الخوف رأيتهم ينظرون إليك تدور أعينهم كالذي يغشى عليه من الموت

6- تشبیه به نگاه محتضر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 20 - 8

8- نگاه بیمار دلان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، پس از نزول آیات جهاد، نگاهی وحشت زده و محتضرگونه

ينظرون إليك نظر المغشى عليه من الموت

7- توبه مختصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 18 - 3، 2، 1

1_ توبه از گناهان، به هنگام فرارسیدن مرگ، پذیرفته نخواهد شد.

ص: 143

و ليست التَّوبه للذين يعملون السيئات حتى إذا حضر أحدهم الموت

2_ اصرار بر گناه تا لحظه فرارسیدن مرگ ، مانع پذیرش توبه

و ليست التَّوبه للذين يعملون السيئات حتى إذا حضر أحدهم الموت

جمع آوردن «السيئات» و نیز بکارگیری فعل مضارع «يعملون»، دلالت بر استمرار گناه و اصرار بر آن دارد.

3_ عدم پذیرش توبه (ایمان) کافر ، در آستانه مرگ

و ليست التَّوبه للذين... و لا الذين يموتون و هم كفّار

در برداشت فوق «يموتون»، به قرینه «حتى إذا حضر»، به معنای اشراف بر مرگ گرفته شده است.

8- سخنان مختصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 30 - 4

4 - «عن أبي جعفر (ع) محمد بن عليّ الباقر (ع) أنه سئل عن قول الله عزّ وجلّ: «و قيل من راق» قال: ذاك قولُ ابن آدم إذا حضره الموتُ قال: هل من طيب، هل من راق، قال: «و ظنّ أنّه الفراق» يعني فراق الأهل و الأحبّه، عند ذلك قال: «و التفت الساق بالساق» قال: التفت الدنيا بالآخره قال: «إلى ربك يومئذ المساق» إلى رب العالمين يومئذ المصير؛

از امام باقر(ع) روایت شده که از آن حضرت درباره سخن خدای عزّوجلّ: «و قيل من راق» سؤال شد، فرمود: این سخن فرزند آدم است که وقتی مرگش فرا رسد، گوید: آیا طیبی هست؟ آیا شفا دهنده ای هست؟ مقصود از [جدایی در آیه «و ظنّ أنّه الفراق»] جدایی از اهل، عیال و دوستان است. از این جا است که خداوند می فرماید: «و التفت الساق بالساق»؛ یعنی، دنیا به آخرت پیچیده است و نیز فرمود: «إلى ربك يومئذ المساق»؛ یعنی، در این روز بازگشت همه به سوی پروردگار عالمیان است».

9- محضر در محضر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 85 - 1

1 - قرار داشتن شخص محضر ، در محضر خداوند و فرشتگان

و نحن أقرب إليه منكم

ضمیر «نحن» (متکلم مع الغير) بیانگر حضور فرشتگان نیز هست.

10- محتصر در محضر ملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 85 - 1

1 - قرار داشتن شخص محتصر ، در محضر خداوند و فرشتگان

ص: 144

و نحن أقرب إليه منكم

ضمیر «نحن» (متکلم مع الغیر) بیانگر حضور فرشتگان نیز هست.

11- نزدیکی خدا به محتضر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 85 - 2

2- خداوند و فرشتگان مرگ، از افراد حاضر در کنار محتضر، به وی نزدیک تر و به وضع و حال او آگاه تراند.

و نحن أقرب إليه منكم

12- نزدیکی ملائکه مرگ به محتضر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 85 - 2

2- خداوند و فرشتگان مرگ، از افراد حاضر در کنار محتضر، به وی نزدیک تر و به وضع و حال او آگاه تراند.

و نحن أقرب إليه منكم

13- نقش همراهان محتضر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 84 - 1

1- افراد حاضر در کنار محتضر، تنها نظاره گر جان کندن و ناتوانی از نجات وی از مرگ

فلولا إذا بلغت الحلقوم . و أنتم حينئذ تنظرون

14- همراهان محتضر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 85 - 2

2- خداوند و فرشتگان مرگ، از افراد حاضر در کنار محتضر، به وی نزدیک تر و به وضع و حال او آگاه تراند.

ونحن أقرب إليه منكم

ص: 145

15- یأس از محتضر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 27 - 2

2 - لحظه ناامیدی حاضران بر بستر محتضر و بر زبان آوردن کلمات یأس ، شایان یادآوری برای دل‌بستگان دنیا

وقیل من راق

16- یأس خویشاوندان محتضر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 27 - 2

2 - لحظه ناامیدی حاضران بر بستر محتضر و بر زبان آوردن کلمات یأس ، شایان یادآوری برای دل‌بستگان دنیا

وقیل من راق

ص: 146

1- محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 27 - 5,6

5 - گسستن پیوندهایی که خداوند به برقراری آنها فرمان داده ، امری ناروا و حرام است .

و يقطعون ما أمر الله به أن يوصل

«أن» مصدریه و «أن یوصل» بدل برای ضمیر در «به» است و مرجع ضمیر، «ما امر الله» می باشد؛ یعنی: الذی امر الله بوصله. مراد از «ما امر الله» پیوندهایی نظیر: صله رحم، پیوند ولایت میان اهل ایمان و پیوند ولایت بین پیشوایان بر حق و امت اسلامی است.

6 - فسادگری در زمین از محرمات الهی است .

و يفسدون فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 42 - 4

4 - کتمان حقایق دینی و ایجاد عواملی برای ناشناخته ماندن معارف الهی ، امر نکوهیده و حرام است .

و لاتلبسوا الحق بالباطل و تکتبوا الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 60 - 18

18 - فسادگری در زمین از محرمات مؤکد است .

و لاتعتوا فی الأرض مفسدین

کلمه «مفسدین» حال برای فاعل «لاتعتوا» است و از آن جا که «لاتعتوا» حاکی از حرمت فسادگری است، «مفسدین» حال مؤکده خواهد بود و دلالت بر تأکید آن تکلیف دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 79 - 11، 14، 2

2- ارائه و نشر افکار و اندیشه ها به عنوان کتاب آسمانی و فرمان های الهی ، حرام و گناهی بزرگ و در پی دارنده عذاب الهی است .

فویل للذین . . . ثم یقولون هذا من عند اللّٰه

ص: 147

11 - درآمد های به دست آمده از راه دین سازی و بدعتگذاری ، حرام و موجب عذاب الهی خواهد شد .

وویل لهم مما یکسبون

مراد از «ما»ی موصوله در «مما یکسبون» می تواند درآمدهایی باشد که عبارت «لیشتروا به ثمناً قليلاً» آن را بیان داشت و نیز می تواند منظور از آن مطلق اعمال و رفتار ناپسند باشد. برداشت فوق ناظر به احتمال اول است.

14 - حرمت درآمد ها و اموال به دست آمده در مقابل انجام کار های حرام

وویل لهم مما یکسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 84 - 7، 6

6 - کشتن مؤمنان به آیین الهی ، از محرّمات مؤکّد است .

لاتسفکون دماءکم

هر چند آیه بیانگر میثاقهای خدا با بنی اسرائیل است، ولی بیان آن در قرآن، نشانه آن است که رعایت آنها وظیفه همه مخاطبان قرآن می باشد.

7 - بیرون کردن موحدان از کاشانه و دیارشان و آواره ساختن ایشان ، از محرّمات مؤکّد الهی است .

و لاتخرجون أنفسکم من دیرکم

جمله «لاتخرجون...» ([همکیشان] خود را از خانه هایشان بیرون نمی کنید) همانند جمله «لاتسفکون...» جمله خبری است در مقام انشاء؛ یعنی، «... بیرون نکنید». ایراد جمله خبری در مقام انشاء برای رساندن تأکید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 85 - 8

8 - حرمت یاری کردن گنهکاران در گناهشان

تظہرون علیہم بالاثم و العدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 31، 34، 8

8 - حرمت مخالفت و معارضه با حکومت های الهی

واتبعوا ما تتلوا الشیطان علی ملک سلیمان

31 - جدایی انداختن بین زن و شوهر ، امری نکوهیده و حرام است .

ما یفرقون به بین المرء و زوجته و ما هم بضارین . . . إلا یاذن الله

34 - رساندن زیان به مردم با اعمال سحر و نیز آموختن آن به انگیزه مفسده جویی ، حرام و گناهی در حد کفر است .

فلا تکفر فیتعلمون منهما ما یفرقون به بین المرء و زوجته . . . ویتعلمون مایضرهم ول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 169 - 5

5 - اظهار نظر درباره احکام دین (فتوا دادن) بدون علم ، امری نکوهیده و حرام است .

و أن تقولوا علی الله ما لاتعلمون

ص: 148

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 172 - 5

5 - استفاده از خوراکی های خبیث (ناپاک و ناملایم با طبع) حرام است .

كلوا من طيب ما رزقنكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 173 - 1

1 - خوردن مردار ، خون ، گوشت خوک و حیوانی که به نام غیر خدا ذبح شده ، حرام است .

إنما حرم علیکم المیتة و الدم و لحم الخنزیر و ما أهل به لغير الله

«اهلال» (مصدر (أهلّ) به معنای بلند کردن صداست و مقصود از آن در آیه - چنانچه اهل تفسیر برآند - نام بردن است و لام در «لغیر الله» برای تعدیه می باشد. بنابراین «ما أهل به لغير الله»؛ یعنی، حیوانی که [به هنگام ذبح] نام غیر خدا بر او برده شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 174 - 19

19 - کسب در آمد از راه های نامشروع ، حرام و موجب عذاب الهی است .

و یشترون به ثمناً قليلاً أولئك .. لا یكلمهم الله ... و لهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 181 - 1

1 - تغییر و تبدیل وصیت میت ، حرام و گناه است .

فمن بدله .. فإنما إثمہ علی الذین یبدلونه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 187 - 1

1 - آمیزش با همسران در برهه ای از عصر بعثت ، حتی در شب های ماه رمضان ، بر روزه داران حرام بود .

أحل لكم ليلة الصيام الرفث إلى نسائكم

«رفث» به سخنی که در معنای آمیزش و ترغیب به آن صراحت دارد گفته می شود و در آیه شریفه کنایه از خود آمیزش است (اقتباس از مفردات راغب). متعدی شدن آن به «إلی» و نیز جمله «فالأین باشروهن» قرینه بر این معنای کنایی است. جمله «کنتم تختانون» که حکایت از تحقق تمرد دارد و نیز مفهوم «فالأین باشروهن» دلالت بر این دارند که آمیزش در شبهای رمضان حرام بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 188 - 9، 10، 3، 2

2 - دستیابی به مال و دارایی های دیگران با اسباب باطل ، حرام است .

و لا تأکلوا أموالکم بینکم بالبطل

کلمه «بینکم» قید برای «أموالکم» است؛ یعنی، اموالی که در میان شماست و هر کس مالک بخشی از آن است. بنابراین

ص: 149

جمله «لاتأكلوا...» چنین معنا می شود: نباید هیچ یک از شما مال و دارایی دیگری را با سببی باطل تصرف کند.

3 - پرداخت رشوه به قاضیان ، ناروا و حرام است .

و تدلوا بها إلى الحکام

«تدلوا» عطف بر «تأكلوا» است و لذا مجزوم به «لا»ی ناهیه می باشد؛ یعنی: و لاتدلوا .؛ ادلاء (مصدر تدلوا) به معنای فرستادن دلو در چاه است و در آیه کنایه از وسیله قرار دادن می باشد. بنابراین «تدلوا بها...»؛ یعنی، به قاضیان اموالی را نپردازید تا بدین وسیله به اموال مردم چنگ اندازی کنید. گفتنی است که به دست آوردن مال خصوصیتی ندارد و لذا می توان حرمت رشوه را در همه مواردی که حقی ضایع شود استفاده کرد. کلمه «بالأثم» مؤید این حقیقت است.

9 - چنگ اندازی به اموال و دارایی های عمومی ، حرام است .

لتأكلوا فريقاً من أموال الناس بالأثم

مقصود از «أموال الناس» می تواند اموال و داراییهای شخصی افراد باشد، همچنین منظور از آن می تواند اموال عمومی باشد. برداشت فوق ناظر به احتمال دوم است.

10 - پرداخت رشوه به حاکمان ، به منظور دستیابی به اموال عمومی با حکم و قضاوت ایشان ، حرام است .

و لاتأكلوا أموالكم بینكم بالبطل و تدلوا بها إلى الحکام لتأكلوا فريقاً من أموال الن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 190 - 3

3 - تجاوز از مقررات و احکام جهاد ، حرام است .

و قتلوا فی سبیل اللّٰه . . . و لاتعتدوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 194 - 1

1 - حرمت جنگ در ماه های حرام

الشهر الحرام بالشهر الحرام

ماههای حرام از آن جهت به حرام بودن توصیف شده اند که برخی از اموری که در غیر آنها حلال است، در این ماهها حرام است؛ از جمله آن امور - به قرینه آیات گذشته - جنگ می باشد. ماههای حرام عبارت است از: رجب، ذی القعدة، ذی الحجه و محرم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 4

4 - حرمت خودکشی و انتخاب طریق و روشی که به هلاکت آدمی می انجامد .

و لاتلقوا بأیدیکم إلى التهلکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 196 - 5

5 - حرمت تراشیدن سر برای محصور ، قبل از رسیدن قربانی به قربانگاه

و لا تحلقوا رؤوسکم حتی یبلغ الهدی مَحَلَّهُ

ص: 150

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 219 - 4

4_ حرمت شرابخواری و قمار بازی

یسئلونک عن الخمر و المیسر قل فیہما اثم کبیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 6، 1

1_ حرمت ازدواج مؤمنان با زنان مشرک؛ مگر در صورتی که ایمان بیاورند.

و لا تنکحوا المشرکات حتی یؤمننَّ

6_ حرمت ازدواج زنان مؤمن با مشرکان؛ مگر در صورتی که ایمان بیاورند.

و لا تنکحوا المشرکین حتی یؤمنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 222 - 5، 6، 7

5_ حرمت آمیزش با زنان حائض، تا زمان پاک شدن آنان از حیض

فاعتزلوا النساء فی المحیض و لا تقربوهن حتی یطهرن

گرچه ظاهر جمله «فاعتزلوا النساء» مطلق معاشرت است؛ ولی اباحه آمیزش پس از گذشت ایام حیض و غسل که جمله «حتی یطهرن» فاذا تطهرن فاتوهن من حیث» دلالت بر آن دارد، قرینه ای است که آنچه مباح نبوده و اعتزال از آن واجب شده، تنها آمیزش است، نه مطلق معاشرت؛ و گر نه می فرمود «فاذا تطهرن فعاشروهن».

6_ حرمت و طی در قُبُل، در ایام حیض

فاعتزلوا النساء فی المحیض

کلمه «محیض» در صدر آیه مصدر است؛ اما در جمله «فاعتزلوا النساء من المحیض» اسم مکان می باشد به دلیل تکرار لفظ در حال که اگر هر دو به یک معنا بود، علی القاعده باید دو می به صورت ضمیر آورده می شد.

7_ فلسفه حرمت آمیزش در زمان حیض، مشقبتبار بودن آن برای زن است.

1 - حرمت دستاویز قرارداد نام خداوند در سوگند حتی در سوگند های صادقانه و کار های خیر

و لا تجعلوا الله عرضة لایمانکم

با توجه به ظهور نهی و با توجه به معنای لغوی «عرضه»، نتیجه این می شود که نباید خدا را در معرض سوگند قرار داد و در هر موقعیتی از نام خدا برای سوگند استفاده کرد.

12 - یکی از مصادیق حرمت سوگند خوردن به خدا بر ترک کار های خیر سوگند بر سخن نگفتن با برادر و با مادر است .

و لا تجعلوا الله عرضة لایمانکم

امام باقر (ع) درباره آیه «و لا تجعلوا الله عرضة لایمانکم» فرمود: یعنی الرجل يحلف ان لا يكلم اخاه و ما اشبه ذلك او لا يكلم امه

تفسیر عیاشی، ص 112، ج 339؛ نور الثقلین، ج 1، ص 218، ح 836.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 228 - 1

1 - حرمت ازدواج زنان مطلقه قبل از به پایان رسیدن سه طهر (عده)

و المطلقات یتربصن بانفسهنّ ثلثه قروء

بنابراینکه «قرء»، به معنای طهر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 229 - 12، 21

12 - هنگام طلاق، حرام است مالی را که شوهر به زن داده (مهریه و...) بازپس گیرد.

و لا یحل لکم أن تأخذوا مما اتیموهنّ شیئاً

21 - احکام طلاق، از حدود الهی؛ و تعدی از آن حرام است.

المطلقات یتربصن... .. الطلاق مرتان... .. تلک حدود اللّٰه فلا تعتدوها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 231 - 4، 9

4 - حرمت رجوع مرد به زن مطلقه، به قصد آزار و اذیت وی

و لا تمسکوهنّ ضراراً لتعتدوا

9 - حرمت استهزای آیات الهی

و لا تتخذوا آیات اللّٰه هزواً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 235 - 11، 7

7 - حرمت وعده و قرار پنهانی با زنانی که در حال عده هستند.

ولكن لا تواعدوهنّ سرّاً

11_ حرمت انعقاد پیمان ازدواج با زنان در عدّه، قبل از پایان عدّه آنان

ولا تعزموا عقده النكاح حتى يبلغ الكتاب اجله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 275 - 9

9_ حکم به حلّیت بیع (معاملات غیر ربوی) و حرمت ربا (معاملات ربوی)، از جانب خداوند

واحلّ الله البيع و حرّم الربوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 282 - 45

45_ حرمت زیان رساندن و خیانت نویسنده و گواه مبادلات، بر طرفین قرارداد

ص: 152

و لا یضارّ کاتب و لا شهید

در صورتی که «لا یضارّ» معلوم باشد و نه مجهول، متعلق آن، متعاملین خواهند بود. یعنی: لا یضارّ کاتب و لا شهید المتبایعین.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 283 - 6،10

6_ حرمت خیانت در امانت

فلیؤدّ الذی اؤتمن امانته و لیتقی الله ربّه

10_ حرمت کتمان شهادت

و لا تکتّموا الشّهاده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 28 - 2،3

2_ حرمت و ممنوعیت پذیرش ولایت و سرپرستی کافران ، برای مؤمنان

لا یتّخذ المؤمنون الکافرین اولیاء

3_ حرمت برگزیدن کافران و مقدّم داشتن آنان بر مؤمنان ، در دوستی و ارتباط و ولایت

لا یتّخذ المؤمنون الکافرین اولیاء من دون المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 71 - 4

4_ حرمت کتمان حق و آمیختن آن به باطل

لم تلبسون الحقّ بالباطل و تکتّمون الحقّ و انتم تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 130 - 1،5

1_ حرمت رباخواری با سودی چند برابر ، نسبت به اصل سرمایه

يا ايّها الذين امنوا لا تأكلوا الرّبواً اضعافاً مضاعفه

کلمه «اضعاف»، جمع «ضِعْف» است و «ضِعْف»، به معنای یک برابر و «اضعاف» به معنای چند برابر. در آیه فوق، «اضعافاً»، حال برای «الرّبوا» است؛ و ظاهراً چندین برابر شدن، در مقایسه با اصل سرمایه است.

5_ حرمت هر گونه تصرف در اموال ربوی

لا تأكلوا الرّبواً

مراد از «اکل» (خوردن) در آیه مورد بحث، مطلق تصرفات است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 161 - 9

9_ حرمت خیانتکاری

و من یغلل یأت بما غلّ یوم القیمه ثمّ توفّی کلّ نفس ما کسبت

ص: 153

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 17

17_ حرمت بخلورزی و نکوهش شدید خداوند از بخیلان

و لا یحسبنّ . . . سیطوّقون ما بخلوا به یوم القیمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 2 - 4،5

4_ حرمت تبدیل و تعویض اموال مرغوب یتیم ، به اموال غیر مرغوب

و اتوا الیتامی اموالهم و لا تتبدّلوا الخبیث بالطّیب

5_ حرمت تصرف غاصبانه در اموال یتیمان

و اتوا الیتامی اموالهم . . . و لا تاکلوا اموالهم الی اموالکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 6 - 9،10

9_ حرمت اسراف و سوء استفاده اولیا از اموال یتیمان

اموالهم و لا تاکلوها اسرافاً و بداراً ان یکبروا

10_ برداشت از اموال یتیم در قبال خدمت به وی ، بر ولیّ ثروتمند حرام است .

و من کان غنیّاً فلیستعفف

برخی برآنند که مراد از تصرف و بهره گیری از اموال یتیم، بهره هایی است که ولیّ و سرپرست یتیمان به عنوان کارمزد از اموال یتیم می گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 10 - 1

1_ حرمت تصرف ظالمانه و ناروا در اموال یتیمان

انّ الذّين ياكلون اموال اليتامى ظلماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 19 - 1,4,5,6,8,18

1 - حرمت ارث بردن مرد از همسری که خوشایند او نبوده ، ولی تنها به خاطر ارث بردن با او زندگی کرده است .

يا ايّها الذّين امنوا لا يحلّ لكم ان ترثوا النّساء كرهاً

در برداشت فوق «النّساء» به معنای همسران گرفته شده است.

4 - به ارث بردن زنان ، حرام و امری ناخوشایند است . *

لا يحلّ لكم ان ترثوا النّساء كرهاً

در برداشت فوق «النّساء» به معنای زنان، نه همسران، و «كرهاً»، مفعول مطلق برای فعلی مقدر گرفته شده است ؛ مثل «اكرهوه كرهاً». یعنی چنین کاری (به ارث بردن زنان) را ناپسند بشمارید.

5 - حرمت به ارث بردن زنان ، به دلیل کراهت آنان

ص: 154

لا يحلّ لكم ان ترثوا النساء كرهاً

بنابر اینکه «کرهاً» به معنای «کارهات» و حال برای «النساء» باشد. یعنی زنان را به ارث نبرید در حالی که آنان از این کار کراهت دارند. لازم به ذکر است که بر این مبنا، «کرهاً» قید توضیحی غالبی است. یعنی زنان غالباً از این کار کراهت دارند.

6 - حرمت منع کردن زنان از ازدواج به طمع ارث بردن از آنان *

لا يحلّ لكم ان ترثوا النساء كرهاً

این برداشت بر این اساس است که مراد از «النساء»، مطلق زنان باشد. (مانند دختر و خواهر و ...) نه همسران. و مقصود از «أن ترثوا» به ارث بردن اموال ایشان باشد. بنابراین معنای آیه، حرمت بازداشتن زنان از ازدواج به طمع ارث بردن از اموال ایشان است. زیرا در صورت ازدواج، اکثر اموال زن با مرگ او، به فرزندان و شوهرش منتقل می شود.

8 - حرمت سختگیری مرد بر همسر خویش به انگیزه پس گیری حتی بخشی از مهریه

ولا تعضلوهنّ لتذهبوا ببعض ما اتيتموهنّ

«لا تعضلوهنّ» از «عضل» به معنای سختگیری است. مراد از «ما اتيتموهنّ»، مهریه ای است که مردان به همسران خویش می دهند.

18 - حرمت نگهداشتن و آزار رساندن به همسری که برای ادامه زندگی مورد نیاز مرد نیست، به منظور گرفتن بخشی از اموال وی .

ولا تعضلوهنّ لتذهبوا ببعض ما اتيتموهنّ

امام صادق (ع) درباره آیه فوق فرمود: انّه الزّوج امره اللّهُ بتخليه سبيلها اذا لم يكن له فيها حاجه و ان لا يُمسكها اضراماً بها حتى تقتدى ببعض ما لها.

مجمع البيان، ج 3، ص 40؛ نورالثقلين، ج 1، ص 459، ح 139.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 20 - 7

7 - حرمت پس گیری مهریه همسر، حتی اگر ثروت کلانی (مثل پوست گاوی پر از طلا) باشد.

واتيتم احديهنّ قنطاراً فلا تأخذوا منه شيئاً

امام باقر و صادق (ع) درباره «قنطار» فرمودند: .. هو ملاء مسك ثور ذهباً.

مجمع البيان، ج 2، ص 712؛ نورالثقلين، ج 1، ص 459، ح 139.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 21 - 2

2_ حرمت بازپس گیری حتی اندکی از مهریه زنان ، پس از آمیزش

و کیف تأخذونه و قد افضى بعضکم الی بعض

بنابر اینکه «و قد افضى»، کنایه از آمیزش باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 23 -

1,2,8,14,20,22,23,24

1_ حرمت ازدواج با مادران ، دختران ، خواهران ، عمّه ها ، خاله ها ، دختران برادر و دختران خواهر

حرمت علیکم امهاتکم و بناتکم و اخواتکم و عماتکم و خالاتکم و بنات الاخ و بنات ا

ص: 155

به مناسبت آیات قبل، که سخن از ازدواج بود، مراد از حرمت در این آیه، حرمت ازدواج با این گروه می باشد.

2_ حرمت ازدواج با مادر و خواهر رضاعی و مادر همسران

حرمت علیکم... و امهاتکم التي ارضعنکم و اخواتکم من الرضاعه و امهات نسائکم

8_ حرمت هر گونه بهره گیری جنسی از محارم نسبی، رضاعی و سببی

حرمت علیکم امهاتکم... و حلائل ابنائکم

اسناد حرمت به خود «امهات و...» می رساند که نه تنها ازدواج، بلکه هر گونه استمتاع و بهره گیری جنسی از زنان یاد شده، حرام شده است.

14_ حرمت ازدواج با محارم سببی، نسبی و رضاعی، شامل ازدواجهایی که قبل از نزول آیه «حرمت علیکم» انجام گرفته است، نمی شود.

حرمت... الا ما قد سلف

بنابر اینکه جمله «الا ما قد سلف» استثناء از تمامی محرمات ذکر شده در آیه باشد.

20_ حرمت ازدواج با مادر همسر، اگر چه با دختر وی همبستر نشده باشد.

و امهات نسائکم

امیرالمؤمنین (ع):... اذا تزوج الابنه فدخل بها او لم يدخل بها فقد حرمت علیه الام... .

تهذیب شیخ طوسی، ج 7، ص 273، ح 2، ب 25، مسلسل 1166؛ نورالثقلین، ج 1، ص 64، ح 156.

22_ حرمت ازدواج مرد با دختر همسرش، اگر چه در خانه وی نباشد.

وربائکم التي فی حجورکم

امیرالمؤمنین (ع): الربائب علیکم حرام مع الامهات اللاتی قد دخلتم بهنّ، هنّ فی الحجور و غیر الحجور سواء... .

تهذیب شیخ طوسی، ج 7، ص 273، ح 1، ب 25؛ مسلسل 1165؛ نورالثقلین، ج 1، ص 464، ح 155.

23_ حرمت ازدواج مرد با دختر همسر غیر دایمی خویش

وربائکم التي فی حجورکم من نسائکم التي دخلتم بهنّ

امام رضا (ع) در پاسخ سؤال از جواز ازدواج مرد با دختر همسر غیر دایمی خویش فرمود: لا.

کافی، ج 5، ص 422، ح 2؛ نورالثقلین، ج 1، ص 463، ح 153؛ تهذیب شیخ طوسی، ج 7، ص 277، ح 11، ب 25.

24_ حرمت ازدواج مرد با همسر نوه دختری خویش

و حلائل ابنائکم الذین من اصلابکم

امام باقر (ع): .. انهما (حسن و حسین (ع)) من صلب رسول الله قال الله تعالى «و حلائل ابنائکم الذین من اصلابکم»، فسلمهم یا ابا الجارود هل کان یحلّ لرسول الله نکاح حلیلتیهما؟ فان قالوا: نعم کذبوا و فجروا و ان قالوا: لا فهما ابناه لصلبه.

کافی، ج 8، ص 318، ح 501؛ نورالثقلین، ج 1، ص 461، ح 147.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 24 - 9، 4، 1

1_ حرمت بهره گیری جنسی از زن شوهردار و ازدواج با وی، هر چند مسلمان نباشد.

حرمت .. و المحصنات من النساء

قید «من النساء» برای «المحصنات» قیدی تأکیدی است و شمول آن را نسبت به زن غیر مسلمان افاده می کند.

ص: 156

4_ حرمت ازدواج با محارم و زنان شوهردار و جمع بین دو خواهر، از احکام ثابت و قطعی الهی است.

حرمت... کتاب الله علیکم

9_ حرمت مصرف مال در مسیر فحشا و بی عفتی

احل لکم... ان تبغوا باموالکم محصنین غیر مسافحین

«محصنین»، حال برای فاعل «ان تبغوا» است؛ و همان گونه که می تواند ابتغاء را مقید به عفت و پاکدامنی کند، مصرف اموال را نیز می تواند به آن مقید سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 29 - 19

19_ حرمت تصرف در اموال به دست آمده از راه ربا، قمار، کم فروشی و ظلم

لا تاكلوا اموالکم بینکم بالباطل

امام باقر(ع) در مورد «الباطل» در آیه فوق فرمود: بالربا و القمار و البخس و الظلم.

تفسیر تبیان، ج 3، ص 178؛ مجمع البیان، ج 3، ص 59؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 363، ح 10؛ نورالثقلین، ج 1، ص 472، ح 198.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 37 - 14، 13

13_ حرمت بخل ورزی و دعوت مردم به آن

الذین یبخلون و یأمرون الناس بالبخل... و اعتدنا للكافرين عذاباً مهیناً

14_ حرمت پنهان سازی نعمت های الهی به جهت ترک احسان

و یکتُمون ما اتیهم الله من فضله و اعتدنا للكافرين عذاباً مهیناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 43 - 12، 4

4_ حرمت ورود به مساجد در حال مستی *

لا تقربوا الصلوه و انتم سكارى

بنابر اینکه مراد از «الصلوه»، جایگاه متعارف نماز، یعنی مساجد باشد؛ به قرینه «الآ عابری سبیل».

12_ حرمت ورود جنب به مسجد

لا تقربوا الصلوه . . . و لا جنباً

بنابر اینکه مقصود از «الصلوه»، جایگاه متعارف آن، یعنی مساجد باشد؛ به دلیل «الآ عابری سبیل».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 83 - 4

4_ حرمت پخش و اشاعه اخبار امنیتی

و اذا جاءهم . . . اذاعوا به ... لا تتبعتم الشيطان

مؤید برداشت فوق فرمایش امام صادق (ع) است که فرمود: انّ الله حیر اقواماً بالاذاعه فی قوله عز و جل: «و اذا جاءهم . . .»

ص: 157

کافی، ج 2، ص 369، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 522، ح 427.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 85 - 7

7_ حرمت وساطت در کار بد و ناپسند

من یشفع شفاعة سيئه يكن له كفل منها

چون وساطت کنندگان کارهای ناپسند، سهیم در پیامدهای آن - از جمله کیفیهای اخروی - هستند، حرمت این گونه وساطتها استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 89 - 12

12_ حرمت یاری جستن از ترک کنندگان هجرت

فلا تتخذوا منهم اولياء حتى يهاجروا .. ولا تتخذوا منهم ولياً ولا نصيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 90 - 13

13_ حرمت تعرض و نبرد با منافقان و دشمنانی که از نبرد با مسلمانان دست برداشته و خواهان صلح می باشند .

فان اعتزلوكم فلم يقتلوكم والقوا اليكم السلم فما جعل الله لكم عليهم سبيلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 92 - 3

3_ حرمت و ناروایی کشتن مومن از روی عمد

و ما كان لمؤمن ان يقتل مؤمناً الا خطأً

6_ حرمت قتل و هر گونه تعرض به دشمن ، در صورت اظهار اسلام

و لا تقولوا لمن القى اليكم السلام لست مؤمنا

مراد از القای اسلام، به قرینه «لست مؤمناً»، اظهار اسلام با گفتن شهادتین و یا سخنی که حاکی از مسلمان شدن است، می باشد.

9_ تکفیر اظهارکننده اسلام ، حرام است .

و لا تقولوا لمن القى اليكم السلام لست مؤمنا

بنابر اینکه منظور از القای سلام، اظهار اسلام باشد.

11_ حرمت تعرض و قتل دشمنان در گرو اظهار تسلیم است ، نه ایمان آوردن آنان .

و لا تقولوا لمن القى اليكم السلام لست مؤمنا

بنابراین احتمال که مراد از القای سلام، تسلیم شدن باشد، نه اظهار اسلام و ایمان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 105 - 17

17 - پشتیبانی و حمایت از خائن، حرام است .

و لا تکن للخائنین خصیماً

بنابر اینکه مراد از «خائنین» مطلق کسانی باشند که مرتکب خیانت شده اند، نه خصوص کسانی که در محاکم قضایی حاضر می شوند و مدعی امری باطل هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 107 - 2، 12

2 - حرمت دفاع از خائن

و لا تجدل عن الذین یختانون انفسهم

12 - حرمت دفاع از کسانی که عملکردشان مبعوض خداوند است .

و لا تجدل .. . إنّ الله لا یحب من کان خواناً ائیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 115 - 2

2 - مخالفت با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تفرقه افکنی حرام و گناهی بزرگ است .

و من یشاقق الرسول .. . و یتبع غیر سبیل المؤمنین نوله ما تولی و نصله جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 119 - 12

12 - حرمت تغییر در آفرینش طبیعی و اولیه موجودات به انگیزه های شیطانی

و لا مرنهم فلیغیرن خلق الله

ظاهراً «خلق»، به معنای مخلوق و آفریده هاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 123 - 14

14 - حرمت جلوگیری از اعمال مجازات های الهی ، بر خطاکاران

و لایجد له من دون الله ولیاً و لانصیراً

چنانچه «یُجَزَ» شامل کیفرهای دنیوی باشد، جمله «لایجد . . .» _ چه نافی باشد و عطف بر جمله «یجز به» و چه ناهیه باشد و جمله ای مستقل _ دلالت می کند که نباید هیچ کس مانع کیفر دیدن خطاکاران شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 129 - 5،18

5 - بالتکلیف رها ساختن زن (نه زندگی کردن و نه طلاق دادن وی) ، کاری ممنوع و حرام بر شوهران

ص: 159

فلا تمیلوا کل المیل فتذروها کالمعلقه

18 _ حرمت بلا تکلیف گذاشتن زن بگونه ای که نه از مزایای شوهرداری بهره مند باشد و نه از مزایای بی همسری

فلا تمیلوا کل المیل فتذروها کالمعلقه

از امام باقر و امام صادق علیهما السلام درباره معنای «کالمعلقه» در آیه فوق روایت شده که فرمودند: التی هی لا ذات زوج ولا ایم.

تفسیر تبیان، ج 3، ص 349؛ نورالثقلین، ج 1، ص 559، ح 603.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 139 - 4,5

4 _ عدم جواز پذیرش ولایت و سرپرستی کفار

الذین یتّخذون الکفرین أولیاء من دون المؤمنین

در برداشت فوق، «ولی»، به معنای سرپرست گرفته شده است.

5 _ حرمت برقرار ساختن پیوند های دوستانه با کافران

الذین یتّخذون الکفرین أولیاء من دون المؤمنین

در برداشت فوق، «ولی»، به معنای دوستی و مودت گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 140 - 1,2,4,18

1 _ شرکت جستن در مجالسی که آیات الهی مورد استهزا و انکار قرار گیرد، حرام است .

وقد نزل علیکم فی الکتب . . . فلا تقعدوا معهم حتی یخوضوا فی حدیث غیره

2 _ حرمت نشست در مجالس استهزای به آیات الهی و کفر به آنها، حکمی که قبلاً نیز در قرآن بیان شده بود .

وقد نزل علیکم فی الکتب أن إذا سمعتم . . . ویستهزأ بها فلا تقعدوا معهم

4 _ حرمت حضور در مجالس گناه و لزوم ترک آن مجالس

إذا سمعتم آيات الله يكفر بها ويستهزأ بها فلا تقعدوا معهم

18 _ حرمت گوش سپردن به سخنان حرام و شنودن آنچه موجب غضب خداوند است .

وقد نزل عليكم في الكتب أن إذا سمعتم آيات الله يكفر بها

امام صادق(ع): . . . و فرض على السمع ان يتنزه عن الاستماع الى ما حرم الله . . . و الاصغاء الى ما اسخط الله عز و جل فقال في ذلك: و قد نزل عليكم في الكتب ان اذا سمعتم آيات الله يكفر بها ويستهزأ بها فلا تقعدوا معهم . . .

کافی، ج 2، ص 35، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 564، ح 625.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 141 - 14، 13

13 _ حرمت پذیرش ولایت و حکومت کافران

و لن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا

بنابر اینکه جمله «لن يجعل...»، در مقام انشاء باشد و نه اخبار. یعنی نباید مؤمنان سلطه کافران را پذیرا باشند.

14 _ انعقاد هرگونه پیمان (سیاسی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی)، که موجب سلطه کافران گردد، نامشروع و باطل است .

ص: 160

و لن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 144 - 7، 1

1 _ حرمت ايجاد روابط دوستی و مودت با کافران و پذیرش سرپرستی آنان

يأبها الذين ءامنوا لاتتخذوا الكافرين أولياء من دون المؤمنين

7 _ حرمت برقراری روابط دوستی با منافقان و پذیرش ولایت و حکومت آنان

إنّ المنافقين .. لاتتخذوا الكافرين أولياء

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 148 - 3، 4

3 _ هتك حرمت و برملا ساختن عیب ها و نقایص مردم ، حرام و موجب ناخشنودی خداوند است .

لايحب الله الجهر بالسوء من القول إلا من ظلم

ناخشنودی خداوند (لایحب الله)، کنایه از نهی الهی و جعل حرمت است. گفتنی است که سخن و کلام در این مقام، خصوصیتی ندارد، بلکه مراد اظهار عیب دیگران است، البته این عمل غالباً با سخن و گفته صورت می گیرد.

4 _ حرمت دشنام دادن و ناسزا گفتن به مردم

لايحب الله الجهر بالسوء من القول

برخی از مفسران بر آنند که مراد از «بالسوء من القول»، خصوص دشنام دادن و ناسزا گویی است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 156 - 9

9 _ نسبت دادن فحشا و بی عفتی به پاکدامنان (قذف) ، حرام و موجب دوری از رحمت خداوند

و بكفرهم وقولهم على مريم بهتناً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - نساء - 4 - 161 - 3،6

3_ حرمت رباخواری

و أخذهم الربوا وقد نهوا عنه

6_ حرمت به دست آوردن مال با اسباب باطل و غیر مشروع

و أكلهم أموال الناس بالباطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 171 - 4

4_ حرمت غلو در دین ، و لزوم کنترل احساسات مذهبی

يا اهل الكتب لا تغلوا في دينكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 161

7_ حرمت خوردن برخی از اجزای چهارپایان حلال گوشت

أحلت لكم بهيمه الانعم الا ما يتلى عليكم

بنابر اینکه استثنای در «الا ما يتلى» نسبت به اجزای مستثنی منه باشد نه از افراد آن.

11_ حرمت گوشت و سایر بهره برداری ها ، از حیوانی که در حرم مکه صید شود .

غير محلی الصيد و انتم حرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 2 - 2،5،6،28،39

2_ هتک حرمت شعایر الهی ، حرام و گناه است .

يايها الذين ءامنوا لاتحلوا شعر الله

5_ هتک حرمت ماه های حرام ، هدی (قربانی بی نشان حج) و قلائد (قربانی با نشان حج) ، حرام و گناه است .

لاتحلوا .. و لالشهر الحرام و لالهدی و لالقلند

«قلائد» جمع قلاده به معنای گردنبند است و مراد از آن گوسفند، شتر و گاوی است که به منظور قربانی کردن در حج، علامتی را بر گردن آن می آویزند. و لفظ «الشهر الحرام» اگر چه مفرد است ولی مراد از آن جنس است. بنابراین شامل تمامی ماههای حرام می شود.

6_ هتک حرمت علامت های ویژه قربانی حج ، حرام و گناه است .

و لاتحلوا .. و لالقلند

بنابر اینکه مراد از «قلائد»، خود علامت باشد، نه حیوان دارای علامت.

28_ حرمت تجاوز و تعدی ، حتی به دشمنان

و لایجرمنکم شئان قوم ان صدوکم .. ان تعتدوا

39_ حرمت تعاون و همکاری در گناه و تجاوز

و لاتعاونوا علی الاثم و العدون

3_ حرمت استفاده از حیوانی که در اثر خفگی، زده شدن، پرت شدن و شاخ خوردن بمیرد.

حرمت ... و المنخنقه و الموقوذه و المترديه و النطيحه

مراد از عناوین یاد شده این است که حیوان بر اثر آنها بمیرد، نه اینکه _ به مجرد پرت شدن از بلندی، استفاده از آن حرام باشد. دلیل این معنا جمله استثنائیه «الا ما ذکیتم» است.

6_ حرمت استفاده از حیوانی که بر آستان بت ها ذبح شود، هر چند نام غیر خدا بر او برده نشود.

حرمت ... و ما ذبح علی النصب

چون عنوان «ما ذبح ...» عنوان مستقلی است در مقابل «ما اهل ...»، معلوم می شود که ذبح حیوان برای تقرب به بتها، اگر چه نام غیر خدا بر آن برده نشود، حرام است.

7_ حرمت تعیین سهام گوشت حیوان، به وسیله تیر های قمار

حرمت ... و إن تستقسموا بالآلزم

«ازلام» تیرهای مخصوصی بوده که برای قمار از آن استفاده می کردند. و استقسام چهارپایان به وسیله «ازلام»، به معنای

سهم بندی آنها با تیرهای مخصوص است.

8_ حرمت استفاده از گوشتی که به وسیله تیر های قمار سهم بندی شود .

حرمت . . . و إن تستقسموا بالازلّم

چون آیه شریفه درباره حیواناتی است که بهره گیری از آنها حرام است، به نظر می رسد علاوه بر حرمت سهم بندی به وسیله تیرهای قمار، دلالت بر تحریم استفاده از گوشتی که آن گونه تقسیم شده نیز داشته باشد.

13_ قمار ، حرم و ارتکاب آن ، موجب فسق است .

حرمت علیکم . . . و إن تستقسموا بالازلّم ذلکم فسق

14_ حرمت تصرف در اموالی که به وسیله قمار به دست آید .

و إن تستقسموا بالازلّم

به نظر می رسد نه تیرهای قمار خصوصیتی در تحریم داشته باشد و نه حیوان و گوشت آن دارای ویژگی خاص است. بنابراین اموال به دست آمده از هر نوع قماری حرام است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 4 - 33، 25، 5

5_ خوردن خبائث ، حرام است .

احل لكم الطیبت

25_ نبردن نام خدا به هنگام فرستادن سگ برای شکار ، موجب حرمت حیوان صید شده خواهد شد .

و اذکروا اسم الله علیه

بنابر اینکه دستور تسمیه (بردن نام خدا)، بیان شرط حلّیت باشد نه یک حکم تکلیفی. برداشت فوق را روایت منقول از امام صادق(ع) تأیید می کند: ... اذا صاد و قد سمی فلیأکل و ان صاد و لم یسم فلا یأکل و هذا «مما علمتم من الجوارح مکلبین».

کافی، ج 6، ص 206، ح 16؛ نورالثقلین، ج 1، ص 592، ح 44؛ تهذیب، ج 9، ص 25، ح 100.

33_ حرمت صید کشته شده به وسیله حیوانی غیر از سگ تعلیم دیده

و ما علمتم من الجوارح مکلبین . . . فکلوا مما امسکن علیکم

امام صادق(ع) در پاسخ سؤال از صید به وسیله پرندگان شکاری، سگ و یوزپلنگ فرمود: لا تأکل صید شیء من هذه الا ما ذکیتموه الا الکلب المکلب . . .

کافی، ج 6، ص 204، ح 9؛ نورالثقلین، ج 1، ص 592، ح 47.

35_ حرمت صید سگی که خودسرانه شکار کرده است .

و ما علمتم من الجوارح مکلبین . . . فکلوا مما امسکن علیکم

از امام صادق(ع) روایت شده که در پاسخ سؤال از حلیت صید سگی که خودسرانه شکار کرده فرمود: لا .

کافی، ج 6، ص 205، ح 16؛ نورالثقلین، ج 1، ص 592، ح 44.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 13، 14، 16، 27، 38

13_ حرمت ازدواج با زنان غیر عقیف (زناکار و . . .)، چه مسلمان باشند و چه از اهل کتاب .

و المحصنت من المؤمنت و المحصنت من الذین اوتوا الکتب من قبلکم

ص: 163

14 _ حرمت ازدواج با کنیزان مسلمان و کنیزان اهل کتاب *

احل . . . و المحصنت و المحصنت من الذین اتوا الکتب من قبلکم

بنابر اینکه مراد از «المحصنت» در آیه مورد بحث، زنان آزاده باشند. گفتنی است که ازدواج با کنیزانی که مسلمان هستند، با شرایطی که در آیه 25 سوره نساء گذشت، تجویز شده است.

16 _ ازدواج زنان مسلمان با اهل کتاب جایز نیست . *

احل لکم . . . و المحصنت من الذین اتوا الکتب

خداوند در مورد طعام، تصریح به مبادله طرفینی کرد، ولی در مورد ازدواج تنها زن گرفتن از اهل کتاب را تجویز نمود، از این مقابله به دست می آید که زنان مسلمان حق ندارند به همسری اهل کتاب در آیند.

27 _ حرمت روابط جنسی آشکار و مخفیانه مردان و زنان

محصنین غیر مسفحین و لا متخذی اخدان

گفته شده مراد از «سفاح» زنا آشکار و «اتخاذ اخدان» زنا مخفیانه است. در برداشت فوق «محصنین» حال برای فاعل «ءاتیتموهن» گرفته شده است؛ یعنی پرداخت اجرت به زنان باید به قصد ازدواج با آنان باشد، نه برای زنا و روابط نامشروع.

38 _ جواز استفاده از غذا های اهل کتاب مگر ذبایح آنان

و طعام الذین اتوا الکتب حل لکم

از امام صادق(ع) روایت شده که در رد کسی که برای حلیت ذبیحه اهل کتاب به آیه فوق تمسک کرد فرمود: کان ابی یقول: انما هو الحبوب و اشباهها.

کافی، ج 6، ص 240، ح 10؛ نورالثقلین، ج 1، ص 593، ح 48.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 8 - 9

9 _ بی عدالتی حتی در مورد دشمنان، ناپسند و حرام است .

و لایجر منکم شننان قوم علی الا تعدلوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 32 - 3

3_ حرمت کشتن نابحق بر بنی اسرائیل

کتبنا علی بنی اسرائیل انه من قتل نفساً بغير نفس . . . فکانما قتل الناس جميعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 38 - 3

3_ حرمت سرقت و ربودن اموال دیگران

و السارق و السارقه فاقطعوا ايديهما

تعیین حد برای سرقت، ستم شمردن آن و ترغیب به توبه در آیه بعد، حکایت از حرمت شدید آن دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 42 - 9

ص: 164

9_ رشوه خواری ، حرامی ننگ آور

اکلون للسحت

«سحت» حرامی است که مایه ننگ مرتکب آن می شود (مفردات راغب). و به قرینه «لاتشثروا بایتی ثمناً قليلاً»، در آیات بعد، می توان گفت که مراد از آن رشوه خواری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 44 - 35,44

35_ حرمت سوداگری با آیات الهی و احکام دین

و لاتشثروا بایتی ثمناً قليلاً

44_ قانونگذاری ، جز بر پایه مقررات و مفاهیم الهی ، حرام و کفر است .

و من لم يحکم بما أنزل الله فأولئك هم الكفرون

جمله «و من لم يحکم ..» علاوه بر مسأله قضاوت می تواند شامل هر نوع دستور و قانونی بشود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 49 - 6,10

6_ حرمت پیروی و تأثیرپذیری از تمایلات نفسانی دیگران در حکم و قضاوت

و إن احکم بینهم بما أنزل الله و لاتتبع اهواءهم

10_ دست شستن از تعالیم قرآن - حتی اندکی از آن - ، حرام و نشانه پیروی از اندیشه های هواپرستان

و لاتتبع اهواءهم و احذرهم ان يفتنوك عن بعض ما أنزل الله إليك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 51 - 2,8

2_ حرمت ایجاد روابط دوستی با یهود و نصارا

لاتتخذوا اليهود و النصرى أولياء

در برداشت فوق «ولی» به معنای دوست که یکی از معانی آن است، گرفته شده است.

8_ پایبند نبودن یهود و نصارا به تعهدات خویش نسبت به مسلمانان، فلسفه حرمت ایجاد روابط با آنان

لاتتخذوا الیهود و النصری اولیاء بعضهم اولیاء بعض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 57 - 4

4_ بی احترامی برخی اهل کتاب به مقدسات اسلام، دلیل تحریم ایجاد رابطه ولایی و دوستی با آنان

لاتتخذوا الذین اتخذوا دینکم هزواً ولعباً من الذین اتوا الکتب . . . اولیاء

هدف از تبیین «الذین» با جمله «اتخذوا . . .»، بیان علت تحریم ایجاد روابط دوستی با اهل کتاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 58 - 4,5,7

4_ حرمت ایجاد روابط دوستی با کسانی که نماز و اذان را بازیچه می پندارند و آن را به تمسخر می گیرند .

ص: 165

لاتتخذوا الذين اتخذوا دينكم هزواً ولعباً .. وإذا ناديتهم إلى الصلوة

5_ تمسخر برخی اهل کتاب نسبت به نماز و اذان ، دلیل تحریم روابط دوستی با آنان

لاتتخذوا الذين .. وإذا ناديتهم إلى الصلوة اتخذوها هزواً ولعباً

7_ حرمت ایجاد روابط دوستی با کسانی که حتی برخی از احکام و شعایر دین را به بازی گرفته و مورد تمسخر قرار می دهند . *

لاتتخذوا الذين .. وإذا ناديتهم إلى الصلوة اتخذوها هزواً ولعباً

تحریم دوستی با استهزا کنندگان نماز پس از تحریم دوستی با استهزا کنندگان دین، می تواند گویای این نکته باشد که تمسخر هر یک از احکام اسلام، مصداق استهزای دین است و همان حکم (حرمت ایجاد روابط) را در پی خواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 77 - 3

3_ غلو در دین (آمیختن معارف الهی به گزافه هایی باطل) امری نکوهیده و حرام

لاتغلوا فی دینکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 80 - 5

5_ حرمت دوستی با کافران و پذیرش ولایت آنان

تری کثیراً منهم يتولون الذين كفروا لبئس ما قدمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 90 - 14, 15, 16, 17, 18

14_ هر نوشیدنی مستی آور ، خمر است و حرام

انما الخمر .. من عمل الشیطن فاجتنبوه

از امام باقر(ع) درباره «خمر» در آیه فوق روایت شده: فکل مسکر من الشراب خمر اذا اخمر فهو حرام . . .

تفسیر قمی، ج 1، ص 180؛ نورالثقلین، ج 1، ص 668، ح 342.

15 _ بازی دارای برد و باخت (حتی با چیزهایی مثل استخوان و گردو)، قمار شمرده می شود و حرام است .

یا ایها الذین ءامنوا انما الخمر و المیسر . . . رجس من عمل الشیطن فاجتنبوه

از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) در پاسخ سؤال از معنای «میسر» در آیه فوق روایت شده: کلما تقومر به حتی الکعب و الجوز . . .

کافی، ج 5، ص 123، ح 2؛ نورالثقلین، ج 1، ص 668، ح 340.

16 _ لزوم پرهیز از حیوانات قربانی شده برای بتها

و الانصاب . . . رجس من عمل الشیطن فاجتنبوه

از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) در پاسخ سؤال از معنی انصاب در آیه فوق روایت شده: ما ذبحوا لآلتهم . . .

کافی، ج 5، ص 123، ح 2؛ نورالثقلین، ج 1، ص 668، ح 340.

17 _ حرمت تقسیم اشیا به وسیله تیر های قمار، که نوعی قرعه کشی در عصر جاهلیت بوده است .

و الازلیم رجس من عمل الشیطن فاجتنبوه

ص: 166

از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) در پاسخ سؤال از معنی «ازلام» در آیه فوق روایت شده: قد اهتم التي يستقسمون بها.

کافی، ج 5، ص 123، ح 2؛ نورالثقلین، ج 1، ص 668، ح 340.

18 _ بازی با شطرنج و نرد، قمار و حرام است .

و المیسر . . . رجس من عمل الشیطن فاجتنبه

از امام باقر(ع) روایت شده: الشطرنج و النرد میسر .

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 341، ح 186؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 498، ح 9 و 10.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 95 - 2

2 _ حرمت کشتن شکار در حرم (حرم مکه)

لا تقتلوا الصيد و انتم حرم

برخی بر آنند که "حرم" جمع حرام به کسانی گفته می شود که داخل در حرم مکه هستند. (لسان العرب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 96 - 7، 8

7 _ حرمت صید شکار های خشکی برای محرم

و حرم علیکم صید البر ما دمتم حراماً

برداشت فوق بر این مبناست که «صید» به معنای مصدري باشد در این فرض مراد از «صید البر»، «صید حیوان البر» خواهد بود.

8 _ حرمت خوردن شکار صحرائی در حال احرام هر چند شخص محرم آن را شکار نکند .

احل لكم صید البحر و طعامه . . . و حرم علیکم صید البر

در برداشت فوق کلمه «صید» به معنای اسم مفعول _ حیوان شکار شده _ گرفته شده است. و این معنا اعم از این است که خود محرم و یا

شخص دیگری آن حیوان را شکار کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 97 - 21

21_ ممنوعیت ورود مشرکان به خانه خدا، سبب نامگذاری آن به بیت الله الحرام

جعل الله الكعبة البيت الحرام

از امام صادق(ع) نقل شده که در پاسخ سؤال از سبب نامگذاری خانه خدا به بیت الله الحرام فرمود: لانه حرم علی المشرکین ان یدخلوه.

علل الشرایع، ص 398، ح 1، ب 139؛ نورالثقلین، ج 1، ص 680، ح 401.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 103 - 11

11_ محروم نمودن خویش و یا دیگران از حلال های الهی به نام دین و دینداری، حرام و ناپسند است .

ص: 167

ما جعل الله من بحيره... و لكن الذين كفروا يفترون على الله الكذب

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 28 - 12

12 - ارتكاب امورى كه خداوند نهى کرده، حرام است.

و لوردوا لعادوا لما نهوا عنه

توييح بر توجه نكردن به نواهى خداوند، بيانگر اين است كه نواهى خداوند لازم الاجتناب است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 68 - 13، 15

13 - شيطان در صدد است حكم حرمت حضور در مجلس ياوه گويان مغالطه گر درباره دين فراموش شود.

و اما ينسينك الشيطان

نون «ينسينك» زايده در «اما»، كه براى تأكيد مى باشد، بيانگر اين است كه شيطان در صدد به فراموشى كشاندن انسان در اين گونه موارد است.

15 - هم نشيني و مجالست با مغالطه گران و ياوه گويان و جدل كنندگان در مورد قرآن و آيات الهى حرام است.

الذين يخوضون فى آيتنا .. فلا تقعد بعد الذكرى مع القوم الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 108 - 4

4 - دشنام به كافران و مقدسات آنها، در صورتى كه موجب عكس العمل متقابل آنان گردد، حرام است.*

و لاتسبوا .. فيسبوا الله عدوا بغير علم

در صورتى كه جمله «فيسبوا ..» علت نهى باشد، نه حكمت آن، حرمت دشنام به كافران و مقدسات آنها به مواردى محدود است كه عكس العمل متقابل مشركان را در پى داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 121 - 4، 1

1_ خوردن ذبیحه ای که نام خدا بر آن برده نشده، حرام است.

و لا تأکلوا مما لم یذکر اسم الله علیه

4_ خوردن میتة حرام است.

و لا تأکلوا مما لم یذکر اسم الله علیه

از موارد و مصادیق مسلم برای «ما لم یذکر اسم الله»، حیوانی است که خود مرده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 140 - 8

8_ تحریم خودسرانه روزیهای الهی (زهد نامشروع) حرام و افترا به خداوند است.

قد خسر الذین . . . و حرموا ما رزقهم الله

ص: 168

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 141 - 14

14 _ اسراف (زیاده روی در مصرف یا انفاق) کاری حرام و نکوهیده است.

و لاتسرفوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 145 - 6، 10، 11

6 _ خوردن گوشت مردار، خوک، خون و حیوانی که هنگام ذبح نام خدا بر آن برده نشده، حرام است.

إلا أن يكون ميتة أو دما مسفوحا أو لحم خنزير فإنه رجس أو فسقا أهل لغير الله به

10 _ آلودگی و پلیدی گوشت مردار و خوک و خون، فلسفه تحریم آنها از سوی خداوند است.

إلا أن يكون . . . فإنه رجس

مرجع ضمیر «إنه» می تواند مجموعه آنچه در آیه ذکر شده، باشد. برداشت فوق بنابر این اساس است.

11 _ حرمت خوردن هر چیز آلوده کثیف و پلید

إلا أن يكون . . . فإنه رجس

با توجه به اینکه «رجس» به عنوان ملاک و تعلیل حرمت موارد مذکور در آیه آورده شده، قابل تعمیم به همه مواردی است که رجس بودن آن ثابت شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 150 - 4

4 _ تصدیق کردن و همگام شدن با شهادت دهندگان نابحق، حرام است.

فإن شهدوا فلا تشهد معهم ولا تتبع أهواء الذين كذبوا بآيتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 151 -

7_ شریک برای خدا پنداشتن از محرمات الهی است.

ألا تشرکوا به شیئا

«آن» در «ألا تشرکوا» تفسیریه و «لا» ناهیه است.

10_ نیکی به پدر و مادر از واجبات و ترک آن از محرمات الهی است.

أتل ما حرم ربکم علیکم . . . و بالوالدین إحسنا

«احساناً» مصدر و مفعول مطلق است جانشین فعل ؛ یعنی: «أحسنوا بالوالدین إحساناً». گفتمی است که جمله «اتل ما حرم...» بیانگر این است که فزاهای بعد در صدد تبیین محرمات است، در حالی که جمله «بالوالدین إحساناً» حاکی از وجوب احسان است. بنابراین باید گفت جمله مذکور دلالت بر حرمت ترک احسان نیز دارد و به اصطلاح اصولیان امر در اینجا مقتضی نهی از ضد عامش است.

13_ کشتن فرزند، حتی به سبب فقر و تهیدستی، از محرمات الهی است.

و لا تقتلوا أولدکم من إملق

«إملاق» به معنای نیازمند شدن و «من» تعلیلیه است.

20_ کردارهای شنیع، چه آشکارا انجام گیرد و چه مخفیانه، حرام است.

و لا تقربوا الفواحش ما ظهر منها و ما بطن

تقسیم کارهای شنیع به «ماظهر منها و ما بطن» می تواند ناظر به چگونه انجام شدن کار زشت باشد. یعنی فاحشه ای مانند زنا که هم می تواند مخفی انجام گیرد و هم می تواند علنی، ارتکاب آن در هر صورت حرام است.

21_ هر دو قسم از کردارهای زشت (صنفی که معمولا مخفیانه انجام می گیرد و صنفی که بنای مردم بر مخفی انجام دادن آن نیست)، از محرمات الهی است.

لا تقربوا الفواحش ما ظهر منها و ما بطن

برداشت فوق بر این اساس است که تقسیم «فواحش» به «ما ظهر منها و ما بطن» به اعتبار همه کارهای شنیع باشد. یعنی کردارهای زشت بر دو قسم است: صنفی که معمولا مخفیانه انجام می گیرد، مانند زنا، و صنفی که بنای مردم بر مخفی کردن آن نیست، مانند برخی از ظلمها، و هر دو صنف از محرمات است.

22_ انجام کارهای زشت به صورت علنی دارای شناعة و حرمتی شدیدتر نسبت به انجام آنها به صورت مخفیانه

لا تقربوا الفواحش ما ظهر منها و ما بطن

تقدیم «ما ظهر» بر «ما بطن» می تواند اشاره به برداشت فوق باشد.

23_ کشتن انسانها به ناحق از محرمات الهی است.

و لا تقتلوا النفس التي حرم الله إلا بالحق

«بالحق» صفت برای مفعول مطلق محذوف، یعنی «قتلا»، و «با» در آن به معنای ملبست است؛ یعنی: «لا تقتلوا النفس إلا قتلا متلبسا بالحق».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 152 - 15، 8، 1

1_ هرگونه تصرف عدوانی در داراییهای یتیمان و تجاوز به آن حرام است.

و لا تقربوا مال الیتیم

بیان حرمت تصرف در اموال یتیمان با به کارگیری فعل «لا تقربوا» (نزدیک نشوید)، اشاره به جهاتی دارد؛ از جمله تصریح و تأکید بر این که هر نوع و مصداقی از تصرف در مال یتیم، ممنوع است.

8_ بی عدالتی و کمفروشی در معاملات از محرمات الهی است.

أتل ما حرم ربکم . . . و أفوا الکیل و المیزان بالقسط

جمله «أفوا . . .» به دلیل «ما حرم ربکم»، بیانگر مصداقی از محرمات الهی است، بنابراین علاوه بر وجوب عدالت در مبادلات، حکایت از حرمت بی عدالتی و کمفروشی نیز دارد.

15 _ بی عدالتی در سخن گفتن از محرمات الهی است.

تعالوا أتل ما حرم ربکم . . . و إذا قلتُم فاعدلوا

19 _ نقض پیمانهای الهی از محرمات دین

أتل ما حرم ربکم . . . و بعهدالله أفوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 31 - 5,6

5 _ اسراف و زیاده روی در بهره گیری از خوردنیها و آشامیدنیها، امری حرام برای تمامی انسانها

کلوا و اشربوا و لاتسرفوا

6 _ حرمت اسراف در بهره گیری از زینتها

ص: 170

خذوا زینتکم . . . و لاتسرفوا

برداشت فوق مبتنی بر این است که «ولاتسرفوا»، علاوه بر «کلوا و اشربوا»، ناظر به جمله «خذوا زینتکم» نیز باشد. ذیل آیه (إنه ...) این احتمال را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 33 - 1,2,4,5,6,15,18,20

1_ خداوند کردارهای زشت و شنیع و رفتارهای نکوهیده و ستمگری را تحریم کرده است.

قل إنما حرم ربی الفوحش ما ظهر منها و ما بطن و الإثم و البغی بغیر الحق

«فواحش» جمع فاحشه و به معنای کارهای شنیع (همانند زنا، لواط و ..) است و «إثم» به کردارهای نکوهیده (همانند میگساری و ...) گفته می شود. (برگرفته از مجمع البیان).

2_ هر کردار زشت، چه مخفیانه انجام گیرد و چه آشکارا و علنی، حرام است.

إنما حرم ربی الفوحش ما ظهر منها و ما بطن

تقسیم کارهای شنیع به دو قسم آشکار و غیر آشکار می تواند ناظر به چگونه انجام شدن آن باشد. یعنی عملی زشت همانند زنا، چه مخفی انجام گیرد و چه آشکارا، حرام است. و نیز می تواند این تقسیم ناظر به مجموعه کردارهای شنیع باشد؛ یعنی کردارهای زشت دو صنف است: صنفی که معمولاً مخفی انجام می گیرد، همانند دزدی و زنا، و صنفی که بنای مردمان بر مخفی کردن آن نیست، همانند برخی از ظلمها.

4_ رفتار و کردار بازدارنده از خیر و ثواب، از محرمات الهی است.

إنما حرم ربی . . . الإثم

کلمه «الإثم» به معنای افعالی است که مایه تأخیر در رسیدن به ثواب می شود. (مفردات راغب).

5_ تلاش برای تسلط ناروا بر مردم، از محرمات الهی است.

إنما حرم ربی . . . و البغی بغیر الحق

از معنای «بغی» سلطه جویی است؛ در این صورت «بغیر الحق» احترازی خواهد بود.

6_ پندار وجود شریک برای خداوند و افترای بر او از محرمات الهی است.

أن تشرکوا بالله ما لم ينزل به سلطانا و أن تقولوا علی الله ما لا تعلمون

15_ فتوا و نسبت دادن حکمی به خداوند بدون علم به صدورش از ناحیه او، حرام است.

إنما حرم .. و أن تقولوا علی الله ما لا تعلمون

18_ عن أبي الحسن(ع): .. قول الله تبارک و تعالی: «قل إنما حرم ربی الفواحش ما ظهر منها و ما بطن و الأثم و البغی بغیر الحق ...» اما قوله: «و ما بطن» یعنی ما نکح من الآباء فإن الناس كانوا قبل أن یبعث النبی(صلی الله علیه و آله) إذا كان للرجل زوجة و مات عنها تزوجها إبنه من بعده إذا لم تكن أمه فحرم الله ذلك و اما «الإثم» فإنها الخمره بعینها ... و اما قوله: «البغی» فهو الزنا سرًا ...

از امام کاظم(ع) درباره «ما بطن» در آیه «قل إنما حرم ربی الفواحش ...» روایت شده است: یعنی ازدواج با همسر پدر؛ زیرا قبل از بعثت رسول خدا(صلی الله علیه و آله) شخصی که از دنیا می رفت اگر همسری از او باقی می ماند، پسر متوفی او را اگر مادرش نبود به همسری برمی گزید خداوند، این ازدواج را تحریم فرمود. اما «اثم» همان شراب است ... و اما «بغی» همان زنای پنهانی است ...

20_ عن محمد بن منصور قال: سألت عبدا صالحا عن قول الله عز و جل: «قل إنما حرم ربی الفواحش ما ظهر منها و ما بطن» قال: ان القرآن له ظهر و بطن فجميع ما حرم الله فی القرآن هو الظاهر و الباطن من ذلك ائمه الجور ...

محمد بن منصور گوید: از امام کاظم(ع) درباره آیه «قل إنما حرم ..» سؤال کردم فرمود: قرآن، دارای ظاهر و باطن است؛

آنچه را خداوند در قرآن تحریم کرده فاحشه آشکار و باطن آن، اطاعت از پیشوایان ستمگر است ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 56 - 1

1 - حرمت فسادگری در زمین

و لا تفسدوا فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 74 - 17

17 - فسادانگیزی و فسادگری در زمین ، امری حرام و بسیار ناپسند

و لا تعثوا فی الأرض مفسدین

«لا تعثوا» خود به معنای «فساد نکنید» است. بنابراین «مفسدین» حال مؤکد خواهد بود و همان نهی را تأکید می کند. لذا جمله «لا تعثوا ...» دلالت بر شدت ناپسندی و حرمت فسادانگیزی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 80 - 5

5 - لواط ، کرداری حرام و بسیار زشت است .

أتأتون الفحشه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 85 - 25

25 - کمفروشی و کم مقدار و کم ارزش جلوه دادن اجناس مردم ، حرام و از مصادیق فسادانگیزی در زمین است .

فأوفوا الكیل و المیزان و لا تبخسوا الناس أشياءهم و لا تفسدوا فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 157 - 17

17_ هر چیز طیب و پاکیزه، حلال و هر چیز خبیث و ناپاک، حرام است .

و يحل لهم الطيب و يحرم عليهم الخبث

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 169 - 16، 13

13_ انتساب اموری ناحق به خداوند، امری نکوهیده و حرام

أن لا يقولوا على الله إلا الحق

16_ یهودیان، آگاه به حرمت انتساب امور ناحق به خداوند بودند .

و درسوا ما فيه

هدف از بیان این حقیقت که یهودیان، تورات را همواره می خواندند، رساندن این معناست که آنان به محتوای تورات آگاهی کامل داشتند.

ص: 172

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 15 - 4

4_ حرمت پشت کردن به دشمن و فرار از میدان جنگ

فلا تولوهم الأدبار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 20 - 5

5_ حرمت روی برتافتن از حکم رسول خدا در نبرد با دشمنان دین

أطيعوا الله ورسوله ولا تولوا عنه و أنتم تسمعون

با توجه به اینکه آیات پیشین این بخش از سوره درباره جنگ و مبارزه با دشمنان دین است، مصداق مورد نظر از جمله «أطيعوا» و «لاتولوا عنه» روی برتافتن از فرمانهای آن حضرت در مبارزه و نبرد با دشمنان دین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 27 - 1

1_ خیانت به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، حرام و به دور از شأن اهل ایمان

يأيتها الذين ءامنوا لاتخونوا الله و الرسول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 67 - 1,2

1_ گرفتن اسیر در میدان نبرد، پیش از غلبه بر دشمن و سرکوبی کامل او، امری بس ناروا و حرام است.

ما كان لنبى أن يكون له أسرى حتى يثخن فى الأرض

برداشت فوق مبتنی بر این است که مفعول «يثخن» کلمه ای همانند «العدو» باشد که به قرینه مقام حذف شده است و «ال» در «الأرض» نیز جانشین مضاف إليه باشد، یعنی أرض المعركة (منطقه جنگ). گفتنی است که اثنان عدو، چنانچه در لسان العرب آمده، به معنای غلبه بر دشمن با کشتار وسیع آنان است. بنابراین جمله «ما كان ...» بیانگر این معناست که اسیر گرفتن از دشمن پیش از غلبه بر او جایز نیست.

2_ حرمت گرفتن اسیر پیش از غلبه بر دشمن ، سنت تمام انبیای الهی و حکمی لازم الاجرا در تمام ادیان آسمانی

ما کان لنبی أن یکون له أسری حتی یتخن فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 69 - 7

7_ حرمت گرفتن اسیر ، موجب حرمت گرفتن فدیة از آنان و تصرف در فدیة ها نخواهد شد .

ما کان لنبی أن یکون له أسری . . . فلکوا مما غنمتم حللا طیباً

بیان اباحه غنایم و فدیة های اسیران، پس از بیان حرمت اسیر گرفتن در شرایطی ویژه، بیانگر این است که حرمت اسیر گرفتن مانع حلیت فدیة از آنان نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 173

1 - صدور بیانیه براءت از مشرکان (تحریم روابط مسلمانان با آنان) از سوی خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و دستور ابلاغ آن به عموم مردم حاضر در مراسم حج

و أذن من الله ورسوله إلى الناس . . أن الله براء من المشركين ورسوله

«بريء» از «براءت» است و «براءت» به معنای فاصله گرفتن و جدا شدن می باشد. اعلام براءت خدا و رسول از مشرکان دستوری است به مسلمانان که روابط و پیوندهای خود را با مشرکان بگسلند و - به اصطلاح - آنان را تحریم کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - جنگ ، سلب کردن امنیت دشمن و ممانعت از سیر و سیاحت آنان در ماه های حرام ، ممنوع است .

فإذا انسلكم الأشهر الحرم فاقتلوا

14 - قرار دادن هر شرطی برای آزادی اسیران و رفع حصر از محاصره شدگان به دست قوای اسلام ، غیر از شرط پذیرش اسلام ، ممنوع است .

فإن تابوا . . فخلّوا سيبلهم

آیه شریفه در مقام بیان شرایط آزادی اسیران و رفع حصر از محاصره شدگان است و چون هیچ شرطی جز توبه و اقامه نماز و پرداخت زکات (که همان توبه عملی است) بیان نرمود، می تواند بیانگر ممنوعیت شرط دیگر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - تعرض به کفار و سلب امنیت از آنان در اماکن سکونتشان ، جایز نیست .

فأجره حتى يسمع كلم الله ثم أبلغه مأمنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - جنگیدن با کفار محارب ، پس از گرویدن آنان به اسلام ، ممنوع است .

فإن تابوا .. فإخونكم في الدين

جمله «فإخونكم في الدين» اشاره به این معنا دارد که: کفار محارب با گرویدن به اسلام، برادران دینی مسلمانان محسوب شده و از آن پس، جنگیدن با آنان حرام است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 16 - 9

9_ حرمت برقرار کردن روابط پنهانی با بیگانگان و در میان نهادن اسرار مسلمانان با آنان

أم حسبتم أن تتركوا و لما يعلم الله الذين .. لم يتخذوا من دون الله و لا رسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 17 - 2

2_ وانهادن امور مساجد به شرک پیشگان ، ممنوع است .

ص: 174

ما كان للمشركين أن يعمروا مسجد الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 23 - 1,3

1 - حرمت ايجاد پيوند دوستی با كافران و دشمنان دين

يأيتها الذين ءامنوا لا تتخذوا .. أولياء إن استحبوا الكفر على الإيمان

3 - ايجاد پيوند موالات و دوستی با خویشاوندان كافر - هر چند پدر يا برادر باشند - حرام است .

يأيتها الذين ءامنوا لا تتخذوا ءباءكم و إخوانكم أولياء إن استحبوا الكفر على الإيمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 34 - 6,9,12

6 - تصاحب اموال مردم با اسباب غير مشروع ، حرام است .

إن كثيراً من الأحرار و الرهبان ليأكلون أموال الناس بالباطل

9 - حرمت ثروت اندوزی و انفاق نکردن آن در راه خدا

و الذين يكتزون الذهب و الفضة .. فبشرهم بعذاب أليم

12 - انباشتن و نهان کردن ثروت و محروم ساختن جامعه از منافع آن ، حرام و دارای عقوبتی است دردناک .

و الذين يكتزون الذهب و الفضة و لا ينفقونها في سبيل الله فبشرهم بعذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 65 - 6

6 - بازیچه قرار دادن ارزش های دینی ، حرام است .

ليقولن إنما كنا نخوض و نلعب قل أبالله و آياته و رسوله كنتم تستهزون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 84 - 9

9_ نماز گزاردن بر جنازه منافقان و حضور یافتن بر قبر آنان ، حرام است .

و لاتصل علی أحد منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 108 - 2

2_ حرمت انجام هر گونه عملی که مایه تأیید کفر و نفاق و تقویت کافران و منافقان محارب و زمینه زیان و تفرقه مؤمنان باشد .

و الذین اتخذوا مسجداً .. لا تقم فیہ أبداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 113 - 2

2_ استغفار برای مشرک ، هر چند از خویشاوندان باشد ، ممنوع و حرام است .

ص: 175

ما كان للنبي . . . أن يستغفروا للمشركين و لو كانوا أولى قربي

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - يونس - 10 - 18 - 5

5 - پرستش غير خدا ، حرام است .

و يعبدون من دون الله

آيه شريفه در مقام نكوهش مشركان به خاطر پرستش غير خداست و نكوهش خداوند ، بيانگر حرمت آن مي باشد .

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - يونس - 10 - 59 - 4

4 - هيچ كس ، بي اذن خداوند حق تحريم رزق او ، بر خود يا بر ديگران را ندارد .

قل أرءيتم ما أنزل الله لكم من رزق فجعلتم منه حراماً و حلالاً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 18 - 2

2 - حرمت بدعت گذاري در دين و انتساب امري خود بافته و دروغين به خداوند

و من أظلم ممن افترى على الله كذباً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 85 - 7،8

7 - فسادانگيزي و فسادگري ، امري حرام و بسيار ناپسند است .

و لاتعتوا في الأرض مفسدين

«مفسدين» حال مؤكد است و همان نهی «لاتعتوا=لاتفسدوا» را تأكيد می کند .

8 - كم فروشي و بي مقدار و كم ارزش جلوه دادن اجناس مردم ، حرام و از مصداق های فسادانگيزي در زمين است .

أوفوا المكيال و الميزان . . . و لاتعتوا في الأرض مفسدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 113 - 1

1_ تمایل به ستمگران و اتکای بر آنان ، حرام و گناهی بزرگ است .

و لا تركزوا إلى الذين ظلموا

«الركون إلى شيء»؛ یعنی ، گرایش پیدا کردن به چیزی و اعتماد کردن بر آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 23 - 13

13_ حرمت رفاقت و آمیزش جنسی با زنان شوهردار

قالت هیت لك قال معاذ الله

استعاذه و پناه آوردن به خدا ، در موردی است که متعلق آن، گناه و امری شرّافین باشد.

ص: 176

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 33 - 5

5_ حرمت روابط جنسی با زنان شوهردار

قال رب السجن أحب إلي مما يدعونني إليه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 20 - 4

4_ حرمت شکستن پیمان ها و عهد ها (پیمانهایی که خدا با انسان دارد ، پیمانهایی که آدمی با خدا دارد و پیمانهایی که انسان ها با یکدیگر دارند)

و لا ينقضون الميثاق

«ميثاق» به معنای عهد و پیمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 25 - 2,3,6

2_ حرمت شکستن عهد ها و پیمانهایی که خداوند برعهده انسان ها قرار داده است .

والذين ينقضون عهد الله .. أولئك لهم اللعنه و لهم سوء الدار

3_ حرمت شکستن پیمانهایی که آدمیان با خدا دارند .

والذين ينقضون عهد الله

6_ فسادگری در زمین از محرمات الهی است .

والذين .. يفسدون في الأرض أولئك لهم اللعنه و لهم سوء الدار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 67 - 12

12- « عن أبي عبد الله (ع) قال : . . . قد أنزل الله . . . « و من ثمرات النخيل و الأعناب تتخذون منه سكرأ و رزقأ حسناً » فكان المسلمون

بذلك ثم أنزل الله آية التحريم هـ_ذه الآية: «إنما الخمر والميسر والأنصاب... فاجتنبوه...» فهذه آية التحريم، وهي نسخت الآية الأخرى

از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود:.. به تحقیق خداوند نازل فرمود:... «و من ثمرات النخيل و الأعناب تتخذون منه سكرًا و رزقًا حسنًا» پس مسلمان هم به همین گونه (گرفتن شراب و خوردن آن) عمل می کردند؛ سپس خداوند آیه تحریم شراب را که این آیه باشد «إنما الخمر و الميسر و الأنصاب... فاجتنبوه...» نازل فرمود... پس این آیه تحریم است و این آیه، آیه دیگر را نسخ کرده است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 91 - 3

3- شکستن سوگند به خدا پس از تحکیم آن، حرام است .

و لا تتقضوا الأيمان بعد توكيدها

ص: 177

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 92 - 6,7

6- نقض عهد و پیمان با دیگران ، هر چند سود فراوان داشته باشد ، حرام است .

و لاتكونوا .. تتخذون ايمـنكم دخلاً بينكم ان تكون اُمّه هي اُربي من اُمّه

7- شکستن پیمان با گروهی به خاطر پیمان بستن با گروهی نیرومندتر ، حرام و به دور از خرد است .

و لاتكونوا .. تتخذون ايمـنكم دخلاً بينكم ان تكون اُمّه هي اُربي من اُمّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 94 - 1,6

1- وسیله قرار دادن سوگند در پیشبرد مقاصد فریبکارانه ، حرام است .

و لاتتخذوا ايمـنكم دخلاً بينكم

6- حرمت فراهم آوردن زمینه بی اعتقادی مردم نسبت به دین و ارزش های دینی

و لاتتخذوا ايمـنكم دخلاً بينكم فتزلّ قدم بعد ثبوتها و تذوقوا السوء

برداشت فوق، به خاطر این نکته است که نهی از «حنث قسم» از آن جهت صورت گرفته که سبب سست شدن عقیده دیگران می شود و

در ذیل آیه شریفه، این عمل «صد عن سبیل الله» و دارای «عذاب عظیم» شناخته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 116 - 1,2

1- نسبت دادن برداشت های شخصی ، بی اساس و دروغین خود به دین ، حرام و ممنوع است .

و لاتقولوا لما تصف ألسنتكم الكذب هـ_ذا حلـل و هـ_ذا حرام

2- حلال یا حرام شمردن امور بدون دلیل قطعی شرعی ، مورد نهی خدا و حرام است .

و لاتقولوا .. هـ_ذا حلـل و هـ_ذا حرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 23 - 14

14- هرگونه پرخاش و اهانت به پدر و مادر ، حتی در حد گفتن « اُفّ » ، ممنوع است .

فلا تقل لهما أُفّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 26 - 10

10- تبذیر (مصرف بیجا و ریخت و پاش) حرام و مورد نهی خداوند است .

و لا تبذّر تبذیراً

اهل لغت در فرق بین «اسراف» و «تبذیر» آورده اند که: «تبذیر» به معنای «مصرف مال در جایی است که سزاوار نباشد» (فروق اللغه).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 31 - 1,4

ص: 178

1- کشتن فرزند، از بیم تنگدستی و فقر، ممنوع و حرام است.

و لا تقتلوا أولَ دكم خشیه إملق

4- کشتن فرزند، به گمان رها ساختن وی از مبتلا شدن به فقر و سرنوشتی سخت و فلاکت بار، ممنوع و حرام است.

و لا تقتلوا أولَ دكم خشیه إملق

برداشت فوق، بنابراین است که مراد از «إملاق» بیم پدر و مادر، از تهی شدن خود و فرزندانشان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 32 - 1

1- زنا، ممنوع و حرام است.

و لا تقربوا الزنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 33 - 10، 1

1- کشتن انسان های بی گناه و بی تقصیر، ممنوع و حرام است.

و لا تقتلوا النفس التي حرّم الله

10- زیاده روی اولیای مقتول، در انتقام گیری از قاتل، ممنوع و حرام است.

فلا یسرف فی القتل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 34 - 1

1- تصرف بی جا و حیف و میل اموال یتیمان، ممنوع و حرام است.

و لا تقربوا مال الیتیم إلاّ بالتی هی أحسن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 36 - 5

5- حکم و عمل انسان، بر اساس آنچه صرفاً شنیده، یا دیده و یا به قلبش راه یافته، قبل از رسیدن به مرحله علم و آگاهی، ممنوع است.

و لا تتقف ما لیس لك به علم إن السمع و البصر و الفؤاد کلّ أولئک کان عنه مسئولاً

برداشت فوق بر این اساس است که معمولاً حرکتهای غیر علمی، نشأت یافته از شنیده ها، دیده ها و باورهای سطحی است و خداوند، برای دور کردن انسان از حرکت غیر علمی، به او هشدار داده است که دیده ها و .. تا زمانی که به مبنای علمی و یقینی منتهی نشود، قابل اعتماد نیست و در صورت اعتماد نمودن، محاکمه خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 59 - 4,5

4- ضایع کردن نماز و سهل انگاری در آن، حرام و از گناهان بزرگ است.

أضاعوا الصلوه .. فسوف یلقون غیاً

چنان که گفته شد معنای «یلقون غیاً» _ به قرینه «یدخلون الجنة» (در آیه بعد) _ «یلقون جزاء غیهم» است؛ که وعده

ص: 179

عذاب به شمار می آید. وعده عذاب نیز نوعاً در برابر گناهان بزرگ است.

5- پیروی از خواسته های نفسانی حرام است .

واتبعوا الشهوت فسوف يلقون غيًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 69 - 9

9 - سحر ، کاری نامشروع و پرهیز از آن ضروری است .

کید سحر ولا يفلح الساحر حيث أتى

مکر بودن سحر و بسته بودن راه موفقیت بر ساحر - که در این آیه بیان گردیده است - بیانی کافی بر مشروعیت نداشتن و مجاز نبودن آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 12

12 - حرمت نهادن و گرامی داشتن مشرکان ، حرام است .

و من يهن الله فما له من مكرم

جمله «فما له من مكرم» می تواند انشا در قالب خبر باشد؛ یعنی، هیچ کس حق ندارد به کسی که مورد اهانت خدا قرار گرفته، حرمت نهد و او را گرامی بدارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 30 - 11

11 - استفاده از گوشت حیوانی که با نام غیر خدا ذبح شده باشد حرام است .

وَأُحِلَّتْ لَكُمْ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يَتْلَىٰ عَلَيْكُمْ

کلمه «ما» در «إلا ما يتلى عليكم» هر چند که عام است و شامل همه مواردی می شود که در آیات «محرمات أكل» بیان شده است؛ لکن به قرینه جمله «و يذكروا اسم الله.. .. على ما رزقهم من بهيمة الأنعام» در دو آیه پیشین، و نیز تقریب جمله «فاجتنبوا الرجس من الأوثان...» (ذیل آیه) بر جمله «أحلت لكم الأنعام إلا ما يتلى عليكم»، می توان گفت که مراد از «ما» خصوص موردی است که حیوانی با نام غیر خدا (بت ها)، ذبح شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 3 - 5، 8، 4

4 - حرمت ازدواج زنان زناکار ، جز با مردان زناکار و یا مردان مشرک

و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

5 - حرمت ازدواج زنان معروف به زنا ، جز با مردان معروف به زنا و یا مردان مشرک

و الزانیه لاینکحها إلاّ زان أو مشرک

8 - ازدواج مؤمنان با زناکاران ، حرام است .

و حرّم ذلک علی المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 180

13 - نسبت بی دلیل زنا به زنان پاکدامن ، حرام و از گناهان بزرگ است .

والذین یرمون المحصنات . . . و لا تقبلوا لهم شهـده أبداً و أولـئک هم الفـسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - سوگند بر ترک انفاق به خویشاوندان ، بینوایان و مهاجران ، به صرف لغزش گذشته آنان ، حرام و وفا نکردن به آن جایز است .

و لا یأتل أولوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أولی القربی و المسـکین و المـهـجری

حرمت در برداشت یاد شده از نهی «لایاتل» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - نظر دوختن به نامحرمان و چشم چرانی ، حرام است .

قل للمؤمنین یغضوا من أبصـرهم

4 - حرمت خیره شدن و چشم دوختن به عورت و شرمگاه دیگران

قل للمؤمنین یغضوا من أبصـرهم

5 - پوشاندن عورت و شرمگاه خویش از دید دیگران ، بر مردان واجب و کشف آن حرام است .

قل للمؤمنین . . . یحفظوا فروجهم

«فرج» و «فرجه» در اصل به معنای شکاف میان دوشیء است؛ ولی در اصطلاح متعارف به معنای عورت و شرمگاه می باشد (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - نظر دوختن به نامحرمان و چشم چرانی ، حرام است .

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ

4 - حرمت خیره شدن و چشم دوختن به عورت و شرمگاه دیگران

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ

5 - پوشاندن عورت و شرمگاه خویش از دید دیگران، بر زنان واجب و کشف آن، حرام است.

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ

10 - حرمت آشکار ساختن زینت ها و محل های آنها (بدن) بر زنان، جز آنچه که نخود به خود آشکار است (مانند انگشتر، سرمه، حنا و...).

لَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا

17 - آشکار کردن موی سر، گلو و سینه در انظار نامحرمان، بر زنان مؤمن حرام است.

وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ

27 - هر گونه حرکت و رفتاری که موجب آگاهی نامحرمان از زینت های زنان مؤمن شود، بر آنان حرام است.

وَلْيَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ

ص: 181

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 33 - 22, 23, 21

21 - واداشتن کنیزان عفیف ، بر فحشا و فساد جنسی ، حرام است .

ولا تکرهوا فتی - تکم علی البغاء إن أردن تحصنًا

22 - سود و درآمد به دست آمده از راه واداشتن کنیزان به فحشا و خودفروشی ، حرام است .

ولا تکرهوا فتی - تکم علی البغاء إن أردن تحصنًا لتبتغوا عرض الحیوه الدنیا

نهی از واداشتن کنیزان به فحشا برای به دست آوردن سود و متاع دنیوی، دلیل حرمت چنین سودی است.

23 - سود و درآمد به دست آمده از راه اشاعه فحشا و خودفروشی ، حرام است .

ولا تکرهوا فتی - تکم علی البغاء إن أردن تحصنًا لتبتغوا عرض الحیوه الدنیا

برداشت یاد شده از انتزاع از مورد آیه (کنیزان) به دست می آید؛ زیرا از ظاهر آیه شریفه چنین به دست می آید که مورد آن خصوصیتی ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 62 - 9

9 - ترک حضور در محضر رهبری جامعه اسلامی برای حل و فصل امور مهم اجتماعی ، به منظور پرداختن به امور زندگی شخصی ، بدون اذن خواستن ، حرام و ممنوع است .

و إذا كانوا معه علی أمر جامع لم یذهبوا حتی یستذنوه .. فإذا استذنوا لبعض شأن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 63 - 11

11 - سرپیچی از فرمان های پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، گناه و حرام است .

فلیحذر الذین یخالفون عن أمره أن تصیبهم فتنه أو یصیبهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 52 - 3

3_ اطاعت از کافران و تن دادن به خواسته های کفر آمیزشان ، حرام است .

فلا تطع الک_فرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 68 - 4

4_ کشتن به ناحق انسان ، حرام است .

و لا یقتلون النفس التي حرّم الله إلاّ بالحقّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 53 - 10

10 - مایوس شدن بندگان از رحمت خداوند _ هرچند گناهانشان بسیار باشد _ حرام است .

ص: 182

لا تقنطوا من رحمه الله إن الله يغفر الذنوب جميعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 19 - 2

2- حرمت هر نوع نگاه خائنانه و به دور از امانت و رضایت مندی

يعلم خائنه الأعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 66 - 5

5- عبادت غیر خدا، گناه و حرام است .

قل إني نهيت أن أعبد الذين تدعون من دون الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 17 - 13

13 - « قال الصادق (ع) : في قوله عز وجل : « وأما ثمود فهديناهم فاستحبوا العمى على الهدى » قال : وجوب الطاعات و تحريم المعاصي ... »

از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند عزوجل که فرموده «وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ» روایت شده که فرمود: [هدایت در این جا] بیان کردن وجوب طاعات و حرمت گناهان است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 40 - 3

3- انتقام جویی ، کینه توزی و تجاوز از حد در مسیر مجازات ستمگر ، ممنوع و نامشروع است .

و جزوا سيئه سيئه مثلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 41 - 5

5- قصاص قبل از جنایت ، امری ناروا و ممنوع است .

ولمن انتصر بعد ظلمه

قید «بعد ظلمه» می تواند اشاره به این داشته باشد که قبل از تحقق ظلم، هرگونه اقدام انتقام جویانه، مطرود است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 15

15- ممنوعیت کشتن نیروهای دشمن ، پس از به اسارت درآوردن آنان *

فشدوا الوثاق فإمّا منّا بعد و إمّا فداء

از مقابله «منّا» و «فداء» با «ضرب الرقاب»، استفاده می شود که پس از اسارت، مسأله قتل مطرح نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 183

2- حرمت کم فروشی ، مغبون ساختن دیگران و کم نهادن سهم طرف مقابل در مبادلات اقتصادی

و أقيموا الوزن بالقسط ولا تخسروا الميزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 2 - 7

7-ظهار کردن زن ، حرام و گناه است .

وإنهم ليقولون منكرًا من القول وزورًا وإن الله لعفو غفور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 8 - 4

4- اطاعت از کافران تکذیب گر و اجابت خواسته های آنان ، ممنوع و حرام است .

فلا تطع المكذبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 11 - 5

5- اطاعت و اجابت خواسته های سخن چینان ، ممنوع و حرام است .

و لا تطع كلّ . . . مشاء بنميم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 12 - 3,6,9

3- اطاعت و اجابت خواسته های کسانی که بخیل و مانع خیراند ، ممنوع و حرام است .

و لا تطع كلّ . . . متاع للخير

6- اطاعت و اجابت خواسته های متجاوزان ، ممنوع و حرام است .

و لا تطع كلّ . . . معتد

9- اطاعت و اجابت خواسته های گناه پیشگان ، ممنوع و حرام است .

و لاتطع کلّ ... اثم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 13 - 6

6- اطاعت و اجابت خواسته های افراد بی تبار و بی ریشه و اصل ، ممنوع و حرام است .

و لاتطع کلّ ... زنیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 19 - 7

7- حرمت اطاعت ، از فرمان ترک نماز

ینهی . عبداً إذا صلّى ... کلاً لاتطعه

ص: 184

2- آثار اجتناب از محرّمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 48 - 3

3 - ایمان به قرآن، پیروی از دستورات خدا و پرهیز از محرّمات، وسیله محافظت آدمی در برابر مخاطرات و عذاب های روز قیامت است

ءامنوا بما أنزلت . . . واتقوا يوماً

فرمان به گرفتن وقایه (وسیله محافظت) - پس از دعوت به ایمان (آمنوا بما أنزلت) و دیگر تکلیفهای یاد شده در آیه - می رساند که: وقایه آدمی در روز قیامت، همان ایمان به قرآن و . . . خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 75 - 4,5

4_ صبر و شکیبایی بندگان خالص خدا در ترک محرّمات الهی چون اسراف و یا تنگ گیری، شرک، زنا، آدم کشی و سخن باطل، عامل برخوردار شدن آنان از نعمت ها و درجات عالی بهشت

و الذین إذا أنفقوا لم یسرفوا . . . و لایزنون . . . و الذین لایشهدون الزور . . . أول_

5_ صبر و شکیبایی در انجام تکالیف و ترک محرّمات الهی، عامل بهره مندی از نعمت ها و درجات عالی بهشت

الذین یمشون علی الأرض هوناً . . . و الذین إذا أنفقوا لم یسرفوا . . . و الذین لایشهدو

3- آثار ارتکاب محرّمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 87 - 20

20_ ارتکاب محرّمات موجب محروم شدن از محبت الهی

لاتعتدوا إنّ الله لایحب المعتدین

برداشت فوق بر این اساس است که «لاتعتدوا» - چنانچه توضیح آن گذشت - نهی از ارتکاب محرّمات باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ کسانی که بر انجام محرمات الهی اصرار ورزند ، در معرض ذلیل گشتن و مطرود شدن از درگاه خدا هستند .

کونوا قرده خسئین

«خاسیء» به معنای مطرود و نیز به معنای حقیر و ذلیل است. «خاسئین» خبر دوم برای «کونوا» می باشد.

ص: 185

4- اجتناب از استماع محرّمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 72 - 10

10 _ «عن أبي عبد الله (ع) : وفرض على السمع أن يتنزه عن الإستماع إلى ما حرّم الله . . . فقال في ذلك : . . . وإذا مرّوا باللغو مرّوا كراماً . . .» ;

از امام صادق (ع) روایت شده که فرمود: .. [خداوند] بر گوش فرض نموده که از شنیدن آنچه حرام گردیده، پرهیز کند... پس در این باره فرموده است: «... و إذا مرّوا باللغو مرّوا كراماً...».

5- اجتناب از محرّمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 45 - 5

5 - صبر و نماز عوامل کارآمد برای موفق شدن در پرهیز از محرّمات الهی (کفر به قرآن ، دین فروشی ، کتمان حق و . . .)

و لا تكونوا أول كافر به . . . و استعينوا بالصبر و الصلوة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 87 - 15

15 _ لزوم پرهیز اهل ایمان از ارتکاب محرّمات الهی

يا ايها الذين ءامنوا . . . لا تعتدوا

می توان گفت مراد از «لا تعتدوا» به قرینه جمله قبل «لا تحرموا طيب ما احل الله»، ارتکاب محرّمات است، و چون ارتکاب محرّمات زیانبارتر از تحریم حلالها است از آن به تجاوز و تعدی تعبیر شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 96 - 9

9 _ لزوم رعایت تقوا و پرهیز از محرّمات

و اتقوا الله

با توجه به آیه مورد بحث و آیات گذشته که تبیین برخی از محرمات الهی است معلوم می شود مراد از اتقوا الله در اینجا پرهیز از محرمات است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 169 - 21

21_ پرهیزکنندگان از مال و منال نامشروع دنیا در سرای آخرت از نعمتهایی پایدار و سراسر خیر بهره مند خواهند شد .

و الدار الآخرة خیر للذین یتقون

متعلق «یتقون» رفتارها و باورهایی است که در آیه شریفه مورد مذمت قرار گرفته است، مانند کسب مال از طریق نامشروع، انتساب اموری نابحق به خداوند و

ص: 186

6- احکام محرّمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 1 - 3

3 - حرمت فاش کردن عیب های مردم ، در غیاب یا حضور آنان

ویل لكل همزه لمزه

وعدّه عذاب، نشانه حرمت است. «هُمَزَه» نزد برخی از اهل لغت به معنای کسی است که در غیاب دیگری از او خرده گیرد و «لمزه» به معنای کسی است که رویه روی دیگران، عیب آنان را فاش کند. (مجمع البیان)

7- ارتکاب محرّمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 3 - 42

42_ اضطراری که در طریق گناه به وجود آید ، مجوز ارتکاب محرّمات نخواهد بود .

فمن اضطر فی مخمسه غیر متجانف لاثم

مراد از «اثم» به دلیل نکره بودن آن، مطلق گناه است و «غیر متجانف لاثم» حال برای «من اضطر» است و اضطرار را مقید می کند. یعنی حکم جواز مخصوص مضطری است که به سوی گناه در حرکت نباشد.

8- استفاده از محرّمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 57 - 11

11 - قوم موسی با بهره گیری از خوراکی های حرام و غیر طیب ، از دستور خدا سرپیچی کردند .

كلوا من طيبت ما رزقنكم و ما ظلمونا و لكن كانوا انفسهم يظلمون

ستمکار خواندن قوم موسی می تواند در ارتباط با جمله «كلوا من طيبات ...» لحاظ شود. در این صورت مراد از ستمکاری آنان، استفاده از خوراکیهای حرام و غیر طیب است و نیز می تواند در ارتباط با نعمتهای متعددی که در این آیه و آیات قبل مطرح شده است، لحاظ شود. بر این اساس مراد از ستمگری آنان، ناسپاسی در برابر نعمتهای الهی است. برداشت فوق ناظر به وجه اول است.

14 - بهره گیری از محرّمات و چیزى های پلید و ناپاک ، پیروى کردن از شیطان است .

كلوا مما فى الأرض حللاً طیباً ولا تتبعوا خطوت الشیطن

16 - واداشتن مردم به استفاده از حرام ها و پلیدی ها و نیز بازداشتن آنان از نعمت های حلال ، نمودی از دشمنی شیطان با انسان است .

كلوا مما فى الأرض حلالاً طيباً ولا تتبعوا خطوات الشيطان إنه لكم عدو

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 3 -

1,2,3,4,11,37,38,40,41,43,50

1_ حرمت استفاده از مردار ، خون و گوشت خوک

حرمت عليكم الميتة و الدم و لحم الخنزير

2_ حرمت استفاده از حیوانی که به نام غیر خدا ذبح شود .

حرمت . . و ما أهل لغير الله به

3_ حرمت استفاده از حیوانی که در اثر خفگی ، زده شدن ، پرت شدن و شاخ خوردن بمیرد .

حرمت . . و المنخنقه و الموقوذه و المترديه و النطيحه

مراد از عناوین یاد شده این است که حیوان بر اثر آنها بمیرد، نه اینکه _ به مجرد پرت شدن از بلندی، استفاده از آن حرام باشد. دلیل این معنا جمله استثنائیه «الا ما ذکیتم» است.

4_ حرمت استفاده از حیوانی که طعمه و شکار درندگان شده و بمیرد .

حرمت . . و ما اكل السبع

11_ استفاده از مردار ، خون ، گوشت خوک ، حیوان خفه شده ، زده شده ، پرت شده ، شاخ خورده ، دریده شده و بدون تذکیه ، فسق و خروج از طاعت خداوند است .

حرمت عليكم . . ذلکم فسق

بنابر اینکه «ذلکم» اشاره باشد به جمیع عناوین یاد شده در آیه، نه خصوص آخرین عنوان.

37_ استفاده از حیوان قربانی شده بر آستان بت ها و گوشت های سهمبندی شده با تیر های قمار ، در حال اضطرار جایز است .

و ما ذبح على النصب و إن تستقسموا بالآلزم . . فإن الله غفور رحيم

38_ جواز استفاده از محرّمات ، در حال اضطرار

فمن اضطر .. فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

40_ استفاده از محرّمات در هنگام اضطرار، تنها به مقدار رفع ضرورت جایز است.

فمن اضطر فی مخمصة غیر متجانف لاثم فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

بنابر اینکه مراد از «اثم» بهره‌گیری از محرّمات یاد شده باشد و مصداق آن در هنگام اضطرار، که محرّمات حلال می‌شود، استفاده بیش از مقدار ضرورت خواهد بود.

41_ جواز استفاده از محرّمات در هنگام اضطرار، در صورتی است که انسان با اختیار خویش خود را مضطر ننموده باشد.

فمن اضطر فی مخمصة غیر متجانف لاثم فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

فعل مجهول «اضطر» بیانگر آن است که جواز استفاده از محرّمات در هنگام اضطرار، مخصوص آن اضطراری است که بدون اختیار عارض کسی شود، نه اینکه انسان خود را مضطر کند.

43_ عدم تمایل به گناه، شرط جواز استفاده از محرّمات در حال اضطرار*

فمن اضطر .. غیر متجانف لاثم

50_ حلیت محرّمات در حال اضطرار، پرتویی از رحمت خداوند بر بندگان

فمن اضطر .. فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 188

6- استفاده از چیزهای حرام، کفران نعمت های الهی است .

يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرْتَ بِأَنْعَمِ اللَّهِ .. فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمْ اللَّهُ حَلَالًا

برداشت فوق، بنابراین احتمال است که «کلو مِمَّا .. حلالاً طیباً» اشاره داشته باشد به اینکه کفران یاد شده در آیه قبل، استفاده از حرام بوده است.

9- استفاده از محرّمات در اضطرار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 173 -

2,6,7,8,10,11,12,13

2 - به هنگام اضطرار بهره برداری از مردار، خون، گوشت خوک و ذبیحه ای که نام غیر خدا بر او برده شده، حلال است .

فمن اضطر .. فلا إثم عليه

6 - ارتکاب محرّمات در حال اضطرار، گناه و معصیت محسوب نمی شود .

فمن اضطر .. فلا إثم عليه

7 - کسانی که در حال ستمکاری و تجاوزگری به ارتکاب محرّمات اضطرار پیدا کنند، حکم مضطر (جواز استفاده از محرّمات) را ندارند .

فمن اضطر غیر باغ و لاعاد فلا إثم عليه

«غیر باغ و لاعاد» (در صورتی که ستمکار و تجاوزگر نباشد) حال برای نایب فاعل «اضطر» است و لذا موضوع حکم مذکور یعنی، «فلا إثم عليه» را به مضطری مقید می کند که در طریق ستم و تجاوز مضطر نشده باشد.

8 - کسانی که در حال ستمگری و تجاوز از محرّمات استفاده کنند - هر چند استفاده آنان به خاطر اضطرار باشد - گنهکارند .

فمن اضطر غیر باغ و لاعاد فلا إثم عليه

10 - بقای ملاک حرمت در محرّمات، هر چند آدمی به بهره گیری از آنها اضطرار پیدا کند .

فمن اضطر .. فلا إثم عليه إن الله غفور رحيم

توصیف خداوند به وصف غفور (آمرزنده گناه) - پس از تجویز ارتکاب محرمات در حال اضطرار - گویای این است که: ملاک حرمت محرمات حتی در حال اضطرار باقی است. (المیزان)

11 - تجویز ارتکاب محرمات در حال اضطرار ، برخاسته از رحمت خداوند است .

فمن اضطر .. فلا إثم عليه إن الله غفور رحيم

12 - گنهگار نشمردن کسانی که در حال اضطرار از محرمات بهره می گیرند ، پرتوی از مغفرت الهی است .

فمن اضطر .. فلا إثم عليه إن الله غفور رحيم

13 - کسانی که به بهره گیری از محرمات اضطرار پیدا کرده اند ، نباید بیش از مقدار ضرورت استفاده کنند . *

فمن اضطر غیر باغ و لاعاد فلا إثم عليه

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که متعلق «غیر باغ و لاعاد» کلمه ای همانند «فی أكل الميتة و ..» باشد. بر این مبنا جمله «فمن اضطر ...» چنین معنا می شود: کسی که به بهره گیری از مردار و ... اضطرار پیدا کرد - به شرط اینکه در استفاده از آن تجاوز و ستم نکند - بر او گناهی نیست.

10- اعراض از محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 33 - 5

5- لزوم خودداری غیر متأهلان فاقد تسهیلات ازدواج، از دستیازی به اموال و امکانات حرام برای ازدواج خود

و لیستعفف الذین لایجدون نکاحًا حتّٰی یغنیهم الله من فضله

مقصود از نیافتن نکاح، می تواند اسباب و امکانات مالی برای ازدواج باشد و عفت گزینی نیز، مربوط به همین امکانات باشد؛ یعنی، از اسباب و امکانات حرام نباید تسهیلات ازدواج را فراهم ساخت.

11- پلیدی محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 90 - 9

9_ پلیدی و ناپاکی کردار، ملاک تحریم آنها در ادیان الهی

رجس من عمل الشیطن فاجتنبوه

12- تبیین محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 151 - 3,2,1

1_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) از جانب خدا فرمان یافت تا مردم را فراخواند و محرمات الهی را برای آنان بیان کند.

قل تعالوا أتل ما حرم ربکم علیکم

«تلاوت»، مصدر «أتل»، به معنای خواندن است. چون «أتل» در جواب فعل امر (تعالوا) قرار گرفته، به شرط مقدر مجزوم شده است. «علیکم» متعلق به «أتل» و نیز «حرم» است.

2_ بیان محرمات الهی برای مردم، وظیفه پیامبر (صلی الله علیه و آله)

أتل ما حرم ربکم علیکم

3_ دعوت مردم و بیان محرمات الهی برای آنان وظیفه رهبران دین

قل تعالوا أتل ما حرم ربكم عليكم

13- تحلیل محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 169 - 3

3 - حرام دانستن حلال ها و حلال پنداشتن حرام ها ، افترا بستن بر خداوند است .

ص: 190

يأيتها الناس .. إنما يأمركم أن تقولوا على الله ما لاتعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 3 - 50

50_ حليت محرمات در حال اضطرار ، پرتویی از رحمت خداوند بر بندگان

فمن اضطر .. فإن الله غفور رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 32 - 35

35_ بسیاری از بنی اسرائیل مرتکب خونریزی شده و حرام های خدا را حلال می شمردند .

ثم ان كثيراً منهم بعد ذلك في الارض لمسرفون

از امام باقر(ع) روایت شده: المسرفون هم الذين يستحلون المحارم و يسفكون الدماء.

تفسیر تبیان، ج 3، ص 504؛ نورالثقلین، ج 1، ص 620، ح 158.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

4 - مائده - 5 - 87 - 13

13_ تحریم حلال ها و تغییر احکام الهی تجاوز به حدود و قوانین خداوند است .

لاتحرموا .. و لاتعتدوا

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «و لاتعتدوا» تأکید و تفسیری برای جمله «لاتحرموا ..» _ باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 31 - 12

12_ از امام صادق (ع) درباره سخن خدا که فرمود: «اتخذوا أحبارهم و رهبانهم أرباباً من دون الله» روایت شده که فرمود: «و الله ما صلّوا لهم و لا صاموا و لكنهم أحلّوا لهم حراماً و حرّموا عليهم حلالاً فاتّبعوهم»

به خدا سوگند آنان برای احبار و راهبان نه نماز خواندند و نه روزه گرفتند؛ ولی آن علما و صومعه داران، برای مردم حرام را حلال و حلال را حرام کردند و آنان پیروی کردند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 37 - 8

8 - نتیجه جا به جا شدن ماه های حرام از سوی عرب های جاهلی، چیزی جز حلال شمردن حرام الهی نبود.

فیحلوا ما حرم الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 60 - 2

2 - تحریم حلال و تحلیل حرام، افترا و دروغ بستن به خداوند است.

فجعلتم منه حراماً و حللاً... و ما ظن الذين يفترون على الله الكذب

ص: 191

14- تشریح محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 33 - 9

9_ تحریم کردارهای زشت و دیگر محرمات، ناشی از ربوبیت خداوند است.

إنما حرم ربی الفوحش ... ما لا تعلمون

15- توقیفیت محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 33 - 10

10_ تعداد حرامهای الهی محدود و اثبات هر یک محتاج دلیل و برهان است.

إنما حرم ربی ... أن تقولوا علی الله ما لا تعلمون

16- حتمیت عذاب مرتکبان محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 48 - 10

10 - در قیامت برای متخلفان از دستورات الهی (بر پایی نماز و پرداخت زکات) و ارتکاب کنندگان محرمات (دین فروشی ، حق پوشی و ...) راه نجاتی نیست .

لا تشرتوا بآیتی ... و أقیموا الصلوه ... و اتقوا یوماً لا تجزی نفس عن نفس

17- حرمت تحلیل محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 87 - 2

2_ حرمت بدعت در دین و تغییر حلال و حرام های الهی

یا ایها الذین ءامنوا لاتحرموا طیبیت ما احل الله لکم ولا تعتدوا

بدان احتمال که تحریم حلال، به معنای حرام دانستن حلالهای الهی باشد.

ص: 192

18- خباث محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 115 - 16

16- اضطرار، از میان برنده ممنوعیت شرعی محرمات و نه قبیح و خباثت واقعی آنها *

إنما حرّم علیکم المیتة... فمن اضطرّ... فإن الله غفور رحیم

تذکر به غفران و رحمت الهی، می تواند نشان دهنده بقای نوعی از قبیح و خباثت در فعل حرام اضطراری باشد.

19- رفع آثار محرمات در اضطرار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 145 - 23

23_ رحمت و غفران خداوند برطرف کننده آثار و تبعات بد استفاده کردن از محرمات در حال اضطرار است. *

فمن اضطر غیر باغ و لاعاد فإن ربک غفور رحیم

«غفور» صیغه مبالغه به معنای بسیار پوشاننده است. غفران خداوند در مورد مضطر به خوردن محرمات، ممکن است پوشاندن گناه و تبعات آن باشد و محتمل است برخی آثار نامطلوب و وضعی استفاده از آنها باشد.

20- زمینه ترک محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 95 - 23

23_ توجه به عزت و انتقامگیری خداوند زمینه ترک محرمات

و الله عزیز ذو انتقام

21- عوامل اجتناب از محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 34 - 5

5_ توجه به محدود بودن زندگی و مجالهای آن، مایه پرهیز از محرّمات الهی است.

حرم ربی الفوحش . . . و لكل أمه أجل فإذا جاء أجلهم لا يستأخرون ساعة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 114 - 9

9- توجه به تأثیر کفران در نابودی نعمت ها ، باعث قناعت و بسنده کردن انسان به روزی های حلال و دلپذیر و استفاده بهینه از آنهاست .

فكفرت بأنعم الله . . . فكلوا ممّا رزقكم الله حلّاً طيباً و اشكروا

ص: 193

22- عوامل ارتکاب محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 64 - 11

11- تلاش ابلیس در کشاندن مال و نسل انسان به سوی حرام و استفاده از آن در جهت هدف های خویش

و شارکهم فی الأموال و الأولد

23- عوامل تحلیل محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 115 - 16

16- اضطرار ، از میان برنده ممنوعیت شرعی محرمات و نه قبیح و خباثت واقعی آنها *

إنما حرّم علیکم المیتة .. فمن اضطرّ... فإن الله غفور رحیم

تذکر به غفران و رحمت الهی، می تواند نشان دهنده بقای نوعی از قبیح و خباثت در فعل حرام اضطراری باشد.

24- فلسفه محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 118 - 9

9- جعل برخی از محرمات الهی ، ممکن است به خاطر مجازات باشد نه به دلیل وجود مفسده و ضرر در آنها .

و علی الذین هادوا حرّمنا ... و ما ظلمنهم ولکن كانوا انفسهم یظلمون

محرمات خاص یهود، کیفر عملکرد خود آنان بود و اگر آنان ظلم نمی کردند، هیچ مفسده ای در آن امور نبود که بر آنان حرام شود.

25- فواید محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 219 - 12

12_ امکان وجود نفع ، در محرّمات الهی

عن الخمر و الميسر . . . و منافع للناس

ص: 194

26- کسب با محرّمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 79 - 14

14 - حرمت درآمد ها و اموال به دست آمده در مقابل انجام کار های حرام

و ویل لهم مما یکسبون

27- گناه ارتکاب محرّمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 173 - 8

8 - کسانی که در حال ستمگری و تجاوز از محرّمات استفاده کنند - هر چند استفاده آنان به خاطر اضطرار باشد - گنهکارند .

فمن اضطر غیر باغ و لاعاد فلا اثم علیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 3 - 51

51_ برداشتن گناه ارتکاب محرّمات در حال اضطرار ، پرتویی از مغفرت خداوند

فمن اضطر ... فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

28- مبارزه با محرّمات مجعول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 32 - 8

8_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور مبارزه با بدعتها و تحریمهای ناشی از اوهام بشری

قل من حرم زینه الله التي أخرج لعباده

29- محدوده استفاده از محرّمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- لزوم اکتفا به مقدار ضرورت ، در بهره‌وری از حرام به هنگام اضطرار

إنما حرم علیکم المیتة .. فمن اضطرّ غیر باغ و لاعاد

یکی از معانی «بغی» کوشش تجاوزکارانه از حدّ اعتدال و اقتصاد است (مفردات راغب). مقید شدن «مضطر» به «لا عاد» (زیاده خواه نباشد) گویای این نکته است که: مضطر آن گاه به خوردن حرام مجاز است که در خوردن آن افراط و زیاده روی نکند و این؛ یعنی، اکتفا کردن به حداقل و ضرورت.

ص: 195

30- محدوده محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 33 - 11

11 _ زینتها و روزیهای پاکیزه بیرون از دایره محرمات الهی (کردار زشت و ..)

قل من حرم زینه الله .. قل إنما حرم ربی الفوحش

31- محدودیت محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 33 - 10

10 _ تعداد حرامهای الهی محدود و اثبات هر یک محتاج دلیل و برهان است.

إنما حرم ربی .. أن تقولوا علی الله ما لا تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 115 - 6

6- خوراکی های حرام، محدود و نیازمند دلیل خاص است .

إنما حرم علیکم المیتة و الدم و لحم الخنزیر و ما أهلّ لغير الله به

برداشت فوق، به این دلیل است که خداوند در ذکر حلالها به بیانی کلی اکتفا کرده است؛ ولی محرمات را یک به یک برشمرده و مشخص ساخته است.

32- محرمات احرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 196 - 35

35 _ تمامیت حج و عمره، به انجام آن توأم با پرهیز از محرمات احرام است .

واتمّوا الحجّ و العمره لله

امام صادق (ع): ... یعنی بتمامهما، اداؤهما و اتقاء ما یتقی المحرم فیهما

کافی، ج 4، ص 264، ح 1؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 193، ح 2.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 1 - 8,9,12,14

8 - حرمت صید و شکار در حال احرام

ص: 196

غیر محلی الصید و اتم حرم

«صید» مصدر و به معنای شکار کردن است کلمه «حُرْمٌ» (جمع حرام) می تواند از احرام گرفته شده باشد یعنی کسانی که برای انجام حج و یا عمره محرم می شوند و می تواند از «حَرَمٌ» گرفته شده باشد یعنی کسانی که داخل حرم می شوند. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

9_ خوردن گوشت و سایر بهره برداری ها از حیوانی که در حال احرام شکار شود، حرام است.

غیر محلی الصید

بنابر اینکه «صید» به معنای اسم مفعول باشد؛ یعنی حیوان شکار شده.

12_ حلیت بهره برداری از چهارپایان، مشروط به پرهیز از صید و حرام شمردن آن در حال احرام است.*

أحلت... غیر محلی الصید

بنابر اینکه «غیر محلی»، حال برای ضمیر در «لکم» باشد و با توجه به اینکه حال، عامل خود را مقید می کند؛ بنابراین، حلیت چهارپایان حلال گوشت، در فرض پرهیز از صید و حرام شمردن آن در حال احرام است.

14_ حلیت خوردن گوشت برخی از چهارپایان (شتر، گاو و گوسفند) و حرمت برخی دیگر و حرمت صید و شکار در حال احرام، از عهد ها و پیمان های الهی با مؤمنان

أوفوا بالعقود أحلت لكم بهيمة الانعم الا ما يتلى عليكم غیر محلی الصید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 2 - 4،24

4_ حرام ها و حلال های الهی (همانند حلیت چهارپایان و حرمت صید در حال احرام)، از شعایر الهی است.*

أحلت لكم بهيمة الانعم... لاتحلوا شعر الله

از مصادیق شعایر الهی، با توجه به آیه قبل، حلالها و حرامهای الهی است.

24_ حرمت صید و شکار در حال احرام و جواز آن پس از خروج از احرام

و إذا حللتهم فاصطادوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حرمت کشتن شکار در حال احرام

لا تقتلوا الصيد و انتم حرم

"حرم" جمع حرام، به کسانی گفته می شود که برای انجام حج و یا عمره محرم می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 96 - 15، 16

15 - پرنندگان صحرائی که در دریا تخم می گذارند ولی در خشکی تکثیر نسل می کنند، صید خشکی محسوب می شوند و شکارشان بر محرم، حرام است.

و حرم علیکم صید البر ما دمتم حرماً

از امام صادق(ع) در توضیح آیه فوق روایت شده: .. و ما كان من طير يكون في البر و يبيض في البحر و يفرخ في البر فهو من صيد البر ...

16 - شکار حیوان دوزیستی که جایگاه اصلی زندگیش آب باشد، بر محرم حرام و موجب کفاره است .

و حرم علیکم صید البر ما دتم حراماً

امام صادق(ع): کل شیء یكون اصله فی البحر و یكون فی البر و البحر فلا ینبغی للمحرم ان یقتله فان قتله فعلیه الجزاء كما قال اللّٰه عزوجل .

کافی، ج 4، ص 393، ح 2؛ نورالثقلین، ج 1، ص 679، ح 392.

33- محرّمات بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 65 - 1

1 - کار و فعالیت در روز شنبه برای بنی اسرائیل حرام بود .

و لقد علمتم الذین اعتدوا منکم فی السبت

«سبت» به معنای قطع عمل، سکون و استراحت است که از آن به تعطیلی تعبیر می کنیم. «اعتداء» (مصدر اعتدوا) به معنای تجاوز و تخلف می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 93 - 12، 11، 6، 4

4 - تحریم برخی از خوردنی ها بر بنی اسرائیل ، پس از نزول تورات

کل الطّعام کان حلالاً لبنی اسرائیل . . . من قبل ان تنزل التوریه

بنابراینکه استثنای در «الا ما حرّم . . .» استثنای منقطع باشد.

6 - بنی اسرائیل ، مدّعی حرمت برخی از خوردنی ها و انتساب آن به تورات

کل الطّعام کان حلالاً لبنی اسرائیل . . . قل فأتوا بالتوریه فاتلوها

11_ آنچه از خوردنی ها که یعقوب (ع) بر خویش حرام کرده بود، بر بنی اسرائیل نیز حرام بود.

كل الطعام كان حلالا لبني اسرائيل الا ما حرم اسرائيل على نفسه

بنابراینکه استثنای در «الا ما حرم ..» استثنای متصل باشد.

12_ تورات، ناسخ حرمت برخی از خوردنی ها بر بنی اسرائیل

كل الطعام كان حلالا لبني اسرائيل الا ما حرم اسرائيل على نفسه من قبل ان تنزل التوري

بنابراینکه «من قبل» متعلق به «حرّم» باشد؛ یعنی حرمتهای وضع شده برای بنی اسرائیل توسط یعقوب (ع)، تا قبل از نزول تورات بوده است.

14_ حلیت همه خوردنی ها بر بنی اسرائیل، جز گوشت شتر که اسرائیل (ع) (یعقوب) قبل از نزول تورات بر خود حرام کرده بود.

كل الطعام كان حلالا لبني اسرائيل الا ما حرم اسرائيل على نفسه

امام صادق (ع): .. ان اسرائیل كان اذا اكل من لحم الابل هیّج علیه وجع الخاصره فحرّم علی نفسه لحم الابل و ذلك قبل ان تنزل التوراه.

کافی، ج 5، ص 306، ح 9؛ بحار الانوار، ج 9، ص 191، ح 31.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 160 - 13

13_ گوشت شتر، گاو و گوسفند، طیبات حرام شده بر بنی اسرائیل از سوی خداوند بخاطر ظلم آنان

فبظلم من الذین هادوا حرّمنا علیهم طیبات أحلت لهم

امام صادق (ع) درباره «طیبت» در آیه فوق فرمود: ... یعنی لحوم الابل و البقر و الغنم ...

کافی، ج 5، ص 306، ح 9؛ نور الثقلین، ج 1، ص 572، ح 665.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 32 - 3

3_ حرمت کشتن نابحق بر بنی اسرائیل

کتبنا علی بنی اسرائیل انه من قتل نفساً بغير نفس .. فکانما قتل الناس جميعاً

34- محرمات بی گناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 173 - 6

6 - ارتکاب محرمات در حال اضطرار، گناه و معصیت محسوب نمی شود.

فمن اضطر .. فلا إثم علیه

35- محرمات تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 169 - 14

14_ حرمت انتساب اموری نابحق به خداوند، حکمی بیان شده در تورات

ألم يؤخذ عليهم ميثق الكتب أن لا يقولوا على الله إلا الحق

36- محرمات جاهليت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - اعراف - 7 - 32 - 7

7_ برخی از تحریمهای ساختگی دوران جاهلی همچنان در افکار مسلمانان صدر اسلام به جا مانده بود و در میان آنان رواج داشت.

ص: 199

قل من حرم زينه الله التي أخرج لعباده

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

11 - حج - 22 - 36 - 11

11 - حرمت استفاده از گوشت قربانی ، پندار عرب عصر جاهلیت

فإذا وجبت جنوبها فكلوا منها

37- محرمات جهنمیان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

6 - اعراف - 7 - 50 - 7

7_ تحریم روزی های بهشت بر اهل دوزخ ، دلیل خودداری بهشتیان از اهدای آب و دیگر مواهب درخواستی دوزخیان به ایشان

أن أفيضوا علينا .. قالوا إن الله حرهما على الكافرين

38- محرمات حرم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

20 - بلد - 90 - 2 - 2، 1

1 - شهر مکه ، دارای محرماتی ویژه و احکامی خاص است .

لا أقسم .. و أنت حلّ به_ذا البلد

جمله «و أنت حلّ ..» ، یکی از خصایص پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) را بیان کرده است و آن اباحه برخی از اموری است که بر دیگران مباح نبود. بنابراین شهر مکه برای غیر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، احکامی ویژه و محرماتی خاص دارد.

2 - تکلیف پیامبر (صلی الله علیه و آله) درباره محرمات شهر مکه ، با دیگر مردم یکسان نبود .

و أنت حلّ به_ذا البلد

«حِلٌّ» و «حَلَالٌ» ، به یک معنا است و به مردی که از احرام بیرون آمده و یا از حرم خارج شده باشد ، «حَلَالٌ» و «مُحِلٌّ» گفته می شود (مفردات راغب). بر این مبنا «حِلٌّ» بودن پیامبر (صلی الله علیه و آله) ؛ یعنی ، آنچه درباره مکه بر دیگران تحریم شده ، برای آن حضرت مباح است. در این معنا جمله «و أنت حلّ» ، مستأنفه خواهد بود. مشهور گفته اند: محرمات مکه برای حضرت رسول (صلی الله علیه و

آله، تنها در «لحظه ای از روز فتح مکه» مباح شد و در غیر آن زمان با دیگران یکسان بوده است.

39- محرمات در ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 33 - 7

7_ انجام اعمال زشت، رفتارهای نکوهیده، ستمگری و افترا بر خداوند، از محرمات الهی در تمامی ادیان گذشته است.

ص: 200

فعل ماضی «حرم» می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 106 - 28

28_ کتمان شهادت و تغییر آن ، حرام و امری ناروا در ادیان الهی

لانشری به ثمناً ولو كان ذا قربی و لانکتُم شهده اللّٰه اِذَا لَمِن الائمین

جمله «انا اذا...» سخنی است که شاهدان غیر مسلمان نیز باید آن را در پایان سوگند خویش بیان دارند و در حقیقت اعتراف کنند که در صورت کتمان شهادت گنهکار هستند و این نشان می دهد که پیروان دیگر ادیان الهی نیز شهادت های دروغین را حرام و ناروا می دانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 118 - 6

6- یکسانی محرمات اصلی خوردنی ها ، در همه شریعت های آسمانی

و علی الذین هادوا حرمنا .. و ما ظلمنهم ولکن كانوا انفسهم یظلمون

چنان که از ارتباط این آیه با آیه قبل استفاده می شود، آیه شریفه در مقام پاسخ به سؤالی مقدر است که چرا یهودیان به تکالیف فزون تر مکلف شده اند؛ ولی در مقام بیان نگفته است که هر شریعتی تکلیف خاص به خود را دارد؛ بلکه یکسانی تکالیف را پذیرفته و بر اساس آن، عملکرد ظالمانه خود یهود را دلیل حرام شدن برخی از حلالها شمرده است.

40- محرمات در بهشت آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 35 - 8

8 - خداوند تناول و خوردن از درختی مخصوص را بر آدم (ع) و حوا تحریم کرد .

و لاتقربا هذه الشجرة

به قرینه «و کلا» (بخورید) می توان گفت: مراد از «لاتقربا» (نزدیک نشوید) استفاده خوراکی از شجره منهی بوده است.

41- محرمات در جاهلیت

1_ ممنوعیت خوردن برخی از چهارپایان و محصولات زراعی به اعتقاد واهی مشرکان عصر جاهلیت

وقالوا هذه أنعم و حرث حجر لا يطعمها إلا من نشاء بزعمهم

«حجر» به معنای منع و ممنوعیت است و مراد از ممنوعیت «أنعام» و «حرث»، به قرینه «لا يطعمها»، ممنوعیت خوردن از آنهاست.

2_ اعتقاد بی اساس مشرکان به ممنوعیت خوردن از چهارپایان و کشتی (محصول زراعی) که برای خدا و بتها قرار می دادند.

و جعلوا هذه الأنعم .. وقالوا هذه الأنعم و حرث حجر لا يطعمها إلا من نشاء بزعمهم

«هذه» اشاره به سهامی است که مشرکان برای خدا و بتها قرار می دادند و در آیه 136 بیان گردیده است.

3_ مشرکان عصر جاهلی خوردن از حیوان و یا کشت وقف شده برای خدا و شریکان موهوم او را برای هر کس که می خواستند مجاز می شمردند.

وقالوا هذه الأنعم و حرث حجر لا يطعمها إلا من نشاء

4_ مشرکان عصر جاهلیت سوار شدن بر برخی از چهارپایان را حرام می دانستند.

و أنعم حرمت ظهورها

7_ وعده الهی به کیفر مشرکان به سبب افتراهای آنان به خدا (ممنوعیت خوردن برخی از چهارپایان و محصولات، سوار نشدن بر برخی از چهارپایان، نبردن نام خدا به هنگام ذبح)

سیجزیهم بما كانوا یفترون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 139 - 2، 1

1_ مشرکان عصر جاهلی خوردن جنین دامهای وقف شده برای خدا و یا بتها را در صورت زنده بر آمدن بر مردان مجاز و بر زنان حرام می شمردند.

وقالوا ما فی بطون هذه الأنعم خالصة لذكورنا و محرم علی أزوجنا

مراد از «ازواج» به قرینه تقابل آن با «ذکور» مطلق «زن» است نه خصوص همسران

2_ خوردن از دامهایی که به گمان مشرکان عصر جاهلی سهم خدا و یا سهم دیگر معبود بود، از نظر آنان غیر مجاز شمرده می شد.

وقالوا هذه الأنعم و حرث حجر لا يطعمها .. وقالوا ما فی بطون هذه الأنعم خالصة

«هذه الأنعم» اشاره به چهارپایان خاصی است که در آیات پیشین مورد بحث قرار گرفته بود. از این آیه نیز که در مورد جواز خوردن جنین آن حیوانات است، تحریم اصل آن از دیدگاه مشرکان استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 144 - 3

3_ مشرکان عصر جاهلی بدون دلیل به حرمت استفاده از برخی چهارپایان معتقد بودند.

قل الذکرین حرم أم الأثنین أما اشتملت علیه أرحام الأثنین

در آیه 136 و 137 به برخی از افتراءات مشرکان اشاره شده و آیه با «فذرهم و ما یفترون» پایان یافته و آیات بعد در مقام توبیخ و شمارش موارد افترا در اعتقادات مشرکان است که از آن جمله تحریم بی جاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 146 - 8

8_ آنچه را مشرکان عصر جاهلی حرام می شمردند، حتی در ادیان پیشین حرام نشده بود.

و علی الذین هادوا حرمننا

چون پس از یادآور شدن تحریمهای بی جای مشرکان عصر جاهلی به تاریخ تحریم برخی طیبات بر یهودیان اشاره شده است، می توان به این نکته پی برد که فلسفه یادآوری این جنبه تاریخی اثبات عدم مشابهت میان آن چیزی است که مشرکان بر خود تحریم کرده بودند و آنچه در ادیان الهی تحریم شده است.

ص: 202

42- محرّمات یعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 93 - 14، 11، 2

2_ یعقوب (ع)، برخی خوردنی ها را بر خود حرام کرده بود.

الأ ما حرّم اسرائیل علی نفسه من قبل ان تنزل التوریه

11_ آنچه از خوردنی ها که یعقوب (ع) بر خویش حرام کرده بود، بر بنی اسرائیل نیز حرام بود.

کل الطعام کان حلالاً لبني اسرائيل الا ما حرّم اسرائیل علی نفسه

بنابراینکه استثنای در «الا ما حرّم ..» استثنای متصل باشد.

14_ حلیت همه خوردنی ها بر بنی اسرائیل، جز گوشت شتر که اسرائیل (ع) (یعقوب) قبل از نزول تورات بر خود حرام کرده بود.

کل الطعام کان حلالاً لبني اسرائيل الا ما حرّم اسرائیل علی نفسه

امام صادق (ع): .. ان اسرائیل کان اذا اکل من لحم الابل هیّج علیه وجع الخاصره فحرّم علی نفسه لحم الابل وذلک قبل ان تنزل التوراه.

کافی، ج 5، ص 306، ح 9؛ بحار الانوار، ج 9، ص 191، ح 31.

43- محرّمات یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 85 - 13

13_ دریافت فدیة از اسیران همکیش برای آزادی آنان، از محرّمات آیین یهود

وإن یأتوکم أسرى فدیوهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 50 - 5

5_ وعده عیسی (ع) به بنی اسرائیل ، در برداشتن حرمت برخی از محرمات شریعت موسی (ع)

و لَاحِلٌ لَّكُمْ بَعْضُ الَّذِي حَرَّمَ عَلَيْكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 93 - 7

7_ پیشنهاد پیامبر (صلی الله علیه و آله) به یهودیان برای ارائه شاهی از تورات ، بر صدق ادعای خویش در تحریم برخی خوردنیها

قُلْ فَاتُوا بِالْتَّوْرَةِ فَاتْلُوْهَا اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِيْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 203

10 - حرمت ماهیگیری در روز شنبه بر یهود و نهی الهی از مخالفت با آن

و قلنا لهم لاتعدوا فی السبت

مقید شدن «لاتعدوا» به «فی السبت» حکایت از آن دارد که روز شنبه دارای حکمی خاص برای یهودیان بوده است که با توجه به دیگر آیات می توان گفت مراد از آن حکم، حرمت ماهیگیری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 1،2

1 - حرمت رباخواری بر یهود

و أخذهم الربوا وقد نهوا عنه

2 - یهود مردمی رباخوار علی رغم آگاهی به حرمت آن

و أخذهم الربوا وقد نهوا عنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 146 - 1،2،3،5،12

1 - خداوند خوردن گوشت حیوانات دارای ناخن (چنگال) را بر یهود حرام کرده بود.

و علی الذین هادوا حرمانا کل ذی ظفر

2 - خوردن گوشت حیوانات ناخن دار و پیه گاو و گوسفند برای یهود از آغاز حرام نبوده است.

و علی الذین هادوا حرمانا .. ذلک جزینهم بیغیهم

3 - خوردن دنبه و پیه گاو و گوسفند بر یهود، جز آنچه بر پشت و چسبیده بر روده و استخوان بوده، حرام بوده است.

و من البقر و الغنم حرمانا علیهم شحومهما إلا ما حملت

«شحم» به معنی چربی و پیه است و «ظهر» یعنی پشت و «حوایا»، جمع «حویه»، به معنی روده است.

5 - تحریم کامل برخی از حیوانات و تحریم بخشهایی از گاو و گوسفند بر یهود، سزای تجاوزگری آنان بود.

و علی الذین هادوا حرمنا... ذلک جزینهم ببغیهم

«بغی» به معنای تجاوز و تعدی است. (لسان العرب).

12 _ حلیت نخستین برخی از حیوانات و تحریم آن به واسطه تجاوزگری بر یهودیان، خبری راست و مطابق واقع از جانب خداوند است.

علی الذین هادوا... ذلک جزینهم ببغیهم و انا لصدقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 163 - 1

1 _ خداوند کار و فعالیت در روز شنبه را برای یهود تحریم کرده بود.

إذ یعدون فی السبت... و یوم لا یسبتون

«سبت» به معنای قطع عمل، سکون و استراحت است که از آن به تعطیلی تعبیر می شود. بنابراین «یوم السبت» یعنی روز تعطیلی و استراحت و «یوم لا یسبتون» یعنی روزی که تعطیل نمی کردند و روز کاری بود. «عدوان» (مصدر یعدون) به معنی تخلف و تجاوز است. تجاوز در روز تعطیل به معنای شکستن تعطیلی است. بنابراین مطلق کار در آن روز حرام بوده و ماهیگیری به عنوان یک مصداق تحقق یافته حرمت مطرح است.

ص: 204

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 164 - 7

7_ شکستن حرمت تعطیلی روز شنبه گناهی بزرگ در آیین یهود و در پی دارنده عذاب شدید

اللّٰه مهلكهم أو معذبهم عذاباً شديداً

شدت عذاب، حکایت از بزرگی گناه دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 165 - 6

6_ یهودیان متخلف از حکم روز شنبه (حرمت تلاش برای کسب مال و صید ماهی) مردمانی فاسق و ظالم در پیشگاه خداوند

و أخذنا الذين ظلموا بعذاب بئس بما كانوا يفسقون

44- محمد(صلی الله علیه و آله) و محرمات یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 118 - 5

5- پیامبر (صلی الله علیه و آله) از محرماتی که تنها برای ملت یهود وضع گردیده بود، از راه وحی آگاه شد.

و علی الذین هادوا حرّمنا ما قصصنا علیک من قبل

45- مراتب محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 79 - 3

3- ارائه و نشر افکار خود به عنوان کتاب آسمانی، دارای حرمتی شدیدتر نسبت به تحریر و نوشتن آن

ثم يقولون هذا من عند الله

جمله «فویل للذین...» بیانگر حرمت نوشتن بافته های خویش به عنوان کتاب آسمانی است و جمله «يقولون...» بیانگر حرمت نشر و

ارائه آنهاست. از آن جا که جمله دوم با حرف «ثم» آمده و «ثم» در این جا برای تراخی رتبه ای است نه زمانی، دلالت می کند که:

حرمت نشر و ارائه، از حرمت اصل کتابت شدیدتر است.

46- ملاک تحریم محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 90 - 9

9_ پلیدی و ناپاکی کردار ، ملاک تحریم آنها در ادیان الهی

ص: 205

رجس من عمل الشيطان فاجتنبوه

47- ملاک محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 32 - 9

9- زشتی و قباحت زنا و بیراهه بودن آن در ارضای طبیعی غریزه جنسی ، ملاک حرمت آن است .

و لا تقربوا الزنی إنه کان فاحشه و ساء سبیلاً

جمله «إنه کان فاحشه و ساء سبیلاً» به منزله تعلیل برای نهی است و می تواند مفید معنای یاد شده باشد.

48- ملاکهای محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 145 - 11

11 _ حرمت خوردن هر چیز آلوده کثیف و پلید

إلا أن یکون . . . فإنه رجس

با توجه به اینکه «رجس» به عنوان ملاک و تعلیل حرمت موارد مذکور در آیه آورده شده، قابل تعمیم به همه مواردی است که رجس بودن آن ثابت شود.

49- منشأ محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 145 - 2

2_ وحی، تنها منبع تعیین کننده حرمت و حلیت خوردنیهاست.

قل لا أجد فیما أوحی إلیّ محرماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 153 - 8

8_ الهی بودن محرمات و قوانین نه گانه (پرهیز از شرک و ...) و خالی بودن آنها از کجی و انحراف، ایجاب کننده پیروی از آن فرمانها و سلوک بر اساس آن

و أن هذا صرطی مستقیماً فاتبعوه

حرف «فاء» در «فاتبعوه» سببیه است ; یعنی بیانگر این است که حقایق مطرح شده در «أن هذا .. » (الهی بودن و ...)، علت لزوم پیروی است. گفتنی است که تقدیر «لام» علت بر «أن هـ... ذا ...»، همان گونه که نظر برخی از مفسران است، این معنا را تأیید می کند.

ص: 206

11- محرومیت

1- محرومیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 176 - 14، 15، 9

9_ اراده الهی مبنی بر محرومیت حتمی شتابگران در کفر از بهره های اخروی

یرید الله الا يجعل لهم حظا في الآخرة

14_ اراده الهی بر محروم سازی کفرپیشگان از بهره های دنیوی نیست . *

یرید الله الا يجعل لهم حظا في الآخرة

مفهوم کلمه «فی الآخرة»، گویای آن است که اراده الهی بر محروم ساختن کافران از مواهب آخرت است، نه بهره های دنیوی.

15_ مهلت دادن خداوند به شتابگران در کفر ، برای محروم ساختن آنان از بهره های اخروی است (سنت استدراج) .

یرید الله الا يجعل لهم حظا في الآخرة و لهم عذاب عظیم

جمله «یرید الله . . .» ، می تواند جواب این سؤال باشد که چرا با تلاش برخی از مردم در گسترش کفر، خداوند به آنان مهلت می دهد.

2- آثار محرومیت از آموزشهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 47 - 10

10_ زیان کاری و خسارت واقعی انسان ، در عدم آموزش گناهان و شامل نشدن رحمت خداوند بر اوست .

وإلا تغفر لی و ترحمنی أکن من الخسرین

3- آثار محرومیت از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 102 - 5

5_ خداوند ، مشرکان را به دلیل از دست دادن زمینه ایمان ، به عذاب استیصال تهدید فرمود .

قل فانتظروا إني معكم من المنتظرين

4- آثار محرومیت از حمایت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 11 - 4

4- ذلت و بدفرجامی کافران، معلول برخوردار نبودن از ولایت و حمایت خداوند

دَمَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ... ذَلِكَ... وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ

5- آثار محرومیت از درک آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 57 - 16

16- هدایت پذیری کسانی که بر دل هایشان پرده افکنده شده و بر گوش هایشان سنگینی نشسته (محرومان از درک و فهم آیات الهی)، ناممکن است.

وإن تدعهم إلى الهدى فلن يهتدوا إذا أبداً

«لن» برای نفی همیشگی است که در آیه مورد بحث، با کلمه «أبداً» نیز بر آن تأکید مجدد شده است؛ یعنی، چنین افرادی، هرگز و هیچ گاه، هدایت نخواهند شد و باید از آنان مأیوس بود.

6- آثار محرومیت از رحمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 68 - 12

12_ محرومیت منافقان و کافران از رحمت الهی، مایه رنج و عذاب همیشگی آنان

و لعنهم الله و لهم عذاب مقيم

برداشت فوق بر این اساس است که «عذاب مقيم» در نتیجه نفرین الهی به دوری آنان از رحمت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 47 - 10

10_ زیان کاری و خسارت واقعی انسان ، در عدم آموزش گناهان و شامل نشدن رحمت خداوند بر اوست .

وإلا تغفر لی و ترحمنی أکن من الخـسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 45 - 13

13- محرومیت از رحمت الهی ، زمینه ساز همراهی با شیطان و دنباله روی کردن از او است .

ص: 208

إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمَسَّكَ عَذَابُ مَنْ الرَّحْمَنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا

«فاء» در «فتكون» برای تفریح است و مراد از «عذاب» به قرینه «من الرحمن» می تواند قطع رحمت باشد که از آن به خذلان تعبیر می شود.

7- آثار محرومیت از عنایت‌های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 126 - 8

8 - نابینایی و بسته بودن راه درک انسان در قیامت ، تبلور محرومیت او از توجه و عنایت خداوند

لم حشرتنی أعمی . . . کذلک الیوم تنسی

8- آثار محرومیت از نعمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 63 - 3

3 - توییح کافران و تکذیب گران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت های الهی و محروم ساختن خویش از آن

و من دونهما جنتان . فبأی الآء ربکما تکذبان

9- آثار محرومیت از ولایت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 46 - 2

2 - جاودانگی ظالمان و گمراهان ، در دوزخ ، نتیجه محرومیت آنان از ولایت خدا و تکیه بر ولایت غیر او است .

إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُّقِيمٍ . و ما کان لهم من أولیاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 11 - 4

4- ذلت و بدفرجامی کافران ، معلول برخوردار نبودن از ولایت و حمایت خداوند

دمّر الله عليهم . . . ذلك ... وأنّ الكفرين لا مولى لهم

10- آثار محرومیت از هدایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 209

7_ محرومیت از هدایت الهی ، موجب شتاب در انحراف و گرایش به سوی باطل

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ. فترى الذين فى قلوبهم مرض يسرعون فيهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 157 - 4

4_ نازل نشدن قرآن موجب اعتراض گمراهان و مشرکان در قیامت به سبب نداشتن کتاب آسمانی و دور ماندن از هدایت‌های الهی

أو تقولوا لو أنزل علينا الكتب لکننا أهدي منهم

11- آثار محرومیت دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 11 - 7

7 - ارتداد برخی از مسلمانان سست ایمان صدر اسلام و بازگشت دوباره آنان به آیین شرک ، به خاطر گرفتار شدن به بعضی از ناکامی های دنیوی

و من الناس من یعبد الله على حرف . . . انقلب على وجهه

12- آرزوی محرومیت از تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 40 - 15

15 - آفریده شدن به صورت خاک و محرومیت از شعور و تکلیف از آغاز پیدایش ، آرزوی کافران در قیامت

و یقول الکافر یـلیتنی کنت تریباً

13- آرزوی محرومیت از شعور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 40 - 15

15 - آفریده شدن به صورت خاک و محرومیت از شعور و تکلیف از آغاز پیدایش، آرزوی کافران در قیامت

و يقول الکافر یـلـیتـنی کنت ترابًا

ص: 210

14- حتمیت محرومیت فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 33 - 3

3_ محرومیت فاسقان از گرایش به ایمان و پذیرش آن ، حکم قطعی و غیر قابل تخلف

کذلک حقت کلمت ربک علی الذین فسقوا أنهم لایؤمنون

15- دلایل محرومیت اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 1

1_ سرگذشت اقوام تکذیب کننده پیشین ، شاهد صدق این ادعاست که محکومان به عذاب استیصال ، توفیق ایمان آوردن را تا لحظه وقوع عذاب از دست خواهند داد .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لایؤمنون .. فلولا کانت قریه ءامنت فنفعها إیمنها

با توجه به ارتباط این آیه با آیه قبل، جمله «فلولا کانت قریه آمنت»، می تواند جواب برای شرط مقدر باشد و تقدیر آن چنین می شود: «إن کنت فی شک من هذا فلولا کانت ..»؛ یعنی، اگر در این مطلب (کسانی که از سوی خداوند محکوم به عذاب استیصال شوند تا لحظه وقوع عذاب، ایمان نخواهند آورد) تردید دارید، پس بگویید: چرا و به چه دلیل، اقوام تکذیب کننده پیشین تا لحظه وقوع عذاب ایمان نیاوردند؟

16- زمینه محرومیت از تزکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 7 - 8

8 - ثروتمندان ، در خطر محرومیت از تزکیه و تصفیه باطن *

أما من استغنی .. ألا یرکب

برداشت یاد شده براساس احتمالی است که در معنای «استغنی» داده شده که مراد غنی و ثروتمند بودن است.

17- زمینه محرومیت از حلال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 1 - 7

7 - جلب رضایت زنان ، نباید منجر به محرومیت همسران از مباحات و حلال های الهی شود .

لِمَ تَحْرَمَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ

ص: 211

18- زمینه محرومیت از درک حقایق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 66 - 2

2- مصروف داشتن همه تلاش های علمی و فکری در امور دنیایی در پی دارنده خطر محروم شدن از درک حقایق اخروی

بل ادرک علمهم فی الآخره

کافران بدان علت از فهم و درک امور اخروی ناتوان شدند که تمام توان علمی خود را خرج دنیایشان کردند.

19- زمینه محرومیت از رحمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 45 - 14

14- روی گردانی از پرستش خداوند ، زمینه ساز محرومیت از رحمت واسعه او است .

یـأبتِ إني أخاف أن يمسك عذاب من الرحمن

20- زمینه محرومیت از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 82 - 12

12- انسان ها خود ، در بهره بردن یا محرومیت از هدایت قرآن نقش اصلی را دارند .

من القرآن ما هو شفاء ورحمه للمؤمنين ولا يزيد الظالمين إلا خسارًا

وصف «مؤمنین» و «ظالمین» مشعر به علیت است؛ یعنی، روحیه حق پذیری مؤمن، زمینه بهره‌وری وی از شفا و روحیهء حق ناپذیری

ظالم، عامل محرومیت وی از قرآن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 73 - 11

11- موقعیت برتر اقتصادی و اجتماعی و بهره مندی های مادی ، زمینه ساز غفلت از حق و بهره نبردن از آیات قرآن

وإذا تتلى عليهم آيتنا .. أيّ الفريقين خير مقامًا وأحسن نديًا

21- زمینه محرومیت از هدایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 144 - 12

12_ ظلم زمینه و موجب محرومیت ظالمان از هدایت‌های خداوند است.

فمن أظلم .. إن الله لا يهدى القوم الظلمين

ص: 212

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 29 - 9

9- تبعیت جاهلانہ از هوای نفس ، درپی دارنده محرومیت از هدایت الهی و عامل غوطهور شدن در گمراهی است .

بل اتبع الذين ظلموا أهواءهم بغير علم فمن يهدى من أضلّ الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 10 - 15، 14

14- استکبار در برابر قرآن ، ظلم و مایه محرومیت از هدایت الهی

و استکبرتم إنّ الله لا يهدى القوم الظالمين

از منطبق شدن عنوان ظالم بر «مستکبر»، مطلب یاد شده استفاده می شود.

15- برخورداری از هدایت الهی و یا محروم ماندن از آن ، معلول تلاش و عملکرد خود انسان

کفرتم به .. و استکبرتم إنّ الله لا يهدى القوم الظالمين

گرچه در این آیه، فعل «لایهدی» به خداوند نسبت داده شده است؛ اما از آن جا که عدم هدایت، بر کفر و استکبار _ که عمل اختیاری انسان است _ مترتب شده، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 11 - 13

13- استکبار و خودبرتربینی ، مایه محرومیت از هدایت وحی و تکذیب آن

و استکبرتم .. و قال الذين كفروا ... لو كان خيراً ما سبقونا إليه و إذ لم يهتدوا

با توجه به آیات پیشین و نیز با توجه به صدر و ذیل آیه، استفاده می شود که بهره مند نشدن کافران از هدایت قرآن و تکذیب آن از سوی ایشان، ناشی از استکبار و خودبرتربینی آنان است.

22- زیان محرومیت از حمایت‌های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - از دست دادن پشتیبانی و حمایت خدا، خسران واقعی برای انسان است .

و من یضلل اللّٰه فما له من ولیّ من بعده .. . إنّ الخـسرین الذین خسروا أنفسهم و أه

23- شگفتی محرومیت از ادای زکات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینہ - 98 - 5 - 14

14 - سرپیچی کافران اهل کتاب و مشرکان، از پذیرش اسلام و محروم ساختن خویش از توحید، اعتدال، نماز و زکات، شگفت آور است .

لم یکن الذین کفروا .. . منفکّین ... و ما أمرُوا إِلَّا لیعبدوا اللّٰه ... حنفاء وی

ص: 213

چنانچه جمله «و ما أمروا...»، ناظر به اوامر اسلامی باشد، مفاد آیه _ با توجه به ارتباط آن با آغاز سوره _ این می شود که مگر اسلام، چه اوامری دارد که کافران، همچنان از مرام خود منفک نشده و به این دین روی نمی آورند؟! این دین که سراسر توحید و نماز و زکات است، چه فرمان نادرستی در آن است که آنان از پذیرش این دین، امتناع میورزند؟!

24- شگفتی محرومیت از اعتدال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 5 - 14

14 - سرپیچی کافران اهل کتاب و مشرکان، از پذیرش اسلام و محروم ساختن خویش از توحید، اعتدال، نماز و زکات، شگفت آور است .

لم یکن الذین کفروا... منفکین... و ما أمروا إلا ليعبدوا الله... حنفاء وی

چنانچه جمله «و ما أمروا...»، ناظر به اوامر اسلامی باشد، مفاد آیه _ با توجه به ارتباط آن با آغاز سوره _ این می شود که مگر اسلام، چه اوامری دارد که کافران، همچنان از مرام خود منفک نشده و به این دین روی نمی آورند؟! این دین که سراسر توحید و نماز و زکات است، چه فرمان نادرستی در آن است که آنان از پذیرش این دین، امتناع میورزند؟!

25- شگفتی محرومیت از توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 5 - 14

14 - سرپیچی کافران اهل کتاب و مشرکان، از پذیرش اسلام و محروم ساختن خویش از توحید، اعتدال، نماز و زکات، شگفت آور است .

لم یکن الذین کفروا... منفکین... و ما أمروا إلا ليعبدوا الله... حنفاء وی

چنانچه جمله «و ما أمروا...»، ناظر به اوامر اسلامی باشد، مفاد آیه _ با توجه به ارتباط آن با آغاز سوره _ این می شود که مگر اسلام، چه اوامری دارد که کافران، همچنان از مرام خود منفک نشده و به این دین روی نمی آورند؟! این دین که سراسر توحید و نماز و زکات است، چه فرمان نادرستی در آن است که آنان از پذیرش این دین، امتناع میورزند؟!

26- شگفتی محرومیت از نماز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 5 - 14

14 - سرپیچی کافران اهل کتاب و مشرکان، از پذیرش اسلام و محروم ساختن خویش از توحید، اعتدال، نماز و زکات، شگفت آور است.

لم یکن الذین کفروا .. منفکین ... و ما أمرُوا إِلَّا ليعبدوا الله ... حنفاء وی

چنانچه جمله «و ما أمرُوا ..»، ناظر به اوامر اسلامی باشد، مفاد آیه _ با توجه به ارتباط آن با آغاز سوره _ این می شود که مگر اسلام، چه اوامری دارد که کافران، همچنان از مرام خود منفک نشده و به این دین روی نمی آورند؟!؛ این دین که سراسر

ص: 214

توحید و نماز و زکات است، چه فرمان نادرستی در آن است که آنان از پذیرش این دین، امتناع میورزند؟!.

27- عوامل محرومیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 176 - 10

10 _ محرومیت و یا برخورداری از بهره های اخروی ، نتیجه عملکرد انسان

و لا یحزنک الذین یسارعون الیکفر . . . یرید الله الا یجعل لهم حظاً فی الاخره

گر چه خداوند محروم کردن کفرپیشگان را از بهره اخروی به خود نسبت داده است: یرید الله . . . ولی این محرومیت به دلیل «یسارعون ...»، نتیجه عملکرد خود آنان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 27 - 7,9

7 _ پیروی از آراء و اندیشه های هواپرستان ، مایه دوری از رحمت الهی

و الله یرید ان یتوب علیکم و یرید الذین یتبعون الشهوات ان تمیلوا میلاً عظیماً

از تقابل اراده الهی به رحمت با اراده هواپرستان به انحراف، استفاده می شود که پیروی از هواپرستان عامل دوری از رحمت خداوند است.

9 _ هواپرستی و شهوترانی ، مایه دوری از رحمت الهی

و الله یرید ان یتوب علیکم و یرید الذین یتبعون الشهوات ان تمیلوا میلاً عظیماً

28- عوامل محرومیت آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 121 - 10

10 - نافرمانی آدم و حوا ، مایه محرومیت آنان از وعده خداوند به تأمین پوشاک آنان در بهشت شد .

إنّ لک . . . لاتعری . . . فبدت لهما سوءتھما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - آدم (ع) و حوا، در پی تناول از درخت منع شده، صلاحیت سکونت در بهشت را از دست دادند.

فأكلا منها .. قال اهبطا منها

«إهبطا» ممکن است خطاب به آدم (ع) و حوا و یا خطاب به آدم (ع) و ابلیس باشد در صورت دوم، حوا به خاطر این که در عصیان و پی آمد آن تابع آدم بوده، مورد خطاب قرار نگرفته است. در هر دو صورت برداشت یاد شده، به دست می آید.

ص: 215

29- عوامل محرومیت از آب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 28 - 6

6 - تکذیب آیات الهی ، مایه گرفتاری به عذاب جهنم و محرومیت از لذت برودت و آشامیدن آب در آخرت

إِنَّ جَهَنَّمَ ... لا يذوقون ... و كذبوا بـِـأَيِّ تَنَّا كَذَابًا

30- عوامل محرومیت از آموزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 34 - 1,5,6

1- مرگ کافران مخالف راه خدا در حال کفر ، مایه محرومیت ابدی از عفو و رحمت الهی

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا و... فلن يغفر الله لهم

مرگ کافران مخالف راه خدا در حال کفر ، مایه محرومیت ابدی از عفو و رحمت الهی

5- اطاعت نداشتن از خدا و رسول او ، منتهی به عنادورزی با دین و محرومیت ابدی از غفران الهی *

إِـيَّـأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ و... إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا و... فلن يغفر الله له

از ارتباط «أَطِيعُوا اللَّهَ و...» با «إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا و...»، مطلب بالا استفاده می شود.

6- نقش اعمال خود انسان ، در محرومیت او از رحمت و غفران بی کران الهی

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وصدّوا... فلن يغفر الله لهم

«فا» در «فلن يغفر الله» می رساند که عدم غفران، نتیجه فعل خود کافران است (کفروا و صدّوا)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 6 - 7

7 - فسق و انحراف از حق ، موجب محرومیت از هدایت و غفران الهی

إِنَّ اللَّهَ لا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

31- عوامل محرومیت از آموزشهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 22 - 9

9- جرم پیشگی و تبه کاری ، موجب محرومیت از غفران و رحمت الهی

لابشری یومئذ للمجرمین و یقولون حجراً محجوراً

32- عوامل محرومیت از امداد خویشاوندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 216

12 - ظلم، موجب محرومیت از یاری دوست و نزدیکان دلسوز و شفاعت شفیعان در هنگام مرگ و روز قیامت

ما للظلمین من حمیم و لا شفیع یطاع

از یاد شدن کافران و مشرکان با عنوان ظالمان، برداشت بالا به دست می آید.

33- عوامل محرومیت از امداد دوست

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - ظلم، موجب محرومیت از یاری دوست و نزدیکان دلسوز و شفاعت شفیعان در هنگام مرگ و روز قیامت

ما للظلمین من حمیم و لا شفیع یطاع

از یاد شدن کافران و مشرکان با عنوان ظالمان، برداشت بالا به دست می آید.

34- عوامل محرومیت از امداد های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - حسابرسی و سنجش نهان کاری ها و نیت های انسان، مایه ناتوانی او از هرگونه دفاع و محرومیت او از کمترین یار و یاور در قیامت

یوم تبلی السرائر . فما له من قوه و لا ناصر

حرف «فاء» در «فما له من ..»، نبود قوت و ناصر را بر «تبلی السرائر» تفریع کرده و آن را نتیجه حسابرسی قرار داده است؛ یعنی، روز قیامت با متمایز شدن سریره های نیک و بد، راهی جز پذیرفتن جزای آن برای انسان باقی نمی ماند؛ زیرا نه او را یارای انکار است و نه کسی به حمایت از او برخوهد خاست.

35- عوامل محرومیت از امدادهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - لغزش مؤمنان مجاهد در جبهه های نبرد، موجب محروم شدن آنان از امداد های الهی نخواهد شد.

و یوم حنین . . . ثم ولیتم مدبرین. ثم أنزل الله سکینته . . . و أنزل جنوداً لم تروها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 37 - 9

9_ خداوند پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در صورت پیروی از آرای یهود و نصارا به محروم کردن از یاری و حفاظت خویش تهدید کرد .

لئن اتبعت أهواءهم . . . مالک من الله من ولیّ ولاواق

ص: 217

«ولیی» به معنای یاور و «واق» اسم فاعل از «وقایه» به معنای نگهدارنده است. «من الله» می تواند متعلق به محذوف و حال برای «ولیی» و «واق» باشد. بر این مبنا جمله «مالک...» چنین معنا می شود: برای تو از جانب خداوند هیچ یاور و نگه دارنده ای نخواهد بود؛ یعنی، امدادهای خداوند به تو نخواهد رسید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 10 - 6

6 - بخلورزی و احساس بی نیازی از پاداش های الهی و تکذیب آن ، مایه محرومیت از امداد های خداوند در دنیا و گرفتاری به فرجامی سخت در آخرت است .

وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى . وَكَذَّبَ بِالْحَسَنَى . فسنیِّسره للعسری

مراد از «عسری» _ به قرینه آیه بعد _ زمان سقوط و هلاکت است و بر دنیا و آخرت تطبیق می کند. آیه «وإن لنا للآخرة والأولى» نیز مؤید تعمیم به آن دو است.

36- عوامل محرومیت از امکانات مادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 59 - 6

6- رفتار و عقاید پیشینیان و نیاکان ، در محرومیت و یا برخورداری از امکانات معنوی و مادی آیندگان و اسلاف ، نقش اساسی دارد .

و ما منعنا أن نرسل بالآیة إلا أن کذب بها الأولون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 45 - 10

10 - تکذیب پیامبران الهی از سوی ملت ها ، موجب محرومیت آنان از مال و امکانات و نعمت های خداوند نمی شود .

و ما بلغوا معشار ما آتینهم فکذبوا رسلی فکیف کان نکیر

37- عوامل محرومیت از امکانات معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 59 - 6

6- رفتار و عقاید پیشینیان و نیاکان ، در محرومیت و یا برخورداری از امکانات معنوی و مادی آیندگان و اسلاف ، نقش اساسی دارد .

و ما منعنا أن نرسل بالأيـت إلا أن كذّب بها الأولون

ص: 218

38- عوامل محرومیت از بصیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 36 - 9 - 3

3 - لجاجت ، حق ناپذیری و دوری از ایمان ، موجب محرومیت از شناخت درست حقایق الهی و از دست دادن بصیرت و بینایی

فهم لایؤمنون ... فأغشینهم فهم لایبصرون

39- عوامل محرومیت از بهشت آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 123 - 1

1 - آدم (ع) و حوا ، در پی تناول از درخت منع شده ، صلاحیت سکونت در بهشت را از دست دادند .

فأکلا منها .. قال اهبطا منها

«إهبطا» ممکن است خطاب به آدم (ع) و حوا و یا خطاب به آدم(ع) و ابلیس باشد در صورت دوم، حوا به خاطر این که در عصیان و پی آمد آن تابع آدم بوده، مورد خطاب قرار نگرفته است. در هر دو صورت برداشت یاد شده، به دست می آید.

40- عوامل محرومیت از پاداش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 70 - 13، 16

13 - آدمی با اعمال، خویش خود را محروم از خیر و ثواب می سازد و به ورطه هلاکت و تباهی می اندازد.

أن تبسل نفس بما کسبت

«بسل» به معنی منع و حبس است و نتیجه آن هلاکت و تباهی است. در لسان العرب آمده است: «أبسلت فلانا إذا أسلمته للهلكه».

16 - بازیچه قرار دادن دین موجب تباهی و محرومیت از خیر و ثواب می شود.

وذر الذین اتخذوا دینهم لعبا و لهوا .. و ذکر به أن تبسل نفس

در آیه قبل سخن از بازیگری با دین بود و جمله «ذکر به ..» در مقام هشدار و بیان نتیجه کار آنان است.

41- عوامل محرومیت از ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 27 - 3

3 - بخل و محروم کردن بینوایان از اموال خویش ، از عوامل زوال نعمت و محرومیت صاحبان ثروت و مکنت

أن لا یدخلنَّها الیوم علیکم مسکین . . . بل نحن محرومون

ص: 219

42- عوامل محرومیت از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 46 - 5

5- بی ایمانی و سست باوری ، مایه محرومیت از توفیق الهی برای شرکت در جهاد

و لكن کره الله انبعاثهم فثبطهم وقيل اعدوا مع القعدين

43- عوامل محرومیت از حمایت دوستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 35 - 2

2- ایمان نیاوردن و ترغیب نکردن دیگران به تغذیه گرسنگان و بینوایان ، سبب محرومیت از حمایت نزدیکان و دوستان صمیمی در قیامت

إنه كان لا يؤمن .. فليس له اليوم هـ هنا حميم

44- عوامل محرومیت از خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 70 - 18، 16، 13

13 _ آدمی با اعمال، خویش خود را محروم از خیر و ثواب می سازد و به ورطه هلاکت و تباهی می اندازد.

أن تبسل نفس بما كسبت

«بسل» به معنی منع و حبس است و نتیجه آن هلاکت و تباهی است. در لسان العرب آمده است: «أبسلت فلانا إذا أسلمته للهلكه».

16 _ بازیچه قرار دادن دین موجب تباهی و محرومیت از خیر و ثواب می شود.

وذر الذين اتخذوا دينهم لعبا ولهوا .. و ذكر به أن تبسل نفس

در آیه قبل سخن از بازیگری با دین بود و جمله «ذكر به ..» در مقام هشدار و بیان نتیجه کار آنان است.

18 _ کسانی که با اعمال ناروای خود، خویشان را تباه و محروم از خیر نموده اند، هیچ دوست و یاور و شفيعی در بین مخلوقات نخواهند داشت.

أَنْ تَبْسَلَ نَفْسَ بِنَمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ

45- عوامل درک حقایق محرومیت از

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 108 - 2

ص: 220

2- عملکرد خود آدمیان (کفر و دنیاگرایی) ، عامل محرومیت آنان از درک حقایق معنوی است .

من کفر بالله . . . بأنهم استحبوا الحیوه الدنیا . . . أولئك الذین طبع الله علی قل

الذین طبع الله . . .» در مقام بیان مجازات کسانی است که با اختیار خود به کفر گرویدند و دنیا را بر آخرت ترجیح دادند که در آیه قبل از آن سخن به میان آمده است. بنابراین همین گزینش و انتخاب _ که عملی است اختیاری _ موجب مجازات «طبع قلب» می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 46 - 8

8- کوردلی ، موجب محرومیت از فهم حقایق و پندپذیری

أفلم یسیروا . . . فإنها لاتعمی الأبصار ولکن تعمی القلوب التی فی الصدور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 35 - 11

11 - تکبر و تجاوزگری ، موجب محرومیت از درک صحیح حقایق الهی و مانع از پذیرش آن می شود .

کذلک یضللّ الله . . . کذلک یطبع الله علی کلّ قلب متکبر جبار

46- عوامل محرومیت از درک دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 3 - 8

8 - مردمی که دل هایشان مهر شده ، از درک حقایق و معارف دینی و الهی محروم اند .

فطبع علی قلوبهم فهم لایفقهون

47- عوامل محرومیت از دعای مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 84 - 13

13 _ نفاق و کفر و مرگ در حال فسق ، مایه محرومیت از فیض نماز و دعای اهل ایمان

و لاتصل . . . إنهم كفروا بالله ورسوله و ماتوا و هم فسقون

48- عوامل محرومیت از رحمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 60 - 3,4

3_ انکار ربوبیت خدا و نافرمانی از دستورات پیامبران ، موجب لعنت خدا و دوری از رحمت اوست .

ص: 221

و أتبعوا في هـ ذه الدنيا لعنه و يوم القىـ مه ألا إن عادًا كفروا ربهم

4_ پیروی از طاغوت ها و سرکشان ، موجب دوری از رحمت خدا در دنیا و آخرت است .

و اتبعوا أمر كل جبار عنيد. و أتبعوا في هـ ذه الدنيا لعنه و يوم القىـ مه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 95 - 3

3_ شرکوری ، ستمگری ، کم فروشی و بی عدالتی در مبادلات ، عامل های دوری از رحمت خدا و زمینه ساز هلاکت است .

و إلى مدین أخاهم شعبيًا . . . ألا بُعدًا لمدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 8 - 8

8- رحمت الهی ، امری اصیل و مستمر ، و محرومیت از آن نتیجه عملکرد خود انسان است .

عسی ربکم أن یرحمکم و إن عدتم عدنا

در این آیه خداوند همه انسانها حتی گنهکاران را به رحمت خود امیدوار ساخته است: «اگر شما به گناه و فساد باز گردید، کیفر و عذاب ما هم مجدداً به سراغ شما خواهد آمد». از این سخن، نتیجه گرفته می شود که گرفتار شدن به عذاب خداوند و محرومیت از رحمت او، حاصل عملکرد خود انسان است و رحمت خداوند همواره، اصیل و مستمر می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 41 - 7

7 - ظلم و بیدادگری ، مایه دور شدن از رحمت خدا و گرفتار شدن به خشم و غضب او

فبعداً للقوم الظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 110 - 5

5 - به تمسخر گرفتن مؤمنان و مضحکه قرار دادن آنان ، مایه محرومیت از لطف و رحمت الهی

فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سَخِرِيًّا .. وَ كُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 23 - 2

2- قذف زنان پاکدامن ، نجیب و مؤمن (نسبت دادن زنا به آنان) ، در پی دارنده خشم الهی و محرومیت از رحمت او

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعْنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

«لعن» (مصدر «لعنوا»)، به معنای طرد کردن و دور ساختن فرد از خیر و نیکی است (لسان العرب). و هم چنین طرد برخاسته از خشم و غضب می باشد (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 22 - 9

9- جرم پیشگی و تبه کاری ، موجب محرومیت از غفران و رحمت الهی

ص: 222

لابشری یومئذ للمجرمین و یقولون حجراً محجوراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 57 - 3

3 - آزار دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در پی دارنده محرومیت از رحمت خداوند است .

إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

«لعن» در لغت، به معنای «طرد و دور کردن از روی غضب و ناراحتی» است. لعن خدا در دنیا، به معنای بریده شدن از قبول رحمت الهی است (مفردات راغب).

49- عوامل محرومیت از رحمت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 42 - 2

2 - کفر و عصیان ، در پی دارنده لعنت خدا و عامل دور شدن انسان از رحمت الهی

وَاتَّبَعْنَاهُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 52 - 9

9 - ستم پیشگی ، موجب پذیرفته نشدن عذر آدمی از گناه ، محرومیت از رحمت خدا و جای گرفتن در سرای بد

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعذرتهم و لهم اللعنه و لهم سوء الدار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 9 - 4

4 - شرک ، گناهی بس بزرگ و موجب محرومیت از رحمت الهی در قیامت

وَلَا يَدْخُلُ مِنَ الْإِبْرَاهِيمَ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ.. أم اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ

از آیه قبل استفاده می شود که ظالمان از رحمت الهی به دوراند (یدخل من یشاء فی رحمته و الظالمون ما لهم..) و از آن جا که شرک

مصدق بارز ظلم به شمار می آید، می توان مطلب بالا را برداشت کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 31 - 8

8 - جرم پیشگی و استمرار ارتکاب گناه ، عامل محرومیت از رحمت الهی در قیامت

و کنتم قومًا مجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 34 - 6، 1

1- مرگ کافران مخالف راه خدا در حال کفر ، مایه محرومیت ابدی از عفو و رحمت الهی

ص: 223

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا .. فلن يغفر الله لهم

مرگ کافران مخالف راه خدا در حال کفر، مایه محرومیت ابدی از عفو و رحمت الهی

6- نقش اعمال خود انسان، در محرومیت او از رحمت و غفران بی کران الهی

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدَّوْا .. فلن يغفر الله لهم

«فا» در «فلن يغفر الله» می رساند که عدم غفران، نتیجه فعل خود کافران است (کفروا و صدّوا)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 10 - 13

13 - تفرقه و اختلاف در جامعه اسلامی به بی تفاوتی در قبال آن، مایه محرومیت از رحمت الهی

فأصلحوا بين أخويكم واتقوا الله لعلكم ترحمون

فرمان «اتقوا الله» هم نظر به کسانی دارد که با یکدیگر اختلاف دارند و هم کسانی که موظف به رفع اختلاف اند. از این نکته، استفاده می شود که اگر مسلمانان به وظیفه خود عمل نکنند و به اختلاف ها پایان ندهند، نباید دل به رحمت الهی ببندند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 31 - 7

7 - ظلم، موجب محرومیت از رحمت خداوند و گرفتار آمدن به عذاب دردناک الهی است.

يدخل من يشاء في رحمته و الظالمين أعد لهم عذاباً أليماً

50- عوامل محرومیت از رستگاری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 3 - 4

4 - آمیختن زندگی به لغو و بیهودگی، نشانه ضعف ایمان و مایه محرومیت از رستگاری است.

قد أفلح المؤمنون .. و الذين هم عن اللغو معرضون

51- عوامل محرومیت از رستگاری اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 4 - 4

4 - امتناع از پرداخت زکات ، نشانه ضعف ایمان و مایه حرمان از رستگاری اخروی است .

قد أفلح المؤمنون . . . و الذین هم للزکوه فـعلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 8 - 4

4 - خیانت کاری و پیمان شکنی ، نشانه ضعف ایمان و مایه محرومیت از سعادت اخروی

قد أفلح المؤمنون . . . و الذین هم لأمـنـتـهم وعهدهم رعون

ص: 224

52- عوامل محرومیت از زندگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 24 - 9

9- محرومیت از توشه های اخروی ، مایه ناکامی از زندگی حقیقی ؛ حتی در آخرت

لحياتی

لام در «لحياتی» برای تحلیل است و «حياه» ممکن است مصدر و به معنای «زنده شدن» باشد. بنابراین مفاد آیه شریفه این می شود که: ای کاش! برای زنده شدن خود، از پیش توشه ای تهیه دیده بودم. این گفته نشان می دهد که در آخرت، خطاکاران آرزوی زنده شدن داشته و خود را از حیات واقعی محروم می بینند.

53- عوامل محرومیت از سرمای اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 28 - 6

6- تکذیب آیات الهی ، مایه گرفتاری به عذاب جهنم و محرومیت از لذت برودت و آشامیدن آب در آخرت

إِنَّ جَهَنَّمَ ... لا يذوقون ... و كذبوا بـِـأَيِّـئِـنا كَذَابًا

54- عوامل محرومیت از سعادت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 95 - 6, 3, 5

3_ اقوام پیامبران گذشته ، با تکذیب آیات و نشانه های الهی ، سرمایه سعادت خویش را از کف دادند .

و لا تكونن من الذين كذبوا بآيت الله فتكونن من الخسرين

5_ تکذیب آیات الهی ، در پی دارنده خسران و بر باد رفتن سرمایه سعادت انسان است .

و لا تكونن من الذين كذبوا بآيت الله فتكونن من الخسرين

6_ تکذیب قرآن ، مایه خسران و از دست دادن سرمایه سعادت است .

و لا تكونن من الذين كذبوا بآيت الله فتكونن من الخسرين

55- عوامل محرومیت از سعادت اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 5 - 4

4 - دست یازیدن به آلودگی های جنسی ، برخاسته از ضعف ایمان و مایه محروم شدن از سعادت اخروی است .

ص: 225

قد أفلح المؤمنون . . . و الذين هم لفروجهم حـفظون

56- عوامل محرومیت از شفاعت قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 44 - 12

12 - محرومیت انسان از هدایت و شفای قرآن ، معلول شرایط و قابلیت های روحی خود او است .

و الذين لا يؤمنون في آذانهم وقر

بنابراین که جمله «فی آذانهم وقر» به منزله علت برای عدم ایمان کافران باشد، از آیه استفاده می شود که ایمان نیاوردن کافران و بی بهره ماندن آنان از قرآن، ناشی از وضعیت فکری و روحی خود آنان است.

57- عوامل محرومیت از شفاعت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 70 - 21، 20

20 _ گرفتاری به عذاب و محرومیت از شفاعت، نتیجه بازیچه قرار دادن دین است.

الذين اتخذوا دينهم لعبا ولهوا . . . أولئك الذين أسلوا بما كسبوا

21 _ عذاب قیامت و محرومیت از شفاعت، بازتاب اعمال انسان است.

ليس لها من دون الله . . . أولئك الذين أسلوا بما كسبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 100 - 1

1 - شرک به خدا ، مایه محرومیت از شفاعت شفیعان در قیامت

إذ نسؤیکم ربّ العـلمین . . . فما لنا من شفیعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 18 - 12

12 - ظلم ، موجب محرومیت از یاری دوست و نزدیکان دلسوز و شفاعت شفیعان در هنگام مرگ و روز قیامت

ما للظالمین من حمیم ولا شفیع یطاع

از یاد شدن کافران و مشرکان با عنوان ظالمان، برداشت بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 48 - 1

1 - ترک فریضه نماز ، اطعام مساکین ، گذراندن عمر به بطالت و تکذیب روز جزا ، از عوامل محرومیت انسان از شفاعت در قیامت

قالوا لم نک من المصلین . . . و کنا نکذب بیوم الدین . . . فما تنفعهم شفاعه الشفع

ص: 226

58- عوامل محرومیت از شفاعت اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 39 - 7

7- کفر ، مایه محرومیت انسان از شفاعت شفیعان در قیامت است .

لویعلم الذین کفروا .. و لا هم ینصرون

59- عوامل محرومیت از عنایت‌های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 126 - 7

7 - غفلت از آیات و هدایت های خداوند و به فراموشی سپردن آنها ، از عوامل محرومیت انسان از توجه و عنایت او ، در قیامت

أتتک ءای_تنا فنیستها و کذلک الیوم تنسی

مراد از نسیان در «نسیتها» به قرینه «من أعرض عن ذکری» (در آیات پیشین) بی توجهی و روی گردانی از آیات الهی است. و تقابل آن با «تنسی»، گویای این نکته است که نسیان در آن کلمه نیز، به معنای اعراض و ترک می باشد.

60- عوامل محرومیت از فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 26

26 - رواج دادن فساد در جامعه ، موجب محرومیت از لطف و محبت خداوند است .

و لاتبع الفساد فی الأرض إنّ الله لایحبّ المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 7

7 - کفر ، موجب محرومیت از تفضل الهی ، در آخرت است .

لیجزی الذین .. من فضله إته لایحبّ الک_فرین

8 - کفر ، مانع بهره مندی از نتایج دعا و موجب محرومیت از تفضل الهی است .

الذین ءامنوا .. و یزیدهم من فضله و الـکـفرون لهم عذاب شدید

به قرینه مقابله بین دو فراز آیه، می توان استفاده کرد که کافران از تفضل خداوند بی بهره اند.

61- عوامل محرومیت از فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 8 - 3

3- لجاجت و حق ناپذیری، موجب محرومیت از فهم صحیح حقایق الهی

فهم لایؤمنون . إنا جعلنا فی أعنـقهم أغلـلاً... فهم مقمchon

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 9 - 3

3- لجاجت، حق ناپذیری و دوری از ایمان، موجب محرومیت از شناخت درست حقایق الهی و از دست دادن بصیرت و بینایی

فهم لایؤمنون... فأغشینهم فهم لایبصرون

62- عوامل محرومیت از فهم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 45 - 8

8- افتادن حجاب نامرئی بر دیدگان کافران و محروم شدن آنان از شنیدن و درک وحی، معلول تصمیم آنها مبنی بر عدم ایمان به آخرت است.

بین الذین لایؤمنون بالأخره حجاباً مستوراً

تعبیر «الذین لایؤمنون بالأخره» - به صورت جمله وصفیه - و فعل مضارع به جای «الکافرین» می تواند به این معنا باشد که جعل حجاب از سوی خدا، به خاطر این خصلت و گزینش از سوی کافران بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 46 - 3

3- محرومیت از درک صحیح حقایق قرآن، پیامد حق ناپذیری و کفرپیشگی کافران

الذین لایؤمنون بالأخره... و جعلنا علی قلوبهم أکنه أن یفقهوه و فی ءاذانهم وقراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12- محروم شدن از درك پیام های قرآن ، كیفربى اعتنایی به آیات خدا و فرورفتن در غفلت از گناهان است .

ذکر بایـت ربّه فأعرض عنها . . . إنا جعلنا علی قلوبهم أكنه أن یفقهوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 4 - 8

ص: 228

8 - اعراض از قرآن ، عامل محرومیت از فهم آیات و معارف آن

فأعرض أكثرهم فهم لا يسمعون

برداشت بالا- بر این اساس است که «لایسمعون» به معنای «لایفهمون» باشد؛ چنانکه «مفردات» در مفهوم «سمع» این معنا را آورده است.

63- عوامل محرومیت از فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 115 - 9

9_ نقش عمل خود انسان ، در محرومیت از فیض و هدایت الهی

ما كان الله ليضل قوماً .. حتى يبين لهم ما يتقون

از اینکه خداوند هیچ کس را قبل از بیان حکم، در گمراهی رها نمی سازد، استفاده می شود که اگر حکمی بیان شد و انسان، علی رغم معرفت و شناخت، از گناه پرهیز نکرد، خداوند وی را در گمراهی رها خواهد کرد.

64- عوامل محرومیت از لطف خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 67 - 14،15

14_ غفلت از خدا و فرمان های او ، عامل سلب شدن عنایت خدا نسبت به انسان و نیازهایش

نسوا الله فَنسِيهِمْ

15_ نقش اصلی عملکرد انسان ، در محرومیتش از لطف و عنایت الهی

نسوا الله فَنسِيهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 110 - 5

5- به تمسخر گرفتن مؤمنان و مضحکه قرار دادن آنان ، مایه محرومیت از لطف و رحمت الهی

فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سَخِرِيًّا .. وَ كُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 26

26 - رواج دادن فساد در جامعه ، موجب محرومیت از لطف و محبت خداوند است .

و لا تبغ الفساد فی الأرض إنّ الله لایحبّ المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 52 - 2

2 - انکار حق و لجاج و عناد در برابر آن مایه دوری انسان از خدا و محرومیت از عنایت وی

ص: 229

با توجه به اعراض خداوند از خطاب مستقیم به مشرکان لجوج، مطلب یاد شده قابل برداشت است.

65- عوامل محرومیت از معجزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 59 - 5

5- تکذیب ها و برخورد های ناروای پیشینیان با معجزات الهی ، سبب محرومیت نسل های بعد از دریافت آن

و ما منعنا أن نرسل بالآیة إلا أن کذب بها الأولون

66- عوامل محرومیت از نصرت اخروی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 65 - 2

2 - روی گردانی از خدا در دنیا ، مایه محرومیت از نصرت او در آخرت

لاتجئروا الیوم إیکم منّا لاتتصرون

مراد از «الیوم» (امروز) آخرت است؛ زیرا خداوند به هنگام عذاب استیصال با محکومین آن، سخن نمی گوید.

67- عوامل محرومیت از نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 25

25 - خودداری از نصرت دین خدا ، موجب محرومیت انسان از یاری و حمایت او

ولینصرنّ الله من ینصره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 67 - 2

2 - کبرورزی مرفهان کفرپیشه ، در برابر آیات الهی (قرآن) و تکذیب آن ، عامل محرومیت آنان از نصرت خداوند در قیامت

لاتجثروا اليوم .. قد كانت آى تى تتلى عليكم ... تنكصون . مستكبرين به

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

16 - شوری - 42 - 8 - 14

14 - انتخاب غیر خدا به عنوان ولی در دنیا ، مایه محرومیت از ولایت و نصرت الهی در قیامت

و الذین اتّخذوا من دونه أولیاء .. و الظّلمون ما لهم من ولیّ ولا نصیر

ص: 230

68- عوامل محرومیت از نصرت‌های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 75 - 12

12- تمایل به کافران ، مایه تنها ماندن انسان و محروم شدن از نصرت خداوند

ترکن إلیهم شیئاً قليلاً. إذا لأذقنـک ... ثم لاتجد لک علینا نصیراً

69- عوامل محرومیت از نعمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 160 - 3،4،12

3_ ظلم یهود ، موجب محرومیت آنان از برخی نعمت های پاکیزه *

فبظلم من الذین هادوا حرّما علیهم طیبیت أحلت لهم

بدان احتمال که مراد از تحریم، تحریم تکوینی باشد؛ بنابراین «حرّما ..» به این معنا است که خداوند یهود را از دستیابی به برخی طیبات محروم ساخت.

4_ ظلم ، زمینه ساز محرومیت انسان از مواهب خدادادی *

فبظلم من الذین هادوا حرّما علیهم طیبیت أحلت لهم

برداشت فوق را فرمایش امام صادق(ع) تأیید می کند که فرمود: من زرع حنطه فی ارض فلم یزک زرعه او خرج زرعه کثیر الشعیر فبظلم عمله .. او بظلم لمزارعیه و اکرته لان الله عزوجل یقول: فبظلم من الذین هادوا حرّما علیهم طیبیت

کافی، ج 5، ص 306، ح 9؛ نورالثقلین، ج 1، ص 572، ح 665.

12_ محرومیت آدمی از نعمت های الهی و مواهب طبیعی ، نتیجه اعمال خود وی

فبظلم من الذین .. حرّما علیهم طیبیت أحلت لهم و بصدّهم عن سبیل الله کثیراً

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از «تحریم» تحریم تکوینی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- ابلیس ، دشمن و بدخواه انسان و در صدد محروم ساختن او از نعمت های الهی و گرفتار ساختن او به رنج و سختی

إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ وَ لِرِجَالِكَ ... فَتَشْقَى

طرح خصومت ابلیس با حوا، گویای آن است که وی با تمامی انسان ها دشمن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 45 - 10

10 - تکذیب پیامبران الهی از سوی ملت ها ، موجب محرومیت آنان از مال و امکانات و نعمت های خداوند نمی شود .

و ما بلغوا معشار ما آتینهم فکذبوا رسلی فکیف کان نکیر

ص: 231

70- عوامل محرومیت از نعمت های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 20 - 11

11 - هدف قرار دادن دنیا، باعث محرومیت کامل از موهبت های جهان آخرت

من كان يريد حرث الآخرة... يريد حرث الدنيا... و ما له في الآخرة من نصيب

71- عوامل محرومیت از نعمتهای بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 46 - 5

5 - جرم پیشگی، عامل محرومیت از نعمت ها و موهبت های بهشت

إنکم مجرمون

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که جمله «إنکم مجرمون» در مقام تعلیل برای مطالب پیشین است.

72- عوامل محرومیت از نماز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 84 - 13

13 - نفاق و کفر و مرگ در حال فسق، مایه محرومیت از فیض نماز و دعای اهل ایمان

و لاتصل... إنهم كفروا بالله و رسوله و ماتوا و هم فسقون

73- عوامل محرومیت از وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 24 - 5

5 - اگر پیامبر (صلی الله علیه و آله) کوچک ترین افترا و دروغی بر خدا می بست، کذب وی فاش و از نعمت دریافت وحی محروم می شد.

أَمْ يَقُولُونَ افترى على الله كذبًا فإن يثبت الله يثبت على قلبك

بنابراین که جمله «فإن يثبت الله..» پاسخ اتهام مشرکان باشد، می توان استفاده کرد که اگر پیامبر (صلی الله علیه و آله) دروغ و افترا بی بر خدا می بست، خداوند قلب او را مهر و موم می کرد و در نتیجه از دریافت وحی، محروم می ماند.

ص: 232

74- عوامل محرومیت از ولایت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 37 - 9

9_ خداوند پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در صورت پیروی از آرای یهود و نصارا به محروم کردن از یاری و حفاظت خویش تهدید کرد .

لئن اتبعت أهواءهم .. مالک من الله من ولیّ ولاواق

«ولیی» به معنای یاور و «واق» اسم فاعل از «وقایه» به معنای نگهدارنده است. «من الله» می تواند متعلق به محذوف و حال برای «ولیی» و «واق» باشد. بر این مبنا جمله «مالک ...» چنین معنا می شود: برای تو از جانب خداوند هیچ یاور و نگه دارنده ای نخواهد بود؛ یعنی، امدادهای خداوند به تو نخواهد رسید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 8 - 14

14 - انتخاب غیر خدا به عنوان ولی در دنیا ، مایه محرومیت از ولایت و نصرت الهی در قیامت

و الذین اتّخذوا من دونه أولیاء .. و الظّـلمون ما لهم من ولیّ ولا نصیر

75- عوامل محرومیت از هدایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 143 - 10

10_ پذیرش دوستی و سرپرستی کفار ، خیانت در جنگ ، خدعه با خدا ، سستی در عبادت ، ریاکاری و کم به یاد خدا بودن ، موجب گمراهی و محرومیت دایمی از هدایت الهی است .

و من یضلل الله فلن تجد له سییلا

از مصادیق مورد نظر برای (من یضلل)، کسانی هستند که در آیات قبل (از 138 تا 143) خصلتهای آنان بر شمرده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 77 - 19

19_ اضلال و به گمراهی کشاندن جوامع ، پیامد گمراهی و هواپرستی و در پی دارنده محرومیت از هدایت به اسلام

و لا تتبعوا أهواء قوم قد ضلوا . . . و اضلوا كثيراً و ضلوا عن سواء السبيل

تکرار «ضلوا» می تواند اشاره به مراحل ضلالت هواپرستان گمراه داشته باشد که در این صورت فاعل در هر سه فعل «قد ضلوا» و «اضلوا» و «ضلوا» یک طایفه خواهد بود. بنابراین «لا تتبعوا...» یعنی متابعت نکنید از هواپرستانی گمراه که دیگران را به گمراهی کشاندند و در نتیجه از هدایت به سواء السبیل (اسلام) باز ماندند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 56 - 6

6 - پیروی از هواها و تمایلات نفسانی مشرکان، موجب ضلالت و محروم ماندن از هدایت می شود.

قل لا أتبع أهواءكم قد ضللت إذاً و ما أنا من المهتدين

ص: 233

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 110 - 7

7_ محرومیت از هدایت پذیری، پیامد کفر و لجاجت در برابر حق است.

و نقلب أفئدتهم وأبصرهم كما لم يؤمنوا به أول مرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 144 - 12

12_ ظلم زمینه و موجب محرومیت ظالمان از هدایتهای خداوند است.

فمن أظلم... إن الله لا يهدي القوم الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 24 - 10

10_ فسق، مایه محروم شدن انسان از هدایت الهی

والله لا يهدي القوم الفسقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 24 - 9

9- غرور و خودپسندی ملت ها، مایه محرومیت آنان از هدایت و ره یابی به حق

وزين لهم الشيطان اعم لهم... فهم لا يهتدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 50 - 8

8 - هواپرستی، ظلم و موجب محرومیت از هدایت خداوند

إنّ الله لا يهدي القوم الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 52 - 7

7 - عناد و حق گریزی موجب محرومیت انسان از هدایت الهی است .

فَإِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْمُوتَى . . . إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 3 - 21

21 - دروغ پردازی و ناسپاسی ، باعث محرومیت از هدایت الهی

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَذِبٌ كَفَّارٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 25

ص: 234

25 - اسراف و دروغ گویی ، مایه محروم شدن از هدایت الهی

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 44 - 9

9 - ستم و تجاوز به حقوق مردم ، موجب محرومیت از هدایت و افتادن در گرداب گمراهی

و من يضلل الله... و ترى الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 5 - 18

18 - اذیت و آزار رسولان و برگزیدگان الهی ، مایه محروم شدن از هدایت او است .

لم تؤذونني... و الله لا يهدي القوم الفسقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 7 - 10

10 - ظلم ، موجب محرومیت آدمی از هدایت الهی است .

و الله لا يهدي القوم الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 6 - 4،7

4 - نفاق ، موجب محروم شدن از هدایت الهی

سواء عليهم... إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

7 - فسق و انحراف از حق ، موجب محرومیت از هدایت و غفران الهی

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

76- عوامل محرومیت از هدایت‌های خدا

9_ نقش عمل خود انسان، در محرومیت از فیض و هدایت الهی

ما كان الله ليضل قوماً .. حتى يبين لهم ما يتقون

از اینکه خداوند هیچ کس را قبل از بیان حکم، در گمراهی رها نمی سازد، استفاده می شود که اگر حکمی بیان شد و انسان، علی رغم معرفت و شناخت، از گناه پرهیز نکرد، خداوند وی را در گمراهی رها خواهد کرد.

ص: 235

77- عوامل محرومیت از همراهی با خضر (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 76 - 2

2- موسی (ع) خود را در صورت سؤال مجدد (سومین تخلف) سزاوار محروم شدن از مصاحبت با خضر (ع) دانست .

قال إن سألتك من شيء بعدها فلا تصحبني

78- عوامل محرومیت انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 121 - 20

20 - عصیان پروردگار ، موجب ناکامی انسان و بازماندنش از راه رشد و کمال است .

و عصی ادم ربّه فغوی

79- عوامل محرومیت اهل مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 91 - 2

2_ منفعت پرستی ، حرام خواری ، تعصب و قوم گرایی عامل های بازدارنده مردم مدین از اندیشه کردن در تعالیم شعیب (ع) و فهمیدن آنها

قالوا ی شعیب ما نفقه کثیرا مما تقول

80- عوامل محرومیت پسر نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 46 - 3

3_ فسادپیشگی فرزند نوح ، موجب محسوب نشدن وی از خانواده نوح (ع) در پیشگاه خداوند

إنه لیس من أهلك إنه عمل غیر ص لِح

جمله «إنه عمل . . .» علت برای «إنه ليس من أهلك» می باشد؛ یعنی ، چون فرزندی دارای عمل ناشایست است ، ما او را از خانواده توبه حساب نمی آوریم.

81- عوامل محرومیت جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 53 - 7

ص: 236

7_ محرومیت جوامع بشری از نعمت های الهی ، پیامد گرفتار شدن آنان به کفر و گناه است .

ذلک بأن الله لم یک مغیرا نعمه أنعمها علی قوم حتی یغیروا

82- عوامل محرومیت حوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 121 - 10

10 - نافرمانی آدم و حوا ، مایه محرومیت آنان از وعده خداوند به تأمین پوشاک آنان در بهشت شد .

إنّ لک .. لاتعری ... فبدت لهما سوءتھما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 123 - 1

1 - آدم (ع) و حوا ، در پی تناول از درخت منع شده ، صلاحیت سکونت در بهشت را از دست دادند .

فأکلا منها .. قال اھبطا منها

«إهبطا» ممکن است خطاب به آدم (ع) و حوا و یا خطاب به آدم (ع) و ابلیس باشد در صورت دوم، حوا به خاطر این که در عصیان و پی آمد آن تابع آدم بوده، مورد خطاب قرار نگرفته است. در هر دو صورت برداشت یاد شده، به دست می آید.

83- عوامل محرومیت فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 33 - 4

4_ حکم الهی به محرومیت اهل فسق از گرایش به ایمان ، مقتضای ربوبیت و پروردگاری اوست .

کذلک حقت کلمت ربک علی الذین فسقوا أنهم لایؤمنون

84- عوامل محرومیت قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 60 - 5

5_ قوم عاد، بر اثر کفر و نافرمانی خدا و پیامبران، سزاوار هلاکت و دوری از رحمت الهی شدند.

أَلَا بُعْدًا لِعَادِ قَوْمِ هُودٍ

«بُعْدًا» (هلاک گشتن یا دور شدن) مفعول مطلق برای فعل محذوف (لیبعد) است: أَلَا لِيُبْعِدَ قَوْمَ عَادٍ بَعْدًا. و از آن جا که قوم عاد به هلاکت رسیدند و از رحمت او محروم شدند می توان گفت، مراد عذاب در آخرت و دوری از رحمت او در آن سراسر است و نیز محتمل است «أَلَا بُعْدًا...» _ چنان چه زمخشری گفته _ بیانگر استحقاق دوری و هلاکت باشد؛ یعنی، [قوم عاد هلاک گشتند و از رحمت او محروم شدند] بدانید آنان مستحق آن کیفر و سزاور چنین عقوبتی بودند.

ص: 237

85- عوامل محرومیت کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 45 - 8

8- افتادن حجاب نامرئی بر دیدگان کافران و محروم شدن آنان از شنیدن و درک وحی ، معلول تصمیم آنها مبنی بر عدم ایمان به آخرت است .

بین الذین لایؤمنون بالأخره حجابًا مستورًا

تعبیر «الذین لایؤمنون بالأخره» - به صورت جمله وصفیه - و فعل مضارع به جای «الکافرین» می تواند به این معنا باشد که جعل حجاب از سوی خدا، به خاطر این خصلت و گزینش از سوی کافران بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 46 - 3

3- محرومیت از درک صحیح حقایق قرآن ، پیامد حق ناپذیری و کفرپیشگی کافران

الذین لایؤمنون بالأخره . . . و جعلنا علی قلوبهم أکنه أن یفقهوه و فی ءاذانهم وقرّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 34 - 1

1- مرگ کافران مخالف راه خدا در حال کفر ، مایه محرومیت ابدی از عفو و رحمت الهی

إنّ الذین کفروا و . . . فلن یغفر الله لهم

مرگ کافران مخالف راه خدا در حال کفر، مایه محرومیت ابدی از عفو و رحمت الهی

86- عوامل محرومیت مرفهان کافر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 66 - 1

1 - واپس گرایی رفاهمندان کافر و تأثیر ناپذیری در برابر آیات الهی ، عامل محرومیت آنان از نصرت خداوند

لا تجئروا الیوم . . . قد کانت ءای-تی . . . علی أعقبکم تنکصون

آیه فوق، خطاب به مرفهان گرفتار عذاب و تعلیل برای ردّ استغاثه آنها است. فعل های «تتلی» و «تنکصون» به دلیل همراه شدن با «کانت» و «کنتم»، ماضی استمراری است. «نکوص» (مصدر «تنکصون») به معنای بازگشت به قهقرا است. بنابراین قید «علی أعقابکم» - که آن نیز به معنای قهقرا است - برای تأکید معنای «تنکصون» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤنون - 23 - 67 - 2

2- کبرورزی مرفهان کفرپیشه، در برابر آیات الهی (قرآن) و تکذیب آن، عامل محرومیت آنان از نصرت خداوند در قیامت

لاتجنروا الیوم .. قد کانت ءای تی تتلی علیکم ... تنکصون . مستکبرین به

ص: 238

87- عوامل محرومیت مکذبان آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 67 - 2

2 - کبرورزی مرفهان کفرپیشه ، در برابر آیات الهی (قرآن) و تکذیب آن ، عامل محرومیت آنان از نصرت خداوند در قیامت

لاتجترؤا الیوم . . . قد کانت ءای-تی تتلی علیکم . . . تنکصون . مستکبرین به

88- عوامل محرومیت منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 83 - 10

10_ احساس رضایت و خوشحالی منافقان از شرکت نکردن در جنگ برای بار نخست ، مایه طرد همیشگی آنان از سوی خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و محروم شدن دائمی از شرکت در جهاد

لن تخرجوا . . . و لن تقتلوا معی عدواً إنکم رضیتم بالعود أول مرّه

برداشت فوق بر این اساس است که «لن تخرجوا» و «لن تقتلوا» در مقام انشا و برای طرد منافقان باشد و جمله «إنکم رضیتم . . .» نیز برای تعلیل آن باشد.

89- عوامل محرومیت یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 88 - 4,5

4 - خداوند ، یهودیان حق ناپذیر را از رحمت خویش محروم و به لعنت ، گرفتارشان کرد .

بل لعنهم الله بکفرهم

5 - کفر ورزی یهود ، موجب محروم شدن آنان از رحمت الهی است .

لعنهم الله بکفرهم

«باء» در «بکفر» سببیه است.

90- محرومیت

از برکات زکات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 6 - 5

5 - اهل کتاب و مشرکان ، در صورت خودداری از پذیرش اسلام ، از عبادت خالصانه خداوند محروم مانده و خود را از برکات نماز و زکات دور ساخته اند .

و ما أمرنا إلا ليعبدوا الله مخلصين له الدين حنفاء ويقيموا الصلوة ويؤتوا الز

ص: 239

91- محرومیت

از برکات نماز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 6 - 5

5- اهل کتاب و مشرکان، در صورت خودداری از پذیرش اسلام، از عبادت خالصانه خداوند محروم مانده و خود را از برکات نماز و زکات دور ساخته اند.

و ما أمرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مَخْلَصِينَ لَهُ الدِّينَ حَنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ

92- محرومیت ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 35 - 4

4- ابلیس، مغضوب خداوند و محروم از توفیق و فیض او

و إنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ

«لعن» در لغت به معنای طرد شخص از روی غضب است و لعن خداوند؛ یعنی، عقوبت اخروی و قطع توفیق و فیض دنیوی است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 78 - 4

4- ابلیس، مغضوب خداوند و محروم از توفیق و رحمت او

و إنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ

«لعن»؛ یعنی، طرد شخصی از روی غضب و لعن خداوند به معنای عقوبت اخروی و قطع توفیق و رحمت الهی در دنیا است (مفردات راغب).

93- محرومیت اخروی قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6_ دوری از رحمت خدا در سرای آخرت ، امری تقدیر شده برای کفرپیشگان و ستمگران قوم نوح

فكان من المغرقين . . . وقيل بعداً للقوم الظالمين

«بُعداً» مفعول مطلق برای فعل محذوف (لیبعد) می باشد و جمله در اصل چنین بوده: وقيل ليُبعدُ القوم الظالمون؛ یعنی، و گفته شد که ستمگران قوم نوح باید از رحمت خدا دور باشند و از آن جا که آنان در دنیا عذاب شدند، معلوم می شود مراد از جمله «وقيل . . .» دوری از رحمت خدا در آخرت است.

ص: 240

94- محرومیت اخروی از آشامیدنیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 24 - 3

3 - محرومیت طغیان گران از مایعات و کاهش و حرارت در جهنم ، سالیانی فراوان ادامه خواهد یافت .

لَبِثْنِ فِيهَا أَحْقَابًا . لا يذوقون فيها بردًا و لا شرابًا

چنانچه جمله «لا يذوقون..» حال برای ضمیر «لابثین» باشد، می توان به دست آورد که درنگ دوزخیان، همراه با حالت محرومیت از سرما و آب، دائمی نیست؛ زیرا ممکن است کلمه «أحقاباً» در آیه قبل، به سال های محرومیت آنان نظر داشته باشد؛ گرچه پس از گذشت آن دوران، بقای آنان در دوزخ به شکل دیگری ادامه خواهد یافت.

95- محرومیت اخروی از امدادهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 64 - 4

4 - دل بستن به یاری غیر خدا در دنیا ، مایه محروم شدن از یاری او در قیامت

و قيل ادعوا شركاءكم

96- محرومیت اخروی انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 10 - 5

5 - « عن أبي بصير في قوله : « فما له من قوه و لا ناصر » قال : [و الظاهر أنّ القائل أبو عبد الله (ع)] ما له قوه يقوى بها على خالقه و لا ناصر من الله ينصره إن أراد به سوءاً ؛

از ابی بصیر [ظاهراً از امام صادق(ع)] درباره سخن خداوند «فما له من قوه و لا ناصر» روایت شده که فرمود: [یعنی] آن انسان هیچ نیرویی ندارد که با آن بر آفریدگارش چیره گردد و اگر خداوند درباره او اراده بدی داشته باشد؛ یاوری نخواهد داشت که او را در برابر خدا یاری دهد».

97- محرومیت اخروی انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- محرومیت انسان در قیامت ، از حمایت و شفاعت دیگران

یوم لایغنی... و هم لاینصرون

ص: 241

98- محرومیت اخروی دنیا طلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 18 - 9

9- دنیا طلبان در آخرت ، مورد نکوهش واقع شده و از رحمت خداوند محروم و مطرود خواهند شد .

من كان يريد العاجله .. ثم جعلنا له جهنم يصلها مدمومًا مدحورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 20 - 13

13 - دنیا مداران ، محروم از هرگونه بهره اخروی

و ما له فی الآخره من نصیب

99- محرومیت اخروی دین ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 13 - 3

3- مرفهان تکذیب گر و دین ستیز ، از هرگونه آسایش و راحتی یا لذت و کام جویی در قیامت ، محروم خواهند بود .

و ذرنی و المکذبین أُولی النعمه ... و طعامًا ذا غصّه و عذابًا ألیماً

تأکید خداوند بر گلوگیر و درد آور بودن کیفر صاحبان ثروت و رفاه، می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

100- محرومیت اخروی رهبران کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 41 - 7

7- پیشوایان کفر ، محروم از هرگونه نصرت و امداد الهی در روز رستاخیز

و یوم القی-مه لاینصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- طرد شدن از لطف و رحمت حق ، فرجام شوم فرعونیان و پیشوایان کفر در روز رستاخیز

و جعلنهم أئمة يدعون إلى النار . . . و يوم القيامة هم من المقبوحين

ص: 242

101- محرومیت اخروی طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 24 - 2

1 - طغیان گران در دوزخ، از هر گونه احساس خنکی و تخفیف حرارت سوزان جهنم، محروم خواهند بود.

لایدوقون فیها برداً

«ذوق»؛ یعنی، درک مزه (مصباح)، این واژه در رابطه با اجسام به طور حقیقت و در مورد معنویات، به طور مجاز استعمال می شود. در آیه شریفه بین معنای حقیقی و مجازی آن جمع شده است؛ زیرا تعبیر چشیدن برای احساس سردی مجاز است. مراد از «بَرْد» _ به قرینه تقابل آن با نوشیدنی _ هر گونه احساس سردی است؛ هر چند با سایه و امثال آن باشد.

2 - دوزخیان طغیان گر، از تسکین عطش خود و حتی از چشیدن طعم آب، محروم خواهند بود.

لایدوقون فیها .. و لا شراباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 27 - 4

4 - محرومیت دوزخیان از هوای مطبوع و آب، عقوبتی مناسب با انکار معاد

لایدوقون فیها برداً و لا شراباً .. إثمهم كانوا لایرجون حساباً

کیفر دوزخیان در آیات پیشین، به دو صورت نفی و اثبات بیان شده است؛ آنان از هوای سرد و نوشیدنی، محروم اند (نفی) و به نوشیدن «حمیم» و «غساق» مجبور خواهند بود (اثبات). «جزاء وفاقاً» آن را کیفری مناسب با کردار آنان _ که آن هم به صورت نفی و اثبات بوده _ بیان کرده است؛ آنها معاد را باور نداشتند (نفی) و آیات خدا را تکذیب می کردند (اثبات). آیه «جزاء وفاقاً» دلالت دارد که محرومیت، کیفری مناسب با بی اعتقادی است و نوشیدن مایع داغ و چرکین، کیفر مناسب تکذیب است.

102- محرومیت اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 18 - 12، 10

10 _ ستمگران در قیامت، از رحمت خداوند محروم و به لعنت او گرفتار خواهند شد.

ألا لعنه الله علی الظالمین

12_ گواهان اعمال در قیامت ، دوری ستمگران از رحمت الهی را به همگان اعلام می کنند .

ألا لعنه الله على الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 111 - 11

11 - ستم گران (در قیامت) از اذن خداوند برای شفاعت شدن و شفاعت کردن ، محروم خواهند بود .

يومئذ لاتنفع الشفـعـه... وقد خاب من حمل ظلماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 243

13 - ستمگران در قیامت ، محروم از هرگونه نصرت و یاری

فما للظ_لمین من نصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 18 - 9

9 - محرومیت ستمکاران در قیامت ، از یاری دوست و نزدیکان دلسوز و شفاعت شفیعان

ما للظ_لمین من حمیم و لا شفیع یطاع

«حمیم» در لغت به معنای دوست (العین) و به «القرب المشفق» (نزدیک دلسوز) معنا شده است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 8 - 10

10 - ستم پیشگان ، محروم از هرگونه ولیّ و یآوری در قیامت

و الظ_لمون ما لهم من ولیّ و لانصیر

103- محرومیت اخروی ظالمان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 44 - 6

6_ دوری از رحمت خدا در سرای آخرت ، امری تقدیر شده برای کفرپیشگان و ستمگران قوم نوح

فکان من المغرقین . . . و قیل بعداً للقوم الظ_لمین

«بُعداً» مفعول مطلق برای فعل محذوف (لیبعد) می باشد و جمله در اصل چنین بوده: و قیل لیبعد بُعداً القوم الظالمون؛ یعنی، و گفته شد که ستمگران قوم نوح باید از رحمت خدا دور باشند و از آن جا که آنان در دنیا عذاب شدند، معلوم می شود مراد از جمله «و قیل . . .» دوری از رحمت خدا در آخرت است.

104- محرومیت اخروی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- بی بهره بودن فرعون و سپاهیانش ، از نصرت الهی در روز قیامت

و یوم القیـمه لاینصرون

105- محرومیت اخروی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 244

8 - بی بهره بودن فرعون و سپاهیان، از نصرت الهی در روز قیامت

و یوم القی_مه لاینصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - طرد شدن از لطف و رحمت حق، فرجام شوم فرعونیان و پیشوایان کفر در روز رستاخیز

و جعلن_هم ائمه یدعون إلى النار . . . و یوم القی_مه هم من المقبوحین

106- محرومیت اخروی قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1_ قوم عاد، در دنیا به لعنت خدا گرفتار شدند و در آخرت نیز از رحمت او محروم خواهند بود.

و أتبعوا فی ه_ذہ الدنیا لعنه و یوم القی_مه

107- محرومیت اخروی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - خداوند در قیامت نظر رحمتی بر کفرپیشگان و کتمان کنندگان حقایق دینی، نخواهد داشت.

و لاهم ینظرون

در برداشت فوق فعل مجهول «ینظرون» از (نظر) به معنای رؤیت گرفته شده است. بر این مبنا «ولاهم ینظرون»؛ یعنی، نظر رحمتی به آنان نخواهد شد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14_ کافران در قیامت از زینتهای خدادادی و روزیهای پاکیزه محروم خواهند بود.

قل هی للذین ءامنوا .. خالصه یوم القیمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 19 - 3

3_ کسانی که دین و معارف الهی را نپذیرند و مردم را از پذیرش آن بازدارند ، در آخرت از رحمت خدا محروم و به لعنت او گرفتار خواهند شد .

ألا لعنه الله علی الظالمین. الذین یصدون عن سبیل الله

ص: 245

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 18 - 8

8- کافران ، در آخرت قادر به بهره برداری از اعمال نیک خویش نخواهند بود و از آن محروم خواهند شد .

أعم لهم كرماد اشتدت به الريح في يوم عاصف لا يقدرון مما كسبوا على شيء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 111 - 12

12 - در قیامت ، تنها مجرمانی ناکام و محروم خواهند بود که بهره ای از ایمان و عمل صالح ندارند .

من حمل ظلماً

جمله «و من يعمل من الصالحات ..» در آیه بعد، می تواند قرینه براین باشد که «من حمل ظلماً» مطلق نیست؛ بلکه تنها کسانی مورد نظر هستند که نه مؤمنان د و نه نیکوکار.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 40 - 6

6- کافران دوزخی ، از هر گونه لطف و رحمت خداوند محروم اند .

ولا هم ينظرون

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که «ینظرون» فعل مضارع مجهول از ثلاثی مجرد و از ماده «نظره» باشد که به معنای رحمت است (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 26 - 7

7_ کافران در قیامت ، محروم از رحمت خداوند

الملك .. للرحمن و كان يوماً على الكفرین عسیراً

یادآوری سختی قیامت برای کافران، با آن که پیش از آن رحمانیت خداوند مطرح گردیده است، گویای حقیقت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 7

7 - مشرکان و کافران ، محروم از بهشت و موهبت های آن

ل_کن الذین اتقوا ربهم لهم غرف

لام اختصاص در «لهم» بیانگر این حقیقت است: کافران و مشرکان_ که در قطب مقابل مؤمنان قرار دارند_ از نعمت های بهشتی محروم اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 34 - 2

2 - کافران ، محروم از کمترین لطف و عنایت خداوند در قیامت

وقیل الیوم ننسیکم

ص: 246

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 20 - 7

7- کافران در جهان آخرت ، تهی دست از پاکیزگی ها و ارزش ها

أذهبتم طيبَ تکم فی حیاتکم الدنیا و استمتعتم بها

واژه «طیبات» شامل ارزش های پاک و انسانی است که کافران با لذت جویی، آنها را فانی کرده و از کف داده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 46 - 4

4- نبودن کمترین یاور و شفیع ، برای کافران در قیامت

و لا هم ینصرون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که «یوم لایغنی. .» نظر به قیامت داشته باشد. در این صورت تعبیر «ولا هم ینصرون» حکایت از نفی شفیع می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 4 - 4

4- کافران ، از هر گونه راحتی و آسایش در دوزخ محروم اند .

إنا أعتدنا للک فرین سل سلأ و أغل لاً و سعیراً

از کیفیت عذاب شدن کافران ناسپاس (غل و زنجیر شدن آنان در دوزخ)، مطلب یاد شده به دست می آید.

108- محرومیت اخروی کتمان کنندگان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 162 - 9

9 - خداوند در قیامت نظر رحمتی بر کفرپیشگان و کتمان کنندگان حقایق دینی ، نخواهد داشت .

و لا هم ینظرون

در برداشت فوق فعل مجهول «ینظرون» از (نظر) به معنای رؤیت گرفته شده است. بر این مبنا «ولاهم ینظرون»؛ یعنی، نظر رحمتی به آنان نخواهد شد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 174 - 13

13 - خداوند در قیامت لطف خویش را از کتمان کنندگان احکام و معارف دین دریغ کرده و با آنان سخن نخواهد گفت .

إن الذین یکتُمون ما أنزل اللّٰه .. لایکلمهم اللّٰه یوم القیمه

جمله «ولایکلمهم اللّٰه» کنایه از خشم خدا و دریغ کردن لطف و رحمت است.

ص: 247

109- محرومیت اخروی گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 156 - 3

3_ گمراهان، در قیامت از رحمت خدا محروم خواهند بود.

فاتبعوه و اتقوا لعلکم ترحمون. أن تقولوا إنما أنزل الکتب علی طائفتین

110- محرومیت اخروی گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 27 - 7

7_ جهان آخرت، سرای تنهایی و محرومیت از هر گونه شفاعت برای زشت کرداران

و الذین کسبوا السيئات .. ما لهم من الله من عاصم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 111 - 12

12 - در قیامت، تنها مجرمانی ناکام و محروم خواهند بود که بهره ای از ایمان و عمل صالح ندارند.

من حمل ظلماً

جمله «و من يعمل من الصالحات..» در آیه بعد، می تواند قرینه براین باشد که «من حمل ظلماً» مطلق نیست؛ بلکه تنها کسانی مورد نظر هستند که نه مؤمنان د و نه نیکوکار.

111- محرومیت اخروی مانعان از دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 19 - 3

3_ کسانی که دین و معارف الهی را نپذیرند و مردم را از پذیرش آن بازدارند، در آخرت از رحمت خدا محروم و به لعنت او گرفتار خواهند شد.

ألا لعنة الله علی الظالمین. الذین یصدون عن سبیل الله

112- محرومیت اخروی مبعوضان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 4 - 3

3- افراد متروک و مبعوض خداوند، در جهان آخرت محروم تر از وضع دنیایی خویش خواهند بود.

و للآخره خیر لک من الأولى

این آیه می تواند تعلیل برای آیه قبل باشد؛ یعنی، چون آخرت تو بهتر از دنیای تو است، پس بدان که خداوند تو را مبعوض

ص: 248

نداشته است.

113- محرومیت اخروی مرفهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 13 - 3

3 - مرفهان تکذیب گر و دین ستیز ، از هرگونه آسایش و راحتی یا لذت و کام جویی در قیامت ، محروم خواهند بود .

و ذرنی و المکذبین أُولَى النعمه . . . و طعامًا ذا غصّه و عذابًا أليماً

تأکید خداوند بر گلوگیر و دردآور بودن کیفر صاحبان ثروت و رفاه، می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

114- محرومیت اخروی مسرفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 3

3 - اسراف کنندگان و روی گردانان از ایمان به آیات الهی ، از عنایت و توجه خداوند در قیامت محروم خواهند بود .

و كذلك اليوم تنسى . و كذلك نجزي من أسرف و لم يؤمن بآيات ربّه

115- محرومیت اخروی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 15

15 - شرک پیشگان ، در قیامت گرفتار عذاب خوار کننده الهی و محروم از هر کرامت بخش و گرامی دارنده ای خواهند بود .

و الذين أشركوا ان الله يفصل بينهم يوم القی-مه . . . و كثير حقّ عليه العذاب و من ی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 89 - 5

5 - محرومیت شرک پیشگان و منکران یگانگی خدا از سعادت اخروی

إلا من أتى الله بقلب سليم

2- محرومیت مشرکان، از افتخار قرب به خداوند در قیامت

و یوم ینادیهم

«ندا» در جایی است که شخص را از دور بخوانند. بنابراین تعبیر «ینادیهم» به جای «یدعوهم»، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

ص: 249

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 64 - 1

1 - مشرکان ، از یاری خدا در قیامت محروم خواهند بود .

وقیل ادعوا شرکاء کم

فاعل قول در «قیل ادعوا شرکاء کم» _ به قرینه آیات قبل و بعد _ خداوند است. ارجاع دادن مشرکان به معبودهایشان بدین معنا است که آنان همان گونه که در دنیا به معبودهایشان امید بسته بودند، امروز نیز باید به آنها پناه ببرند و از یاری خدا مأیوس باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 65 - 2

2 - محرومیت مشرکان از افتخار نزدیکی به خداوند در قیامت

و یوم ینادیهم

برداشت یاد شده از آن جا است که «ندا» (مصدر «ینادی») در جایی به کار می رود که کسی را با صدای بلند بخوانند. این در صورتی است که شخص ندا شونده نسبت به ندا کننده، در فاصله دوری قرار داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 74 - 2

2 - حقارت مشرکان و محروم بودن آنان از افتخار قرب به خدا در قیامت

و یوم ینادیهم

برداشت یاد شده با توجه به تعبیر «ینادی» به دست می آید؛ زیرا «ندا» در جایی است که شخص را از دور بخوانند. بنابراین انتخاب این تعبیر به جای تعبیر «یدعوا»، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 7

7 - مشرکان و کافران ، محروم از بهشت و موهبت های آن

لکن الذین اتقوا ربهم لهم غرف

لام اختصاص در «لهم» بیانگر این حقیقت است: کافران و مشرکان _ که در قطب مقابل مؤمنان قرار دارند _ از نعمت های بهشتی محروم اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 31 - 5

5 - مشرکان از بهشت و موهبت های آن ، بهره ای نخواهند داشت .

و لکم فیها ما تشتهی أنفسکم و لکم فیها ما تدعون

از تقابل این آیات با آیات پیشین _ که در مورد مشرکان بود _ و نیز از تقدیم «لکم» و تکرار آن، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 250

14 - مشرکان ، از حمایت معبود های خویش در قیامت محروم خواهند بود .

و یوم ینادیهم این شرکاء قالوا اذنک ما متنا من شهید

116- محرومیت اخروی معرضان از آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 3

3 - اسراف کنندگان و روی گردانان از ایمان به آیات الهی ، از عنایت و توجه خداوند در قیامت محروم خواهند بود .

و کذلک الیوم تنسی . و کذلک نجزی من أسرف و لم یؤمن بآیات ربّه

117- محرومیت اخروی مکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 13 - 3

3 - مرفهان تکذیب گر و دین ستیز ، از هرگونه آسایش و راحتی یا لذت و کام جویی در قیامت ، محروم خواهند بود .

و ذرنی و المکذبین اُولی النعمه . . . و طعامًا ذا غصّه و عذابًا ألیماً

تأکید خداوند بر گلوگیر و دردآور بودن کیفر صاحبان ثروت و رفاه، می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

118- محرومیت اخروی مکذبان توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 89 - 5

5 - محرومیت شرک پیشگان و منکران یگانگی خدا از سعادت اخروی

إلا من أتى الله بقلب سليم

119- محرومیت اخروی مکذبان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - تکذیب کنندگان دین ، در قیامت از یاری هم نشینان خویش محروم خواهند بود .

فلیدع نادیه

امر در «فلیدع»، تعجیزی و بیانگر آن است که شخص گرفتار، نمی توان هم نشینان خود را به یاری بخواند.

ص: 251

120- محرومیت اخروی مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 22 - 7

7_ ملائکه هنگام رویه رو شدن با منکران معاد در قیامت ، به آنان خواهند گفت که شما از غفران الهی و بهشت محرومید .

يوم يرون الملئكة لا بشرى يومئذ للمجرمين و يقولون حجراً محجوراً

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که فاعل «يقولون» ملائکه باشد و «حجراً محجوراً» نیز مقول قول ایشان باشد. گفتنی است که در این صورت، مقصود از این کلام، اعلام محرومیت و ممنوعیت منکران معاد از غفران الهی و بهشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 34 - 1

1 - منکران معاد ، محروم از رحمت حق و وانهاده به خویش در اوج گرفتاری های قیامت

وقيل اليوم ننسبكم

نسیان در آیه شریفه، کنایه از روی گردانی خداوند از کافران و وانهادن آنان به حال خودشان است.

121- محرومیت اخروی یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 95 - 4

4 - یهودیان ، به خاطر ارتکاب گناهان ، امیدی به بهره مند شدن از سرای آخرت ندارند .

لن يتمنوه أبداً بما قدمت أيديهم

122- محرومیت از آب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 27 - 4

4 - محرومیت دوزخیان از هوای مطبوع و آب ، عقوبتی مناسب با انکار معاد

لا يذوقون فيها برداً و لا شراباً . .. إنهم كانوا لا يرجون حساباً

کیفر دوزخیان در آیات پیشین، به دو صورت نفی و اثبات بیان شده است؛ آنان از هوای سرد و نوشیدنی، محروم اند(نفی) و به نوشیدن «حمیم» و «غساق» مجبور خواهند بود(اثبات). «جزاء وفاقاً» آن را کیفری مناسب با کردار آنان _ که آن هم به صورت نفی و اثبات بوده _ بیان کرده است؛ آنها معاد را باور نداشتند(نفی) و آیات خدا را تکذیب می کردند(اثبات). آیه «جزاء وفاقاً» دلالت دارد که محرومیت، کیفری مناسب با بی اعتقادی است و نوشیدن مایع داغ و چرکین، کیفر مناسب تکذیب است.

ص: 252

123- محرومیت از آمرزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 176 - 6

6 - حق ستیزی موجب گمراهی ، محرومیت از لطف و مغفرت خدا و گرفتار شدن به آتش دوزخ می باشد .

لايكلهم الله يوم القيامة . . . ذلك بأن الله نزل الكتب بالحق

برداشت فوق بر این اساس است که «ذلک» اشاره به عقوبت‌های مطرح شده در آیات قبل باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 168 - 1,6,8

1 - کفرپیشگان ستمگر ، محروم از آمرزش و هدایت الهی

إنّ الذين كفروا وظلموا لم يكن الله ليغفر لهم ولا ليهديهم طريقاً

تکرار نشدن «الذین» در جمله «و ظلموا» دلالت می کند که مجموع دو صفت «کفر» و «ظلم» موجب محرومیت از آمرزش و هدایت الهی است.

6 - کفرپیشگی و ستمگری گروهی از اهل کتاب مایه محرومیت آنان از مغفرت و هدایت الهی

إنّ الذين كفروا وظلموا لم يكن الله ليغفر لهم ولا ليهديهم طريقاً

مصدق مورد نظر از «الذین کفروا و ظلموا» _ به دلیل آیات گذشته _ گروهی از اهل کتاب هستند.

8 - محرومیت کافران ستمگر از مغفرت و هدایت ، از سنت های الهی

إنّ الذين كفروا وظلموا لم يكن الله ليغفر لهم ولا ليهديهم طريقاً

124- محرومیت از آمرزش خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 138 - 4

4 - محروم ماندن آدمی از مغفرت و هدایت الهی ، موجب گرفتار شدن وی به عذاب دردناک

لم يكن الله يغفر لهم ولا يهديهم . . . بشر المنفقين بانّ لهم عذاباً أليماً

ظاهراً مراد از منافقان، همان کسانی هستند که در آیه قبل توصیف شدند، که از جمله توصیف آنان به محرومیت از هدایت و مغفرت بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 168 - 2

2_ انکار رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کفر به قرآن و بازداشتن دیگران از راه خدا، موجب محرومیت از هدایت و آمرزش الهی

إنّ الذين كفروا و ظلموا لم يكن الله ليغفر لهم ولا يهديهم طريقاً

با توجه به آیات قبل مراد از «کفر»، کفر به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن است و مراد از ظلم، بازداشتن دیگران از راه خداست.

ص: 253

125- محرومیت از احترام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 15

15 - شرک پیشگان ، در قیامت گرفتار عذاب خوار کننده الهی و محروم از هر کرامت بخش و گرمی دارنده ای خواهند بود .

و الذین أشركوا ان الله يفصل بينهم يوم القی-مه. .. و كثير حقّ عليه العذاب و من ی

126- محرومیت از احساس خنکی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 24 - 1

1 - طغیان گران در دوزخ ، از هر گونه احساس خنکی و تخفیف حرارت سوزان جهنم ، محروم خواهند بود .

لا یدوقون فیها بردًا

«ذوق»؛ یعنی، درک مزه (مصباح)، این واژه در رابطه با اجسام به طور حقیقت و در مورد معنویات، به طور مجاز استعمال می شود. در آیه شریفه بین معنای حقیقی و مجازی آن جمع شده است؛ زیرا تعبیر چشیدن برای احساس سردی مجاز است. مراد از «بَرْد» _ به قرینه تقابل آن با نوشیدنی _ هر گونه احساس سردی است؛ هر چند با سایه و امثال آن باشد.

127- محرومیت از استماع آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 101 - 4

4- کفر و حق ناپذیری ، عامل عجز انسان از گوش فرا دادن به آیات الهی است .

عن ذکری و کانوا لایستطیعون سمعًا

مفاد «کانوا لایستطیعون. ..» ماضی استمراری است؛ یعنی، کافران، پیوسته ناتوان از شنوایی بوده اند. روشن است که نفی شنوایی، به معنای حسّی آن مراد نیست، بلکه بیان این است که حال کافران در برابر استماع تذکرات، همانند حال کسی است که هیچ گاه قدرت شنوایی نداشته است.

128- محرومیت از امداد اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 19 - 4

4 - فاسقان در قیامت ، محروم از یاری دیگران برای رهایی از آتش دوزخ

وإنَّ الفجَّارَ لَفِي جحيمٍ . . . يوم لا تملك نفس لنفس شيئاً

ص: 254

129- محرومیت از امداد خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 52 - 6

6_ مضمولان لعن خداوند ، محروم از مدد های او

و من يلعن الله فلن تجد له نصيراً

130- محرومیت از امداد غیبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 125 - 12

12_ محرومیت از امداد های ویژه الهی در رویارویی با دشمنان دین ، پیامد بی صبری و بی تقوایی

ان تصبروا و تتقوا .. یمددکم ربکم بخسمة الاف من الملائكة

131- محرومیت از امداد های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 10 - 2,5

2- قیامت ، روز محرومیت انسان از هرگونه یار و یاور در برابر کیفر های الهی است .

فما له من ... و لا ناصر

5 - « عن أبي بصير في قوله : « فما له من قوه و لا ناصر » قال : [و الظاهر أنّ القائل أبو عبد الله (ع)] ما له قوه يقوى بها على خالقه و لا ناصر من الله ينصره إن أراد به سوءاً ;

از ابی بصیر [ظاهراً از امام صادق(ع)] درباره سخن خداوند «فما له من قوه و لا ناصر» روایت شده که فرمود: [یعنی] آن انسان هیچ نیرویی ندارد که با آن بر آفریدگارش چیره گردد و اگر خداوند درباره او اراده بدی داشته باشد؛ یآوری نخواهد داشت که او را در برابر خدا یاری دهد».

132- محرومیت از امداد همسر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- قیامت ، روز محرومیت از یاری همسران حتی علاقه مندترین آنان به انسان

وص- حفته

فرار از همسری که مصاحبت و همراهی او در دنیا به ثبوت رسیده بود- تا چه رسد به همسر ناسازگار- نشانه سودمند نبودن آنان در قیامت است.

ص: 255

133- محرومیت از امدادهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 17 - 11

11 _ ابراهیم بن ابی محمود گوید: «سألت أبا الحسن الرضا (ع) عن قول الله تعالى «و تركهم في ظلمات لا يبصرون» فقال: ... منعهم المعاونه و اللطف و خلی بینهم و بین اختیارهم ...»؛

از امام رضا(ع) پرسیدم: معنای سخن خدا که می فرماید: «و تركهم في ظلمات لا يبصرون» چیست؟ فرمود: ... یعنی، آنان را از کمک و لطف خود محروم می کند و به اختیار خودشان وا می گذارد (...).

134- محرومیت از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 143 - 8

8 _ گمراهی منافقان و محرومیتشان از هدایت و ایمان واقعی، قانون و برنامه خداوند است.

مذبذبین بین ذلك .. و من يضلل الله فلن تجد له سبيلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 168 - 3

3 _ کافران ستم پیشه و مانعان راه خدا، موفق به ایمان و توبه نخواهند شد.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ ظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ

بدیهی است که کفرپیشگان در هر مرتبه ای از کفر باشند چنانچه اهل ایمان گردند سزاوار آمرزش و هدایت الهی هستند؛ بنابراین مراد از جمله «لم یکن ...» این است که آنان موفق به ایمان نخواهند شد و در نتیجه آنان را نخواهد آمرزید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 36 - 7

7 _ امکانات مادی مردم محروم از ایمان، تقوا و جهاد، بی تأثیر در تأمین فلاح و رستگاری ایشان

اتقوا الله .. لعلکم تفلحون. إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 113 - 8

8_ حواریون در آغاز رسالت مسیح ، محروم از ایمان راستین و گرفتار شک و تردید در حقانیت رسالت عیسی (ع)

قالوا... وطمئن قلوبنا و نعلم ان قد صدقتنا

135- محرومیت از بصیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 29 - 3

ص: 256

3_ انسان های بی تقوا، محروم از دستیابی به بصیرت ویژه الهی برای تمییز حق و باطل و شناخت حقایق

إن تتقوا الله يجعل لكم فرقانا

136- محرومیت از بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 7

7_ کافران، محروم از ورود به بهشت، هر چند دارای اعمال صالح باشند.

و من يعمل من الصلحت .. و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

قید «و هو مؤمن» می رساند که ایمان، شرط ثمربخشی اعمال نیک است؛ بنابراین اعمال نیک، بدون ایمان و در حال کفر، پاداش بهشت ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 72 - 19,21

19_ خداوند بهشت را بر مشرکان حرام کرده است.

انه من يشرك بالله فقد حرم الله عليه الجنة

21_ معتقدان به الوهیت مسیح (ع) محروم از بهشت و گرفتار به آتش دوزخ

قالوا إن الله هو المسيح .. فقد حرم الله عليه الجنة مأويه النار

137- محرومیت از بهشت آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 36 - 13

13_ تناول آدم (ع) و حوا از شجره ممنوعه، مایه سلب شایستگی نسل آنان برای سکونت در بهشت نخستین شد.*

قلنا اهبطوا

خداوند در بیان اخراج آدم(ع) و حوا از بهشت و استقرار آن دو در زمین، خطاب خویش را - بر خلاف مقتضای طبیعی کلام - متوجه نسل آنان نیز کرد؛ تا به این نکته اشاره کند که: تناول آدم(ع) و حوا از شجره منیه در نسل ایشان نیز اثری به جای گذاشت که باعث شد

آنان نیز، حیات خویش را در زمین سپری کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 38 - 2

2- نسل آدم (ع) و حوا نیز بر اثر تناول آن دو از شجره منهیه، از بهشت نخستین محروم شدند.

قلنا اهبطوا منها جميعاً

«اهبطوا» به صیغه جمع اقتضا می کند که: غیر از آدم (ع) و حوا فرد یا افراد دیگری نیز مورد خطاب باشند. در این باره چند نظر ابراز شده است. از جمله اینکه دیگر مخاطبان، نسل آدم (ع) و حوا می باشند. برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است.

ص: 257

138- محرومیت از پاداش اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 18 - 10

10- « عن ابن عباس أن النبي (صلى الله عليه وآله) قال : معنى الآية من كان يريد ثواب الدنيا بعمله الذي افترضه الله عليه لا يريد به وجه الله والدار الآخرة عجل له فيها ما يشاء الله من عرض الدنيا وليس له ثواب في الآخرة و ذلك ان الله سبحانه و تعالى يؤتیه ذلك لیستعین به علی الطاعة فیستعمله فی معصیه الله فیعاقبه الله علیه ;

از ابن عباس روایت شده است که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: معنای آیه «من كان يريد العاجله عجلنا له فيها ما يشاء» این است که با انجام اعمالی که خداوند بر او واجب گردانیده، تقرب به سوی خدا و روز آخرت را اراده نمی کند؛ بلکه پاداش دنیوی را اراده می کند، در دنیا آنچه را که خداوند بخواهد از نعمتهای دنیوی به او داده می شود و برای او در آخرت پاداشی نیست؛ چون خداوند _ سبحانه و تعالی _ آن را به او داده است تا در طریق طاعت کمکش کند؛ ولی او در معصیت خداوند آن را به کار می بندد. پس خداوند او را به خاطر این کار عذاب می کند».

139- محرومیت از تزکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 9 - 4

4- ترس از خدا و نگرانی از دست نیافتن به تزکیه نفس ، ترسی به سزا و حالتی مطلوب در پیشگاه خداوند

و هو یخشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 16 - 2

2- مردم با گزینش دنیا به جای آخرت ، خود را از تزکیه ، یاد خدا و ادای نماز دور نگه داشته ، از رستگاری محروم می سازند .

قد أفلح . . . بل تؤثرن الحیوه الدنیا

140- محرومیت از تقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 36 - 7

7_ امکانات مادی مردم محروم از ایمان، تقوا و جهاد، بی تأثیر در تأمین فلاح و رستگاری ایشان

اتقوا الله... لعلکم تفلحون. إنّ الذین کفروا لو أنّ لهم ما فی الارض

ص: 258

141- محرومیت از توبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 168 - 3

3_ کافران ستم پیشه و مانعان راه خدا ، موفق به ایمان و توبه نخواهند شد .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ

بدیهی است که کفرپیشگان در هر مرتبه ای از کفر باشند چنانچه اهل ایمان گردند سزاوار آمرزش و هدایت الهی هستند؛ بنابراین مراد از جمله «لم یکن...» این است که آنان موفق به ایمان نخواهند شد و در نتیجه آنان را نخواهد آمرزید.

142- محرومیت از توشه اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 24 - 9

9 - محرومیت از توشه های اخروی ، مایه ناکامی از زندگی حقیقی ؛ حتی در آخرت

لحیاتی

لام در «لحیاتی» برای تحلیل است و «حیاه» ممکن است مصدر و به معنای «زنده شدن» باشد. بنابراین مفاد آیه شریفه این می شود که: ای کاش! برای زنده شدن خود، از پیش توشه ای تهیه دیده بودم. این گفته نشان می دهد که در آخرت، خطاکاران آرزوی زنده شدن داشته و خود را از حیات واقعی محروم می بینند.

143- محرومیت از توفیق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 23 - 5

5_ فاقدان خیر و استعداد کمال ، ناشایست برای شمول هدایت های ویژه خداوند و توفیق یافتن به پذیرش معارف دین

و لو علم الله فیهم خیرا لأسمعهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 46 - 5

5_ بی ایمانی و سست باوری ، مایه محرومیت از توفیق الهی برای شرکت در جهاد

ولكن کره الله انبعائهم فثبطهم وقيل اعدوا مع القعدین

144- محرومیت از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 36 - 7

7_ امکانات مادی مردم محروم از ایمان ، تقوا و جهاد ، بی تأثیر در تأمین فلاح و رستگاری ایشان

ص: 259

اتقوا الله... لعلكم تفلحون. إن الذين كفروا لو أن لهم ما فى الارض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 92 - 7

7_ اندوه و گریه شدید مؤمنان تهیدست ، به خاطر ناتوانی از شرکت در جنگ تبوک و محروم شدن از فیض جهاد

و أعینهم تفیض من الدمع حزناً

145- محرومیت از حقایق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 87 - 5

5_ عملکرد نادرست و تخلف از فرمان های الهی ، زمینه ساز مهر شدن قلب انسان و دست نیافتن وی به درک عمیق حقایق

رضوا بأن یكونوا مع الخوالف و طبع علی قلوبهم

146- محرومیت از حمایت خویشاوندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 35 - 2، 1

1 - کافران صاحب زر و زور (اصحاب الشمال) ، محروم از حمایت نزدیکان و دوستانِ دلسوز در قیامت

فلیس له الیوم هـ هنا حمیم

«حمیم» به فردی می گویند که به انسان نزدیک و دلسوز باشد. از مصادیق بارز آن خویشاوندان و دوستان صمیمی و دلسوز است.

2 - ایمان نیاوردن و ترغیب نکردن دیگران به تغذیه گرسنگان و بینوایان ، سبب محرومیت از حمایت نزدیکان و دوستان صمیمی در

قیامت

إنه کان لایؤمن... فلیس له الیوم هـ هنا حمیم

147- محرومیت از حمایت دوستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - کافران صاحب زر و زور (اصحاب الشمال) ، محروم از حمایت نزدیکان و دوستانِ دلسوز در قیامت

فلیس له الیوم هـ هنا حمیم

«حمیم» به فردی می گویند که به انسان نزدیک و دلسوز باشد. از مصادیق بارز آن خویشاوندان و دوستان صمیمی و دلسوز است.

ص: 260

148- محرومیت از حیات واقعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 24 - 3

3_ انسان های رویگردان از تعلیمات و رهنمود های خدا و رسول ، محروم از حیات واقعی انسانی

يأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

149- محرومیت از درک حقایق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 108 - 43

150- محرومیت از درک رازهای آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 7 - 15

15 - محرومیت منافقان ، از درک روابط و مناسبات جهان آفرینش و قدرت خداوند

وَلِكُلِّ الْمَنِّفِقِينَ لَا يُفْقَهُونَ

151- محرومیت از دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 43 - 2

2- عدم دسترسی جوامع هم عصر موسی (ع) به تعالیم آسمانی ، بر اثر انقراض نسل های پیشین

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِن بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَىٰ

قید «من بعد ما اهلکنا...» می رساند که با انقراض نسل های پیشین، تعلیمات پیامبران قبل نیز از میان رفته بود و مردم عصر موسی (ع) به کلی از آموزه های آنان فاصله گرفته بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- بی بهره بودن مردم سرزمین مکه از تعلیمات آسمانی ، عامل عقب ماندگی آنان و فراگیر شدن غفلت و بی خبری در میان آنها

لتنذر قومًا ما أتتهم من نذير من قبلك لعلهم يتذكرون

ص: 261

152- محرومیت از رحمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 88 - 13

13 - دور شدن از رحمت خدا و گرفتار آمدن به لعنت او ، مستلزم جبر به عدم ایمان نخواهد شد .

لعنهم الله بكفرهم قليلا ما يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 159 - 11

11 - نقش نفرین و لعنتِ نفرین کنندگان ، در دور شدن رحمت الهی از لعنت شوندهگان

و يلعنهم اللعنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 161 - 7

7 - تأثیر و نقش دعا و نفرین فرشتگان و انسان ها در دوری گنهکاران از رحمت الهی

أولئك عليهم لعنة الله والملائكة والناس أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 162 - 6

6 - عذاب اخروی ، جلوه ای از لعنت خدا و دوری از رحمت اوست .

أولئك عليهم لعنة الله .. خلدین فیها لایخفف عنهم العذاب

جمله «لایخفف عنهم العذاب» پس از «خالدین فیها» بیانگر آن است که: اثر لعنت الهی در قیامت، عذاب دوزخ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 175 - 13

13 _ کافران به خدا ، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) محروم از رحمت و فضل و هدایت خاص خداوند

فاما الذين ءامنوا بالله و اعتصموا به .. صراطاً مستقيماً

معادل «اما»ی تفصیلیه حذف شده و جمله موجود «فاما الذين ءامنوا ..» بیانگر آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 99 - 3

3_ لعنت الهی و دور شدن از رحمت او، عطایی شوم و سزایی ناگوار است .

بئس الرفد المرفود

کلمه «الرفد» (عطیه و بخشش) فاعل برای «بئس» است و «ال» در آن «ال» جنسیه می باشد و «المرفود» (عطیه و بخشش) مخصوص به ذم است و «ال» در آن عهد ذکرری بوده و اشاره به لعنت و دوری از رحمت خداست. بنابراین «بئس الرفد المرفود»؛ یعنی، آن عطیه (گرفتاری به لعنت خدا) بد عطیه و بخششی است.

ص: 262

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 45 - 6

6- گرفتاری به عذاب الهی با توجه به رحمانیت خداوند ، نشانه کمال بی لیاقتی و محرومیت از تمام زمینه های رحمت الهی است .

آن یمسک عذاب من الرحمن

153- محرومیت از رحمت اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 60 - 4

4_ پیروی از طاغوت ها و سرکشان ، موجب دوری از رحمت خدا در دنیا و آخرت است .

و اتبعوا أمر کل جبار عنید. و أتبعوا فی هذہ الدنیا لعنه و یوم القی_مه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 99 - 2

2_ نپذیرفتن رسالت پیامبران ، مایه گرفتار شدن به لعنت خدا و دوری از رحمت او در دنیا و آخرت است .

و لقد أرسلنا موسی . . . و أتبعوا فی هذہ لعنه و یوم القی_مه

154- محرومیت از رحمت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 27 - 7,9

7_ پیروی از آراء و اندیشه های هواپرستان ، مایه دوری از رحمت الهی

و اللّٰه یرید ان یتوب علیکم و یرید الذّین یتّبعون الشّهوات ان تمیلوا میلاً عظیماً

از تقابل اراده الهی به رحمت با اراده هواپرستان به انحراف، استفاده می شود که پیروی از هواپرستان عامل دوری از رحمت خداوند است.

9_ هواپرستی و شهوترانی ، مایه دوری از رحمت الهی

و اللّٰه یرید ان یتوب علیکم و یرید الذّین یتّبعون الشّهوات ان تمیلوا میلاً عظیماً

24_ قتل خطائی ، موجب دوری قاتل از رحمت خدا خواهد شد .

و ما كان لمؤمن ان يقتل مؤمناً الا خطأ . . . توبه من الله

توبه به معنای بازگشت است و توبه خدا بر بنده به معنای بازگشت رحمت و لطف خداوند به بنده خویش است. بنابراین معلوم می شود در قتل خطائی نیز خداوند آدمی را از رحمت و لطف خویش دور می سازد تا اینکه کفار آن را پردازد.

ص: 263

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 119 - 17

17_ دوری شیطان از رحمت الهی ، زمینه اغواگری و ترویج خرافه پرستی و فساد از ناحیه او

لعنه الله وقال .. لاضلنهم ولا مینهم ولا مرهم فلیبتکن ءاذان الأنعم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 13 - 3,5

3_ خداوند ، پیمان شکنان بنی اسرائیل را از رحمت خویش دور ساخت و دل های آنان را از پذیرش حق بازداشت .

فبما نقضهم میثقهم لعنهم و جعلنا قلوبهم قسیه

5_ لعن الهی (دوری از رحمت خداوند) و قساوت دل ، کیفر شکستن پیمان الهی

فبما نقضهم میثقهم لعنهم و جعلنا قلوبهم قسیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 39 - 7

7_ گناه ، موجب دوری از رحمت خداوند

فإنَّ الله یتوب علیه

توبه خداوند بر بندگان به معنای بازگشت رحمت او به آنان است. بنابراین گناهکار قبل از توبه از رحمت خداوند به دور بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 7,8,9

7_ یهود ، مردمی به دور از رحمت خداوند و مورد لعنت او

و لعنوا

«لعنت» به معنای دوری از رحمت است.

8_ سخن ناروای یهود درباره خداوند (نافذ نبودن قدرت او) موجب دوری آنان از رحمت الهی

9_ ناتوان پنداشتن خداوند بر تدبیر جهان ، موجب گرفتار شدن به لعنت و دور ماندن از رحمت وی

وقالت الیهود یدالله مغلوله . . . و لعنوا بما قالوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 78 - 1,5

1_ کافران بنی اسرائیل با نفرین داود (ع) و عیسی (ع) به لعنت و دوری از رحمت خداوند گرفتار شدند .

لعن الذین کفروا من بنی اسرائیل علی لسان داود و عیسی

فاعل محذوف از «لعن» داود(ع) و عیسی(ع) می باشد. بنابراین جمله «لعن... علی لسان داود و عیسی» به این معناست که کافران بنی اسرائیل مورد لعنت داود(ع) و عیسی(ع) قرار گرفتند گفتنی است، آنگاه که لعنت بر زبان انسان جاری شود به معنای درخواست انقطاع از رحمت الهی از لعنت شونده است.

5_ کافران مستحق لعن و نفرین و دوری از رحمت خداوند

لعن الذین کفروا من بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 45 - 7

7_ اعراض کنندگان از راه خدا، بازدارندگان مردم از پیوستن به آیین الهی و آنان که راه خدا را منحرف جلوه می دهند، از رحمت الهی در قیامت بدور خواهند بود.

أن لعنة الله على الظالمين. الذين يصدون عن سبيل الله و يبغونها عوجاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 12 - 19

19_ کافران به معاد و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، زیانکار، تباه کننده خویش و محروم از رحمت الهی

و لقد استهزیء برسلى... کتب على نفسه الرحمة... الذین خسروا أنفسهم فهم لا يؤمنون

با توجه به اینکه رحمت الهی فراگیر است، ممکن است زیان کافران به جهت محروم ساختن خود از دریافت رحمت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 40 - 1، 11

1_ تکذیب کنندگان آیات الهی و آنان که از سر تکبر و خودبرتربینی معارف الهی را نپذیرند، از رحمت‌های ویژه الهی در دنیا محرومند.

ان الذین کذبوا بآیتنا و استکبروا عنها لا تفتح لهم أبواب السماء

چنانچه جمله «لا تفتح...» بیان محرومیتی باشد که در دنیا دامنگیر تکذیب کنندگان می شود، گشوده نشدن درهای آسمان برای آنان، کنایه از شامل نشدن رحمت‌های خاص الهی بر آنان است.

11_ محرومیت ابدی از رحمت، سنت خداوند در کیفر مجرمان

و كذلك نجزي المجرمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 60 - 4

4_ پیروی از طاغوت ها و سرکشان ، موجب دوری از رحمت خدا در دنیا و آخرت است .

و اتبعوا أمر کل جبار عنید. و أتبعوا فی هذہ الدنیا لعنه و یوم القی_مه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 99 - 2

2_ نپذیرفتن رسالت پیامبران ، مایه گرفتار شدن به لعنت خدا و دوری از رحمت او در دنیا و آخرت است .

و لقد أرسلنا موسی . . . و أتبعوا فی هذہ لعنه و یوم القی_مه

ص: 265

156- محرومیت از رستگاری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 21 - 8

8_ علمای اهل کتاب، تکذیب کنندگان آیات الهی و ستمگرانی محروم از سعادت و رستگاری

الذین ءاتینهم الکتب یعرفونه .. و من أظلم ... إنه لایفلح الظلمون

مراد از ضمیر در «آیناهم» به قرینه حکم و موضوع، عالمان اهل کتاب می تواند باشد که دریافت کنندگان کتب آسمانی هستند، نه مردم معمولی از یهود و نصارا.

157- محرومیت از روزی اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 32 - 14

14_ کافران در قیامت از زینتهای خدادادی و روزیهای پاکیزه محروم خواهند بود.

قل هی للذین ءامنوا .. خالصه یوم القیمه

158- محرومیت از روشنایی روز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 71 - 5

5- توانایی خدا بر تاریک قرار دادن زمین و محروم ساختن مردم از روشنایی روز تا برپایی قیامت

أرءیتم إن جعل اللّٰه علیکم الیل سرمدًا إلی یوم القیـمه

159- محرومیت از زینت اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 32 - 14

14_ کافران در قیامت از زینتهای خدادادی و روزیهای پاکیزه محروم خواهند بود.

قل هي للذين ءامنوا .. خالصه يوم القيمه

ص: 266

160- محرومیت از سرور اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 13 - 2

2 - دوزخیان در آخرت ، از حضور شادمانه نزد خویشاوندان خود محروم خواهند بود .

إِنَّهٗ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا

مقایسه دو تعبیر «ینقلب إلی أهله» (در آیات پیشین) و «كان فی أهله»، گویای این است که گرفتاران دوزخ، از لذت همنشینی با خویشاوندان خود بهره ای نمی برند.

161- محرومیت از سعادت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 185 - 17

17_ فریب در برابر بهره های دنیوی ، موجب محرومیت از سعادت و نجات اخروی

فمن زحزح عن النَّارِ و ادخل الجنة فقد فاز و ما الحیوه الدنیا الا متاع الغرور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 168 - 5

5_ تمامی راه های سعادت به روی کافران ظالم بسته است .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا... و لالیهدیهم طریقاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 21 - 8

8_ علمای اهل کتاب، تکذیب کنندگان آیات الهی و ستمگرانی محروم از سعادت و رستگاری

الذین ءاتینهم الکتب یعرفونه... و من أظلم... إنه لایفلح الظلمون

مراد از ضمیر در «آتیانهم» به قرینه حکم و موضوع، عالمان اهل کتاب می تواند باشد که دریافت کنندگان کتب آسمانی هستند، نه مردم معمولی از یهود و نصارا.

162- محرومیت از شب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 72 - 5

5- توانایی خدا بر ثابت نگه داشتن روشنایی روز و محروم ساختن اهل آن از نعمت شب تا روز قیامت

قل أرءیتم إن جعل اللّٰه علیکم النهار سرمدًا إلی یوم القیـمه

ص: 267

163- محرومیت از شفاعت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 14

14 _ مستکبران رویگردان از عبادت خدا ، محروم از شفاعت شافعان

و لایجدون لهم من دون الله ولیاً و لانصیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 41 - 41

41 _ ناپاکی جان و دل منافقان و یهودیان ، موجب محرومیت آنان از شفاعت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) برای هدایت و نجاتشان از عذاب *

و من یرد الله فتنته فلن تملک له . . أولئک الذین لم یرد الله ان یطهر قلوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 100 - 2

2 - حسرت مشرکان در قیامت ، بر نداشتن شفاعت کننده و مددکار

إذ نسوئکم ربّ العـلمین . . . فما لنا من شفیعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 41 - 3

3- محرومیت انسان در قیامت ، از حمایت و شفاعت دیگران

یوم لایغنی . . . و هم لاینصرون

164- محرومیت از طبابت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 10،12،14

10_ رباخواری و حرامخواری یهودیان ، موجب محرومیت آنان از برخی طیبات *

فبظلم من الذین هادوا و حرّما علیهم الطیبت . . . و أكلهم أموال الناس بالباطل

بدان احتمال که مراد از تحریم، تحریم تکوینی باشد.

12_ تحریم طیبات بر تمامی یهود _ کافر و مؤمن _ و عذاب قیامت تنها از آن کافران ایشان

حرّما علیهم الطیبت . . . و أعتدنا للكفرین منهم عذاباً ألیماً

با توجه به جمله «اعتدنا للكفرین منهم» و جمله «حرّما علیهم الطیبت» که در یکی کلمه «منهم» آمده و در دیگری نیامده، معلوم می شود برای همه یهودیان _ چه کافر و چه مؤمن _ طیبات تحریم شده ولی عذاب قیامت، تنها از آن کافران ایشان است.

14_ آلوده شدن گروهی از یهودیان به گناه ، موجب تحریم طیبات الهی بر تمامی آنان

فبظلم من الذین هادوا حرّما علیهم . . . و أعتدنا للكفرین منهم عذاباً ألیماً

ص: 268

165- محرومیت از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 92 - 7

7_ اندوه و گریه شدید مؤمنان تهیدست ، به خاطر ناتوانی از شرکت در جنگ تبوک و محروم شدن از فیض جهاد

و أعینهم تقيض من الدمع حزناً

166- محرومیت از غنیمت جنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 10

10_ حسرت و تأسف متخلفان از جهاد بر محرومیتشان از غنایم جنگی

ولئن اصابكم فضل من الله ليقولنَّ .. يا ليتنى كنت معهم فافوز فوزاً عظيماً

167- محرومیت از فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 36

36_ محرومیت آدمی از تفضلات الهی برخاسته از بی لیاقتی خود اوست نه نقصان فیض و بخشش خداوند

ذلك فضل الله يؤتیه من یشاء و الله واسع علیم

ذکر گستردگی فضل الهی که وصف «واسع» بیانگر آن است، اشاره به این معنا دارد که اگر آدمی مشمول فضل خاص خداوند نشود، خود مقصر است؛ چرا که فضل الهی بی نهایت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 9

9- محرومیت از فضل الهی ، نمودی از عذاب خداوند برای کافران

و یتجیب الذین ءامنوا .. و یزیدهم من فضله و الـکـ فرون لهم عذاب شدید

از ارتباط صدر و ذیل آیه، برداشت بالا صورت گرفته است.

168- محرومیت از فهم آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 146 - 11، 5

ص: 269

5_ خداوند دارندگان روحیه ناباوری به آیات الهی را از درک آیات و معارف خویش محروم می سازد .

سأصرف عن آیتی الذین یتکبرون .. و إن یروا کل آیه لا یؤمنوا بها

جمله «إن یروا ..» عطف بر «یتکبرون ...» و صله دیگری برای «الذین» است. یعنی: «سأصرف عن آیتی الذین إن یروا ...». بنابراین «إن یروا» اشاره به گروهی دیگر دارد که خداوند آنان را از درک آیات و معارف باز می دارد.

11_ تکذیب آیات الهی و بی اعتنایی به آنها موجب محروم شدن از درک آیات و معارف الهی است .

سأصرف عن آیتی .. ذلک بأنهم کذبوا بآیتنا و کانوا عنها غفلین

برداشت فوق بر این اساس است که «ذلک» اشاره باشد به «صرف» که از «سأصرف» استفاده می شود. یعنی به این دلیل متکبران را از درک آیات خویش محروم می کنیم که آنها را تکذیب کردند و به آن بی اعتنا بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 179 - 11، 8، 6

6_ بسیاری از انسان ها و جنیان ، علی رغم داشتن قلب و ابزار درک ، خویشان را از فهم حقایق و معارف الهی محروم می سازند .

لهم قلوب لا یفقهون بها

جمله «لهم قلوب» (آنها قلب دارند) می رساند که انسانها و جنیان گمراه ابزار درک دارند و جمله «لا یفقهون بها» توضیح می دهد که آنان از ابزار شناختی که در اختیار دارند بهره نمی گیرند.

8_ بسیاری از انسان ها و جنیان ، علی رغم برخورداری از چشمهایی بینا و گوشهایی شنوا ، خویشان را از دیدن و شنیدن آیات الهی محروم می سازند .

و لهم أعین لا یبصرون بها و لهم آذان لا یسمعون بها

11_ جهنم فرجام انسان ها و جنیانی است که خود را از درک معارف و حقایق دین محروم ساخته اند .

و لقد ذرأنا لجهنم .. لهم قلوب لا یفقهون بها

169- محرومیت از فهم تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 146 - 17

17_ خداوند به قوم موسی هشدار داد که متکبران و ناباروان ایشان را از درک تورات و معارف آن باز خواهد داشت .

و أمر قومک یاخذوا بأحسنها . . . سأصرف عن آیتی الذین یتکبرون فی الأرض

مصدق مورد نظر برای آیه مورد بحث، با توجه به آیات پیشین، متکبران و متمردان قوم موسی هستند.

170- محرومیت از فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 25 - 4

4_ محرومیت مشرکان حق ناپذیر از فهم حقایق و معارف الهی نتیجه عملکرد خود آنهاست.

و جعلنا علی قلوبهم أکنه أن یفقهوه و فی آذانهم وقرا

ص: 270

توصیف مشرکان به «فی اذانهم وقرا و إن یروا .. یجادلونک ...» گویای نقش و تأثیر این عوامل در مهر خوردن به دل‌های آنان است. چنانکه موصول «یقول الذین کفروا» به جای ضمیر برای اشاره به همین جهت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 101 - 10

10 _ خداوند قلب‌های کفرپیشگان و تکذیب‌کنندگان انبیا را از دریافت حقایق دین و معارف الهی محروم می‌سازد.

کذلک یطبع الله علی قلوب الکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 146 - 11، 17

11 _ تکذیب آیات الهی و بی‌اعتنایی به آنها موجب محروم شدن از درک آیات و معارف الهی است.

سأصرف عن آیتی .. ذلک بأنهم کذبوا بآیتنا و کانوا عنها غفلین

برداشت فوق بر این اساس است که «ذلک» اشاره باشد به «صرف» که از «سأصرف» استفاده می‌شود. یعنی به این دلیل متکبران را از درک آیات خویش محروم می‌کنیم که آنها را تکذیب کردند و به آن بی‌اعتنا بودند.

17 _ خداوند به قوم موسی هشدار داد که متکبران و ناباروان ایشان را از درک تورات و معارف آن باز خواهد داشت.

و أمر قومک یاخذوا بأحسنها .. سأصرف عن آیتی الذین یتکبرون فی الأرض

مصدق مورد نظر برای آیه مورد بحث، با توجه به آیات پیشین، متکبران و متمردان قوم موسی هستند.

171- محرومیت از قبول دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 49 - 17، 21

17 _ برخی گناهان، مایه محرومیت از پذیرش احکام الهی و داوری‌های پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فان تولوا فاعلم انما یرید الله ان یصیبهم ببعض ذنوبهم

برداشت فوق بر این مبناست که مراد از «ان یصیبهم» همان گرفتار ساختن گنهکاران به رویگردانی و نپذیرفتن احکام قرآن باشد.

21_ گناهان یهودیان و مسیحیان عصر بعثت _ حتی برخی از آن _ ، زمینه ساز محرومیت آنان از پذیرش احکام الهی و داوری های پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فان تولوا فاعلم انما یرید الله ان یصیبهم ببعض ذنوبهم

کلمه «بعض» می تواند اشاره به این باشد که تنها برخی از گناهان اهل کتاب اقتضای محرومیت از حق پذیری را دارد ; نه همه آنها و می تواند به این معنا باشد که برخی از گناهان آنان در محرومیتشان از پذیرش احکام الهی کافی است گرچه بسیاری از گناهانشان چنین اقتضایی را دارد. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است.

172- محرومیت از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 271

15 - لعنت الهی، زمینه ساز محرومیت از معارف قرآن و ازدیاد کفر و طغیان

و لعنوا بما قالوا .. ما أنزل إليك من ربك طغیاناً و کفراً

173- محرومیت از قضاوت محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

21 - گناهان یهودیان و مسیحیان عصر بعثت - حتی برخی از آن -، زمینه ساز محرومیت آنان از پذیرش احکام الهی و داوری های پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فان تولوا فاعلم انما یرید الله ان یصیبهم ببعض ذنوبهم

کلمه «بعض» می تواند اشاره به این باشد که تنها برخی از گناهان اهل کتاب اقتضای محرومیت از حق پذیری را دارد؛ نه همه آنها و می تواند به این معنا باشد که برخی از گناهان آنان در محرومیتشان از پذیرش احکام الهی کافی است گرچه بسیاری از گناهانشان چنین اقتضایی را دارد. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است.

174- محرومیت از لذایذ بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اهل کتاب و مشرکان، در صورت کفر به اسلام، از لذت مناظر پردرخت و زمین آب خیز بهشت محروم خواهند بود.

من أهل الکتاب و المشرکین فی نار جهنم .. الذین ءامنوا و عملوا الصالحات ... جزا

175- محرومیت از لطف خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - حق ستیزی موجب گمراهی، محرومیت از لطف و مغفرت خدا و گرفتار شدن به آتش دوزخ می باشد.

لا یکلمهم الله یوم القیمه .. ذلک بأن الله نزل الکتب بالحق

برداشت فوق بر این اساس است که «ذلک» اشاره به عقوبت‌های مطرح شده در آیات قبل باشد.

176- محرومیت از محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 10

ص: 272

10 _ محرومیت مسلمانان از محبت خداوند ، در صورت ایجاد روابط دوستانه با کافران

من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی اللّٰه بقوم یحبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 37,38,40

37 _ مفسده جویان ، محروم از جلب محبت الهی

و اللّٰه لایحب المفسدین

38 _ مفسده جویی یهود ، عامل محرومیت آنان از محبت خداوند

و یسعون فی الارض فساداً و اللّٰه لایحب المفسدین

40 _ دستیابی آدمی به محبت خداوند و محرومیت از آن ، وابسته به عملکرد خود اوست .

و اللّٰه لایحب المفسدین

جمله « و اللّٰه لایحب المفسدین » می رساند که خداوند بی دلیل کسی را از محبت خویش محروم نمی سازد، همانگونه که به گزاف کسی را مورد محبت خویش قرار نخواهد داد، بلکه ریشه و اساس آن، نوع عملکرد آدمی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 87 - 18,19,20,21

18 _ تجاوزکاران از محبت خداوند محروم اند .

إِنَّ اللّٰهَ لایحب المعتدین

19 _ افراط و تفریط در بهره جویی از مواهب پاکیزه و حلال الهی ، عامل محرومیت از محبت خداوند

لاتحرموا . . . و لاتعتدوا إِنَّ اللّٰهَ لایحب المعتدین

20 _ ارتکاب محرمات موجب محروم شدن از محبت الهی

لاتعتدوا إِنَّ اللّٰهَ لایحب المعتدین

برداشت فوق بر این اساس است که «لاتعتدوا» _ چنانچه توضیح آن گذشت _ نهی از ارتکاب محرمات باشد.

21_ عملکرد آدمی زمینه ساز جلب محبت خداوند و یا محرومیت از آن

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 55 - 7

7_ روی گردانی از نیایش و تضرع در برابر خدا، گردنکشی و موجب محرومیت از محبت الهی است.

ادعوا ربکم . . . إنه لا یحب المعتدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 58 - 7,9

7_ پیمان شکنان و کسانی که در اندیشه شکستن پیمان های خویشند، خائن و محروم از محبت خداوند هستند.

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «إِنَّ اللَّهَ . . .» «تعلیل برای «فانبد إلیهم» باشد؛ یعنی کسانی که در صدد پیمان شکنی هستند، خائنند و چون خداوند خائن را دوست ندارد، تو ای پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف هستی معاهده آنان را لغو کنی تا راه

ص: 273

برای نبرد با آنان باز شود.

9_ خیانت ، حتی نسبت به کافران ، امری ناروا و در پی دارنده محرومیت از محبت خدا

فانبد إليهم على سواء إن الله لا يحب الخائنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 31 - 7,8

7_ اسراف کنندگان از محبت خداوند محرومند.

إنه لا يحب المرفين

8_ زیاده روی در زینت دادن خویش، و اسراف در خوردن و آشامیدن، موجب محرومیت از محبت خداوند است.

خذوا زينتكم .. و لا تسرفوا إنه لا يحب المرفين

177- محرومیت از نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 120 - 16,18

16 - خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در صورت تبعیت از آیین یهود و نصارا ، به محروم کردنش از پشتیبانی و یاری خود تهدید کرد .

ولئن اتبعت أهواءهم .. مالک من الله من ولیّ و لانصير

در برداشت فوق «من الله» متعلق به محذوف و حال برای ولیّ و نصیر گرفته شده است. بر این مبنا جمله «مالک ...» چنین معنا می شود: برای تو از جانب خداوند هیچ پشتیبان و یآوری نخواهد بود؛ یعنی ، امدادهای خداوند به تو نمی رسد.

18 - پیروی از آرا و قوانین مبتنی بر هوا های نفسانی ، با وجود قوانین الهی ، موجب محروم شدن از ولایت و یاری خداوند است .

لئن اتبعت أهواءهم بعد الذی جاءک من العلم مالک من الله من ولیّ و لانصير

178- محرومیت از نعمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 5

5- ابراهیم (ع) از خداوند خواست تا کافران مکه را از روزی های خویش بهره مند نسازد .

و ارزق .. من ءامن منهم باللّٰه و الیوم الآخر

«من ءامن» به عنوان بدل برای «أهله» بیانگر مقصود ابراهیم(ع) از کلمه «أهله» است. آن حضرت با آوردن «من ءامن» اشاره به این معنا دارد که: خواهان اعطای ثمرات به کافران مکه نیست.

ص: 274

179- محرومیت از نعمت های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 45,46,49

45 - تباہ شدن آدمی به محرومیت از مواهب آخرت است .

ماله فی الآخره من خلق و لبس ماشروا به أنفسهم

46 - یهودیان ، ناآگاه به سودای زیانبار خویش (از دست دادن آخرت و دستیابی به منافع سحر)

لبس ماشروا به أنفسهم لو كانوا يعلمون

مفعول «یعلمون» - به دلیل قبل - زیانباری فروختن مواهب آخرت در مقابل منافع دنیوی است؛ یعنی، ای کاش! می دانستند که این داد و ستد برای آنان زیانبار است.

49 - یهودیان ساحر ، علی رغم اطمینانشان به محروم بودن از سرای آخرت ، محرومیت خویش را انکار می کردند .

لقد علموا لمن اشتریه ماله فی الآخره من خلق

تأکید جمله با لام قسم (لقد) و نیز لام تأکید (لمن) گویای این است که: یهودیان ساحر، حقیقتی را که بدان علم داشتند، مورد انکار قرار می دادند؛ زیرا تأکید جمله غالباً در مواردی است که مضمون آن مورد انکار باشد.

180- محرومیت از نعمتهای بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 51 - 10

10 _ خداوند ، منکران قیامت را از بهشت و مواهب آن محروم خواهد کرد .

إن الله حرهما علی الکفرین .. فالیوم نسیهم کما نسوا لقاء یومهم هذا

از مصادیق کلمه «الکفرین» به دلیل «کما نسوا لقاء یومهم هذا»، منکران قیامت هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 46 - 3

3 - تهدید تکذیب گران روز جزا ، به محرومیت از موهبت های بهشتی

كلوا و تمتعوا قليلاً

امر در «كلوا و تمتعوا» در معنای تهدید و انذار به كار رفته است. در آیات گذشته، از مواهب بهشت و تأمین خواسته های تقوایشگان در آن، سخن به میان آمده است. از این مطلب استفاده می شود كه این تهدید، ناظر به محرومیت از موهبت های بهشتی است.

181- محرومیت از نعمتهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 53 - 7

7_ محرومیت جوامع بشری از نعمت های الهی ، پیامد گرفتار شدن آنان به كفر و گناه است .

ذلك بأن الله لم يك مغيراً نعمه أنعمها على قوم حتى یغیروا

ص: 275

182- محرومیت از نعمتهای سرزمین مصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 58 - 1

1 - محروم گشتن فرعونیان از گنج ها و کاخ های باشکوه خویش ، به تدبیر و طرح الهی

فأخرجنهم من جنّات و... و کنوز و مقام کریم

«کنوز» (جمع «کنز») عبارت از اندوخته های مالی است. عبارت «مقام کریم» نیز اشاره به کاخ های باشکوه فرعونیان دارد.

183- محرومیت از نماز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 16 - 2

2 - مردم با گزینش دنیا به جای آخرت ، خود را از ترکیه ، یاد خدا و ادای نماز دور نگه داشته ، از رستگاری محروم می سازند .

قد أفلح . . . بل تؤثرن الحیوه الدنيا

184- محرومیت از نیکی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 92 - 7، 3

3_ دل بستگی به دنیا ، موجب محرومیت از نیل به مقام برّ

لن تنالوا البرّ حتی تنفقوا ممّا تحبّون

7_ محرومیت بنی اسرائیل از مقام برّ ، پیامد ترک انفاق از اشیای مورد علاقه خود و دل بستگی آنان به دنیا *

لن تنالوا البرّ حتی تنفقوا ممّا تحبّون

با توجه به آیات قبل و بعد می توان گفت: بنی اسرائیل از جمله مخاطبان آیه می باشند.

185- محرومیت از ولایت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11_ خداوند، مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تفرقه افکنان در جامعه ایمانی را از ولایت خویش خارج و به حال خودشان رها می سازد.

و من یشاقق الرسول . . . و یتبع غیر سبیل المؤمنین نوله ما تولى

ص: 276

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 196 - 7

7_ شرک‌ورزی و پرستش غیر خدا، کرداری ناشایسته و مایه محرومیت از ولایت و حمایت های خداوند است .

و هو یتولی الصلحین

مصدق مورد نظر برای صلاح و صالحان، به قرینه آیات گذشته، توحید و مؤمنان موحد است و در مقابل آن شرک و مشرکان خواهد بود. بنابراین مفهوم جمله «و هو ...» عدم حمایت خداوند از مشرکان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 120 - 18

18 - پیروی از آرا و قوانین مبتنی بر هوا های نفسانی ، با وجود قوانین الهی ، موجب محروم شدن از ولایت و یاری خداوند است .

لئن اتبعت أهواءهم بعد الذی جاءک من العلم مالک من اللّٰه من ولیّ و لانصیر

186- محرومیت از هدایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 143 - 8،11

8_ گمراهی منافقان و محرومیتشان از هدایت و ایمان واقعی ، قانون و برنامه خداوند است .

مذبذبین بین ذلک . . و من یضلل اللّٰه فلن تجد له سبیلا

11_ محروم ساختن منافقان از پیمودن راه هدایت ، خدعه و کیفر خداوند نسبت به آنان *

و من یضلل اللّٰه فلن تجد له سبیلا

جمله «و من یضلل اللّٰه»، می تواند بیان خدعه الهی نسبت به منافقان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 168 - 1،6،8

1_ کفرپیشگان ستمگر ، محروم از آمرزش و هدایت الهی

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيُغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقاً

تکرار نشدن «الذین» در جمله «و ظلموا» دلالت می کند که مجموع دو صفت «کفر» و «ظلم» موجب محرومیت از آمرزش و هدایت الهی است.

6_ کفرپیشگی و ستمگری گروهی از اهل کتاب مایه محرومیت آنان از مغفرت و هدایت الهی

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيُغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقاً

مصدق مورد نظر از «الذین کفروا و ظلموا» _ به دلیل آیات گذشته _ گروهی از اهل کتاب هستند.

8_ محرومیت کافران ستمگر از مغفرت و هدایت ، از سنت های الهی

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيُغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقاً

ص: 277

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 175 - 13

13 _ کافران به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) محروم از رحمت و فضل و هدایت خاص خداوند

فاما الذین ءامنوا باللّٰه و اعتصموا به .. صراطاً مستقیماً

معادل «اما»ی تفصیلیه حذف شده و جمله موجود «فاما الذین ءامنوا ..» بیانگر آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 67 - 14

14 _ کافران همواره محروم از هدایت الهی

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكٰفِرِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 9 - 13

13 _ محرومیت از هدایت الهی، نتیجه حق پوشی و مغالطه کاری خود انسان

و للبسناء علیهم ما یلبسون

تلبیس خداوند (للبسنا)، از نظر رتبه، پس از تلبیس خود آدمی (ما یلبسون) قرار دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 23 - 5

5 _ فقدان خیر و استعداد کمال، ناشایست برای شمول هدایت های ویژه خداوند و توفیق یافتن به پذیرش معارف دین

و لو علم اللّٰه فیهم خیرا لأسمعهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 40 - 10

10 - برخورداری از هدایت خدا و یا محرومیت از آن، به دست او است.

و من لم يجعل الله له نوراً فما له من نور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 52 - 10

10 - هدایت نشدن برخی انسان ها ، معلول هدایت ناپذیری خود آنان است و نه نارسایی مفاهیم دینی و یا نارسایی تبلیغی .

فإنك لاتسمع الموتى . . . إذا ولّوا مدبرین

187- محرومیت از هدایت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 137 - 5

ص: 278

5_ ارتداد های مکرر و اصرار بر کفر، در پی دارنده شقاوت ابدی و محرومیت از هدایت الهی است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا... لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 138 - 4

4_ محروم ماندن آدمی از مغفرت و هدایت الهی، موجب گرفتار شدن وی به عذاب دردناک

لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ... بَشَرِ الْمُنْفِقِينَ بَأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

ظاهراً مراد از منافقان، همان کسانی هستند که در آیه قبل توصیف شدند، که از جمله توصیف آنان به محرومیت از هدایت و مغفرت بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 168 - 2

2_ انکار رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کفر به قرآن و بازداشتن دیگران از راه خدا، موجب محرومیت از هدایت و آمرزش الهی

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا

با توجه به آیات قبل مراد از «کفر»، کفر به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن است و مراد از ظلم، بازداشتن دیگران از راه خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 51 - 14,17

14_ ستمکاران، محروم از هدایت الهی

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

17_ دوستی با یهود و نصارا و پذیرش ولایت آنان، ظلم و موجب محرومیت از هدایت الهی

وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاِنَّهُمْ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 5,6,9

5_ بیماری دل و سستی ایمان، زمینه محرومیت از هدایت الهی

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ. فترى الذين في قلوبهم مرض يسرعون فيهم

6_ شتاب بیماردلان سست ایمان در دوستی و پذیرش ولایت یهود و نصارا، پیامد محرومیت آنان از هدایت الهی

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ. فترى الذين في قلوبهم مرض يسرعون فيهم

9_ گرایش بی حد و مرز گروهی از مسلمانان بیمار دل به سوی یهود و نصارا، دلیلی روشن برای محرومیت ستمگران از هدایت الهی

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ. فترى الذين في قلوبهم مرض يسرعون فيهم

تفريع جمله «فترى» بر جمله «ان الله . . .»، می رساند که گرایش عمیق بیماردلان، بیان مصداقی برای جمله «ان الله لا يهدى ...» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 53 - 14

ص: 279

14_ محرومان از هدایت الهی، در خطر تباهی اعمال نیک و زیان دیدن از کردار خویش

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ .. حَبَطَ أَعْمَلَهُمْ فَاصْبِحُوا خَسِرِينَ

188- محرومیت از هدایت‌های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 108 - 3

3- محرومیت کافران دنیاگرا (مرتدان) از درک حقایق معنوی، همان محرومیت از هدایت الهی است.

لایهدی القوم الک_فرین . أول_ئک الذین طبع الله علی قلوبهم

جمله «أول_ئک الذین طبع الله ..» بیانگر جمله «وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ» است؛ یعنی، چگونگی و راه محرومیت کافران از هدایت الهی را تفسیر و معنا می‌کند.

189- محرومیت از هدایت‌های قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 83 - 8

8- اعراض از خدا در حال رفاه، و به پوچی و یأس رسیدن در ناگواری‌ها، بیماری محرومان از هدایت قرآن است.

وَنَزَّلَ .. شَفَاءً وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا . وَإِذَا أُنْعِمْنَا

190- محرومیت از همنشینی با خویشاوندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 13 - 2

2 - دوزخیان در آخرت، از حضور شادمانه نزد خویشاوندان خود محروم خواهند بود.

إِنَّهٗ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا

مقایسه دو تعبیر «ينقلب إلى أهله» (در آیات پیشین) و «كان في أهله»، گویای این است که گرفتاران دوزخ، از لذت همنشینی با خویشاوندان خود بهره‌ای نمی‌برند.

191- محرومیت از هوای مطبوع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 27 - 4

4 - محرومیت دوزخیان از هوای مطبوع و آب ، عقوبتی مناسب با انکار معاد

لا یدوقون فیها بردًا و لا شرابًا .. إنَّهم كانوا لایرجون حسابًا

ص: 280

کیفر دوزخیان در آیات پیشین، به دو صورت نفی و اثبات بیان شده است؛ آنان از هوای سرد و نوشیدنی، محروم اند(نفی) و به نوشیدن «حمیم» و «غساق» مجبور خواهند بود(اثبات). «جزاء وفاقاً» آن را کیفری مناسب با کردار آنان _ که آن هم به صورت نفی و اثبات بوده _ بیان کرده است؛ آنها معاد را باور نداشتند(نفی) و آیات خدا را تکذیب می کردند(اثبات). آیه «جزاء وفاقاً» دلالت دارد که محرومیت، کیفری مناسب با بی اعتقادی است و نوشیدن مایع داغ و چرکین، کیفر مناسب تکذیب است.

192- محرومیت اشراف صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 12 - 4

4 - اشراف حاضر در مجلس پیامبر (صلی الله علیه و آله) در ماجرای ابن ام مکتوم، بر اثر بی رغبتی خود، از آموختن و به خاطر سپردن معارف قرآن محروم بودند.

فمن شاء ذکره

193- محرومیت اصحاب الجنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 27 - 1

1 - توجه و اعتراف باغداران یمنی، به محروم شدن خویش از تمامی محصولات باغ

بل نحن محرومون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 30 - 1

1 - باغداران یمنی پس از مشاهده محرومیت خود و مستمندان از محصولات باغ، به سرزنش همدیگر پرداختند.

فأقبل بعضهم علی بعض یتلـومون

194- محرومیت اقتصادی برده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 71 - 5

5- برده داران ، هیچ گاه برده های خود را در امکانات فراوان اقتصادی و معیشتی خویش ، شریک نمی سازند و خود را با آنان مساوی و برابر نمی دانند .

فما الذین فضّلوا برادّی رزقهم علی ما ملکتم ایم_نهم فهم فیه سواء

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که آیه در صدد بیان یک حکم اقتصادی درباره بردگان نباشد؛ بلکه برای بیان یک واقعیت خارجی و ارتباط آن با مسأله شرک باشد. بر این اساس پیام آیه چنین می شود: شما که بردگان را با خود برابر نمی

ص: 281

دانید، پس چطور برخی از بندگان خدا را با خدا برابر می دانید و آنها را شریک او می پندارید؟

195- محرومیت انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 10 - 2

2- قیامت ، روز محرومیت انسان از هرگونه یار و یاور در برابر کیفر های الهی است .

فما له من ... و لا ناصر

196- محرومیت اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 96 - 2

2_ تکذیب کنندگانی که از سوی خداوند محکوم به عذاب استیصال شوند ، زمینه پذیرش دعوت پیامبران را از دست داده و هرگز به آیات و نشانه های الهی ایمان نخواهند آورد .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لا یؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 7 - 5

5- آن دسته از مشرکان و کافران صدراسلام_ که عذاب الهی بر آنان مقرر گردیده بود_ برای همیشه از ایمان محروم شدند .

لقد حقّ القول علی اکثرهم فهم لا یؤمنون

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که «فاء» در جمله «فهم لا یؤمنون» تفریعیه است و این جمله متفرع بر جمله قبل می باشد؛ یعنی، چون مقرر شد که بیشتر آنان عذاب شوند، پس توفیقی برای ایمان آوردن نخواهند داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 21 - 14

14 - گنه کاران محکوم شده به عذاب استیصال الهی ، محروم از هرگونه منجی و نگه دارنده ای

فأخذهم الله بذنوبهم و ما کان لهم من الله من واق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 25 - 8

8 - محکومان به عذاب الهی ، از هرگونه یار و یاوری نجات بخش محروم اند .

فلم یجدوا لهم من دون الله أنصارًا

ص: 282

197- محرومیت اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 68 - 5

5_ اهل کتاب به خاطر بی توجهی به کتاب آسمانی ، فاقد هرگونه پایگاه برای دفاع از عقاید و آرای دینی خویش

لستم علی شیء حتی تقيموا التوریه و الانجیل

در برداشت فوق کلمه «حتی» به معنای «کی» تعلیلیه و کلمه «شیء» با توجه به حرف «علی» به معنای پایگاه گرفته شده است و مراد از آن _ به قرینه حتی تقيموا التوریه و الانجیل _ زیر بناهای فکری قابل اعتمادی است که بتوان به وسیله آن از عقاید و آرای دینی دفاع کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 5 - 14

14 - سرپیچی کافران اهل کتاب و مشرکان ، از پذیرش اسلام و محروم ساختن خویش از توحید ، اعتدال ، نماز و زکات ، شگفت آور است .

لم یکن الذین کفروا .. منفکین ... و ما أمرُوا إِلَّا ليعبدوا الله ... حنفاء وی

چنانچه جمله «و ما أمرُوا ..» ، ناظر به اوامر اسلامی باشد ، مفاد آیه _ با توجه به ارتباط آن با آغاز سوره _ این می شود که مگر اسلام ، چه اوامری دارد که کافران ، همچنان از مرام خود منفک نشده و به این دین روی نمی آورند؟! این دین که سراسر توحید و نماز و زکات است ، چه فرمان نادرستی در آن است که آنان از پذیرش این دین ، امتناع میورزند؟!.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 10

10 - اهل کتاب و مشرکان ، در صورت کفر به اسلام ، از لذت مناظر پردرخت و زمین آب خیز بهشت محروم خواهند بود .

من أهل الکتاب و المشرکین فی نار جهنم .. الذین ءامنوا و عملوا الصالحات ... جزا

198- محرومیت اهل مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 91 - 1

1_ مردم مدین ، از درک کردن و فهمیدن بسیاری از تعالیم شعیب (ع) محروم بوده و بدان اعتراف می کردند .

قالوا ی_شعیب ما نفقه کثیرًا مما تقول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 95 - 2

2_ مردم مدین ، سزاوار هلاکت و دوری از رحمت الهی بودند .

أَلَا بُعْدًا لِمَدِينٍ

برای توضیح برداشت فوق، به ذیل برداشت شماره 5 از آیه 60 در همین سوره رجوع شود.

ص: 283

199- محرومیت اهل مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 134 - 8

8- اهل مکه پیش از بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از تعالیم رسولان الهی محروم بودند .

من قبله لقالوا ربنا لولا أرسلت إلینا رسولاً فنتبع آئی تک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 46 - 9

9- بی بهره بودن مردم سرزمین مکه از تعلیمات آسمانی، عامل عقب ماندگی آنان و فراگیر شدن غفلت و بی خبری در میان آنها

لتندر قومًا ما أتیهم من نذیر من قبلک لعلهم یتذکرون

200- محرومیت اهل مکه از کتاب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 3 - 10

10- مردم مکه، پیش از رسول الله (صلی الله علیه و آله) از پیامبر صاحب کتاب آسمانی محروم بوده اند .

ما أتىهم من نذیر من قبلک

به قرینه مکی بودن سوره، احتمال دارد مراد از «هم» در «ما أتاهم من نذیر...» مکیان باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 44 - 4

4- مشرکان مکه، پیش از قرآن، از هیچ کتاب آسمانی برخوردار نبودند .

و ما ءاتینهم من کتب یدرسونها

201- محرومیت بخیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1_ بخیلان ، محروم از محبت خداوند

انّ الله لا يحبّ .. الذين يبخلون

ص: 284

202- محرومیت بخیلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 9 - 4

4- وجود زمینه محرومیت از پاداش های نیکوی الهی ، برای بخیلان و زراندوزان

و أمّا من بخل و استغنی . و کذب بالحسنى

جمله «کذب بالحسنى»، بخل و ثروت اندوزی را «تکذیب حسنی» نامیده است؛ یعنی، کسی که «حسنی» (فرجام نیک) را باور دارد، این دوراه را انتخاب نمی کند؛ زیرا در این صورت، خود را در معرض محرومیت از آن قرار داده است.

203- محرومیت بدعت گزاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 69 - 3

3_ بدعت گزاران در دین ، محروم از رستگاری اند .

الذین یفترون علی الله الکذب لا یفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 117 - 4

4- ابتلای بدعت گزاران به عذاب دردناک ، پس از بهره‌وری اندک از دنیا ، گواه عدم رستگاری آنان است .

إن الذین یفترون علی الله الکذب لا یفلحون . متع لیل و لهم عذاب أليم

204- محرومیت بلعم باعورا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- اعراف - 7 - 176 - 3

3_ بلعم باعورا به خاطر دنیاگرایی و هواپرستی از نایل شدن به منزلت های والا و قرب الهی محروم شد .

و لو شئنا لرفعنه بها و لکنه أخلد إلی الأرض و اتبع هوه

205- محرومیت بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 13 - 3

3_ خداوند ، پیمان شکنان بنی اسرائیل را از رحمت خویش دور ساخت و دل های آنان را از پذیرش حق بازداشت .

فبما نقضهم ميثقهم لعنهم و جعلنا قلوبهم قسية

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 285

2_ محرومیت قوم موسی (ع) از تسلط بر سرزمین مقدس و سکونت در آن، پیامد و کیفر فسق و سرپیچی آنان از فرمان موسی (ع)

إِنَّا لَن نَدْخُلُ أَبَدًا... فأنها محرمة عليهم

جمله «فانها محرمة...»، تفریع بر نافرمانی آنان از دستور موسی(ع) است، نه اینکه متفرع بر نفرین او (فافرق بیننا...) باشد.

6_ ترک جهاد از سوی نیروهای کارآمد بنی اسرائیل، موجب گرفتاری همه مردم آن قوم به سرگردانی و محرومیت از تسلط بر سرزمین مقدس

قال فانها محرمة عليهم اربعین سنه

برداشت فوق مبتنی بر امری مسلم و طبیعی در داستان تیه می باشد و آن اینکه همه قوم موسی؛ حتی زنان و کودکان و پیران، به سرگردانی گرفتار آمده و از ورود به سرزمین مقدس محروم شدند، با اینکه این گروه مأمور به مبارزه و جهاد نبودند تا بر اثر تخلف، عقوبت شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9_ تکذیب و قتل انبیا از سوی بنی اسرائیل مایه محرومیت آنان از حق شناسی و بینش دینی

فريقاً کذبوا و فريقاً یقتلون... فعموا و صموا

جمله «عموا و صموا» علاوه بر اینکه متفرع بر جمله «حسبوا...» است می تواند متفرع بر جمله «فريقاً کذبوا...» نیز باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6_ ضعف و ذلت بنی اسرائیل در شهر مصر (مرکز حکومت فرعون) تا درجه ای بود که حتی از داشتن خیمه یا کومه ای، که آنان را از سرما و گرما حفظ کند، محروم بودند.

و أوحینا إلی موسی و أخیه أن تبوءا لقومکما بمصر بیوتاً

206- محرومیت پسر نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ فرزند ناصالح نوح ، در پیشگاه خداوند از خانواده و اهل بیت او محسوب نمی شد .

إنه ليس من أهلک

207- محرومیت توطئه گران علیه محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 5

5- دست اندرکاران اصلی توطئه « افک » علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و خاندان آن حضرت ، از فضل و رحمت خداوند محروم شدند

ص: 286

و لولا فضل الله عليكم ورحمته .. لمسكم في ما أفضتم فيه عذاب عظيم

خداوند در آیه 11، به شایعه سازان اصلی وعده عذاب بزرگ (و الذی تولی کبره منهم له عذاب عظیم) می دهد. واژه «افاضه» نیز به معنای سخن گفتن بسیار در باره موضوعی و انتشار آن است و این، کار توده مردم بود نه منافقان که سازنده اصلی تهمت و شایعه بودند. بنابراین فضل و رحمت خدا، شامل کسانی است که کارگزار اصلی تهمت نبودند؛ بلکه بر اثر جهل و غفلت سخنی در این زمینه به میان آوردند در آیه بعد نیز خداوند، جهل و ناآگاهی آنان را یادآور شده، می فرماید: «و تقولون بأفواهکم ما لیس لکم به علم».

208- محرومیت توطئه گران قصه افک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 5

5 - دست اندرکاران اصلی توطئه « افک » علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و خاندان آن حضرت، از فضل و رحمت خداوند محروم شدند .

و لولا فضل الله عليكم ورحمته .. لمسكم في ما أفضتم فيه عذاب عظيم

خداوند در آیه 11، به شایعه سازان اصلی وعده عذاب بزرگ (و الذی تولی کبره منهم له عذاب عظیم) می دهد. واژه «افاضه» نیز به معنای سخن گفتن بسیار در باره موضوعی و انتشار آن است و این، کار توده مردم بود نه منافقان که سازنده اصلی تهمت و شایعه بودند. بنابراین فضل و رحمت خدا، شامل کسانی است که کارگزار اصلی تهمت نبودند؛ بلکه بر اثر جهل و غفلت سخنی در این زمینه به میان آوردند در آیه بعد نیز خداوند، جهل و ناآگاهی آنان را یادآور شده، می فرماید: «و تقولون بأفواهکم ما لیس لکم به علم».

209- محرومیت ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 9 - 4

4 - وجود زمینه محرومیت از پاداش های نیکوی الهی، برای بخیلان و زراندوزان

و أمّا من بخل و استغنی . و کذب بالحسنى

جمله «کذب بالحسنى»، بخل و ثروت اندوزی را «تکذیب حسنی» نامیده است؛ یعنی، کسی که «حسنى» (فرجام نیک) را باور دارد، این دوراه را انتخاب نمی کند؛ زیرا در این صورت، خود را در معرض محرومیت از آن قرار داده است.

210- محرومیت جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 77 - 5

5_ ساحران ، محروم از رستگاری اند .

ص: 287

211- محرومیت جامعه مجرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 147 - 12

12 - جامعه مجرم خود را از شمول رحمت خداوند محروم و سزاوار عذاب او می گرداند.

و لا یرد بأسه عن القوم المجرمین

«بأس» در لغت به معنای شدت است و در این آیه کنایه از عذاب است.

212- محرومیت جوامع دوران موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 43 - 2

2 - عدم دسترسی جوامع هم عصر موسی (ع) به تعالیم آسمانی ، بر اثر انقراض نسل های پیشین

و لقد آتینا موسی الکتب من بعد ما أهلكنا القرون الأولى

قید «من بعد ما أهلكنا...» می رساند که با انقراض نسل های پیشین، تعلیمات پیامبران قبل نیز از میان رفته بود و مردم عصر موسی(ع) به کلی از آموزه های آنان فاصله گرفته بودند.

213- محرومیت جهنمیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 40 - 6

6- کافران دوزخی ، از هر گونه لطف و رحمت خداوند محروم اند .

و لا هم ینظرون

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که «ینظرون» فعل مضارع مجهول از ثلاثی مجرد و از ماده «نظره» باشد که به معنای رحمت است (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - دوزخیان ، محروم از گفتوگوی مستقیم با خداوند *

و نادوای_ملک ليقض علینا

از این که جهنمیان برای رفع عذاب از خود، نگهبانان جهنم را واسطه قرار می دهند، مطلب بالا قابل برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 288

7 - محکومان به آتش دوزخ، محروم از یار و مددکار در قیامت

و مأویکم النار و ما لکم من نـصرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 11 - 3

3 - کافران دوزخی، مورد نفرین خدا و محروم از رحمت و لطف او هستند.

فسححاً لأصحـب السعیر

«سحق» به معنای «بُعد» است و در این آیه، به جای لعن و نفرین به کار رفته است و مراد از آن، دوری از رحمت و لطف الهی می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 23 - 3

3 - درنگ دوزخیان در جهنم، همراه با بی نوایی و محرومیت از خواسته ها است.

لـبثین فیها أحقاباً

تمام مشتقات «حقب»، به یک اصل و ریشه برمی گردد که به معنای حبس است. درباره سالی که باران در آن بند آمده باشد، گفته می شود: «حقب العام» (مقایس اللغة). «أحقاب» _ چنان که زمخشری گفته _ ممکن است جمع «حَقَب» باشد؛ یعنی، کسی که به کمیابی خیرات و رزق گرفتار شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 27 - 4

4 - محرومیت دوزخیان از هوای مطبوع و آب، عقوبتی مناسب با انکار معاد

لا یدوقون فیها برداً و لا شراباً .. إثم کانوا لایرجون حساباً

کیفر دوزخیان در آیات پیشین، به دو صورت نفی و اثبات بیان شده است؛ آنان از هوای سرد و نوشیدنی، محروم اند (نفی) و به نوشیدن «حمیم» و «غساق» مجبور خواهند بود (اثبات). «جزاء وفاقاً» آن را کیفری مناسب با کردار آنان _ که آن هم به صورت نفی و اثبات بوده _ بیان کرده است؛ آنها معاد را باور نداشتند (نفی) و آیات خدا را تکذیب می کردند (اثبات). آیه «جزاء وفاقاً» دلالت دارد که محرومیت، کیفری مناسب با بی اعتقادی است و نوشیدن مایع داغ و چرکین، کیفر مناسب تکذیب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 34 - 4

4 - آرمیدن متقین در سایه بوستان ها و می گساری آنان ، در برابر محرومیت جهنمیان از خنکی و نوشیدنی ، انعکاسی از تقابل آثار طغیان گری و تقوا است .

لا يذوقون فيها بردًا و لا شرابًا . . . حدائق و أعنَبًا . . . و كأسًا دهانًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 13 - 2

ص: 289

2- دوزخیان در آخرت ، از حضور شادمانه نزد خویشاوندان خود محروم خواهند بود .

إِنَّهٗ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا

مقایسه دو تعبیر «ینقلب الی اهلہ» (در آیات پیشین) و «کان فی اهلہ»، گویای این است که گرفتاران دوزخ، از لذت همنشینی با خویشاوندان خود بهره ای نمی برند.

214- محرومیت حق ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 176 - 6

6- حق ستیزی موجب گمراهی ، محرومیت از لطف و مغفرت خدا و گرفتار شدن به آتش دوزخ می باشد .

لایکلمهم الله یوم القیمه . . . ذلک بأن الله نزل الکتب بالحق

برداشت فوق بر این اساس است که «ذلک» اشاره به عقوبت‌های مطرح شده در آیات قبل باشد.

215- محرومیت حق ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 104 - 1

1- کسانی که بر کفر اصرار ورزیده و از سر لجاجت حق را نمی پذیرند ، محروم از هدایت الهی اند .

إن الذین لایؤمنون بأیة الله لایهدیهم الله

فعل مضارع «لایؤمنون» دلالت بر استمرار دارد و با توجه به اینکه قرآن به زبان روشن و فصیح نازل گردیده است، ولی در عین حال کافران به آن ایمان نیاورده اند، می تواند لجاجت و روح حق ناپذیری آنان را برساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 52 - 1

1 - معاندان حق گریز ، از هدایت و ارشاد پیامبر (صلی الله علیه و آله) تأثیرناپذیرند .

فإنک لاتسمع الموتی . . . إذا ولّوا مدبرین

«إذا ولّوا» (آنان، آنگاه که روی بر می گردانند) قرینه است بر این که مراد از «الموتی» کسانی اند که از حق گریزان اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 53 - 1

1 - کافران حق ناپذیر، از حیات معنوی و امتیازات بشری، محروم اند.

و ما أنت به_د العمی عن ضل_لتهم

در آیه، کسانی که پیامبر(صلی الله علیه و آله) نیز توان خارج کردن آنها را، از گمراهی ندارد، به کوران تشبیه شده اند و مراد از آنها کافران اند. تشبیه کافران به کوران، استعاره مصرحه است و «هادی»، استعاره کنایی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 290

2- کافران و مشرکان لجوج و حق ناپذیر ، محروم از فهم صحیح حقایق الهی

إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْيُنِهِمْ غُلًّا... فهم مغمضون

از تشبیه کافران لجوج و حق ناپذیر به انسان هایی که چون اسیران، غل و زنجیر بر گردن دارند و سرهایشان بالا مانده و از دیدن اطراف خویش محروم اند، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- مشرکان و کافران لجوج و حق ناپذیر ، محروم از شناخت صحیح حقایق الهی و فاقد بصیرت و بینایی

فأغشينهم فهم لا يبصرون

«إغشاء» (مصدر «أغشينا») به معنای قرار دادن پرده بر چیزی است که آن را بپوشاند. در جمله «فأغشيناهم» نیز مضافی در تقدیر است؛ یعنی، «فأغشينا أبصارهم».

216- محرومیت خائنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- خیانت کاران ناسپاس ، محروم از حمایت و محبت خداونداند .

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ

217- محرومیت در زندگی دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- زندگی دنیوی انسان ها ، آمیزه ای از برخورداری از نعمت و محرومیت

و ما بكم من نعمه فمن الله ثم إذا مسكم الضرّ

218- محرومیت دروغگویان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 23

23 - اسرافگران و دروغ گویان ، از هدایت الهی محروم اند .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ

ص: 291

219- محرومیت دشنام دهندگان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 67 - 5

5 - ناسزا گویان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) محروم از امداد های الهی در برابر عذاب قیامت

لا تجترؤا الیوم . . . سـمراً تهجرون

محرومیت دشنام دهندگان به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 67 - 5

5 - ناسزا گویان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) محروم از امداد های الهی در برابر عذاب قیامت

لا تجترؤا الیوم . . . سـمراً تهجرون

220- محرومیت دنیاپرستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 200 - 7

7 - حج گزاران دنیاطلب ، محروم از بهره های اخروی

فاذا قضیتم مناسککم . . . فمن الناس من یقول ربنا . . . و ماله فی الآخرة من خلاق

221- محرومیت دنیاطلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 107 - 7

7- کافران دنیاپرست ، محروم از هدایت الهی اند .

استحبوا الحیوه الدنیا علی الآخرة و أن الله لایهدی القوم الکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- خداوند، قلب و قوای شنوایی و بینایی کافران دنیاگرا (مرتدان) را، مهر کرده و از درک حقایق محرومشان ساخته است.

استحبوا الحیوه الدنیا .. الکفرین . أولئك الذین طبع اللہ علی قلوبہم ... و أ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 18 - 7

7- برخی از دنیاطلبان هم از دنیا و هم از آخرت محرومند .

من کان یرید العاجلہ عجلنا لہ .. لمن نرید ثم جعلنا لہ جهنم

ص: 292

مرجع ضمیر «له» در «جعلنا له جهنم»، «من» در «من كان ..» است؛ یعنی، هر کس به دنبال دنیا باشد جایگاهش دوزخ است، چه برخی از آنان با خواست خداوند به آرزوهای دنیوی خود برسند و چه ناکام شوند. بنابراین عده ای هر چند که به خواسته های دنیوی خویش نرسیده اند، در آخرت دوزخی اند و از دنیا و آخرت محروم خواهند بود.

222- محرومیت دین فروشان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 175 - 2، 1

1 - دین فروشان و کتمان کنندگان احکام و معارف کتاب های آسمانی، ضلالت پیشه و به دور از هدایتند .

أولئك الذين اشتروا الضللة بالهدى

2 - دین فروشان و کتمان کنندگان حقایق کتاب های آسمانی، از مغفرت الهی محروم و به آتش دوزخ گرفتار خواهند شد .

أولئك الذين اشتروا .. العذاب بالمغفرة

223- محرومیت ریاکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 40 - 4

4 _ کیفر بخیلان و ریاکاران (عذاب ، محرومیت از محبت خداوند ، همراهی با شیطان) ، بازتاب عمل خود آنان است ، نه ستمی از جانب خداوند .

انّ الله لا يحبّ .. الذين يبخلون ... و الذين ينفقون اموالهم رياء الناس ... و

جمله «انّ الله ..» می تواند پاسخی باشد برای این سؤال که چرا خداوند مردم را به عذاب و ... مبتلا می کند. خداوند می فرماید این عذابها ناشی از ستم او نیست، بلکه دستاورد خود بخیلان است.

224- محرومیت زیانکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 96 - 4

4 _ زیانکاران ، محرومان از ایمان به آیات الهی

الځسرين. ان الذين حقت عليهم كلمت ربك لا يؤمنون

225- محروميت سرمستان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - قصص - 28 - 76 - 16

ص: 293

16 - انسان های مغرور و سرمست ، محروم از لطف و محبت خداوند

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

226- محرومیت سست ایمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 20 - 7

7- سست باوران در حقانیت وحی و معارف دینی ، محروم از هدایت و رحمت قرآن

و هدی و رحمه لقوم یوقنون

در صورتی که «قوم یوقنون» نظر به کسانی داشته باشد که دارای یقین بالفعل هستند؛ از مفهوم آیه شریفه مطلب یاد شده استفاده می شود.

227- محرومیت سنگدلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 23 - 19

19 - سنگدلان غافل از خدا ، محروم از هدایت اند .

فویل للّٰقِ سیه قلوبهم من ذکر اللّٰه .. و من یضلل اللّٰه فما له من هاد

مقصود از «من یضلل اللّٰه ..» همان سنگدلان از خدا غافل هستند که در آیه قبل، از آن سخن به میان آمد (فویل للّٰقِ سیه قلوبهم من ذکر اللّٰه...).

228- محرومیت شایعه سازان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 6

6 - ترویج کنندگان شایعات و تهمت پردازی های ناروا _ جدا از فضل و رحمت خداوند _ مستحق عذاب الهی اند .

و لولا فضل اللّٰه علیکم و رحمته .. لمسکم فی ما أفضتم فیہ عذاب عظیم

229- محرومیت شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 118 - 4

4_ دوری شیطان از رحمت الهی ، خاستگاه تصمیم او بر اغوای بندگان خدا

لعنه الله و قال لاتخذن من عبادک نصیباً مفروضاً

ص: 294

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 119 - 17

17_ دوری شیطان از رحمت الهی ، زمینه اغواگری و ترویج خرافه پرستی و فساد از ناحیه او

لعنه الله وقال .. لاضلنهم ولا مئینهم ولا مرنهم فلیبتکن ءاذان الأنعم

230- محرومیت طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 11 - 12

12_ طغیان گران بی ایمان به جهان آخرت ، مردمانی سرگردان و محروم از هدایت الهی اند .

فندر الذین لایرجون لقاءنا فی طغینهم یعمهون

«عَمَهُ» (به معنای تحیر و سرگردانی) کنایه از محروم شدن از هدایت‌های الهی است.

231- محرومیت ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 11

11_ ظالمان ، محروم از محبت و پاداش های خداوند

و اما الذین امنوا .. فیوفّیهم اجرهم و الله لا یحبّ الظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 140 - 20,21

20_ ظالمین ، محروم از محبت الهی

و الله لا یحبّ الظالمین

21_ بی ایمانی و سستی در رویارویی با دشمنان دین ، ظلم است .

و لاتهنوا .. و لیعلم الله الذین امنوا .. و الله لا یحبّ الظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 192 - 6.10

6_ ستمکاران محروم از هر گونه یاور در قیامت

و ما للظالمین من انصار

«انصار»، جمع ناصر (به معنای یاور) است و «مِنْ» زائده، تأکید بر نبودن یاور در آن روز است.

10_ محرومیت ستمگران در قیامت از یاری امامانی که آنها را یاری کنند .

و ما للظالمین من انصار

امام باقر (ع) در تفسیر آیه فوق فرمود: ما لهم من ائمه یسمونهم باسمائهم.

ص: 295

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 211، ح 175؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 333، ح 8.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 51 - 14

14 - ستمکاران، محروم از هدایت الهی

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 9

9 - گرایش بی حد و مرز گروهی از مسلمانان بیمار دل به سوی یهود و نصارا، دلیلی روشن برای محرومیت ستمگران از هدایت الهی

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ. فترى الذين فى قلوبهم مرض يسرعون فيهم

تفریع جمله «فترى» بر جمله «ان الله...»، می رساند که گرایش عمیق بیمار دلان، بیان مصداقی برای جمله «ان الله لا يهدى...» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 21 - 12

12 - ستمگران، از سعادت و رستگاری محروم هستند.

إنه لا يفلح الظالمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 145 - 22

22 - ستمگران و متجاوزان، محروم از رحمت و مغفرت الهی

فمن اضطر غير باغ و لاعاد فان ربك غفور رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 44 - 6

6_ ظالمان از رحمت خداوند دور هستند .

أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 19 - 9

9_ ستم پیشگان ، از هدایت الهی محرومند .

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 296

7 - توبه - 9 - 109 - 12

12 - ظالمان ، محروم از هدایت الهی

والله لا يهدى القوم الظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - يوسف - 12 - 23 - 27

27 - ستمگران ، هرگز رستگار و موفق نخواهند شد .

إنه لا يفلح الظالمون

ضمیر در «إنه» ضمیر شأن است و دلالت بر تأکید مفاد جمله دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 27 - 10

10 - ستم پیشگان ، بی بهره از ثبات آرامش و فاقد اصول ثابت و سخن استوار در زندگی دنیا و آخرتند .

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ

از مقایسه صدر و ذیل آیه و مقابله ظالمان با مؤمنان مطلب فوق استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 37 - 9

9 - ظالمان و بیدادگران ، از فلاح و رستگاری بی بهره اند .

إنَّه لا يفلح الظالمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 50 - 9

9 - هواپرستان و ظالمان ، محروم از هدایت خداوند

و من أضلّ ممّن اتّبع هويّه .. إنّ الله لا يهدى القوم الظالمين

11 - محرومیت ستمگران به هنگام دشواری مرگ از هرگونه یاری دوست و نزدیکان دلسوز خود و شفاعت شفیعیان

ما للظالمین من حمیم ولا شفیع یطاع

14 - « عن موسی بن جعفر (ع) . . . ما من مؤمن یرتکب ذنباً إلاّ ساء ذلک و ندم علیه . . . فإن لم یندم علی ذنب یرتکبه فلیس بمؤمن و لم تجب له الشفاعة و کان ظالماً و اللّٰه تعالی یقول : « ما للظالمین من حمیم ولا شفیع یطاع » ;

از امام کاظم (ع) روایت شده است: . . . هیچ مؤمنی نیست که پس از ارتکاب گناه ناراحت و پشیمان نشود... و اگر بر گناه خود پشیمان نشود، مؤمن نیست و شفاعت برای او نخواهد بود و او ظالم است. خداوند تعالی می فرماید: ماللظالمین من حمیم ولا شفیع یطاع «.

10 - پذیرفته نشدن عذر ستمگران ، دوری آنان از رحمت خداوند و جای گرفتن در سرایی بد ، مظهر نصرت الهی به پیامبران و مؤمنان در قیامت

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا .. يَوْمَ يَقُومُ ٱلْأَشْهُدُ . يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظُّلْمِينَ مَعْدِرُ

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، بیانگر چگونگی نصرت الهی در قیامت از رسولان و مؤمنان است که در آیه پیش (یوم يقوم الأشهد) به آن اشاره شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 40 - 11، 10

10 - ظالمان و متجاوزان ، محروم از محبت الهی

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظُّلْمِينَ

11 - مجریان احکام الهی ، در صورت زیاده روی از حد عدالت و مقابله به مثل ، خود ستمگر و محروم از محبت خدا خواهند بود .

جَزَؤًا سَيِّئَةً سَيِّئَةً مِّثْلَهَا .. إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظُّلْمِينَ

ممکن است «إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ» ناظر به قانون مقابله به مثل باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 10 - 13

13 - ستمکاران ، محروم از هدایت الهی

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 7 - 9

9 - ظالمان ، از هدایت الهی محروم اند .

وَٱللَّهَ لَا يُهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 5 - 8

8 - ظالمان ، از هدایت الهی محروم اند .

والله لا يهدى القوم الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 31 - 6

6 - ظالمان ، از رحمت الهی محروم اند .

والظالمين أعدّ لهم عذاباً أليماً

برداشت یاد شده، به قرینه مقابله «الظالمين..» با «يدخل من يشاء في رحمته» استفاده شده است.

ص: 298

232- محرومیت ظالمان از هدایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 144 - 12

12 _ ظلم زمینه و موجب محرومیت ظالمان از هدایت‌های خداوند است.

فمن أظلم .. إن الله لا يهدي القوم الظلمين

233- محرومیت ظالمان غافل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 11 - 8

8 - ظالمان و گنه کاران غافل از جبران بدی‌های خویش، از بخشش و رحمت خداوند محروم اند.

إلّا من ظلم ثمّ بدل حسنا بعد سوء فإني غفور رحيم

از این که خداوند، تنها به توبه کنندگان و جبران کنندگان بدی‌های خویش، نوید غفران و رحمت داده است، مطلب یاد شده استفاده می‌شود.

234- محرومیت عصیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 36 - 10

10- عصیان کنندگان از فرمان‌ها و رهنمودهای حضرت ابراهیم (ع)، هر چند از فرزندان او باشند، از تقرب به خداوند دور و فاقد منزلت هستند.

فمن تبعني فإنه مني و من عصاني فإنيك غفور رحيم

235- محرومیت علمای اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 21 - 8

8 _ علمای اهل کتاب، تکذیب کنندگان آیات الهی و ستمگرانی محروم از سعادت و رستگاری

الذین ءاتینہم الکتب یعرفونہ . . . و من أظلم ... إنه لا یفلح الظلمون

مراد از ضمیر در «آئیناهم» به قرینه حکم و موضوع، عالمان اهل کتاب می تواند باشد که دریافت کنندگان کتب آسمانی هستند، نه مردم معمولی از یهود و نصارا.

ص: 299

236- محرومیت علمای بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 175 - 6

6 - عالمان بی تعهد و وظیفه شناس ، از مغفرت الهی محروم و به آتش دوزخ گرفتار خواهند شد .

أولئك الذين اشتروا .. العذاب بالمغفرة فما أصبر هم على النار

237- محرومیت عهدشکنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 4

4 - نقض کنندگان پیمان های الهی ، از سرای آخرت و نعمت های آن نصیبی نخواهند داشت .

إذ أخذنا ميثقكم .. أولئك الذين اشتروا الحيوة الدنيا بالأخرة

«أولئك» اشاره به همه گروههایی است که در آیه قبل، اعمال و رفتار ناپسندشان بیان شد؛ از جمله: نقض کنندگان پیمان الهی، قاتلان همکیشان و ..

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 13 - 3

3_ خداوند ، پیمان شکنان بنی اسرائیل را از رحمت خویش دور ساخت و دل های آنان را از پذیرش حق بازداشت .

فبما نقضهم ميثقهم لعنهم و جعلنا قلوبهم قسية

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 58 - 7

7_ پیمان شکنان و کسانی که در اندیشه شکستن پیمان های خویشند ، خائن و محروم از محبت خداوند هستند .

إن الله لا يحب الخائنين

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «إن الله ..» «تعلیل برای «فانبذ إليهم» باشد ; یعنی کسانی که در صدد پیمان شکنی هستند، خائنند و چون خداوند خائنان را دوست ندارد، تو ای پیامبر(صلی الله علیه و آله) موظف هستی معاهده آنان را لغو کنی تا راه برای نبرد با

آنان باز شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 10 - 9

9 - تقض کنندگان پیمان دین ، در معرض قهر الهی و محروم از حمایت او

ید الله فوق ایدیههم فمن نکث فإتما ینکث علی نفسه

«فاء» در «فمن ..» می رساند که لازمه «یدالله فوق...»، این است که پیمان شکنان به خود زیان می زنند؛ زیرا با پیمان شکنی از سایه حمایت خدا بیرون شده، در معرض انتقام و قدرت قاهر او قرار گرفته اند.

ص: 300

238- محرومیت غاصبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 19 - 4

4 - متجاوزان به حقوق دیگران ، گرچه از نعمت و کرم خداوند برخوردار شوند ، از عزّت و شرافت مندی در نزد او محروم خواهند بود .

نعمه فيقول ربّي أكرمن ... كلاً ... و تأكلون التراث أكلاً لما

239- محرومیت غافلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 23 - 19

19 - سنگدلان غافل از خدا ، محروم از هدایت اند .

فويل للّٰقِ سیه قلوبهم من ذكر اللّٰه .. و من يضلّل اللّٰه فما له من هاد

مقصود از «من يضلّل اللّٰه ..» همان سنگدلان از خدا غافل هستند که در آیه قبل ، از آن سخن به میان آمد (فويل للقاسیه قلوبهم من ذكر اللّٰه...).

240- محرومیت فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 108 - 9

9_ فاسقان ، محروم از هدایت خاص الهی

و اللّٰه لایهدی القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 80 - 11

11_ فاسقان ، محروم از هدایت الهی

و اللّٰه لایهدی القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 33 - 2

2_ فسق پیشگان ، فاقد زمینه گرایش به ایمان و محروم از پذیرش آن

كذلك حقت كلمت ربك على الذين فسقوا أنهم لایؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 5 - 17

17 - فاسقان ، از هدایت الهی محروم اند .

ص: 301

و الله لا يهدي القوم الفسقين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - منافقون - 63 - 6 - 8

8 - فاسقان و منحرفان از حق ، محروم از هدايت و غفران الهی

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - انفطار - 82 - 19 - 4

4 - فاسقان در قيامت ، محروم از ياری ديگران برای رهايی از آتش دوزخ

وَإِنَّ الْفَجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ... يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا

241- محرومیت فخر فروشان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - كهف - 18 - 40 - 3

3- ربوبيت پروردگار ، مقتضی سلب نعمت از فخر فروشان و مشركان دل بسته به دنيا و اعطای نعمتی افزون تر به موحدان است ،

فَعَسَىٰ رَبِّي أَن يُؤْتِيَنَا خَيْرًا مِّنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلْ عَلَيْهَا حِسَابًا مِّنَ السَّمَاءِ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - لقمان - 31 - 18 - 7

7 - خودبزرگ بينان فخر فروش ، از محبت و لطف الهی محروم اند .

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

«مختال» به معنای تكبر است (قاموس المحيط).

242- محرومیت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1_ فرعون و پیروان وی در عرصه دنیا و آخرت ، به لعنت خدا گرفتار و از رحمت او به دورند .

وَأَتَّبَعُوا فِي هَذِهِ لَعْنَهُ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ

ضمیر در «أَتَّبَعُوا» به فرعون و قوم وی باز می گردد. «اتباع» (مصدر أتبعا) به معنای ملحق کردن و به دنبال فرستادن است. بنابراین «وَأَتَّبَعُوا...»؛ یعنی ، فرعون و قوم او در دنیا و آخرت ، لعنت و نفرین را به دنبال خواهند داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 302

21 - موسی و هارون (ع)، محرومیت فرعون از هدایت را به وی گوشزد نموده و او را به پیروی از هدایت دعوت کردند .

والسلّم علی من اتبع الهدی

جمله «السلام علی...» خبریه است و به کار بردن عنوان «من اتبع...»، اشاره به نبود این وصف در فرعون و برای ترغیب او به تحصیل آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 18 - 7

7 - فرعون، طغیان گری محروم از هرگونه پاکی و صلاح

هل لك إلی أن تزکّی

سؤال موسی(ع) نشان می دهد که وی در وجود فرعون، به دنبال یافتن تمایلی - هر چند اندک - به سوی خیر و صلاح بود.

243- محرومیت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 99 - 1

1_ فرعون و پیروان وی در عرصه دنیا و آخرت، به لعنت خدا گرفتار و از رحمت او به دورند .

وَأَتَّبَعُوا فِي هَذِهِ لَعْنَةَ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ

ضمیر در «أَتَّبَعُوا» به فرعون و قوم وی باز می گردد. «اتباع» (مصدر أتبعا) به معنای ملحق کردن و به دنبال فرستادن است. بنابراین «وَأَتَّبَعُوا...»؛ یعنی، فرعون و قوم او در دنیا و آخرت، لعنت و نفرین را به دنبال خواهند داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 24

24 - فرعونیان، مردمی اسرافگر و دروغ گو و محروم از هدایت الهی

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ

244- محرومیت قلب بیمار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 32

32_ بیمار دلان سست ایمان و پذیرای ولایت و دوستی کافران ، محروم از فضل خاص خداوند

من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی اللّٰه یقوم . . . ذلک فضل اللّٰه

ص: 303

245- محرومیت قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 95 - 4

4_ قوم ثمود ، از رحمت خدا محروم شدند و با عذاب های الهی به هلاکت رسیدند .

کما بعدت ثمود

246- محرومیت کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 32 - 6،7

6_ رویگردانان از اطاعت خدا و رسول ، کافر و محروم از محبت خدایند .

قل اطیعوا الله و الرسول فان تولّوا فان الله لا يحب الکافرين

7_ کافران ، محروم از محبت خداوند

فان تولّوا فان الله لا يحب الکافرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 176 - 9،14،15

9_ اراده الهی مبنی بر محرومیت حتمی شتابگران در کفر از بهره های اخروی

یرید الله الا يجعل لهم حظا فی الآخرة

14_ اراده الهی بر محروم سازی کفرپیشگان از بهره های دنیوی نیست . *

یرید الله الا يجعل لهم حظا فی الآخرة

مفهوم کلمه «فی الآخرة»، گویای آن است که اراده الهی بر محروم ساختن کافران از مواهب آخرت است، نه بهره های دنیوی.

15_ مهلت دادن خداوند به شتابگران در کفر ، برای محروم ساختن آنان از بهره های اخروی است (سنت استدراج) .

یرید الله الا يجعل لهم حظا فی الآخرة و لهم عذاب عظیم

جمله «یرید الله . . .»، می تواند جواب این سؤال باشد که چرا با تلاش برخی از مردم در گسترش کفر، خداوند به آنان مهلت می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 124 - 7

7_ کافران، محروم از ورود به بهشت، هر چند دارای اعمال صالح باشند.

و من يعمل من الصلحت . . . و هو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة

قید «و هو مؤمن» می رساند که ایمان، شرط ثمربخشی اعمال نیک است؛ بنابراین اعمال نیک، بدون ایمان و در حال کفر، پاداش بهشت ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 304

1_ کفرپیشگان ستمگر، محروم از آمرزش و هدایت الهی

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا يَهْدِيَهُمْ طَرِيقاً

تکرار نشدن «الذین» در جمله «و ظلموا» دلالت می کند که مجموع دو صفت «کفر» و «ظلم» موجب محرومیت از آمرزش و هدایت الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13_ کافران به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) محروم از رحمت و فضل و هدایت خاص خداوند

فَمَا الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ .. صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا

معادل «اما»ی تفصیلیه حذف شده و جمله موجود «فاما الذین ءامنوا ..» بیانگر آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19_ کافران به معاد و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، زیانکار، تباہ کننده خویش و محروم از رحمت الهی

و لَقَدْ اسْتَهْزَىءَ بِرَسُولِ .. كَتَبَ عَلَي نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ ... الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

با توجه به اینکه رحمت الهی فراگیر است، ممکن است زیان کافران به جهت محروم ساختن خود از دریافت رحمت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10_ کافران، محروم از هدایت الهی

و اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10_ منافقان و کافران ، مورد لعن و نفرین خداوند و محروم ابدی از رحمت او

المنفقين . . . و الكفار ... لعنهم الله

12_ محرومیت منافقان و کافران از رحمت الهی ، مایه رنج و عذاب همیشگی آنان

و لعنهم الله و لهم عذاب مقيم

برداشت فوق بر این اساس است که «عذاب مقيم» در نتیجه نفرین الهی به دوری آنان از رحمت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 80 - 5

5_ کافران به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، محروم از آمرزش الهی .

فلن يغفر الله لهم ذلك بانهم كفروا بالله ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 305

4_ کفر ، مانع برخورداری کافران از نعمت های فراوان الهی ، در دنیا نیست .

ربنا إنك آتيت فرعون و ملاء زينه و أمولا في الحيوه الدنيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 104 - 1

1- کسانی که بر کفر اصرار ورزیده و از سر لجاجت حق را نمی پذیرند ، محروم از هدایت الهی اند .

إن الذين لا يؤمنون بأی_ت الله لا یهدیهم الله

فعل مضارع «لا یؤمنون» دلالت بر استمرار دارد و با توجه به اینکه قرآن به زبان روشن و فصیح نازل گردیده است، ولی در عین حال کافران به آن ایمان نیاورده اند، می تواند لجاجت و روح حق ناپذیری آنان را برساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 107 - 7

7- کافران دنیاپرست ، محروم از هدایت الهی اند .

استحبّوا الحيوه الدنيا على الأخره و أن الله لا یهدی القوم الك_فرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 71 - 11

11 - حق ناپذیری کافران ، تنها مایه محرومیت آنان از رهنمود های بیدار کننده قرآن

بل أتین_هم بذكرهم ... معرضون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 117 - 12

12 - کافران و منکران وحدانیت خدا ، محروم از فلاح و رستگاری

إنّه لا یفلح الك_فرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 40 - 7,9

7 - کافران ، به دلیل بی بهره بودن از نور الهی ، محروم از هر گونه هدایت اند .

و الذین کفروا أعم لهم . . . کظلمت فی بحر لَجّیّ ... إذا أخرج یده لم یكد یرها و من

9 - فرورفتن کفرپیشگان در ظلالت و سردرگمی گریز ناپذیر ، برخاسته از محرومیت آنان از نور هدایت الهی است .

و الذین کفروا أعم لهم . . . کظلمت فی بحر لَجّیّ ... من فوقه سحاب ظلمت بعضها فوق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 23 - 4

4 - کافران به آیات خدا و معاد ، حظّی از رحمت خداوند ، نخواهند داشت .

و الذین کفروا بأیّت اللّٰه و لقائه أولئک یشوا من رحمتی

ص: 306

«یُسُوا مِنْ رَحْمَتِي» می تواند جمله خبری باشد و می تواند کنایه از قضای الهی مبنی بر مشمول رحمت قرار نگرفتن افراد یاد شده باشد. برداشت بالا بنا بر احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 6

6 - کافران ، از مهر و محبت خداوند ، محروم اند .

إِنَّهُ لَا يَحِبُّ الْكَافِرِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 53 - 1

1 - کافران حق ناپذیر ، از حیات معنوی و امتیازات بشری ، محروم اند .

وَمَا أَنْتَ بِهِ دَالِعٌ عَنْ ضَلٰلَتِهِمْ

در آیه، کسانی که پیامبر(صلی الله علیه و آله) نیز توان خارج کردن آنها را، از گمراهی ندارد، به کوران تشبیه شده اند و مراد از آنها کافران اند. تشبیه کافران به کوران، استعاره مصرحه است و «هادی»، استعاره کنایی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 8 - 36 - 2

2 - کافران و مشرکان لجوج و حق ناپذیر ، محروم از فهم صحیح حقایق الهی

إِنَّا جَعَلْنَا فِيْ أَعْنَاقِهِمْ أَغْلًا... فَمَنْ مَّقْمَحُونَ

از تشبیه کافران لجوج و حق ناپذیر به انسان هایی که چون اسیران، غل و زنجیر بر گردن دارند و سرهایشان بالا مانده و از دیدن اطراف خویش محروم اند، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 9 - 36 - 2

2 - مشرکان و کافران لجوج و حق ناپذیر ، محروم از شناخت صحیح حقایق الهی و فاقد بصیرت و بینایی

فَأَعْشِينَ هُمْ فَمَنْ لَا يَبْصُرُونَ

«إغشاء» (مصدر «أغشينا») به معنای قرار دادن پرده بر چیزی است که آن را بپوشانند. در جمله «فأغشيناهم» نیز مضافی در تقدیر است؛ یعنی، «فأغشينا أبصارهم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 70 - 7

7 - مؤمنان، انسان های زنده دل و برخوردار از حیات واقعی و معقول، و کافران (چونان مردگان) محروم از آن

لیندر من کان حیاً و یحقّ القول علی الکفرین

برداشت یاد شده از ارتباط میان صدر و ذیل آیه شریفه؛ یعنی، به قرینه مقابله میان انسان های زنده و کافران، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 307

13 - کفر و شرک ، ظلم است و کافران و مشرکان ، از هرگونه یاری دوست و نزدیکان دلسوز خود و شفاعت شفیعان محروم اند .

ما للظالمین من حمیم و لا شفیع یطاع

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که این آیات، در سلسله آیاتی قرار دارد که درباره کافران و مشرکان سخن می گوید و مقصود از «ظالمین» آنان می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 31 - 3

3 - کافران ، محروم از رحمت خداوند و رستگاری در قیامت

فیدخلهم ربهم فی رحمته .. وأما الذین کفروا أفلم تکن ءای-تی تتلی علیکم

از تقابل وضع کافران با مؤمنان در این آیه و آیه پیشین، مطلب یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 34 - 3

3 - محرومیت کافران در قیامت از لطف و توجه حق ، نتیجه بی توجهی آنان به معاد است .

وقیل الیوم ننسیکم کما نسیتم لقاء یومکم ه_ذا

برداشت بالا، بر این مبنا است که «کما» در «کما نسیتم» برای تعلیل باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 11 - 4

4- ذلّت و بدفرجامی کافران ، معلول برخوردار نبودن از ولایت و حمایت خداوند

دمّر اللّٰه علیهم .. ذلک ... وأنّ الـک_فرین لا مولی لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 41 - 1

1 - کافران ، محروم از پشتوانه غیبی و گرفتار وهم در اندیشه های باطل خویش

أم یقولون شاعر نتریص به ریب المنون . . أم عندهم الغیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 11 - 3

3 - کافران دوزخی ، مورد نفرین خدا و محروم از رحمت و لطف او هستند .

فسحفاً لأصحـب السعیر

«سحق» به معنای «بُعد» است و در این آیه، به جای لعن و نفرین به کار رفته است و مراد از آن، دوری از رحمت و لطف الهی می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 308

1 - کافران صاحب زر و زور (اصحاب الشمال) ، محروم از حمایت نزدیکان و دوستانِ دلسوز در قیامت

فلیس له الیوم هـ هنا حمیم

«حمیم» به فردی می گویند که به انسان نزدیک و دلسوز باشد. از مصادیق بارز آن خویشاوندان و دوستان صمیمی و دلسوز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 17 - 5

5 - کافران ، از حالت شکیبایی ، مهرورزی و عطوفت ، محروم بوده و از توصیه یکدیگر به آن خصلت ها خاموش اند .

الذین ءامنوا و تواصوا بالصبر و تواصوا بالمرحمة

این آیه تعریض به کافرانی دارد که در آیات آغاز و پایان سوره، از آنان سخن به میان آمده است.

247- محرومیت کافران از نعمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 4

4 - ابراهیم (ع) ، کفرپیشگان مکه را شایسته بهره مند شدن از روزی های الهی نمی دانست .

و ارزق .. من ءامن منهم باللّٰه و الیوم الآخر

248- محرومیت کافران از هدایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 95 - 10

10 - کفرپیشگانی که با بی هدف خواندن سختی های بیدارکننده از تمامی عوامل هدایت بی بهره ماندند ، با عذابی غافلگیرانه از جانب خدا نابود شدند .

فأخذنهم بغتة و هم لا یشعرون

249- محرومیت کافران دنیاطلب

3- محرومیت کافران دنیاگرا (مرتدان) از درک حقایق معنوی، همان محرومیت از هدایت الهی است.

لايهدي القوم الكـ فرين . أولـئك الذين طبع الله على قلوبهم

جمله «أولـئك الذين طبع الله ..» بیانگر جمله «و أن الله لا يهدي القوم الكافرين» است؛ یعنی، چگونگی و راه محرومیت کافران از هدایت الهی را تفسیر و معنا می کند.

250- محرومیت کافران ظالم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 168 - 3,8

3_ کافران ستم پیشه و مانعان راه خدا ، موفق به ایمان و توبه نخواهند شد .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ

بدیهی است که کفرپیشگان در هر مرتبه ای از کفر باشند چنانچه اهل ایمان گردند سزاوار آمرزش و هدایت الهی هستند؛ بنابراین مراد از جمله «لم یکن...» این است که آنان موفق به ایمان نخواهند شد و در نتیجه آنان را نخواهد آمرزید.

8_ محرومیت کافران ستمگر از مغفرت و هدایت ، از سنت های الهی

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا يَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا

251- محرومیت کافران لجوج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 35 - 6

6 - کافران معاند و لجوج ، محروم از عفو و رحمت الهی

و يعف عن كثير . و يعلم الذين يجدلون في آيتنا ما لهم من محيص

این که پس از مسأله عفو گناهان، این نکته مطرح شده که کافران معاند راه فراری از عذاب ندارند؛ می تواند اشاره به این نکته داشته باشد که آنان مورد عفو و مغفرت الهی قرار نمی گیرند.

252- محرومیت کافران معاند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 35 - 6

6 - کافران معاند و لجوج ، محروم از عفو و رحمت الهی

و يعف عن كثير . و يعلم الذين يجدلون في آيتنا ما لهم من محيص

این که پس از مسأله عفو گناهان، این نکته مطرح شده که کافران معاند راه فراری از عذاب ندارند؛ می تواند اشاره به این نکته داشته باشد که

آنان مورد عفو و مغفرت الهی قرار نمی گیرند.

253- محرومیت کافران مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 5

ص: 310

5- ابراهیم (ع) از خداوند خواست تا کافران مکه را از روزی های خویش بهره مند نسازد .

و ارزق .. من ءامن منهم باللّٰه و الیوم الآخر

«من ءامن» به عنوان بدل برای «أهله» بیانگر مقصود ابراهیم(ع) از کلمه «أهله» است. آن حضرت با آوردن «من ءامن» اشاره به این معنا دارد که: خواهان اعطای ثمرات به کافران مکه نیست.

254- محرومیت کتمان کنندگان حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 175 - 2

2- دین فروشان و کتمان کنندگان حقایق کتاب های آسمانی ، از مغفرت الهی محروم و به آتش دوزخ گرفتار خواهند شد .

أولئك الذين اشتروا .. العذاب بالمغفرة

255- محرومیت کم فروشان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 4 - 6

6- کم فروشان ، از رحمت خداوند دور و محروم اند .

أولئك

اسم اشاره «أولئك»، برای مشارالیه بعید به کار می رود که در آیه شریفه، گویای دوری کم فروشان از خداوند است.

256- محرومیت گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 108 - 14

14_ انسان های گمراه و محروم از هدایت های ویژه الهی ، خود موجب از میان بردن شایستگی خویش برای دستیابی به هدایت الهی .

واللّٰه لایهدی القوم الفسّٰقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 _ خداوند انسانهایی را که با برخورد به راه ضلالت آن را روش زندگانی خویش قرار می دهند، از درک معارف و آیات خویش محروم می سازد .

سأصرف عن آيتي الذين . . . وإن يروا سيل الغي يتخذوه سبيلا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

ص: 311

9 - نحل - 16 - 37 - 8

8- گمراهان ، از هرگونه یار و مددکاری محرومند .

فإن الله لا يهدي من يضلّ و ما لهم من نـصرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 58 - 4

4 - کج اندیشان از حق بازداشته شده ، از هیچ مثل و بیان روشن قرآن ، بهره ای نمی برند .

كذلك كانوا يؤفكون . . . و لقد ضربنا للناس في هـذا القرآن من كلّ مثل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 23 - 18

18 - گمراه شده الهی ، برای همیشه از هدایت محروم است .

و من یضلل الله فما له من هاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 36 - 12

12 - گمراه شده الهی ، برای همیشه از هدایت محروم است .

و من یضلل الله فما له من هاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 33 - 5،6

5 - گمراه شده الهی ، برای همیشه محروم از هدایت خواهد بود .

و من یضلل الله فما له من هاد

6 - هیچ کس ، توانایی هدایت کردن گمراه شدگان الهی را ندارد .

و من یضلل الله فما له من هاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 44 - 1

1 - کسانی که خداوند، آنان را گمراه کند، از هرگونه سرپرست و یاور محروم اند .

و من یضلل اللّٰه فما له من ولیّ من بعده

257- محرومیت گناهکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 276 - 5,6

5_ ناسپاسان از نعمت ها و گناهکاران ، محروم از محبت الهی

ص: 312

و الله لا يحب كل كفار اثم

6_ رباخواران ، ناسپاسانی گنهکار و محروم از محبت الهی

يمحق الله الربوا . . . و الله لا يحب كل كفار اثم

کلمه «کفار» (بسیار ناسپاس) و کلمه «اثم» (فرورفته در گناه و آلودگی) پس از بیان ربا و رباخواری، اشاره به این معنا دارد که رباخواران از جمله مصادیق انسانهای ناسپاس و آلوده به گناهند.

258- محرومیت گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 161 - 7

7 - تأثیر و نقش دعا و نفرین فرشتگان و انسان ها در دوری گناهکاران از رحمت الهی

أولئك عليهم لعنة الله والملائكة والناس أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 123 - 12

12_ بدکاران و گناهکاران ، محروم از هرگونه مدافع و یاور ، برای گریز از کیفر الهی

و لا یجد له من دون الله ولیاً و لانصیراً

«ولیی» به کسی گفته می شود که آدمی را سرپرستی کند و دفاع و حمایت او را بر عهده گیرد، ضمیر فاعلی در «لا یجد» و نیز ضمیر «له» به «من یعمل» بر می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 200 - 3

3 - قلب مجرمان ، محروم از درک حقایق قرآن

كذلك سلکونہ فی قلوب المجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - گنه کاران محکوم شده به عذاب استیصال الهی ، محروم از هرگونه منجی و ننگه دارنده ای

فأخذهم الله بذنوبهم و ما كان لهم من الله من واق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 21 - 8

8 - مؤمنان نیک کردار ، بهره مند از رحمت و هدایت الهی در دنیا و گناه پیشگان محروم از آیند .

و هدی و رحمه لقوم یوقنون . . . أن نجعلهم كالذین ءامنوا و عملوا الصالحات

منظور از تفاوت مؤمنان صالح با گناه پیشگان در دنیا _ به قرینه آیه قبل _ ممکن است تمایزشان در بهره‌وری از رحمت و هدایت الهی باشد.

ص: 313

1 - کسانی که نفس خود را در گناه مدفون ساخته ، آن را به سقوط و تباهی می کشانند ، محروم و زیانکاراند .

و قد خاب من دسّیها

«خاب»؛ یعنی، محروم شد، خسارت دید و به آنچه خواست، نرسید (قاموس). «دسّها»؛ یعنی، آن را ساقط کرد و از بهره آن کاست. «دسّیت»؛ یعنی، گمراه و فاسد کردم (لسان العرب). این فعل که «دَسَسَ» بوده و حرف «سین» در آن به «یاء» تبدیل شده است، مبالغه در «دَسَّ» (دفن کرد) است. مراد از «دسّها» _ به قرینه «ألهمها فجورها» _ مدفون ساختن نفس در معصیت ها و کشاندن آن به سقوط و گمراهی و فساد است.

259- محرومیت گناهکاران غافل

8 - ظالمان و گنه کارانِ غافل از جبران بدی های خویش ، از بخشش و رحمت خداوند محروم اند .

إلّا من ظلم ثمّ بدلّ حسنا بعد سوء فإتی غفور رحیم

از این که خداوند، تنها به توبه کنندگان و جبران کنندگان بدی های خویش، نوید غفران و رحمت داده است، مطلب یاد شده استفاده می شود.

260- محرومیت مالک کنیز گناهکار

33 - برده دارانِ وادار کننده کنیزان خویش به فحشا و فساد جنسی ، محروم از آمرزش و رحمت خدا هستند .

و من یکرههّنّ فإنّ الله من بعد إکرههّنّ غفور رحیم

در آیه یاد شده متعلق «غفور» و «رحیم» ذکر نشده است. با توجه به این که بعید است خداوند به برده داران، به خاطر گناه اکراهشان و نیز مورد هشدار قرار گرفتن آنان وعده غفران و رحمت بدهد، به نظر می رسد مقصود کنیزانی خواهد بود که مجبور به فحشا شده اند. بر این اساس اختصاص یافتن این وعده به کنیزان، حاکی از محرومیت برده داران از این موهبت است.

261- محرومیت مالکان کشتی قصه خضر (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 79 - 2

2- کشتی سوراخ شده به دست خضر (ع)، در مالکیت گروهی از محرومان بود و تنها وسیله ارتزاق آنان به شمار می آمد.

ص: 314

فكانت لمسكين يعملون في البحر

262- محرومیت متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 190 - 7

7 - تجاوزگران ، از محبت خداوند محرومند .

إن الله لا يحب المعتدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 87 - 18

18 - تجاوزکاران از محبت خداوند محروم اند .

إن الله لا يحب المعتدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 145 - 22

22 - ستمگران و متجاوزان، محروم از رحمت و مغفرت الهی

فمن اضطر غیر باغ و لاعاد فإن ربک غفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 55 - 6

6 - گردنکشان و متجاوزان ، از محبت خدا محرومند .

إنه لا يحب المعتدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 58 - 9

9 - متجاوزان و فسادگران ، مانند سرزمین خبیث کم بهره از فیض الهی و انسانهایی بی ثمرند .

إنه لا يحب المعتدين. ولا تقسدا... والذى خبث

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - شوری - 42 - 40 - 10

10 - ظالمان و متجاوزان ، محروم از محبت الهی

إنه لا يحب الظالمين

ص: 315

263- محرومیت متخلفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 10

10 _ حسرت و تأسف متخلفان از جهاد بر محرومیتشان از غنایم جنگی

ولئن اصابکم فضل من الله ليقولنّ .. يا ليتنى كنت معهم فافوز فوزاً عظيماً

264- محرومیت متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 73 - 10

10 _ حسرت و تأسف متخلفان از جهاد بر محرومیتشان از غنایم جنگی

ولئن اصابکم فضل من الله ليقولنّ .. يا ليتنى كنت معهم فافوز فوزاً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 96 - 9

9 _ منافقان و توانمندان متخلف از جهاد، فاسق و محروم از رضایت خدایند .

يحلِفون .. لا يرضى عن القوم الفسقين

265- محرومیت متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 11

11 - اخبار خداوند، از محرومیت حتمی غایبان در حدیبیه از شرکت در جنگ خیبر

ذرونا تتبعکم .. قل لن تتبعونا کذلکم قال الله من قبل

«لن تتبعونا» ممکن است در مقام انشا نباشد؛ بلکه اخبار باشد.

266- محرومیت متکبران

1_ تکذیب کنندگان آیات الهی و آنان که از سر تکبر و خودبرتربینی معارف الهی را نپذیرند، از رحمت‌های ویژه الهی در دنیا محرومند.

ان الذین کذبوا بآیتنا و استکبروا عنها لاتفتح لهم أبواب السماء

چنانچه جمله «لاتفتح . . .» بیان محرومیتی باشد که در دنیا دامنگیر تکذیب کنندگان می شود، گشوده نشدن درهای آسمان برای آنان، کنایه از شامل نشدن رحمت‌های خاص الهی بر آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 146 - 17، 1

1_ خداوند ، متکبران و خودبزرگ بینان را از درک آیات و معارف خویش باز می دارد .

سأصرف عن آیتی الذین یتکبرون فی الأرض

کلمه «صرف» آنگاه که با «عن» متعدی شود، به معنای بازداشتن و مانع شدن است. و بازداشتن از آیات الهی یا به معنای مانع شدن از فهم آیات است و یا به معنای بازداری از ایمان به آیات و یا جلوگیری از ابطال و از میان بردن آنهاست. تنها معنای اول با همه فراهی آیة متناسب است.

17_ خداوند به قوم موسی هشدار داد که متکبران و ناباروان ایشان را از درک تورات و معارف آن باز خواهد داشت .

و أمر قومک یاخذوا بأحسنها . .. سأصرف عن آیتی الذین یتکبرون فی الأرض

مصدق مورد نظر برای آیه مورد بحث، با توجه به آیات پیشین، متکبران و متمردان قوم موسی هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 76 - 16

16 - انسان های مغرور و سرمست ، محروم از لطف و محبت خداوند

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 18 - 7

7 - خودبزرگ بینانِ فخر فروش ، از محبت و لطف الهی محروم اند .

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

«مختال» به معنای تکبر است (قاموس المحيط).

267- محرومیت مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - محرومیت ابدی از رحمت، سنت خداوند در کیفر مجرمان

و کذلک نجزی المجرمین

268 - محرومیت مرتد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 88 - 5

5 - یهود و نصارا و مرتدان، محروم از نظر و توجّه خداوند

قوماً کفروا بعد ایمانهم ... و لا هم ينظرون

ص: 317

جمله «و لا هم ينظرون»، می تواند به این معنا باشد که آنان مورد عنایت و توجه خداوند قرار نمی گیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 20 - 14

14- مرتدان ، برای همیشه ، از رستگاری محروم اند .

أو يعيدوكم في ملتهم ولن تفلحوا إذاً أبداً

269- محرومیت مرتدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 108 - 1,3

1- خداوند ، قلب و قوای شنوایی و بینایی کافران دنیاگرا (مرتدان) را ، مهر کرده و از درک حقایق محرومشان ساخته است .

استحبوا الحیوه الدنيا .. الك_فرین . أول_ئک الذین طبع الله علی قلوبهم ... و أ

3- محرومیت کافران دنیاگرا (مرتدان) از درک حقایق معنوی ، همان محرومیت از هدایت الهی است .

لا یهدی القوم الک_فرین . أول_ئک الذین طبع الله علی قلوبهم

جمله «أول_ئک الذین طبع الله ..» بیانگر جمله «و أن الله لایهدی القوم الکافرین» است؛ یعنی ، چگونگی و راه محرومیت کافران از هدایت الهی را تفسیر و معنا می کند.

270- محرومیت مساکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 30 - 1

1 - باغداران یمنی پس از مشاهده محرومیت خود و مستمندان از محصولات باغ ، به سرزنش همدیگر پرداختند .

فأقبل بعضهم علی بعض یتل_ومون

271- محرومیت مستکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 _ مستکبران رویگردان از عبادت خدا، محروم از شفاعت شافعان

و لا یجدون لهم من دون الله ولیاً و لانصیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 40 - 5,6

5 _ تکذیب کنندگان آیات الهی و مستکبران، محروم از ورود به بهشت

ص: 318

إن الذين كذبوا بآيتنا و استكبروا عنها . . . لا يدخلون الجنة

6_ ورود تکذیب کنندگان آیات الهی و مستکبران به بهشت، امری ناممکن، همچون عبور شتر از روزنه سوزن

و لا يدخلون الجنة حتى يلج الجمل في سم الخياط

«جمل» به معنای شتر است و «سم» به معنای روزنه ای است که در انتهای سوزن برای عبور نخ تعبیه شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 23 - 5

5- مستکبران، از محبت خداوند محرومند .

إنه لا يحبّ المستكبرين

272- محرومیت مسرفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 141 - 16

16_ خداوند اسرافکاران را از محبت خویش محروم ساخته است.

إنه لا يحب المسرفين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 31 - 7

7_ اسراف کنندگان از محبت خداوند محرومند.

إنه لا يحب المسرفين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 23

23 - اسرافگران و دروغ گویان، از هدایت الهی محروم اند .

إنّ الله لا يهدى من هو مسرف كذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 5 - 10

10 - جوامع اسرافگر ، مستحق محرومیت از برکات و الطاف الهی

أن كنتم قومًا مسرفین

آیه شریفه، نشانگر آن است که مسرفان، استحقاق محرومیت از نزول وحی را دارند؛ ولی لطف بی کران الهی موجب شده است که وحی ادامه یابد.

ص: 319

273- محرومیت مسیحیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 88 - 5

5_ یهود و نصارا و مرتدان ، محروم از نظر و توجه خداوند

قوماً کفروا بعد ایمانهم . . . و لا هم ينظرون

جمله «و لا هم ينظرون»، می تواند به این معنا باشد که آنان مورد عنایت و توجه خداوند قرار نمی گیرند.

274- محرومیت مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 72 - 19

19_ خداوند بهشت را بر مشرکان حرام کرده است .

انه من يشرك بالله فقد حرم الله عليه الجنة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 25 - 4

4_ محرومیت مشرکان حق ناپذیر از فهم حقایق و معارف الهی نتیجه عملکرد خود آنهاست.

وجعلنا علی قلوبهم أكنه أن يفقهوه و فی ءاذانهم وقرا

توصیف مشرکان به «فی ءاذانهم وقرا و إن یروا . . . یجادلونک ...» گویای نقش و تأثیر این عوامل در مهر خوردن به دل‌های آنان است. چنانکه موصول «یقول الذین کفروا» به جای ضمیر برای اشاره به همین جهت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 65 - 6

6_ مشرکان ، مردمی ذلیل ، حقیر و بی بهره از عزتند .

و لا یحزنک قولهم إن العزه لله جميعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 107 - 10

10_ خداوند ، مشرکان را از فضل خود بهره مند نخواهد کرد .

فلا راد لفضله یصیب به من یشاء من عباده

با توجه به اینکه مشرکان، از یکتا پرستی و عبادت خداوند سرباز می زدند، ذکر «من عباده» می تواند گویای برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 33 - 14

14_ مشرکان از پیمودن راه صحیح و منطقی (توحید) بازماندند .

ص: 320

و صدّوا عن السبيل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 40 - 3

3- ربهیت پروردگار ، مقتضی سلب نعمت از فخر فروشان و مشرکان دل بسته به دنیا و اعطای نعمتی افزون تر به موحدان است ،

فَعَسَى رَبِّي أَن يُؤْتِيَن خَيْرًا مِّن جَنَّتِكَ وَيُرْسِل عَلَيْهَا حَسَابًا مِّن السَّمَاءِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 28 - 8

8- مشرکان ، از شفاعت شافعان محروم اند .

لَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى

تأکید خداوند به این که شفاعت ملائکه تنها به رضایت ما است، حکایت از آن دارد که مشرکان از کسانی خواهند بود که خداوند به شفاعت در باره آنان رضایت نخواهد داد گفتنی است که این آیات در باره رد اعتقاد مشرکان و محکومیت آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 71 - 9

9 - مشرکان ، از دستگیری و نصرت خدا محروم اند .

و مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 117 - 12

12 - کافران و منکران و حدانیت خدا ، محروم از فلاح و رستگاری

إِنَّهُ لَا يَفْلِحُ الْكَافِرُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 13 - 1

1 - معبودان مشرکان، در روز قیامت توان شفاعت مشرکان را ندارند .

و لم یکن لهم من شرکائهم شفَعُوا و كانوا بشرکائهم کفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 29 - 7، 5

5 - مشرکان، به رغم تبیین قابل فهم آیات الهی، از آن سودی نمی برند و درباره آن نمی اندیشند .

کذلک تفصّل الأیّات لقوم یعقلون . بل اتّبع الذین ظلموا

«بل» اضراب، برای خارج کردن مشرکان از «لقوم یعقلون» و تعریضی است، به این که براساس توضیحی که درباره خداوند، با مثلی روشن داده شد، مشرکان، باید از عقیده باطل خود دست بکشند، اما آنان، چون مردمانی هواپرست اند حاضر به ترک

ص: 321

مواضع خویش نیستند.

7- مشرکان، مردمانی هواپرست، گمراه و محروم از هدایت خداوند

بل اتبع الذين ظلموا أهواءهم... فمن يهدى من أضلّ الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 8 - 2

2- کافران و مشرکان لجوج و حق ناپذیر، محروم از فهم صحیح حقایق الهی

إنا جعلنا في أعن قهم أغل-لاً.. فهم مقمحون

از تشبیه کافران لجوج و حق ناپذیر به انسان هایی که چون اسیران، غل و زنجیر بر گردن دارند و سرهایشان بالا مانده و از دیدن اطراف خویش محروم اند، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 9 - 2

2- مشرکان و کافران لجوج و حق ناپذیر، محروم از شناخت صحیح حقایق الهی و فاقد بصیرت و بینایی

فأغشينهم فهم لا يبصرون

«إغشاء» (مصدر «أغشينا») به معنای قرار دادن پرده بر چیزی است که آن را بپوشانند. در جمله «فأغشيناهم» نیز مضافی در تقدیر است؛ یعنی، «فأغشينا أبصارهم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 3 - 19

19 - مشرکان، از هدایت الهی محروم اند.

و الذين اتخذوا من دونه أولياء... إن الله لا يهدى من هو كذب كفّار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 18 - 13

13 - کفر و شرک ، ظلم است و کافران و مشرکان ، از هرگونه یاری دوست و نزدیکان دلسوز خود و شفاعت شفیعان محروم اند .

ما للظالمین من حمیم ولا شفیع یطاع

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که این آیات، در سلسله آیاتی قرار دارد که درباره کافران و مشرکان سخن می گوید و مقصود از «ظالمین» آنان می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 5 - 14

14 - سرپیچی کافران اهل کتاب و مشرکان ، از پذیرش اسلام و محروم ساختن خویش از توحید ، اعتدال ، نماز و زکات ، شگفت آور است .

لم یکن الذین کفروا .. منفکین ... و ما أمرُوا إِلَّا ليعبدوا الله ... حنفاء وی

چنانچه جمله «و ما أمرُوا ..»، ناظر به اوامر اسلامی باشد، مفاد آیه _ با توجه به ارتباط آن با آغاز سوره _ این می شود که

ص: 322

مگر اسلام، چه اوامری دارد که کافران، همچنان از مرام خود منفک نشده و به این دین روی نمی آورند؟!؛ این دین که سراسر توحید و نماز و زکات است، چه فرمان نادرستی در آن است که آنان از پذیرش این دین، امتناع میورزند؟!.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 10

10 - اهل کتاب و مشرکان، در صورت کفر به اسلام، از لذت مناظر پردرخت و زمین آب خیز بهشت محروم خواهند بود.

من أهل الكتاب و المشركين في نار جهنم .. الذين آمنوا وعملوا الصالحات ... جزا

275- محرومیت مشرکان از یاور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 29 - 13

13 - مشرکان هواپرست، از داشتن هرگونه یآوری، در برابر اراده الهی، محروم اند.

فمن يهدى من أضلّ الله و ما لهم من نصرين

276- محرومیت مشرکان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 42 - 3, 2

2_ مشرکانی که قرآن را از زبان پیامبر (صلی الله علیه و آله) می شنیدند و به آن ایمان نمی آوردند مانند کسانی هستند که از حس شنوایی محروم و از نیروی عقل و اندیشه بی بهره اند.

و منهم من يستمعون إليك أفانت تسمع الصمّ و لو كانوا لا يعقلون

3_ مشرکانی که قرآن را از زبان پیامبر (صلی الله علیه و آله) می شنیدند و به آن ایمان نمی آوردند، دلهایشان از شنوایی محروم و از فهمیدن حقیقت، ناتوان بود.

و منهم من يستمعون إليك أفانت تسمع الصمّ و لو كانوا لا يعقلون

277- محرومیت مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - مشرکان مکہ ، گروهی بودند که زمینه ایمان به آیات الهی و هشدار های پیامبران را ، از دست داده بودند .

أفأنت تكره الناس حتى يكونوا مؤمنين . . . و ما تغنی الأیت و النذر عن قوم لایؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 46 - 2

ص: 323

2- مشرکان مکه ، در اثر مستوری قلب و سنگینی گوشه‌هایشان ، از ادراک صحیح آیات خدا ، محروم بودند .

و جعلنا بینک و بین الذین لایؤمنون بالآخره حجاباً مستوراً و جعلنا علی قلوبهم اکنّ

278- محرومیت مفتریان بر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 18 - 11

11_ کسانی که به خداوند دروغ می بندند ، از رحمت خداوند محروم و به لعنت او گرفتار خواهند شد .

ه_ ولاء الذین کذبوا علی ربهم ألا لعنه الله علی الظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 116 - 6

6- افترازنندگان به خدا ، مردمی محروم از رستگاری اند .

إن الذین یفترون علی الله الکذب لایفلحون

279- محرومیت مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 64 - 37

37_ مفسده جویان ، محروم از جلب محبت الهی

و الله لایحب المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 58 - 9

9_ متجاوزان و فسادگران ، مانند سرزمین خبیث کم بهره از فیض الهی و انسانهایی بی ثمرند .

إنه لایحب المعتدین. و لاتفسدوا... و الذی خبیث

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

27 - فسادگران ، از لطف و محبت خداوند محروم اند .

و لا تبغ الفساد فى الأرض

280- محرومیت مکذبان آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 324

8 - هود - 11 - 19 - 7

7_ منکران آخرت از ستمکارانند و در قیامت از رحمت خداوند ، محروم خواهند بود .

ألا لعنة الله على الظالمين. الذين ... هم بالأخرة هم كـفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 23 - 6

6- منکران عالم آخرت ، محروم از محبت خداوند

فالذين لا يؤمنون بالأخرة قلوبهم منكرة وهم مستكبرون .. إنه لا يحب المستكبرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 45 - 5

5- کافران به آخرت ، از درک پیام های وحی محرومند .

وإذا قرأت القرآن جعلنا بينك وبين الذين لا يؤمنون بالأخرة حجابًا مستورًا

احتمال دارد مراد از جعل حجاب بین پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کافران، این باشد که آنان در نتیجه ایمان نیاوردن به آخرت از درک و فهم آیات قرآن محروم شدند.

281- محرومیت مکذبان آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 39 - 4

4_ محرومیت تکذیب کنندگان آیات الهی از راههای تحصیل معرفت و شناخت

والذين كذبوا بآياتنا صم وبكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 40 - 5,6,1

1_ تکذیب کنندگان آیات الهی و آنان که از سر تکبر و خودبرتربینی معارف الهی را نپذیرند، از رحمتهای ویژه الهی در دنیا محرومند.

ان الذين كذبوا بآيتنا و استكبروا عنها لا تفتح لهم أبواب السماء

چنانچه جمله «لا تفتح . . .» بیان محرومیتی باشد که در دنیا دامنگیر تکذیب کنندگان می شود، گشوده نشدن درهای آسمان برای آنان، کنایه از شامل نشدن رحمت‌های خاص الهی بر آنان است.

5_ تکذیب کنندگان آیات الهی و مستکبران، محروم از ورود به بهشت

إن الذين كذبوا بآيتنا و استكبروا عنها . . . لا يدخلون الجنة

6_ ورود تکذیب کنندگان آیات الهی و مستکبران به بهشت، امری ناممکن، همچون عبور شتر از روزنه سوزن

و لا يدخلون الجنة حتى يلج الجمل في سم الخياط

«جمل» به معنای شتر است و «سم» به معنای روزنه ای است که در انتهای سوزن برای عبور نخ تعبیه شده است.

ص: 325

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 96 - 2,5

2_ تکذیب کنندگانی که از سوی خداوند محکوم به عذاب استیصال شوند ، زمینه پذیرش دعوت پیامبران را از دست داده و هرگز به آیات و نشانه های الهی ایمان نخواهند آورد .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لا یؤمنون

5_ محروم ساختن تکذیب کنندگان آیات الهی از ایمان ، سنت خدا و مقتضای ربوبیت اوست .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لا یؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 23 - 4

4 - کافران به آیات خدا و معاد ، حظی از رحمت خداوند ، نخواهند داشت .

و الذین کفروا بأیة اللّٰه و لقائه أولئک ینسوا من رحمتی

«ینسوا من رحمتی» می تواند جمله خبری باشد و می تواند کنایه از قضای الهی مبنی بر مشمول رحمت قرار نگرفتن افراد یاد شده باشد. برداشت بالا بنا بر احتمال دوم است.

282- محرومیت مکذبان حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 23 - 7

7- منکران حق ، از محبت خداوند محرومند .

فالذین لا یؤمنون بالأخره قلوبهم منکره و هم مستکبرون .. إنه لا یحبّ المستکبرین

283- محرومیت مکذبان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 42 - 2,3,5,6

2_ مشرکانی که قرآن را از زبان پیامبر (صلی الله علیه و آله) می شنیدند و به آن ایمان نمی آوردند مانند کسانی هستند که از حس شنوایی

محروم و از نیروی عقل و اندیشه بی بهره اند .

و منهم من يستمعون إليك أفانت تسمع الصمّ و لو كانوا لا يعقلون

3_ مشرکانی که قرآن را از زبان پیامبر (صلی الله علیه و آله) می شنیدند و به آن ایمان نمی آوردند ، دل‌هایشان از شنوایی محروم و از فهمیدن حقیقت ، ناتوان بود .

و منهم من يستمعون إليك أفانت تسمع الصمّ و لو كانوا لا يعقلون

5_ مردمی که به آیات قرآن گوش فرادهند و به آن ایمان نیاورند ، مانند کسانی هستند که از حس شنوایی محروم و از قوه عاقله بی نصیبند .

و منهم من يستمعون إليك أفانت تسمع الصمّ و لو كانوا لا يعقلون

6_ مردمی که به آیات قرآن گوش سپارند و به آن ایمان نیاورند ، دل‌هایشان از شنوایی محروم و از فهمیدن حق ناتوان است .

ص: 326

و منهم من يستمعون إليك أفانت تسمع الصمّ و لو كانوا لا يعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 15 - 5

5 - تکذیب کنندگان قیامت و منکران قرآن، از ملاقات خداوند و دیدار رحمت او در قیامت محروم اند.

إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ

محجوب بودن از خداوند، نمی تواند به معنای ندیدن با چشم باشد؛ زیرا این امر به کافران اختصاص ندارد. بنابراین مراد، رانده شدن از درگاه الهی و محرومیت از دیدار جلوه های خداوند (از قبیل رحمت و ثواب الهی و یا نظایر آن) است.

284- محرومیت مکذبان قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 51 - 10

10 _ خداوند، منکران قیامت را از بهشت و مواهب آن محروم خواهد کرد.

إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيَّ الْكُفْرِينَ... فاليوم ننسبهم كما نسوا لقاء يومهم هذا

از مصادیق کلمه «الکفرین» به دلیل «کما نسوا لقاء يومهم هذا»، منکران قیامت هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 46 - 3

3 - تهدید تکذیب گران روز جزا، به محرومیت از موهبت های بهشتی

كلوا و تمتّعوا قليلاً

امر در «كلوا و تمتّعوا» در معنای تهدید و انذار به کار رفته است. در آیات گذشته، از مواهب بهشت و تأمین خواسته های تقوایندگان در آن، سخن به میان آمده است. از این مطلب استفاده می شود که این تهدید، ناظر به محرومیت از موهبت های بهشتی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 15 - 5

5 - تکذیب کنندگان قیامت و منکران قرآن ، از ملاقات خداوند و دیدار رحمت او در قیامت محروم اند .

إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ

محجوب بودن از خداوند، نمی تواند به معنای ندیدن با چشم باشد؛ زیرا این امر به کافران اختصاص ندارد. بنابراین مراد، رانده شدن از درگاه الهی و محرومیت از دیدار جلوه های خداوند (از قبیل رحمت و ثواب الهی و یا نظایر آن) است.

285- محرومیت مکذبان محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 43 - 2

ص: 327

2_ مردمی که از نزدیک، اعمال و رفتار پیامبر (صلی الله علیه و آله) را نظاره کرده و از او تبعیت نمی کردند، همانند آن نابینایی اند که از نعمت بصیرت دل نیز محروم است.

و منهم من ينظر إليك أفأنت تهدي العمى ولو كانوا لا يبصرون

286- محرومیت مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 23 - 4

4- کافران به آیات خدا و معاد، حظی از رحمت خداوند، نخواهند داشت.

و الذين كفروا بأيت الله ولقاءه أولئك يسوا من رحمتي

«یسوا من رحمتی» می تواند جمله خبری باشد و می تواند کنایه از قضای الهی مبنی بر مشمول رحمت قرار نگرفتن افراد یاد شده باشد. برداشت بالا بنا بر احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 26 - 9

9- منکران معاد و فرعون صفتان عصر بعثت، محروم از خشیت الهی و بی تفاوت در برابر عبرت های تاریخ

يقولون أءنا... هل أتیک... إن فی ذلک لعبره لمن یخشی

تصریح به «من یخشی» برای اشاره به نبود خشیت در وجود منکران معاد است.

287- محرومیت منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 17 - 7

7_ خداوند، با محروم ساختن منافقان از نور ایمان، آنان را به ظلمتهایی شدید گرفتار می سازد.

ذهب الله بنورهم و ترکهم فی ظلمت لایبصرون

نکره بودن «ظلمات» حاکی از شدت ظلمت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- منافقان ، سزاوار محروم شدن از توانایی شناخت معارف الهی هستند .

و لو شاء الله لذهب بسمعهم و أبصرهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- نساء - 4 - 143 - 11، 8

8_ گمراهی منافقان و محرومیتشان از هدایت و ایمان واقعی ، قانون و برنامه خداوند است .

مذبذبین بین ذلك . . و من یضلل الله فلن تجد له سییلا

ص: 328

11 _ محروم ساختن منافقان از پیمودن راه هدایت ، خدعه و کيفر خداوند نسبت به آنان *

و من يضلل الله فلن تجد له سيلا

جمله «و من يضلل الله»، می تواند بیان خدعه الهی نسبت به منافقان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 41 - 41

41 _ ناپاکی جان و دل منافقان و یهودیان ، موجب محرومیت آنان از شفاعت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) برای هدایت و نجاتشان از عذاب *

و من یرد الله فتنته فلن تملک له .. أولئک الذین لم یرد الله ان یطهر قلوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 67 - 13

13 _ منافقان ، محروم از عنایت و توجه خدا به خاطر نسیان و غفلت آنان از او

المنفقون و المنفقت .. نسوا الله فَنَسِيَهُم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 68 - 10، 12

10 _ منافقان و کافران ، مورد لعن و نفرین خداوند و محروم ابدی از رحمت او

المنفقین .. و الکفار ... لعنهم الله

12 _ محرومیت منافقان و کافران از رحمت الهی ، مایه رنج و عذاب همیشگی آنان

و لعنهم الله و لهم عذاب مقیم

برداشت فوق بر این اساس است که «عذاب مقیم» در نتیجه نفرین الهی به دوری آنان از رحمت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 81 - 19

19_ منافقان ، مردمانی محروم از درک حقایق اخروی

لوکانوا یفقهون

به کارگیری کلمه «لو» _ که برای تمنی است _ حکایت از آن دارد که منافقان از درک حقایق اخروی ناتوانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 87 - 6

6_ منافقان ، محروم از درک عمیق معارف الهی

و طبع علی قلوبهم فهم لایفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 13

13_ محرومیت منافقان ، از خیر و فلاح واقعی

ص: 329

رضوا بأن يكونوا .. لكن الرسول ... جهدوا ... وأولئك لهم الخيرت وأولئك هم المف

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 96 - 9

9_ منافقان و توانمندان متخلف از جهاد ، فاسق و محروم از رضایت خدايند .

يحلّفون .. لا يرضى عن القوم الفسقين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 127 - 10

10_ محروميت منافقان از درك و فهم صحيح ، عامل اعراض آنان از قرآن

و إذا ما أنزلت سوره .. ثم انصرفوا ... بأنهم قوم لا يفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - منافقون - 63 - 6 - 5, 3

3 - منافقان ، محروم از غفران و آمرزش الهی

لن يغفر الله لهم

5 - منافقان ، محروم از هدايت الهی

إنّ الله لا يهدى القوم الفسقين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - منافقون - 63 - 7 - 15

15 - محروميت منافقان ، از درك روابط و مناسبات جهان آفرينش و قدرت خداوند

ولكنّ المنفقين لا يفقهون

288- محروميت منافقان استهزاگر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7- توبه - 9 - 80 - 3

3_ منافقان استهزاگر و عهدشکن ، محروم از غفران الهی

إن تستغفر لهم سبعین مره فلن یغفر الله لهم

289- محرومیت منافقان عهد شکن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 80 - 3

3_ منافقان استهزاگر و عهدشکن ، محروم از غفران الهی

ص: 330

إِن تَسْتَغْفِرَ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ

290- محرومیت منحرفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 6 - 8

8 - فاسقان و منحرفان از حق ، محروم از هدایت و غفران الهی

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

291- محرومیت منکران قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 45 - 6

6 - منکران قیامت از زمره ستمکارانند و در قیامت از رحمت خدا محروم خواهند بود .

أَنْ لَّعَنَهُ اللَّهُ عَلَى الظَّالِمِينَ. الَّذِينَ ... وَ هُمْ بِالْآخِرَةِ كَفُورُونَ

292- محرومیت نسل آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 36 - 13

13 - تناول آدم(ع) و حوا از شجره ممنوعه ، مایه سلب شایستگی نسل آنان برای سکونت در بهشت نخستین شد . *

قلنا اهبطوا

خداوند در بیان اخراج آدم(ع) و حوا از بهشت و استقرار آن دو در زمین، خطاب خویش را - بر خلاف مقتضای طبیعی کلام - متوجه نسل آنان نیز کرد؛ تا به این نکته اشاره کند که: تناول آدم(ع) و حوا از شجره منهییه در نسل ایشان نیز اثری به جای گذاشت که باعث شد آنان نیز، حیات خویش را در زمین سپری کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 38 - 2

2 - نسل آدم(ع) و حوا نیز بر اثر تناول آن دو از شجره منهییه ، از بهشت نخستین محروم شدند .

«اهبطوا» به صیغه جمع اقتضا می کند که: غیر از آدم (ع) و حوا فرد یا افراد دیگری نیز مورد خطاب باشند. در این باره چند نظر ابراز شده است. از جمله اینکه دیگر مخاطبان، نسل آدم (ع) و حوا می باشند. برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است.

293- محرومیت هواپرستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 50 - 9

9- هواپرستان و ظالمان ، محروم از هدایت خداوند

و من أضلّ ممّن اتّبع هویه . . . إنّ الله لا يهدى القوم الظّالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 23 - 7

7- گمراهی هواپرستان و محرومیت آنان از هدایت الهی ، به رغم برخورداری آنان از علم و آگاهی

و أضلّه الله علی علم

مراد از «علی علم» ممکن است علم هواپرستان باشد.

294- محرومیت یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 89 - 12

12 - خداوند ، یهودیان کافر به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن را از رحمت خویش به دور و آنان را مورد لعنت قرار داده است .

فلعنه الله علی الکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 49

49- یهودیان ساحر ، علی رغم اطمینانشان به محروم بودن از سرای آخرت ، محرومیت خویش را انکار می کردند .

لقد علموا لمن اشتريه ماله فی الآخره من خلق

تأکید جمله با لام قسم (لقد) و نیز لام تأکید (لمن) گویای این است که: یهودیان ساحر، حقیقتی را که بدان علم داشتند، مورد انکار قرار می دادند؛ زیرا تأکید جمله غالباً در مواردی است که مضمون آن مورد انکار باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 88 - 5

5_ یهود و نصارا و مرتدان ، محروم از نظر و توجه خداوند

قوماً کفروا بعد ایمانهم . . . و لا هم ينظرون

جمله «و لا هم ينظرون»، می تواند به این معنا باشد که آنان مورد عنایت و توجه خداوند قرار نمی گیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 46 - 28

28_ گرفتاری یهود به لعنت الهی ، موجب دوری آنان از ایمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اسلام

لعنهم الله بكفرهم فلا يؤمنون الا قليلا

ص: 332

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 41 - 41

41_ ناپاکی جان و دل منافقان و یهودیان ، موجب محرومیت آنان از شفاعت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) برای هدایت و نجاتشان از عذاب *

و من یرد الله فتنته فلن تملک له .. أولئک الذین لم یرد الله ان یطهر قلوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 38, 7

7_ یهود ، مردمی به دور از رحمت خداوند و مورد لعنت او

و لعنوا

«لعنت» به معنای دوری از رحمت است.

8_ سخن ناروای یهود درباره خداوند (نافذ نبودن قدرت او) موجب دوری آنان از رحمت الهی

و لعنوا بما قالوا

38_ مفسده جویی یهود ، عامل محرومیت آنان از محبت خداوند

و یسعون فی الارض فساداً و الله لایحب المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 5 - 9

9- قوم یهود ، گروهی ظالم و محروم از هدایت خداوند

الذین کذبوا بآیة الله و الله لایهدی القوم الظالمین

295- مدت محرومیت اخروی طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 24 - 3

3 - محرومیت طغیان گران از مایعات و کاهش و حرارت در جهنم ، سالیانی فراوان ادامه خواهد یافت .

ل_بثین فیها أحقابًا . لایذوقون فیها بردًا و لا شرابًا

چنانچه جمله «لایذوقون..» حال برای ضمیر «لابثین» باشد، می توان به دست آورد که درنگ دوزخیان، همراه با حالت محرومیت از سرما و آب، دائمی نیست؛ زیرا ممکن است کلمه «أحقابًا» در آیه قبل، به سال های محرومیت آنان نظر داشته باشد؛ گرچه پس از گذشت آن دوران، بقای آنان در دوزخ به شکل دیگری ادامه خواهد یافت.

296- منشأ محرومیت از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 96 - 6

ص: 333

6_ دچار شدن به سنت محرومیت از ایمان ، برخاسته از اراده و اختیار خود انسان است .

و لا تكونن من الذين كذبوا بآيت الله . . . الذين حقت عليهم كلمت ربك لا يؤمنون

297- منشأ محرومیت از فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 50 - 1

1 - بهره مندی انسان از فرزندان دختر و پسر و یا محرومیت وی از آنان بنا به خواست و مشیت خداوند است .

أُوَيَّرُّوْهُمْ ذِكْرًا وَإِنْ تَأْتِيهِمْ مِنْ يَسَاءٍ عَقِيمًا

298- منشأ محرومیت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 58 - 1

1 - محروم گشتن فرعونیان از گنج ها و کاخ های باشکوه خویش ، به تدبیر و طرح الهی

فَأَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَوُجُوْدٍ كَرِيمٍ

«کنوز» (جمع «کنز») عبارت از اندوخته های مالی است. عبارت «مقام کریم» نیز اشاره به کاخ های باشکوه فرعونیان دارد.

299- منشأ محرومیت قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 91 - 11 - 6

6 - قوم ثمود ، محروم سازنده خود از کمالات نفسانی و گرفتار فساد و تباهی بودند .

وَقَدْ خَابَ مِنْ دَسَائِهِمْ . كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوِيهَا

این آیه، بیانگر یکی از مصادیق آیه قبل است.

300- موجبات محرومیت از رحمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ کسانی که دین و معارف الهی را نپذیرند و مردم را از پذیرش آن بازدارند ، در آخرت از رحمت خدا محروم و به لعنت او گرفتار خواهند شد .

ألا لعنه الله على الظالمين. الذين يصدون عن سبيل الله

ص: 334

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 7 - 6

6 - نسبت دادن دروغین زنا به زنان پاکدامن ، در پی دارنده لعنت خدا (محروم شدن از رحمت خدا و گرفتار شدن به خشم و غضب او)

والخ_مسه أنّ لعنت الله عليه إن كان من الك_ذیین

301- موجبات محرومیت قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 68 - 4

4_ قوم ثمود بر اثر نافرمانی خداوند ، سزاوار هلاکت و دوری از رحمت الهی شدند .

ألا بُعداً لثمود

توضیح کلمه «بُعداً» در آیه 60 ذیل برداشت شماره 5 آورده شد.

302- نشانه های محرومیت از رستگاری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 22 - 6

6_ بازخواست ذلتبار مشرکان و ستمگران در روز قیامت، نشانگر محرومیت آنها از سعادت و رستگاری است.

إنه لا یفلح الظلمون. و یوم نحشهم جمیعا ثم نقول للذین أشركوا این شركاؤکم

303- نشانه های محرومیت از سعادت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 22 - 6

6_ بازخواست ذلتبار مشرکان و ستمگران در روز قیامت، نشانگر محرومیت آنها از سعادت و رستگاری است.

إنه لا یفلح الظلمون. و یوم نحشهم جمیعا ثم نقول للذین أشركوا این شركاؤکم

304- وقت محرومیت از تعلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 5 - 21

21- قوای جسمی و عقلی در مرحله نهایی پیری ، به درجه ای کاهش می یابد که انسان از فراگیری محروم می ماند و تمامی دانسته های پیشین خود را از دست می دهد .

ص: 335

منکم من یردّ إلى أرذل العمر لكيلا يعلم من بعد علم شيئاً

محرومان

305- اهمیت حمایت از محرومان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 8 - 6

6- حضرت علی، فاطمه، حسن و حسین (ع)، مظهر ایثارگری و حمایت از اقشار محروم جامعه (بینویان، یتیمان و اسیران)

و يطعمون الطعام علی حبه مسکیناً و یتیمًا و أسیراً

306- بی یآوری محرومان از هدایتهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 97 - 5

5- محرومان از هدایت الهی، از هرگونه یار و یآوری محرومند.

و من یضلل فلن تجد لهم أولیاء من دونه

307- بیماری محرومان از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 83 - 8

8- اعراض از خدا در حال رفاه، و به پوچی و یأس رسیدن در ناگواریها، بیماری محرومان از هدایت قرآن است.

و ننزل .. شفاء و رحمه للمؤمنین و لایزید الظلمین إلا خساراً . و إذا أنعمنا ع

308- نهمتهای محرومان از غزوه خیبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 13

13 - منع شدگان از شرکت در فتح خیبر، متهم کننده مؤمنان به حسدورزی

309- حق پذیری محرومان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 33 - 4

4- ملت های محروم و رنج دیده ، دارای زمینه حق پذیری و گرایش به دین

و لقد اخترنهم... وءاتینهم

با توجه به سیاق آیات پیشین _ که فرعونیان را به دلیل رفاه مندی و اسرافگری، حق ناپذیر و محکوم به هلاکت معرفی کرده است _ می توان علت و انتخاب بنی اسرائیل را برای دریافت آیات و معجزات، محرومیت آنان از رفاه مندی و آمادگی آنان برای حق پذیری دانست. البته این هم آغاز یک آزمون است؛ نه امضای صلاحیت مطلق و بی استثنای آنان.

310- سرزنش محرومان از آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 31 - 6

6- محروم ماندگان از شنیدن و درک آیات الهی ، معاف از ملامت در روز قیامت

أفلم تکنءای- تی تتلی علیکم

از مفهوم آیه، استفاده می شود: کسانی که از شنیدن آیات الهی دور مانده اند و آیات بر آنان تلاوت نشده است، مورد ملامت نیستند.

311- شقاوت محرومان از ترس خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 11 - 4

4- محرومان از خشیت الهی ، شقی ترین افرادند .

من یخشی... الأشقی

تقابل دو گروه «اهل خشیت» و «اهل شقاوت»، بیانگر این است که در نگاه قرآن، «شقاوت» نیز مانند «خشیت»، حالتی نفسانی و هر یک ملازم با نبود دیگری است.

312- عذاب محرومان از ایمان

3_ عذاب استیصال، سنتی است الهی که انتظار وقوع آن در هر زمان و مکانی، بر مردمی که زمینه ایمان را از دست داده اند، می رود.

و ما تغنی الأیت و النذر عن قوم لایؤمنون. فهل ينتظرون إلا مثل أيام الذین خلوا من

4_ بسیاری از اقوام پیشین به دلیل فقدان زمینه ایمان و تکذیب آیات الهی و نپذیرفتن هشدار های پیامبران شان، با عذاب

استیصال نابود شدند .

و ما تغنی الأیت و النذر عن قوم لایؤمنون. فهل ینتظرون إلا مثل آیام الذین خلوا من

313- فرجام محرومان از رحمت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 16 - 4

4- کسانی که در قیامت از رحمت خداوند و درک ربوبیت او محروم باشند ، سرنوشتی جز دوزخ نخواهند داشت .

عن ربهم یومئذ لمحبوبون . ثم إنهم لصالوا الجحیم

314- کثرت محرومان از بصیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 17 - 22

22_ بیشتر مردم از بصیرتی که آنان را به حقانیت قرآن رهنمون شود ، محرومند .

أفمن کان علی بینه من ربه . . . ولکن اکثر الناس لایؤمنون

315- کیفر محرومان از توشه اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 106 - 3

3- دوزخ ، جزای آنانی است که در صحنه قیامت ، بی توشه و تهیدست اند .

فلانقیم لهم یوم القی_مه وزناً . ذلک جزاؤهم جهنم

316- گمراهی محرومان از بصیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 43 - 3

3_ هیچ کس حتی پیامبران بر هدایت کردن مردمی که بصیرت دل را از دست داده اند ، توانایی ندارد .

أفأنت تهدي العمى ولو كانوا لا يبصرون

ص: 338

317- محرومان از آب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبا - 78 - 24 - 2

2 - دوزخیان طغیان گر، از تسکین عطش خود و حتی از چشیدن طعم آب، محروم خواهند بود.

لایدوقون فیها... ولا شرابًا

318- محرومان از آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 18 - 7

7- برخی از دنیاطلبان هم از دنیا و هم از آخرت محرومند.

من كان يريد العاجله عجلنا له .. لمن نريد ثم جعلنا له جهنم

مرجع ضمیر «له» در «جعلنا له جهنم»، «من» در «من كان ..» است؛ یعنی، هر کس به دنبال دنیا باشد جایگاهش دوزخ است، چه برخی از آنان با خواست خداوند به آرزوهای دنیوی خود برسند و چه ناکام شوند. بنابراین عده ای هر چند که به خواسته های دنیوی خویش نرسیده اند، در آخرت دوزخی اند و از دنیا و آخرت محروم خواهند بود.

319- محرومان از آرامش روحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 26 - 4

4_ نزول آرامش روحی از سوی خداوند بر مؤمنان در جنگ حنین و محرومیت منافقان از آن

ثم أنزل الله سكينته على رسوله و على المؤمنين

با توجه به اینکه در فراز قبل، مؤمنان به وسیله ضمیر «کم» مخاطب قرار گرفتند و در این آیه به جای آن ضمیر، کلمه «مؤمنین» آمده، می توان به برداشت فوق دست یافت.

320- محرومان از آسایش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - محرومیت کافران از هرگونه راحتی و آسودگی در دوزخ

لهم نار جهنم لا یقضى علیهم فی موتوا و لا یخفف عنهم من عذابها

از این که کافران دوزخی، هرگز نمی میرند تا درد و رنج عذاب را درک نکنند و نیز از عذاب آنان کاسته نمی شود، می توان مطلب یاد شده را استفاده کرد.

ص: 339

321- محرومان از آسایش اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 13 - 3

3 - مرفهان تکذیب گر و دین ستیز ، از هرگونه آسایش و راحتی یا لذت و کام جویی در قیامت ، محروم خواهند بود .

و ذرنی و المکذبین أولى النعمه . . . و طعاماً ذا غصّه و عذاباً أليماً

تأکید خداوند بر گلوگیر و دردآور بودن کیفر صاحبان ثروت و رفاه، می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 4 - 4

4 - کافران ، از هرگونه راحتی و آسایش در دوزخ محروم اند .

إنا أعتدنا للک فرین سلّ سلّاً و أغلّ لاً و سعيراً

از کیفیت عذاب شدن کافران ناسپاس (غل و زنجیر شدن آنان در دوزخ)، مطلب یاد شده به دست می آید.

322- محرومان از آموزش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 175 - 2،6

2 - دین فروشان و کتمان کنندگان حقایق کتاب های آسمانی ، از مغفرت الهی محروم و به آتش دوزخ گرفتار خواهند شد .

أولئك الذين اشتروا .. العذاب بالمغفرة

6 - عالمان بی تعهد و وظیفه شناس ، از مغفرت الهی محروم و به آتش دوزخ گرفتار خواهند شد .

أولئك الذين اشتروا .. العذاب بالمغفرة فما أصبر هم على النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 80 - 3،5

3 - منافقان استهزاگر و عهدشکن ، محروم از غفران الهی

إن تستغفر لهم سبعين مره فلن يغفر الله لهم

5_ کافران به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، محروم از آمرزش الهی .

فلن يغفر الله لهم ذلك بأنهم كفروا بالله ورسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 11 - 8

8 - ظالمان و گنه کاران غافل از جبران بدی های خویش ، از بخشش و رحمت خداوند محروم اند .

إلّا من ظلم ثمّ بدل حسنا بعد سوء فإني غفور رحيم

از این که خداوند، تنها به توبه کنندگان و جبران کنندگان بدی های خویش، نوید غفران و رحمت داده است، مطلب یاد شده استفاده می شود.

ص: 340

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 6 - 3,8

3 - منافقان ، محروم از غفران و آمرزش الهی

لن یغفر الله لهم

8 - فاسقان و منحرفان از حق ، محروم از هدایت و غفران الهی

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

323- محرومان از آمرزش خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 145 - 22

22 - ستمگران و متجاوزان، محروم از رحمت و مغفرت الهی

فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

324- محرومان از آمرزش های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 33 - 33

33 - برده داران و ادار کننده کنیزان خویش به فحشا و فساد جنسی ، محروم از آمرزش و رحمت خدا هستند .

وَمَنْ يَكْرِهَهُ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرِهِهِمْ غَفُورٌ رَحِيمٌ

در آیه یاد شده متعلق «غفور» و «رحیم» ذکر نشده است. با توجه به این که بعید است خداوند به برده داران، به خاطر گناه اکراهشان و نیز مورد هشدار قرار گرفتن آنان وعده غفران و رحمت بدهد، به نظر می رسد مقصود کنیزانی خواهد بود که مجبور به فحشا شده اند. بر این اساس اختصاص یافتن این وعده به کنیزان، حاکی از محرومیت برده داران از این موهبت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 22 - 7

7 - ملائکه هنگام رویه رو شدن با منکران معاد در قیامت ، به آنان خواهند گفت که شما از غفران الهی و بهشت محرومید .

يوم يرون الملائكة لا بشرى يومئذ للمجرمين و يقولون حجراً محجوراً

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که فاعل «يقولون» ملائکه باشد و «حجراً محجوراً» نیز مقول قول ایشان باشد. گفتنی است که در این صورت، مقصود از این کلام، اعلام محرومیت و ممنوعیت منکران معاد از غفران الهی و بهشت است.

325- محرومان از آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 341

9_ کسانی که زمینه ایمان را از دست داده اند، از نشانه های الهی در آسمان ها و زمین و از انداز های پیامبران، کمترین بهره ای نخواهند برد.

قل انظروا ماذا فی السموت و الأرض و ما تغنی الآیت و النذر عن قوم لایؤمنون

11_ مشرکان مکه، گروهی بودند که زمینه ایمان به آیات الهی و هشدار های پیامبران را، از دست داده بودند.

أفأنت تکره الناس حتی یكونوا مؤمنین... و ما تغنی الآیت و النذر عن قوم لایؤمنون

12_ مشرکان، مردمی بودند که اگر تمام آیات الهی به آنان ارائه می شد و تمام پیامبران آنان را هشدار می دادند، کمترین تأثیری در آنها نمی کرد.

أفأنت تکره الناس حتی لایكونوا مؤمنین... و ما تغنی الآیت و النذر عن قوم لایؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 102 - 1

1_ مردمی که زمینه ایمان را از دست بدهند و از آیات الهی و هشدار پیامبران تأثیر نپذیرند، مستحق عذاب استیصال هستند.

و ما تغنی الآیت و النذر عن قوم لایؤمنون. فهل ینتظرون إلا مثل آیام الذین خلوا من

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 29 - 5

5 - مشرکان، به رغم تبیین قابل فهم آیات الهی، از آن سودی نمی برند و درباره آن نمی اندیشند.

کذلک نفصل الآیة لقوم یعقلون. بل اتبع الذین ظلموا

«بل» اضراب، برای خارج کردن مشرکان از «لقوم یعقلون» و تعریضی است، به این که براساس توضیحی که درباره خداوند، با مثلی روشن داده شد، مشرکان، باید از عقیده باطل خود دست بکشند، اما آنان، چون مردمانی هواپرست اند حاضر به ترک مواضع خویش نیستند.

326- محرومان از ادراک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 179 - 11، 8

8_ بسیاری از انسان ها و جنیان ، علی رغم برخورداری از چشمهایی بینا و گوشهایی شنوا ، خویشتن را از دیدن و شنیدن آیات الهی محروم می سازند .

و لهم أعین لایبصرون بها و لهم آذان لایسمعون بها

11_ جهنم فرجام انسان ها و جنیانی است که خود را از درک معارف و حقایق دین محروم ساخته اند .

و لقد ذرأنا لجهنم . . . لهم قلوب لایفقهون بها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 91 - 1

ص: 342

1_ مردم مدین، از درک کردن و فهمیدن بسیاری از تعالیم شعیب (ع) محروم بوده و بدان اعتراف می کردند.

قالوا ی_شعیب ما نفقه کثیرًا مما تقول

327- محرومان از استماع آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 101 - 3

3- دوزخ، فرجام کافرانی است که طاقت شنیدن آیات الهی را ندارند.

و عرضنا جهنم یومئذ للک_فرین... و كانوا لا یستطیعون سمعًا

328- محرومان از امداد خویشاوندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 18 - 11، 13، 9

9- محرومیت ستمکاران در قیامت، از یاری دوست و نزدیکان دلسوز و شفاعت شفیعیان

ما للظ_لمین من حمیم ولا شفیع یطاع

«حمیم» در لغت به معنای دوست (العین) و به «القرب المشفق» (نزدیک دلسوز) معنا شده است (مفردات راغب).

11 - محرومیت ستمگران به هنگام دشواری مرگ از هرگونه یاری دوست و نزدیکان دلسوز خود و شفاعت شفیعیان

ما للظ_لمین من حمیم ولا شفیع یطاع

13 - کفر و شرک، ظلم است و کافران و مشرکان، از هرگونه یاری دوست و نزدیکان دلسوز خود و شفاعت شفیعیان محروم اند.

ما للظ_لمین من حمیم ولا شفیع یطاع

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که این آیات، در سلسله آیاتی قرار دارد که درباره کافران و مشرکان سخن می گوید و مقصود از «ظالمین» آنان می باشند.

329- محرومان از امداد دوست

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - محرومیت ستمکاران در قیامت ، از یاری دوست و نزدیکان دلسوز و شفاعت شفیعیان

ما للظ_لمین من حمیم ولا شفیع یطاع

«حمیم» در لغت به معنای دوست (العین) و به «القرب المشفق» (نزدیک دلسوز) معنا شده است (مفردات راغب).

11 - محرومیت ستمگران به هنگام دشواری مرگ از هرگونه یاری دوست و نزدیکان دلسوز خود و شفاعت شفیعیان

ما للظ_لمین من حمیم ولا شفیع یطاع

13 - کفر و شرک ، ظلم است و کافران و مشرکان ، از هرگونه یاری دوست و نزدیکان دلسوز خود و شفاعت شفیعیان محروم

اند .

ما للظالمين من حميم ولا شفيع يطاع

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که این آیات، در سلسله آیاتی قرار دارد که درباره کافران و مشرکان سخن می گوید و مقصود از «ظالمین» آنان می باشند.

330- محرومان از امداد غیبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 41 - 1

1 - کافران ، محروم از پشتوانه غیبی و گرفتار وهم در اندیشه های باطل خویش

أم يقولون شاعر تتربص به ريب المنون .. أم عندهم الغيب

331- محرومان از امدادهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 41 - 7

7 - پیشوایان کفر ، محروم از هرگونه نصرت و امداد الهی در روز رستاخیز

و يوم القيامة لا ينصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 64 - 1

1 - مشرکان ، از یاری خدا در قیامت محروم خواهند بود .

وقيل ادعوا شركاءكم

فاعل قول در «قيل ادعوا شركاءكم» _ به قرینه آیات قبل و بعد _ خداوند است. ارجاع دادن مشرکان به معبودهایشان بدین معنا است که آنان همان گونه که در دنیا به معبودهایشان امید بسته بودند، امروز نیز باید به آنها پناه ببرند و از یاری خدا مأیوس باشند.

332- محرومان از انسانیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - کافران حق ناپذیر، از حیات معنوی و امتیازات بشری، محروم اند.

و ما أنت بهِـد العمی عن ضلِّـلتهم

در آیه، کسانی که پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز توان خارج کردن آنها را، از گمراهی ندارد، به کوران تشبیه شده اند و مراد از آنها کافران اند. تشبیه کافران به کوران، استعاره مصرحه است و «هادی»، استعاره کنایی است.

ص: 344

333- محرومان از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 17 - 7

7_ خداوند ، با محروم ساختن منافقان از نور ایمان ، آنان را به ظلمتهایی شدید گرفتار می سازد .

ذهب الله بنورهم و تركهم في ظلمت لا يبصرون

نكره بودن «ظلمات» حاکی از شدت ظلمت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 33 - 4، 3، 2

2_ فسق پیشگان ، فاقد زمینه گرایش به ایمان و محروم از پذیرش آن

كذلك حقت كلمت ربك على الذين فسقوا أنهم لا يؤمنون

3_ محرومیت فاسقان از گرایش به ایمان و پذیرش آن ، حکم قطعی و غیر قابل تخلف

كذلك حقت كلمت ربك على الذين فسقوا أنهم لا يؤمنون

4_ حکم الهی به محرومیت اهل فسق از گرایش به ایمان ، مقتضای ربوبیت و پروردگاری اوست .

كذلك حقت كلمت ربك على الذين فسقوا أنهم لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 15

15_ مردمی که خدا بر دل آنان مهر بزند ، توفیق ایمان و گرایش به پیامبران ، از آنان سلب خواهد شد .

واشدد على قلوبهم فلا يؤمنوا

«فاء» در جمله «فلا يؤمنوا» فای سببیه است و دلالت بر سببیت ماقبل برای مابعدش می کند؛ یعنی، طبع قلب سبب سلب توفیق ایمان می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ تکذیب کنندگانی که از سوی خداوند محکوم به عذاب استیصال شوند ، زمینه پذیرش دعوت پیامبران را از دست داده و هرگز به آیات و نشانه های الهی ایمان نخواهند آورد .

إن الذين حقت عليهم كلمت ربك لا يؤمنون

4_ زیانکاران ، محرومان از ایمان به آیات الهی

الخنسین. إن الذين حقت عليهم كلمت ربك لا يؤمنون

5_ محروم ساختن تکذیب کنندگان آیات الهی از ایمان ، سنت خدا و مقتضای ربوبیت اوست .

إن الذين حقت عليهم كلمت ربك لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 _ کسانی که از سوی خداوند محکوم به عذاب استیصال شوند ، اگر تمام معجزات و نشانه های الهی بر آنان عرضه شود ، هرگز تسلیم نشده و ایمان نخواهند آورد .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لایؤمنون. و لو جاءتهم کل آیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 _ سرگذشت اقوام تکذیب کننده پیشین ، شاهد صدق این ادعاست که محکومان به عذاب استیصال ، توفیق ایمان آوردن را تا لحظه وقوع عذاب از دست خواهند داد .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لایؤمنون .. فلولا کانت قریه ءامنت فنفعها إیمنها

با توجه به ارتباط این آیه با آیه قبل ، جمله «فلولا کانت قریه آمنت» ، می تواند جواب برای شرط مقدر باشد و تقدیر آن چنین می شود: «إن کنت فی شک من هذا فلولا کانت ..»؛ یعنی ، اگر در این مطلب (کسانی که از سوی خداوند محکوم به عذاب استیصال شوند تا لحظه وقوع عذاب ، ایمان نخواهند آورد) تردید دارید ، پس بگویید: چرا و به چه دلیل ، اقوام تکذیب کننده پیشین تا لحظه وقوع عذاب ایمان نیاوردند؟

2 _ هیچ قومی از اقوام تکذیب کننده سابق _ به جز قوم یونس _ پیش از نزول عذاب استیصال ، به دست کشیدن از تکذیب پیامبر خود و اظهار ایمان به او موفق نشدند .

فلولا کانت قریه ءامنت فنفعها إیمنها إلا قوم یونس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 _ کسانی که زمینه ایمان را از دست داده اند ، از نشانه های الهی در آسمان ها و زمین و از انذار های پیامبران ، کمترین بهره ای نخواهند برد .

قل انظروا ماذا فی السموت و الأرض و ما تغنی الایت و النذر عن قوم لایؤمنون

10 _ کسانی که فاقد زمینه ایمان هستند ، اگر تمام آیات و نشانه های الهی به آنان ارائه شود و تمام پیامبران خدا آنان را انذار کنند ، کمترین تأثیری در آنها نخواهد داشت .

و ما تغنی الایت و النذر عن قوم لایؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 102 - 1

1 - مردمی که زمینه ایمان را از دست بدهند و از آیات الهی و هشدار پیامبران تأثیر نپذیرند ، مستحق عذاب استیصال هستند .

و ما تغنی الأیت و النذر عن قوم لایؤمنون. فهل ینتظرون إلا مثل أيام الذین خلوا من

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 24 - 3

3- خداوند ، بی تردید به احوال انسان های پیشرو در میدان ایمان و عمل و مردم ناموفق در آن ، آگاه است .

و لقد علمنا المستقدمین منکم و لقد علمنا المستأخرین

ص: 346

در اینکه تقدّم و تأخّر در آیه فوق، به چه چیز سنجیده شده؟ میان مفسران چند نظریه وجود دارد: یکی از آنها سبقت و تأخیر در رابطه با ایمان و عمل صالح است؛ زیرا دنیا میدان مسابقه برای انسانهاست «و لكل وجهه هو مولیها فاستبقوا الخیرات» (سوره بقره آیه 148). برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است.

334- محرومان از بصیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 43 - 2

2_ مردمی که از نزدیک، اعمال و رفتار پیامبر (صلی الله علیه و آله) را نظاره کرده و از او تبعیت نمی کردند، همانند آن ناینایی اند که از نعمت بصیرت دل نیز محروم است.

و منهم من ینظر إلیک أفأنت تهدی العمی و لو كانوا لا یبصرون

335- محرومان از بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 111 - 10, 6, 5, 4, 3, 2, 1

1 - اهل کتاب (یهود و نصارا)، تنها خویشان را سزاوار بهشت دانسته و دیگران را از آن، محروم می پندارند.

و قالوا لن یدخل الجنة إلا من کان هوداً أو نصری

ضمیر در «قالوا» به «اهل الکتاب» (در آیه 109) باز می گردد.

2 - یهودیان، بهشت را مخصوص یهود و دیگران را از آن محروم می دانند.

و قالوا لن یدخل الجنة إلا من کان هوداً

آیه 113، بیانگر آن است که هر یک از یهود و نصارا دیگری را اهل نجات نمی دانند. بنابراین به اصطلاح اهل ادب، در آیه مورد بحث «لَفَّ اجمالی» وجود دارد و حرف «أو» نیز برای تفصیل است؛ یعنی، جمله «قالوا لن...» حاکی از دو جمله است: 1_ قالت الیهود: «لن یدخل الجنة إلا من کان هوداً». 2_ وقالت النصاری: «لن یدخل الجنة إلا من کان نصری».

3 - نصارا، بهشت را از آن خویش دانسته و دیگران را از آن بی نصیب می پندارند.

قالوا لن یدخل الجنة إلا من کان هوداً أو نصری

نصارا جمع نصرانی است و به پیروان حضرت مسیح گفته می شود، و «هود» جمع هاند است و به پیروان حضرت موسی اطلاق می

گردد.

4 - اتفاق نظر یهود و نصارا، بر ادعای محرومیت مسلمانان از بهشت

قالوا لن يدخل الجنة إلا من كان هوداً أو نصری

هدف از اینکه قرآن، پندار نصارا و یهود را به صورت «لفّ اجمالی» بیان کرده، رساندن این معناست که: مقصود اصلی یهود و نصارا در طرح آن ادعا، بیان محرومیت مسلمانان از بهشت است.

5 - یهود و نصارا، در تلاش برای تضعیف روحیه مسلمانان و بازسازی مردم از گرایش به اسلام

قالوا لن يدخل الجنة إلا من كان هوداً أو نصری

6 - محرومیت مسلمانان از بهشت از خیالات واهی و نادرست یهود و نصارا

تلك أمانتهم

ص: 347

«آمانی» جمع امنیه و به معنای آرزوها، خیالات واهی و دروغهای یافته شده است.

10 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موظف به مطالبه برهان از یهود و نصارا بر ادعای محرومیت مسلمانان از بهشت

قل هاتوا برهنکم إن کنتم صدقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 40 - 5,6

5_ تکذیب کنندگان آیات الهی و مستکبران، محروم از ورود به بهشت

إن الذین کذبوا بآیتنا و استکبروا عنها .. لایدخلون الجنة

6_ ورود تکذیب کنندگان آیات الهی و مستکبران به بهشت، امری ناممکن، همچون عبور شتر از روزنه سوزن

و لایدخلون الجنة حتی یلج الجمل فی سم الخیاط

«جمل» به معنای شتر است و «سم» به معنای روزنه ای است که در انتهای سوزن برای عبور نخ تعبیه شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 22 - 7

7_ ملائکه هنگام رویه رو شدن با منکران معاد در قیامت ، به آنان خواهند گفت که شما از غفران الهی و بهشت محرومید .

یوم یرون الملئکه لابیشری یومئذ للمجرمین و یقولون حجراً محجوراً

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که فاعل «یقولون» ملائکه باشد و «حجراً محجوراً» نیز مقول قول ایشان باشد. گفتنی است که در این صورت، مقصود از این کلام، اعلام محرومیت و ممنوعیت منکران معاد از غفران الهی و بهشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 7

7 - مشرکان و کافران ، محروم از بهشت و موهبت های آن

لکن الذین اتقوا ربهم لهم غرف

لام اختصاص در «لهم» بیانگر این حقیقت است: کافران و مشرکان _ که در قطب مقابل مؤمنان قرار دارند _ از نعمت های بهشتی محروم

336- محرومان از پاداش خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 95 - 14

14_ مؤمنانی که بازماندشان از جهاد موجب خسارتی به جبهه مؤمنان شود ، مشمول پاداش الهی نیستند .

لايستوى القاعدون من المؤمنين غير اولى الضرر . . . كلاً وعد الله الحسنی

برداشت فوق بر این اساس است که «ضرر» به معنای زیان رسانی باشد؛ چنانچه در لسان العرب در معنای «لا ضرر» آمده است: ای لا یضر الرجل اخاه. و با توجه به اینکه «غیر» صفت «القاعدون» است، معنای جمله چنین می شود: بازماندگان از جنگ در صورتی که عدم حضورشان موجب ضرر به جبهه مسلمانان نگردد، از اجر و پاداش الهی بهره مند خواهند بود.

ص: 348

337- محرومان از پادشاهی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 15 - 9

9 - « عن علی بن الحسن بن علی بن الفضّال عن أبیه قال : سألت الرضا علی بن موسی (ع) عن قول الله عزّوجلّ : « کلاً إنّهم عن ربّهم یومئذ لمحبوبون » فقال : إنّ الله تبارک و تعالی لا یوصف بمکان یحلّ فیہ فیحبّ عنه فیہ عباده ولکنّه یعنی : أنّهم عن ثواب ربّهم لمحبوبون ;

علی بن حسن بن علی بن فضّال از پدرش (حسن) روایت کرده که از امام رضا(ع) درباره قول خدای عزّوجلّ: « کلاً إنّهم عن ربّهم یومئذ لمحبوبون » سؤال کردم، فرمود: خدای تبارک و تعالی توصیف نمی شود به داشتن مکانی که در آن جا گیرد و بندگانش از دیدن او در آن جا مانع داشته باشند؛ بلکه معنای آیه این است که آنان از ثواب پروردگارشان محجوب و محروم اند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 9 - 4

4 - وجود زمینه محرومیت از پاداش های نیکوی الهی ، برای بخیلان و زراندوزان

و أمّا من بخل و استغنی . و کذب بالحسنى

جمله « کذب بالحسنى »، بخل و ثروت اندوزی را « تکذیب حسنى » نامیده است؛ یعنی، کسی که « حسنى » (فرجام نیک) را باور دارد، این دوره را انتخاب نمی کند؛ زیرا در این صورت، خود را در معرض محرومیت از آن قرار داده است.

338- محرومان از پاکی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 18 - 7

7 - فرعون ، طغیان گری محروم از هرگونه پاکی و صلاح

هل لک إلی أن ترکّی

سؤال موسی(ع) نشان می دهد که وی در وجود فرعون، به دنبال یافتن تمایلی _ هر چند اندک _ به سوی خیر و صلاح بود.

339- محرومان از تخفیف گرمای جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - طغیان گران در دوزخ، از هر گونه احساس خنکی و تخفیف حرارت سوزان جهنم، محروم خواهند بود.

لا یدوقون فیها برداً

«ذوق»؛ یعنی، درک مزه (مصباح)، این واژه در رابطه با اجسام به طور حقیقت و در مورد معنویات، به طور مجاز استعمال می شود. در آیه شریفه بین معنای حقیقی و مجازی آن جمع شده است؛ زیرا تعبیر چشیدن برای احساس سردی مجاز است.

ص: 349

مراد از «بَرَد» _ به قرینه تقابل آن با نوشیدنی _ هر گونه احساس سردی است؛ هر چند با سایه و امثال آن باشد.

340- محرومان از تزکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 18 - 7

7- فرعون ، طغیان گری محروم از هرگونه پاکی و صلاح

هل لك إلى أن تزكى

سؤال موسی(ع) نشان می دهد که وی در وجود فرعون، به دنبال یافتن تمایلی _ هر چند اندک _ به سوی خیر و صلاح بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 7 - 6

6- بی نیاز دیدن خویش از تعالیم دین ، مصداق بارز ناپاکی و محرومیت از تزکیه است .

أما من استغنى . . . و ما عليك ألا يزكى

341- محرومان از تعالیم انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 101 - 12، 11، 10، 9

9 _ کسانی که زمینه ایمان را از دست داده اند ، از نشانه های الهی در آسمان ها و زمین و از انداز های پیامبران ، کمترین بهره ای نخواهند برد .

قل انظروا ماذا فی السموت و الأرض و ما تغنی الأیت و النذر عن قوم لایؤمنون

10 _ کسانی که فاقد زمینه ایمان هستند ، اگر تمام آیات و نشانه های الهی به آنان ارائه شود و تمام پیامبران خدا آنان را انداز کنند ، کمترین تأثیری در آنها نخواهد داشت .

و ما تغنی الأیت و النذر عن قوم لایؤمنون

11 _ مشرکان مکه ، گروهی بودند که زمینه ایمان به آیات الهی و هشدار های پیامبران را ، از دست داده بودند .

أفأنت تکره الناس حتی یكونوا مؤمنین . . . و ما تغنی الأیت و النذر عن قوم لایؤمنون

12_ مشرکان ، مردمی بودند که اگر تمام آیات الهی به آنان ارائه می شد و تمام پیامبران آنان را هشدار می دادند ، کمترین تأثیری در آنها نمی کرد .

أفأنت تكره الناس حتى لا يكونوا مؤمنين . . . و ما تغنى الأيت و النذر عن قوم لا يؤمنو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 102 - 1

1_ مردمی که زمینه ایمان را از دست بدهند و از آیات الهی و هشدار پیامبران تأثیر نپذیرند ، مستحق عذاب استیصال هستند .

و ما تغنى الأيت و النذر عن قوم لا يؤمنون. فهل ينتظرون إلا مثل أيام الذين خلوا من

ص: 350

342- محرومان از تعلیم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 12 - 4

4- اشراف حاضر در مجلس پیامبر (صلی الله علیه و آله) در ماجرای ابن ام مکتوم، بر اثر بی رغبتی خود، از آموختن و به خاطر سپردن معارف قرآن محروم بودند.

فمن شاء ذكره

343- محرومان از تقرب به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 36 - 10

10- عصیان کنندگان از فرمان ها و رهنمود های حضرت ابراهیم (ع)، هر چند از فرزندان او باشند، از تقرب به خداوند دور و فاقد منزلت هستند.

فمن تبعني فإنه مني و من عصاني فإنه كفور رحيم

344- محرومان از توفیقات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 35 - 4

4- ابلیس، مغضوب خداوند و محروم از توفیق و فیض او

وإن عليك اللعنة إلى يوم الدين

«لعن» در لغت به معنای طرد شخص از روی غضب است و لعن خداوند؛ یعنی، عقوبت اخروی و قطع توفیق و فیض دنیوی است (مفردات راغب).

345- محرومان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 83 - 10

10_ احساس رضایت و خوشحالی منافقان از شرکت نکردن در جنگ برای بار نخست ، مایه طرد همیشگی آنان از سوی خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و محروم شدن دایمی از شرکت در جهاد

لن تخرجوا .. و لن تقتلوا معی عدواً إنکم رضیتم بالعود أول مره

برداشت فوق بر این اساس است که «لن تخرجوا» و «لن تقتلوا» در مقام انشا و برای طرد منافقان باشد و جمله «إنکم

ص: 351

رضیتم...» نیز برای تعلیل آن باشد.

346- محرومان از حق شنوایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 42 - 3,6

3_ مشرکانی که قرآن را از زبان پیامبر (صلی الله علیه و آله) می شنیدند و به آن ایمان نمی آوردند، دلهایشان از شنوایی محروم و از فهمیدن حقیقت، ناتوان بود.

و منهم من یستمعون إلیک أفأنت تسمع الصمّ و لو کانوا لا یعقلون

6_ مردمی که به آیات قرآن گوش سپارند و به آن ایمان نیاورند، دلهایشان از شنوایی محروم و از فهمیدن حق ناتوان است.

و منهم من یستمعون إلیک أفأنت تسمع الصمّ و لو کانوا لا یعقلون

347- محرومان از حکمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 63 - 10

10 - اختلافات و ناهمگونی ها، شاخص جوامع محروم از حکمت و آگاهی

قال قد جئتکم بالحکمه و لأبیین لکم بعض الذی تختلفون فیه

حضرت عیسی (ع) می فرماید: من با حکمت آمدم و به دنبال آن در جهت رفع اختلافات شما قدم برمی دارم. این گفتار نشان می دهد که جامعه اختلاف زده یهودیان آن روز فاقد حکمت بوده اند.

348- محرومان از حمایت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 10 - 9

9 - نقض کنندگان پیمان دین، در معرض قهر الهی و محروم از حمایت او

ید الله فوق أیدیهم فمن نکث فإنما ینکث علی نفسه

«فاء» در «فمن...» می رساند که لازمه «یدالله فوق...»، این است که پیمان شکنان به خود زیان می زنند؛ زیرا با پیمان شکنی از سایه

حمایت خدا بیرون شده، در معرض انتقام و قدرت قاهر او قرار گرفته اند.

349- محرومان از حمایت های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 38 - 6

ص: 352

6 - خیانت کاران ناسپاس ، محروم از حمایت و محبت خداونداند .

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كَلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ

350- محرومان از حیات معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 122 - 1

1 - مشرک، مرده و بی بهره از حیات معنوی و روحانی است.

وإن أطمعتموهم إنکم لمشركون. أو من كان میتا فأحیینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 53 - 1

1 - کافران حق ناپذیر ، از حیات معنوی و امتیازات بشری ، محروم اند .

و ما أنت بهـد العمی عن ضلـلتهم

در آیه، کسانی که پیامبر(صلی الله علیه و آله) نیز توان خارج کردن آنها را، از گمراهی ندارد، به کوران تشبیه شده اند و مراد از آنها کافران اند. تشبیه کافران به کوران، استعاره مصرحه است و «هادی»، استعاره کنایی است.

351- محرومان از خشیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 26 - 9

9 - منکران معاد و فرعون صفتان عصر بعثت ، محروم از خشیت الهی و بی تفاوت در برابر عبرت های تاریخ

يقولون أءنا... هل أتیک... إن فی ذلک لعبره لمن یخشی

تصریح به «من یخشی» برای اشاره به نبود خشیت در وجود منکران معاد است.

352- محرومان از خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

24_ از حضرت علی (ع) روایت شده که درباره سخن خدا: «نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيهِمْ» فرمود: فانما یعنی انهم نسوا الله في دار الدنيا فلم يعملوا له بالطاعة و لم يؤمنوا به و برسوله فنسيهم في الآخرة ای لم يجعل لهم في ثوابه نصيباً فصاروا منسيين من الخير؛

علی (ع) درباره سخن خدا که می فرماید: «آنان خدا را فراموش کردند، پس خدا آنان را فراموش کرد» فرمود: همانا مقصود خدا این است که آنان خدا را در دنیا فراموش نمودند و از او اطاعت نکردند و به او و رسولش ایمان نیاوردند، خدا نیز در قیامت آنان را فراموش کرد؛ یعنی، برای آنان بهره ای از ثواب خود قرار نداد، پس آنان از خیر فراموش شدند».

ص: 353

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 88 - 13

13 _ محرومیت منافقان ، از خیر و فلاح واقعی

رضوا بأن یكونوا .. لكن الرسول ... جهدوا ... وأولئك لهم الخیرت وأولئك هم المفف

353- محرومان از درک آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 46 - 2

2- مشرکان مکه ، در اثر مستوری قلب و سنگینی گوشه‌هایشان ، از ادراک صحیح آیات خدا ، محروم بودند .

و جعلنا بینک و بین الذین لایؤمنون بالآخره حجاباً مستوراً و جعلنا علی قلوبهم أكنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 101 - 1

1- بارزترین ویژگی کافران ، محجوب بودن آنان از دیدن و درک آیات الهی است .

الذین کانت أعینهم فی غطاء عن ذکرى

مراد از دیدن ذکر خدا، مشاهده و درک آیات و نشانه‌هایی است که مایه یاد خداوند هستند (گفتن مسبب و اراده سبب) و مفاد آیه، این است که مشاهده آیات خداوند، کافران را به یاد او نمی‌افکند، گویا پوششی بر چشم‌های آنان است که دیدن آن آیات، بر ایشان مقدور نیست.

354- محرومان از درک حقایق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 108 - 1

1- خداوند ، قلب و قوای شنوایی و بینایی کافران دنیاگرا (مرتدان) را ، مهر کرده و از درک حقایق محرومشان ساخته است .

استحبوا الحیوه الدنیا .. الکفرین . أولئك الذین طبع الله علی قلوبهم ... وأ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - کافران ، چنان در ظلمت و گمراهی فرورفته اند که حتی ملموس ترین حقایق الهی را درک نمی کنند .

والذین كفروا أعم لهم . . . أو كظلمت في بحر لَجَّي يغشيه موج من فوقه موج من فوقه س

ندیدن دست خویش _ با آن که دست از ملموس ترین چیز برای انسان است _ (إذا أخرج يده لم يكد يرها) حکایت از حقیقت یاد شده دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 354

10 - خداوند ، بر قلب هر متکبر تجاوزگری ، مهر می زند و او را از فهم درست حقایق الهی محروم می سازد .

كذلك يطبع الله على كل قلب متكبر جبار

به هر متجاوزی که از قانون بگذرد، «جبار» گویند. (قاموس المحيط).

355- محرومان از درک حقایق اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 81 - 19

19 _ منافقان ، مردمانی محروم از درک حقایق اخروی

لو كانوا یفقهون

به کارگیری کلمه «لو» _ که برای تمنی است _ حکایت از آن دارد که منافقان از درک حقایق اخروی ناتوانند.

356- محرومان از درک دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 87 - 6

6 _ منافقان ، محروم از درک عمیق معارف الهی

و طبع علی قلوبهم فهم لایفقهون

357- محرومان از درک قدرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 7 - 15

15 - محرومیت منافقان ، از درک روابط و مناسبات جهان آفرینش و قدرت خداوند

ولکن المنفقین لایفقهون

358- محرومان از دنیا

7- برخی از دنیاطلبان هم از دنیا و هم از آخرت محرومند .

من کان یرید العاجله عجلنا له . . . لمن نرید ثم جعلنا له جهنم

مرجع ضمیر «له» در «جعلنا له جهنم»، «من» در «من کان . . .» است؛ یعنی، هر کس به دنبال دنیا باشد جایگاهش

دوزخ است، چه برخی از آنان با خواست خداوند به آرزوهای دنیوی خود برسند و چه ناکام شوند. بنابراین عده ای هر چند که به خواسته های دنیوی خویش نرسیده اند، در آخرت دوزخی اند و از دنیا و آخرت محروم خواهند بود.

359- محرومان از ذکر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 101 - 2

2- محجوب بودن دل از یاد خدا، از بارزترین خصلت های کافران است .

الذین كانت أعینهم فی غطاء عن ذکری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 16 - 2

2 - مردم با گزینش دنیا به جای آخرت، خود را از تزکیه، یاد خدا و ادای نماز دور نگه داشته، از رستگاری محروم می سازند .

قد أفلح . . بل تؤثرن الحیوه الدنیا

360- محرومان از رحمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 88 - 4,5

4 - خداوند، یهودیان حق ناپذیر را از رحمت خویش محروم و به لعنت، گرفتارشان کرد .

بل لعنهم الله بکفرهم

5 - کفر ورزی یهود، موجب محروم شدن آنان از رحمت الهی است .

لعنهم الله بکفرهم

«باء» در «بکفر» سببیه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 89 - 12

12 - خداوند ، یهودیان کافر به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن را از رحمت خویش به دور و آنان را مورد لعنت قرار داده است .

فلعنه الله علی الکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 159 - 10، 8

8 - کتمان کنندگان حقایق دینی ، به لعنت خدا و دوری از رحمت او گرفتار خواهند شد .

إن الذین یکتُمون . . . أولئک یلعنهم الله

10 - علمای یهود و نصارا به خاطر کتمان حقایق و معارف کتب آسمانی از رحمت خدا محروم شده و مورد لعن و نفرین

ص: 356

لعنت کنندگان هستند .

إن الذين يكتُمون ما أنزلنا .. أولئك يلعنهم الله و يلعنهم اللعنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 162 - 9

9 - خداوند در قیامت نظر رحمتی بر کفرپیشگان و کتمان کنندگان حقایق دینی ، نخواهد داشت .

و لاهم ينظرون

در برداشت فوق فعل مجهول «ینظرون» از (نظر) به معنای رؤیت گرفته شده است. بر این مبنا «ولاهم ينظرون»؛ یعنی، نظر رحمتی به آنان نخواهد شد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 68 - 10،12

10 _ منافقان و کافران ، مورد لعن و نفرین خداوند و محروم ابدی از رحمت او

المنفقین ... و الکفار ... لعنهم الله

12 _ محرومیت منافقان و کافران از رحمت الهی ، مایه رنج و عذاب همیشگی آنان

و لعنهم الله و لهم عذاب مقیم

برداشت فوق بر این اساس است که «عذاب مقیم» در نتیجه نفرین الهی به دوری آنان از رحمت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 18 - 10،11،12

10_ ستمگران در قیامت ، از رحمت خداوند محروم و به لعنت او گرفتار خواهند شد .

ألا لعنه الله على الظالمین

11_ کسانی که به خداوند دروغ می بندند ، از رحمت خداوند محروم و به لعنت او گرفتار خواهند شد .

هؤلاء الذين كذبوا على ربهم ألا لعنه الله على الظالمین

12_ گواهان اعمال در قیامت ، دوری ستمگران از رحمت الهی را به همگان اعلام می کنند .

ألا لعنه الله على الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 68 - 4

4_ قوم ثمود بر اثر نافرمانی خداوند ، سزاوار هلاکت و دوری از رحمت الهی شدند .

ألا بُعْدًا لثمود

توضیح کلمه «بُعْدًا» در آیه 60 ذیل برداشت شماره 5 آورده شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 95 - 2,4

2_ مردم مدین ، سزاوار هلاکت و دوری از رحمت الهی بودند .

ألا بُعْدًا لمدین

ص: 357

برای توضیح برداشت فوق، به ذیل برداشت شماره 5 از آیه 60 در همین سوره رجوع شود.

4_ قوم ثمود، از رحمت خدا محروم شدند و با عذاب های الهی به هلاکت رسیدند .

کما بعدت ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 99 - 1

1_ فرعون و پیروان وی در عرصه دنیا و آخرت، به لعنت خدا گرفتار و از رحمت او به دورند .

وَأَتَّبِعُوا فِي هَذِهِ لَعْنَهُ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ

ضمیر در «أَتَّبِعُوا» به فرعون و قوم وی باز می گردد. «اتباع» (مصدر أتبعا) به معنای ملحق کردن و به دنبال فرستادن است. بنابراین «وَأَتَّبِعُوا...»؛ یعنی، فرعون و قوم او در دنیا و آخرت، لعنت و نفرین را به دنبال خواهند داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 18 - 9

9- دنیاطلبان در آخرت، مورد نکوهش واقع شده و از رحمت خداوند محروم و مطرود خواهند شد .

مَنْ كَانَ يَرِيدُ الْعَاجِلَةَ .. ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصِلُهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 45 - 16

16- شیطان، مطرودترین گنه کاران از رحمت خداوند و گرفتارترین آنان به عذاب الهی است .

إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمْسَكَ عَذَابَ مِنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا

تهدید بت پرستان به این که ممکن است خدای رحمان بر شما خشم گیرد و با شیطان هم دم شوید، نشانه عمق مطرود بودن شیطان و گرفتاری او به عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 40 - 6

6- کافران دوزخی، از هر گونه لطف و رحمت خداوند محروم اند.

و لا هم ينظرون

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که «ینظرون» فعل مضارع مجهول از ثلاثی مجرد و از ماده «نظره» باشد که به معنای رحمت است (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 5,6

5 - دست اندرکاران اصلی توطئه «افک» علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و خاندان آن حضرت، از فضل و رحمت خداوند محروم شدند.

و لولا فضل الله عليكم و رحمته ... لمسکم فی ما أفضتم فیہ عذاب عظیم

خداوند در آیه 11، به شایعه سازان اصلی وعده عذاب بزرگ (و الذی تولی کبره منهم له عذاب عظیم) می دهد. واژه «افاضه» نیز به معنای سخن گفتن بسیار در باره موضوعی و انتشار آن است و این، کار توده مردم بود نه منافقان که سازنده اصلی

ص: 358

تهمت و شایعه بودند. بنابراین فضل و رحمت خدا، شامل کسانی است که کارگزار اصلی تهمت نبودند؛ بلکه بر اثر جهل و غفلت سخنی در این زمینه به میان آوردند در آیه بعد نیز خداوند، جهل و ناآگاهی آنان را یادآور شده، می فرماید: «و تقولون بأفواهکم ما لیس لکم به علم».

6- ترویج کنندگان شایعات و تهمت پردازی های ناروا _ جدا از فضل و رحمت خداوند _ مستحق عذاب الهی اند .

و لولا فضل الله علیکم و رحمته .. لمسکم فی ما أفضتم فیہ عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 21 - 18

18 - جامعه های آلوده به فحشا و منکرات ، از فضل و رحمت خدا محروم اند .

لا تتبعوا خطوت الشیطن .. و لولا فضل الله علیکم و رحمته ما زکی منکم من أحد أب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 26 - 7

7 _ کافران در قیامت ، محروم از رحمت خداوند

الملک .. للرحمن و کان یوماً علی الکفرین عسیراً

یادآوری سختی قیامت برای کافران، با آن که پیش از آن رحمانیت خداوند مطرح گردیده است، گویای حقیقت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 11 - 8

8 - ظالمان و گنه کاران غافل از جبران بدی های خویش ، از بخشش و رحمت خداوند محروم اند .

إلا من ظلم ثم بدل حسنا بعد سوء فإتی غفور رحیم

از این که خداوند، تنها به توبه کنندگان و جبران کنندگان بدی های خویش، نوید غفران و رحمت داده است، مطلب یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 42 - 5

5- طرد شدن از لطف و رحمت حق ، فرجام شوم فرعونیان و پیشوایان کفر در روز رستاخیز

و جعلنهم أئمة يدعون إلى النار . . . و يوم القيامة هم من المقبوحين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 78 - 4

4- ابلیس ، مغضوب خداوند و محروم از توفیق و رحمت او

و إنَّ عليك لعنتي إلى يوم الدين

«لعن»؛ یعنی، طرد شخصی از روی غضب و لعن خداوند به معنای عقوبت اخروی و قطع توفیق و رحمت الهی در دنیا است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 359

8 - مؤمنان نیک کردار ، بهره مند از رحمت و هدایت الهی در دنیا و گناه پیشگان محروم از آیند .

و هدی و رحمه لقوم یوقنون . . . أن نجعلهم کالذین ءامنوا و عملوا الصالحات

منظور از تفاوت مؤمنان صالح با گناه پیشگان در دنیا _ به قرینه آیه قبل _ ممکن است تمایزشان در بهره‌وری از رحمت و هدایت الهی باشد.

361- محرومان از رحمت اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 19 - 3,7

3_ کسانی که دین و معارف الهی را نپذیرند و مردم را از پذیرش آن بازدارند ، در آخرت از رحمت خدا محروم و به لعنت او گرفتار خواهند شد .

ألا لعنه الله علی الظالمین. الذین یصدون عن سبیل الله

7_ منکران آخرت از ستمکارانند و در قیامت از رحمت خداوند ، محروم خواهند بود .

ألا لعنه الله علی الظالمین. الذین ... هم بالأخره هم کافرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 44 - 6

6_ دوری از رحمت خدا در سرای آخرت ، امری تقدیر شده برای کفرپیشگان و ستمگران قوم نوح

فکان من المغرقین . . . وقیل بعداً للقوم الظالمین

«بُعداً» مفعول مطلق برای فعل محذوف (لیبعد) می باشد و جمله در اصل چنین بوده: وقیل لیبعدُ بعداً القوم الظالمون؛ یعنی، و گفته شد که ستمگران قوم نوح باید از رحمت خدا دور باشند و از آن جا که آنان در دنیا عذاب شدند، معلوم می شود مراد از جمله «وقیل . . .» دوری از رحمت خدا در آخرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 60 - 1,5,6

1_ قوم عاد ، در دنیا به لعنت خدا گرفتار شدند و در آخرت نیز از رحمت او محروم خواهند بود .

وَاتَّبِعُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ

5_ قوم عاد ، بر اثر کفر و نافرمانی خدا و پیامبران ، سزاوار هلاکت و دوری از رحمت الهی شدند .

أَلَا بُعْدًا لِعَادِ قَوْمِ هُودٍ

«بُعْدًا» (هلاک گشتن یا دور شدن) مفعول مطلق برای فعل محذوف (لیبعد) است: أَلَا لِيُبْعِدَ قَوْمَ عَادٍ بَعْدًا. و از آن جا که قوم عاد به هلاکت رسیدند و از رحمت او محروم شدند می توان گفت، مراد عذاب در آخرت و دوری از رحمت او در آن سراسر است و نیز محتمل است «أَلَا بُعْدًا...» _ چنان چه زمخشری گفته _ بیانگر استحقاق دوری و هلاکت باشد؛ یعنی، [قوم عاد هلاک گشتند و از رحمت او محروم شدند] بدانید آنان مستحق آن کیفر و سزاوار چنین عقوبتی بودند.

6_ از قوم عاد ، تنها معاصران هود از رحمت الهی محروم شده و به عذاب گرفتار شدند . *

أَلَا بُعْدًا لِعَادِ قَوْمِ هُودٍ

ص: 360

«قوم هود» عطف بیان برای «عاد» است. با توجه به اینکه قوم عاد پیش از حضرت هود بوده اند و پس از او نیز وجود داشتند، می توان گفت: هدف از تبیین و توضیح «عاد» به «قوم هود» بیان معنایی است که در برداشت فوق آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 25 - 7,8,9

7_ کسانی که به پیمان های الهی پایبند نباشند، به لعنت خدا و دوری از رحمت او گرفتار خواهند شد .

والذین ینقضون عهد الله... أولئك لهم اللعنه

8_ آنان که به برقراری پیوندهایی که خداوند به برقرار ساختن آنها فرمان داده، ملتزم نباشند، به لعنت و دوری از رحمت گرفتار خواهند شد .

والذین... یقطعون ما أمر الله به أن یوصل... أولئك لهم اللعنه

9_ فسادگران در زمین به لعنت خداوند و دوری از رحمت او گرفتار خواهند شد .

والذین... یفـسدون فی الأرض أولئك لهم اللعنه

362- محرومان از رحمت اخروی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 48 - 5

5- مشرکان و دنیاگرایان، از منظر لطف و رحمت الهی، در قیامت، ساقط اند .

و عرضوا علی ربک صفًا

در صورتی که نایب فاعل «عرضوا» مشرکان و دنیاگرایان باشند _ که در آیات قبل، یاد آنان به میان آمد _ مجهول آمدن فعل و نیز به کار رفتن «ربک» _ که خطاب پیامبر (صلی الله علیه و آله) است _ به جای «ربهم» دال بر تحقیر ایشان است.

363- محرومان از رحمت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 33 - 33

33 - برده داران و ادار کننده کنیزان خویش به فحشا و فساد جنسی، محروم از آمرزش و رحمت خدا هستند .

و من یکرههّن فإِنَّ اللّٰهَ من بعد إکرههّن غفور رحیم

در آیه یاد شده متعلق «غفور» و «رحیم» ذکر نشده است. با توجه به این که بعید است خداوند به برده داران، به خاطر گناه اکراهشان و نیز مورد هشدار قرار گرفتن آنان وعده غفران و رحمت بدهد، به نظر می رسد مقصود کنیزانی خواهد بود که مجبور به فحشا شده اند. بر این اساس اختصاص یافتن این وعده به کنیزان، حاکی از محرومیت برده داران از این موهبت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 23 - 4

4 - کافران به آیات خدا و معاد، حظّی از رحمت خداوند، نخواهند داشت .

ص: 361

و الذين كفروا بأيت الله ولقائه أولئك يسوا من رحمتي

«يسوا من رحمتي» می تواند جمله خبری باشد و می تواند کنایه از قضای الهی مبنی بر مشمول رحمت قرار نگرفتن افراد یاد شده باشد. برداشت بالا بنا بر احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 52 - 10، 7

7 - ستمگران، گروهی مطرود و محروم از رحمت خداوند در قیامت

و لهم اللعنه

10 - پذیرفته نشدن عذر ستمگران، دوری آنان از رحمت خداوند و جای گرفتن در سرایی بد، مظهر نصرت الهی به پیامبران و مؤمنان در قیامت

إنا لننصر رسلنا و الذين ءامنوا .. يوم يقوم الأشه_د . يوم لاينفع الظالمين معذر

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، بیانگر چگونگی نصرت الهی در قیامت از رسولان و مؤمنان است که در آیه پیش (یوم يقوم الأشه_د) به آن اشاره شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 35 - 6

6 - کافران معاند و لجوج، محروم از عفو و رحمت الهی

و يعف عن كثير . و يعلم الذين يحدلون في ءای_تنا ما لهم من محيص

این که پس از مسأله عفو گناهان، این نکته مطرح شده که کافران معاند راه فراری از عذاب ندارند؛ می تواند اشاره به این نکته داشته باشد که آنان مورد عفو و مغفرت الهی قرار نمی گیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 31 - 6

6 - ظالمان، از رحمت الهی محروم اند .

و الظالمين أعد لهم عذابًا أليمًا

برداشت یاد شده، به قرینه مقابله «الظالمین...» با «یدخل من یشاء فی رحمته» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 4 - 6

6 - کم فروشان، از رحمت خداوند دور و محروم اند.

أولُ نك

اسم اشاره «أولُ نك»، برای مشارالیه بعید به کار می رود که در آیه شریفه، گویای دوری کم فروشان از خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 15 - 5

5 - تکذیب کنندگان قیامت و منکران قرآن، از ملاقات خداوند و دیدار رحمت او در قیامت محروم اند.

إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ

ص: 362

محبوب بودن از خداوند، نمی تواند به معنای ندیدن با چشم باشد؛ زیرا این امر به کافران اختصاص ندارد. بنابراین مراد، رانده شدن از درگاه الهی و محرومیت از دیدار جلوه های خداوند (از قبیل رحمت و ثواب الهی و یا نظایر آن) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 145 - 22

22_ ستمگران و متجاوزان، محروم از رحمت و مغفرت الهی

فمن اضطر غیر باغ و لاعاد فإن ربک غفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 147 - 12

12_ جامعه مجرم خود را از شمول رحمت خداوند محروم و سزاوار عذاب او می گرداند.

و لا یرد بأسه عن القوم المجرمین

«بأس» در لغت به معنای شدت است و در این آیه کنایه از عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 156 - 3

3_ گمراهان، در قیامت از رحمت خدا محروم خواهند بود.

فاتبعوه و اتقوا لعلکم ترحمون. أن تقولوا إنما أنزل الکتب علی طائفین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 44 - 6

6_ ظالمان از رحمت خداوند دور هستند .

أن لعنه الله علی الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 31 - 3

3 - کافران ، محروم از رحمت خداوند و رستگاری در قیامت

فیدخلهم ربهم فی رحمتہ .. وأما الذین کفروا أفلم تکن آءِتی تتلی علیکم

از تقابل وضع کافران با مؤمنان در این آیه و آیه پیشین، مطلب یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 34 - 1

1 - منکران معاد ، محروم از رحمت حق و وانهاده به خویش در اوج گرفتاری های قیامت

وقیل الیوم ننسبکم

نسیان در آیه شریفه، کنایه از روی گردانی خداوند از کافران و وانهادن آنان به حال خودشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 363

3- کافران دوزخی، مورد نفرین خدا و محروم از رحمت و لطف او هستند.

فسحَقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ

«سحق» به معنای «بُعد» است و در این آیه، به جای لعن و نفرین به کار رفته است و مراد از آن، دوری از رحمت و لطف الهی می باشد.

364- محرومان از رحمت قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 82 - 11، 10

10- ظالمان نه تنها از رحمت و شفای قرآن بهره ای نمی گیرند؛ بلکه تنها، مایه خسران و زیان آنان می شود.

و لا یزید الظالمین إلا خسارًا

11- کافران حق ناپذیر، ظالمند و از موهبت رحمت و شفاعت قرآن، تنها خسارت و زیان به ارمغان می برند.

شفاء و رحمه للمؤمنین و لا یزید الظالمین إلا خسارًا

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مراد از «ظالمین» _ به قرینه مقابله با «مؤمنین» _ کافران باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 20 - 7

7- سست باوران در حقانیت وحی و معارف دینی، محروم از هدایت و رحمت قرآن

و هدی و رحمه لِقَوْمٍ یُوقِنُونَ

در صورتی که «قوم یوقنون» نظر به کسانی داشته باشد که دارای یقین بالفعل هستند؛ از مفهوم آیه شریفه مطلب یاد شده استفاده می شود.

365- محرومان از رستگاری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 21 - 12

12 _ ستمگران، از سعادت و رستگاری محروم هستند.

إنه لا يفلح الظلمون

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

7 - توبہ - 9 - 88 - 13

13 _ محرومیت منافقان ، از خیر و فلاح واقعی

رضوا بأن يكونوا .. لكن الرسول ... جهدوا ... وأولئك لهم الخیرت وأولئك هم المفسد

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 364

7 - یونس - 10 - 69 - 3

3_ بدعت گذاران در دین ، محروم از رستگاری اند .

الذین یفترون علی الله الکذب لا یفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 77 - 5

5_ ساحران ، محروم از رستگاری اند .

لا یفلح السحرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 23 - 27

27_ ستمگران ، هرگز رستگار و موفق نخواهند شد .

إنه لا یفلح الظالمون

ضمیر در «إنه» ضمیر شأن است و دلالت بر تأکید مفاد جمله دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 116 - 6

6- افترا زندگان به خدا ، مردمی محروم از رستگاری اند .

إن الذین یفترون علی الله الکذب لا یفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 117 - 4

4- ابتلای بدعت گذاران به عذاب دردناک ، پس از بهره‌وری اندک از دنیا ، گواه عدم رستگاری آنان است .

إن الذین یفترون علی الله الکذب لا یفلحون . متع قلیل و لهم عذاب ألیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 20 - 14، 8

8- مشركان ، هرگز رستگار نخواهند شد .

و لن تفلحوا إذا أبداً

14- مرتدان ، برای همیشه ، از رستگاری محروم اند .

أو يعيدوكم في ملتهم ولن تفلحوا إذا أبداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 117 - 12

12 - كافران و منكران وحدانيت خدا ، محروم از فلاح و رستگاری

إنه لا يفلح الكفرون

ص: 365

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 37 - 9

9 - ظالمان و بیدادگران ، از فلاح و رستگاری بی بهره اند .

إِنَّهٗ لَا يَفْلِحُ الظُّلْمُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 31 - 3

3 - کافران ، محروم از رحمت خداوند و رستگاری در قیامت

فَيَدْخُلُهُمُ رَّبُّهُمُ فِي رَحْمَتِهِ .. وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ آيَةً تَتْلَىٰ عَلَيْكُمْ

از تقابل وضع کافران با مؤمنان در این آیه و آیه پیشین، مطلب یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلیٰ - 87 - 16 - 2

2 - مردم با گزینش دنیا به جای آخرت ، خود را از تزکیه ، یاد خدا و ادای نماز دور نگه داشته ، از رستگاری محروم می سازند .

قَدْ أَفْلَحَ .. بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا

366- محرومان از رضایت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 96 - 9

9_ منافقان و توانمندان متخلف از جهاد ، فاسق و محروم از رضایت خداوند .

يَحْلِفُونَ .. لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفٰسِقِينَ

367- محرومان از سعادت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 21 - 12

12_ ستمگران، از سعادت و رستگاری محروم هستند.

إنه لا يفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 95 - 3

3_ اقوام پیامبران گذشته ، با تکذیب آیات و نشانه های الهی ، سرمایه سعادت خویش را از کف دادند .

ولا تكونن من الذين كذبوا بآيت الله فتكونن من الخسرين

ص: 366

368- محرومان از سعادت اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 89 - 5

5 - محرومیت شرک پیشگان و منکران یگانگی خدا از سعادت اخروی

إلا من أتى الله بقلب سليم

369- محرومان از شخصیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 19 - 4

4 - متجاوزان به حقوق دیگران ، گرچه از نعمت و کرم خداوند برخوردار شوند ، از عزّت و شرافت مندی در نزد او محروم خواهند بود .

نعمه فيقول ربّي أكرمن ... كلاً... وتأكلون التراث أكلاً لما

370- محرومان از شفاعت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 70 - 18

18 _ کسانی که با اعمال ناروای خود، خویشان را تباه و محروم از خیر نموده اند، هیچ دوست و یاور و شفیع در بین مخلوقات نخواهند داشت.

أن تبسل نفس بما كسبت ليس لها من دون الله ولي ولا شفيع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 111 - 11

11 - ستم گران (در قیامت) از اذن خداوند برای شفاعت شدن و شفاعت کردن ، محروم خواهند بود .

يومئذ لاتنفع الشفـِعه... وقد خاب من حمل ظلماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- مشرکان ، از شفاعت شافعان محروم اند .

لايشفعون إلا لمن ارتضى

تأکید خداوند به این که شفاعت ملائکه تنها به رضایت ما است، حکایت از آن دارد که مشرکان از کسانی خواهند بود که خداوند به شفاعت در باره آنان رضایت نخواهد داد گفتنی است که این آیات در باره رد اعتقاد مشرکان و محکومیت آنان است.

ص: 367

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 18 - 14، 13، 11، 9

9 - محرومیت ستمکاران در قیامت ، از یاری دوست و نزدیکان دلسوز و شفاعت شفیعیان

ما للظالمین من حمیم و لا شفیع یطاع

«حمیم» در لغت به معنای دوست (العین) و به «القرب المشفق» (نزدیک دلسوز) معنا شده است (مفردات راغب).

11 - محرومیت ستمگران به هنگام دشواری مرگ از هرگونه یاری دوست و نزدیکان دلسوز خود و شفاعت شفیعیان

ما للظالمین من حمیم و لا شفیع یطاع

13 - کفر و شرک ، ظلم است و کافران و مشرکان ، از هرگونه یاری دوست و نزدیکان دلسوز خود و شفاعت شفیعیان محروم اند .

ما للظالمین من حمیم و لا شفیع یطاع

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که این آیات، در سلسله آیاتی قرار دارد که درباره کافران و مشرکان سخن می گوید و مقصود از «ظالمین» آنان می باشند.

14 - « عن موسی بن جعفر (ع) . . . ما من مؤمن یرتکب ذنباً إلا ساء ذلک و ندم علیه . . . فإن لم یندم علی ذنب یرتکبه فلیس بمؤمن و لم تجب له الشفاعة و کان ظالماً و اللّٰه تعالی یقول : « ما للظالمین من حمیم و لا شفیع یطاع » ;

از امام کاظم (ع) روایت شده است: . . . هیچ مؤمنی نیست که پس از ارتکاب گناه ناراحت و پشیمان نشود... و اگر بر گناه خود پشیمان نشود، مؤمن نیست و شفاعت برای او نخواهد بود و او ظالم است. خداوند تعالی می فرماید: ماللظالمین من حمیم و لا شفیع یطاع .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 46 - 4

4 - نبودن کمترین یاور و شفیع ، برای کافران در قیامت

و لا هم ینصرون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که «یوم لا یغنی..» نظر به قیامت داشته باشد. در این صورت تعبیر «و لا هم ینصرون» حکایت از نفی شفیع می کند.

371 - محرومان از شفاعت اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 27 - 7

7_ جهان آخرت ، سرای تنهایی و محرومیت از هر گونه شفاعت برای زشت کرداران

والذین کسبوا السيئات .. ما لهم من الله من عاصم

372- محرومان از شفاعت در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 368

2 - جرم پیشگان ، محروم از شفاعت در قیامت

عن المجرمین . . . فما تنفعهم شفاعه الشفعین

373- محرومان از صبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 17 - 5

5 - کافران ، از حالت شکیبایی ، مهرورزی و عطوفت ، محروم بوده و از توصیه یکدیگر به آن خصلت ها خاموش اند .

الذین ءامنوا و تواصوا بالصبر و تواصوا بالمرحمة

این آیه تعریض به کافرانی دارد که در آیات آغاز و پایان سوره، از آنان سخن به میان آمده است.

374- محرومان از عزت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 65 - 6

6 - مشرکان ، مردمی ذلیل ، حقیر و بی بهره از عزتند .

و لا یحزنک قولهم ان العزه لله جمیعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 19 - 4

4 - متجاوزان به حقوق دیگران ، گرچه از نعمت و کرم خداوند برخوردار شوند ، از عزت و شرافت مندی در نزد او محروم خواهند بود .

نعمه فیقول ربی اکر من . . . کلاً . . . و تأکلون التراث اکلأ لماً

375- محرومان از عفو خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 35 - 6

6 - کافران معاند و لجوج ، محروم از عفو و رحمت الهی

و یعف عن کثیر . و یعلم الذین یجـدلون فی ءایـتنا ما لهم من محیص

این که پس از مسأله عفو گناهان، این نکته مطرح شده که کافران معاند راه فراری از عذاب ندارند؛ می تواند اشاره به این نکته داشته باشد که آنان مورد عفو و مغفرت الهی قرار نمی گیرند.

ص: 369

376- محرومان از علم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 39 - 4

4_ محرومیت تکذیب کنندگان آیات الهی از راههای تحصیل معرفت و شناخت

و الذین کذبوا بآیتنا صم و بکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 63 - 10

10 - اختلافات و ناهمگونی ها ، شاخص جوامع محروم از حکمت و آگاهی

قال قد جئتکم بالحکمه و لأبیین لکم بعض الذی تختلفون فیه

حضرت عیسی (ع) می فرماید: من با حکمت آمدم و به دنبال آن در جهت رفع اختلافات شما قدم برمی دارم. این گفتار نشان می دهد که جامعه اختلاف زده یهودیان آن روز فاقد حکمت بوده اند.

377- محرومان از عنایت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 35 - 4

4- ابلیس ، مغضوب خداوند و محروم از توفیق و فیض او

و إن علیک اللعنه إلی یوم الدین

«لعن» در لغت به معنای طرد شخص از روی غضب است و لعن خداوند؛ یعنی، عقوبت اخروی و قطع توفیق و فیض دنیوی است (مفردات راغب).

378- محرومان از عنایتهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 3

3 - اسراف کنندگان و روی گردانان از ایمان به آیات الهی ، از عنایت و توجه خداوند در قیامت محروم خواهند بود .

و كذلك اليوم تنسى . و كذلك نجزي من أسرف ولم يؤمن بآيات ربّه

379- محرومان از غزوه خیبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 11

11 - اخبار خداوند ، از محرومیت حتمی غایبان در حدیبیه از شرکت در جنگ خیبر

ذرونا تتبعکم . . . قل لن تتبعونا کذلکم قال اللّٰه من قبل

ص: 370

«لن تتبعونا» ممکن است در مقام انشا نباشد؛ بلکه اخبار باشد.

380- محرومان از فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 54 - 32

32_ بیمار دلان سست ایمان و پذیرای ولایت و دوستی کافران ، محروم از فضل خاص خداوند

من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی الله یقوم . . . ذلک فضل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 107 - 10

10_ خداوند ، مشرکان را از فضل خود بهره مند نخواهد کرد .

فلا راد لفضله یصیب به من یشاء من عباده

با توجه به اینکه مشرکان، از یکتا پرستی و عبادت خداوند سرباز می زدند، ذکر «من عباده» می تواند گویای برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 5,6

5 - دست اندرکاران اصلی توطئه « افک » علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و خاندان آن حضرت ، از فضل و رحمت خداوند محروم شدند .

ولولا فضل الله علیکم ورحمته . . . لمسکم فی ما أفضتم فیہ عذاب عظیم

خداوند در آیه 11، به شایعه سازان اصلی وعده عذاب بزرگ (و الذی تولی کبره منهم له عذاب عظیم) می دهد. واژه «افاضه» نیز به معنای سخن گفتن بسیار در باره موضوعی و انتشار آن است و این، کار توده مردم بود نه منافقان که سازنده اصلی تهمت و شایعه بودند. بنابراین فضل و رحمت خدا، شامل کسانی است که کارگزار اصلی تهمت نبودند؛ بلکه بر اثر جهل و غفلت سخنی در این زمینه به میان آوردند در آیه بعد نیز خداوند، جهل و ناآگاهی آنان را یادآور شده، می فرماید: «و تقولون بأفواهم ما لیس لکم به علم».

6 - ترویج کنندگان شایعات و تهمت پردازی های ناروا _ جدا از فضل و رحمت خداوند _ مستحق عذاب الهی اند .

ولولا فضل الله علیکم ورحمته . . . لمسکم فی ما أفضتم فیہ عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 21 - 18

18 - جامعه های آلوده به فحشا و منکرات ، از فضل و رحمت خدا محروم اند .

لا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ .. . وَلَوْ لَا فَضْلَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتَهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا

ص: 371

381- محرومان از فهم آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 146 - 10، 7، 5

5_ خداوند دارندگان روحیه ناباوری به آیات الهی را از درک آیات و معارف خویش محروم می سازد .

سأصرف عن آیتی الذین یتکبرون . . . و إن یروا کل آیه لا یؤمنوا بها

جمله «إن یروا . . .» عطف بر «یتکبرون . . .» و صله دیگری برای «الذین» است. یعنی: «سأصرف عن آیتی الذین إن یروا . . .». بنابراین «إن یروا» اشاره به گروهی دیگر دارد که خداوند آنان را از درک آیات و معارف بازمی دارد.

7_ خداوند بی اعتنایان به راه رشد و هدایت را از درک معارف دین و آیات خویش محروم می سازد .

سأصرف عن آیتی الذین . . . و إن یروا سبیل الرشد لا یتخذوه سبیلا

جمله «و إن یروا سبیل الرشد» عطف بر «یتکبرون» و در حقیقت صله دیگری برای «الذین» است ; یعنی: «سأصرف عن آیتی الذین إن یروا سبیل الرشد . . .». بنابراین جمله «و إن یروا سبیل الرشد» اشاره به گروه سومی دارد که خداوند آنان را از درک معارف دین بازمی دارد.

10_ خداوند انسانهایی را که با برخورد به راه ضلالت آن را روش زندگانی خویش قرار می دهند ، از درک معارف و آیات خویش محروم می سازد .

سأصرف عن آیتی الذین . . . و إن یروا سبیل الغی یتخذوه سبیلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 179 - 12، 11، 8

8_ بسیاری از انسان ها و جنیان ، علی رغم برخورداری از چشمهایی بینا و گوشهایی شنوا ، خویشان را از دیدن و شنیدن آیات الهی محروم می سازند .

و لهم أعین لایبصرون بها و لهم آذان لایسمعون بها

11_ جهنم فرجام انسان ها و جنیانی است که خود را از درک معارف و حقایق دین محروم ساخته اند .

و لقد ذرأنا لجهنم . . . لهم قلوب لایفقهون بها

12_ تکذیب کنندگان آیات الهی ، در محروم بودن از درک معارف الهی مانند چارپایانند .

همسانی گمراهان تکذیب کننده آیات با چهارپایان و به اصطلاح «وجه شبه»، به دلیل جمله «لا یفقهون بها و ..» (محرومیت از درک معارف الهی) است.

382- محرومان از فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 20 - 5

5 - منافقان ، سزاوار محروم شدن از توانایی شناخت معارف الهی هستند .

و لو شاء الله لذهب بسمعهم و أبصرهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 372

6 - کفرپیشگان بر اثر ترک پرسش و جستجو از حقایق و معارف دین، از درک آنها ناتوان و محرومند .

بکم ... فهم لایعقلون

تفریع جمله «فهم لایعقلون» بر لال بودن کفرپیشگان می تواند اشاره به این باشد که: از ابزار شناخت حقیقت، جستجوی آن با پرسش و تحقیق است و کفرپیشگان از این ابزار محرومند؛ یعنی، در پی یافتن حقیقت نیستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 146 - 10، 7

7_ خداوند بی اعتنایان به راه رشد و هدایت را از درک معارف دین و آیات خویش محروم می سازد .

سأصرف عن آیتی الذین . . . و إن یروا سبیل الرشد لا یتخذوه سبیلا

جمله «و إن یروا سبیل الرشد» عطف بر «یتکبرون» و در حقیقت صله دیگری برای «الذین» است ؛ یعنی: «سأصرف عن آیتی الذین إن یروا سبیل الرشد . . .» بنابراین جمله «و إن یروا سبیل الرشد» اشاره به گروه سومی دارد که خداوند آنان را از درک معارف دین بازمی دارد.

10_ خداوند انسانهایی را که با برخورد به راه ضلالت آن را روش زندگانی خویش قرار می دهند، از درک معارف و آیات خویش محروم می سازد .

سأصرف عن آیتی الذین . . . و إن یروا سبیل الغی یتخذوه سبیلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 17 - 19

19_ گروهی از انسان ها حتی اندکی از حقایق و معارف الهی را در نمی یابند و از آن بهره مند نمی شوند .

أنزل من السماء ماء فسالت أودیة بقدرها . . . كذلك یضرب الله الحق و البطل

نکره آوردن «أودیة» (دره هایی) نه «دره ها» می رساند که باران بر همه دره ها و رودها نمی بارد و آب در آن جاری نمی شود و این معنا در جانب ممثل گویای آن است که معارف الهی بر همه قلبها فرو نمی ریزد و تنها قلبهایی _ نه همه قلبها _ لیاقت دریافت آن را دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 8 - 2

2 - کافران و مشرکان لجوج و حق ناپذیر ، محروم از فهم صحیح حقایق الهی

إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَ قَهْمِ أَغْلٍ لَّا... فهم مقمحون

از تشبیه کافران لجوج و حق ناپذیر به انسان هایی که چون اسیران، غل و زنجیر بر گردن دارند و سرهایشان بالا مانده و از دیدن اطراف خویش محروم اند، برداشت یاد شده به دست می آید.

383- محرومان از فهم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 127 - 10

ص: 373

10 - محرومیت منافقان از درک و فهم صحیح ، عامل اعراض آنان از قرآن

و إذا ما أنزلت سورة .. ثم انصرفوا ... بأنهم قوم لا يفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 45 - 5

5- کافران به آخرت ، از درک پیام های وحی محرومند .

و إذا قرأت القرآن جعلنا بينك وبين الذين لا يؤمنون بالآخرة حجابًا مستورًا

احتمال دارد مراد از جعل حجاب بین پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کافران، این باشد که آنان در نتیجه ایمان نیاوردن به آخرت از درک و فهم آیات قرآن محروم شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 46 - 1

1- کسانی که از موضع حق ناپذیری ، به آخرت ایمان نمی آورند ، خداوند بر قلبهایشان پوششی قرار می دهد که قادر به فهم قرآن نباشند .

الذين لا يؤمنون بالآخرة .. و جعلنا على قلوبهم أكنة أن يفقهوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 200 - 3

3 - قلب مجرمان ، محروم از درک حقایق قرآن

كذلك سلكنه في قلوب المجرمين

384- محرومان از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 58 - 4

4 - کج اندیشان از حق بازداشته شده ، از هیچ مثل و بیان روشن قرآن ، بهره ای نمی برند .

كذلك كانوا يؤفكون .. و لقد ضربنا للناس في هذ القرآن من كل مثل

385- محرومان از قرب خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 62 - 2

2 - محرومیت مشرکان، از افتخار قرب به خداوند در قیامت

و یوم ینادیهم

«ندا» در جایی است که شخص را از دور بخوانند. بنابراین تعبیر «ینادیهم» به جای «یدعوهم»، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

ص: 374

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 65 - 2

2 - محرومیت مشرکان از افتخار نزدیکی به خداوند در قیامت

و یوم ینادیهم

برداشت یاد شده از آن جا است که «ندا» (مصدر «ینادی») در جایی به کار می رود که کسی را با صدای بلند بخوانند. این در صورتی است که شخص ندا شونده نسبت به ندا کننده، در فاصله دوری قرار داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 74 - 2

2 - حقارت مشرکان و محروم بودن آنان از افتخار قرب به خدا در قیامت

و یوم ینادیهم

برداشت یاد شده با توجه به تعبیر «ینادی» به دست می آید؛ زیرا «ندا» در جایی است که شخص را از دور بخوانند. بنابراین انتخاب این تعبیر به جای تعبیر «یدعوا»، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

386- محرومان از گفتگو با خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 77 - 6

6 - دوزخیان ، محروم از گفتگوی مستقیم با خداوند *

و نادوا ی_ ملک ليقض علینا

از این که جهنمیان برای رفع عذاب از خود، نگهبانان جهنم را واسطه قرار می دهند، مطلب بالا قابل برداشت است.

387- محرومان از لذایذ اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 13 - 3

3 - مرفهان تکذیب گر و دین ستیز ، از هرگونه آسایش و راحتی یا لذت و کام جویی در قیامت ، محروم خواهند بود .

و ذرني و المكذبين أولي النعمه . . . و طعامًا ذا غصّه و عذابًا أليماً

تأکید خداوند بر گلوگیر و دردآور بودن کیفر صاحبان ثروت و رفاه، می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

388- محرومان از لذت زندگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 13 - 3

ص: 375

3- اهل دوزخ، هرگز لذت زندگی را نخواهند چشید.

و لایحیی

مراد از نفی حیات _ به قرینه «لایموت» _ نفی حیات مطلوب است.

389- محرومان از لطف اخروی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 48 - 5

5- مشرکان و دنیاگرایان، از منظر لطف و رحمت الهی، در قیامت، ساقط اند.

و عرضوا علی ربِّک صفاً

در صورتی که نایب فاعل «عرضوا» مشرکان و دنیاگرایان باشند _ که در آیات قبل، یاد آنان به میان آمد _ مجهول آمدن فعل و نیز به کار رفتن «ربِّک» _ که خطاب پیامبر (صلی الله علیه و آله) است _ به جای «ربِّهم» دال بر تحقیر ایشان است.

390- محرومان از لطف خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 5 - 10

10 - جوامع اسرافگر، مستحق محرومیت از برکات و الطاف الهی

أن کنتم قومًا مسرفین

آیه شریفه، نشانگر آن است که مسرفان، استحقاق محرومیت از نزول وحی را دارند؛ ولی لطف بی کران الهی موجب شده است که وحی ادامه یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 174 - 13

13 - خداوند در قیامت لطف خویش را از کتمان کنندگان احکام و معارف دین دریغ کرده و با آنان سخن نخواهد گفت.

إن الذین یکتُمون ما أنزل اللّهُ .. لایکلمهم اللّهُ یوم القیمه

جمله «ولایکلمهم اللّهُ» کنایه از خشم خدا و دریغ کردن لطف و رحمت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 67 - 13

13_ منافقان ، محروم از عنایت و توجه خدا به خاطر نسیان و غفلت آنان از او

المنفقون و المنفقت . . . نسوا الله فسيهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 40 - 6

6- کافران دوزخی ، از هر گونه لطف و رحمت خداوند محروم اند .

ص: 376

و لا هم ينظرون

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که «ینظرون» فعل مضارع مجهول از ثلاثی مجرد و از ماده «نظره» باشد که به معنای رحمت است (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 42 - 5

5 - طرد شدن از لطف و رحمت حق ، فرجام شوم فرعونیان و پیشوایان کفر در روز رستاخیز

و جعلنهم أئمة يدعون إلى النار . . . و يوم القيامة هم من المقبوحين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 76 - 16

16 - انسان های مغرور و سرمست ، محروم از لطف و محبت خداوند

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 27

27 - فسادگران ، از لطف و محبت خداوند محروم اند .

و لا تبغ الفساد في الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 34 - 2,3

2 - کافران ، محروم از کمترین لطف و عنایت خداوند در قیامت

وقيل اليوم ننسيكم

3 - محرومیت کافران در قیامت از لطف و توجه حق ، نتیجه بی توجهی آنان به معاد است .

وقيل اليوم ننسيكم كما نسيتم لقاء يومكم هـذا

برداشت بالا، بر این مبنا است که «کما» در «کما نسیتم» برای تعلیل باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 56 - 8

8 - کافران و روی گردانان از عبادت خداوند، دور ماندگان از هدف آفرینش و عنایت حق *

و ما خلقت... إلا ليعبدون

از این که هدف الهی از آفرینش انسان، پرستشگری حق دانسته شده، استفاده می شود که کافران از هدف عالی خلقت _ که مورد نظر حق بوده _ دور مانده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 3 - 3

3 - مدعیان بی عمل، مبعوض خداوند و بی بهره از لطف و مهر او

ص: 377

كبر مقتاً عند الله أن تقولوا ما لا تفعلون

«بغض» نقطه مقابل «حب» است. به همین جهت در آیه بعد، نسبت به مؤمنانی که به گفته های خود پایبند می باشند، فعل «یحب» به کار رفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 11 - 3

3 - کافران دوزخی ، مورد نفرین خدا و محروم از رحمت و لطف او هستند .

فسحفاً لأصحب السعير

«سحق» به معنای «بُعد» است و در این آیه، به جای لعن و نفرین به کار رفته است و مراد از آن، دوری از رحمت و لطف الهی می باشد.

391- محرومان از لقاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 15 - 5

5 - تکذیب کنندگان قیامت و منکران قرآن ، از ملاقات خداوند و دیدار رحمت او در قیامت محروم اند .

إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمئذٍ لَمَحْجُوبُونَ

محجوب بودن از خداوند، نمی تواند به معنای ندیدن با چشم باشد؛ زیرا این امر به کافران اختصاص ندارد. بنابراین مراد، رانده شدن از درگاه الهی و محرومیت از دیدار جلوه های خداوند (از قبیل رحمت و ثواب الهی و یا نظایر آن) است.

392- محرومان از محبت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 55 - 6

6_ گردنکشان و متجاوزان ، از محبت خدا محرومند .

إنه لا يحب المعتدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 45 - 6

6 - کافران ، از مهر و محبت خداوند ، محروم اند .

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 18 - 7

7 - خودبزرگ بینانِ فخر فروش ، از محبت و لطف الهی محروم اند .

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

ص: 378

«مختال» به معنای تکبر است (قاموس المحيط).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 40 - 11، 10

10 - ظالمان و متجاوزان ، محروم از محبت الهی

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ

11 - مجریان احکام الهی ، در صورت زیاده روی از حد عدالت و مقابله به مثل ، خود ستمگر و محروم از محبت خدا خواهند بود .

جزوا سيئه سيئه مثلها .. إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ

ممکن است «إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ» ناظر به قانون مقابله به مثل باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 190 - 8، 7

7 - تجاوزگران ، از محبت خداوند محرومند .

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

8 - مجاهدان ، در صورتی که از حدود الهی در جنگ تجاوز کنند و یا حقوق دشمنان را رعایت ننمایند ، از محبت خداوند محروم خواهند شد .

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 141 - 16

16 - خداوند اسرافکاران را از محبت خویش محروم ساخته است.

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 23 - 5، 6، 7

5- مستکبران ، از محبت خداوند محرومند .

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ

6- منکران عالم آخرت ، محروم از محبت خداوند

فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكَرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ .. إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ

7- منکران حق ، از محبت خداوند محرومند .

فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكَرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ .. إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 38 - 6

6 - خیانت کاران ناسپاس ، محروم از حمایت و محبت خداونداند .

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ

ص: 379

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 76 - 16

16 - انسان های مغرور و سرمست ، محروم از لطف و محبت خداوند

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 27

27 - فسادگران ، از لطف و محبت خداوند محروم اند .

و لا تبغ الفساد في الأرض

393- محرومان از مهربانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 17 - 5

5 - کافران ، از حالت شکیبایی ، مهرورزی و عطوفت ، محروم بوده و از توصیه یکدیگر به آن خصلت ها خاموش اند .

الذين ءامنوا و تواصلوا بالصبر و تواصلوا بالمرحمة

این آیه تعریض به کافرانی دارد که در آیات آغاز و پایان سوره، از آنان سخن به میان آمده است.

394- محرومان از نصرت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 71 - 9

9 - مشرکان ، از دستگیری و نصرت خدا محروم اند .

و ما للظّٰلِمین من نصیر

395- محرومان از نصرت های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - واپس گزایی رفاهمندان کافر و تأثیر ناپذیری در برابر آیات الهی ، عامل محرومیت آنان از نصرت خداوند

لا تجزوا اليوم .. قد كانت آءای تی ... علی أعق بکم تنکصون

آیه فوق، خطاب به مرفهان گرفتار عذاب و تعلیل برای رد استغاثه آنها است. فعل های «تتلی» و «تنکصون» به دلیل همراه شدن با «کانت» و «کنتم»، ماضی استمراری است. «نکوص» (مصدر «تنکصون») به معنای بازگشت به قهقرا است. بنابراین قید «علی أعقابکم» - که آن نیز به معنای قهقرا است - برای تأکید معنای «تنکصون» می باشد.

ص: 380

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 67 - 5

5 - ناسزا گویان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) محروم از امداد های الهی در برابر عذاب قیامت

لاتجئوا الیوم... س-مرا تهجرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 41 - 7,8

7 - پیشوایان کفر ، محروم از هرگونه نصرت و امداد الهی در روز رستاخیز

و یوم القی-مه لاینصرون

8 - بی بهره بودن فرعون و سپاهیانش ، از نصرت الهی در روز قیامت

و یوم القی-مه لاینصرون

396- محرومان از نعمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 40 - 3

3- ربوبیت پروردگار ، مقتضی سلب نعمت از فخر فروشان و مشرکان دل بسته به دنیا و اعطای نعمتی افزون تر به موحدان است ،

فعسی ربي أن يؤتین خیرًا من جنتک و یرسل علیها حسابًا من السماء

397- محرومان از نعمت های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 4

4 - نقض کنندگان پیمان های الهی ، از سرای آخرت و نعمت های آن نصیبی نخواهند داشت .

إذ أخذنا میثقتکم .. أولئک الذین اشتروا الحیوه الدنیا بالأخره

«أولئک» اشاره به همه گروههایی است که در آیه قبل، اعمال و رفتار ناپسندشان بیان شد؛ از جمله: نقض کنندگان پیمان الهی، قاتلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 41، 49

40 - کسانی که علم سحر را برای سوء استفاده و ضرر رسانی فراگیرند، از مواهب آخرت محروم خواهند شد.

و لقد علموا لمن اشتریه ماله فی الآخره من خلق

ضمیر مفعولی در «اشتره» به «ما یضرهم و لاینفعهم» - که مراد آن سحرهای زیان آور است - بر می گردد.

41 - یهود در عین آگاهی به اینکه فراگیری سحر موجب محروم شدن آنان از همه مواهب اخروی خواهد شد، به آموزش آن

ص: 381

پرداختند .

و لقد علموا لمن اشتریه ماله فی الآخره من خلق

«خلاق» به معنای بهره‌وافر و نصیب‌نیکوست. نکره بودن کلمه «خلاق» به همراه «من» زائیده، دلالت بر قلت دارد و ظاهر آن است که ضمیر در «علموا» به یهودیان بر می‌گردد.

49- یهودیان ساحر ، علی‌رغم اطمینانشان به محروم بودن از سرای آخرت ، محرومیت خویش را انکار می‌کردند .

لقد علموا لمن اشتریه ماله فی الآخره من خلق

تأکید جمله با لام قسم (لقد) و نیز لام تأکید (لمن) گویای این است که: یهودیان ساحر، حقیقتی را که بدان علم داشتند، مورد انکار قرار می‌دادند؛ زیرا تأکید جمله غالباً در مواردی است که مضمون آن مورد انکار باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 20 - 13

13 - دنیامداران ، محروم از هرگونه بهره‌اخروی

و ماله فی الآخره من نصیب

398- محرومان از نعمتهای بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 7

7- مشرکان و کافران ، محروم از بهشت و موهبت‌های آن

ل_کن الذین اتقوا ربهم لهم غرف

لام اختصاص در «لهم» بیانگر این حقیقت است: کافران و مشرکان _ که در قطب مقابل مؤمنان قرار دارند _ از نعمت‌های بهشتی محروم اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 31 - 5

5- مشرکان از بهشت و موهبت‌های آن ، بهره‌ای نخواهند داشت .

و لکم فیہا ما تشتہی أنفسکم و لکم فیہا ما تدعون

از تقابل این آیات با آیات پیشین _ که در مورد مشرکان بود _ و نیز از تقدیم «لکم» و تکرار آن، مطلب بالا استفاده می شود.

399- محرومان از نعمت‌های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 5 - 10

10 - جوامع اسرافگر ، مستحق محرومیت از برکات و الطاف الهی

أن کنتم قومًا مسرفین

آیه شریفه، نشانگر آن است که مسرفان، استحقاق محرومیت از نزول وحی را دارند؛ ولی لطف بی کران الهی موجب شده است

ص: 382

که وحی ادامه یابد.

400- محرومان از نور خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 40 - 6,7

6 - محرومان از نور الهی ، بی بهره از هر گونه نور و هدایت اند .

و من لم يجعل الله له نورًا فما له من نور

7 - کافران ، به دلیل بی بهره بودن از نور الهی ، محروم از هر گونه هدایت اند .

والذین كفروا أعمى لهم . . . كظلمت فی بحر لَجّی . . . إذا أخرج یده لم یكد یرها و من

401- محرومان از ولایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 44 - 1

1 - کسانی که خداوند ، آنان را گمراه کند ، از هرگونه سرپرست و یاور محروم اند .

و من یضلل الله فما له من ولیّ من بعده

402- محرومان از ولایت اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 8 - 10

10 - ستم پیشگان ، محروم از هرگونه ولیّ و یآوری در قیامت

والظالمون ما لهم من ولیّ ولا نصیر

403- محرومان از هدایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 175 - 1

1 - دین فروشان و کتمان کنندگان احکام و معارف کتاب های آسمانی ، ضلالت پیشه و به دور از هدایتند .

أولئك الذين اشتروا الضلله بالهدى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 140 - 11

ص: 383

11_ مشرکان عصر جاهلی در گذشته نیز از آبشخور هدایت بهره مند نبودند.

قد ضلوا و ما کانوا مهتدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 144 - 13

13_ کسانی که با افترا به خداوند احکام دروغین جعل می کنند، ستمگر و محروم از هدایت خداوندند.

إن الله لا یهدی القوم الظلمین

«ال» در «القوم» عهد است و با توجه به آیات قبل مراد از «قوم» همان کسانی هستند که با افترا به خداوند موجبات گمراهی مردم را فراهم می سازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 19 - 9

9_ ستم پیشگان ، از هدایت الهی محرومند .

و الله لایهدی القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 37 - 10

10_ کافران ، محروم از هدایت الهی

و الله لایهدی القوم الکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 80 - 11

11_ فاسقان ، محروم از هدایت الهی

و الله لایهدی القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 _ طغیان گران بی ایمان به جهان آخرت ، مردمانی سرگردان و محروم از هدایت الهی اند .

فَنذِرُ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ

«عَمَهُ» (به معنای تحیر و سرگردانی) کنایه از محروم شدن از هدایت‌های الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 33 - 14

14 _ مشرکان از پیمودن راه صحیح و منطقی (توحید) بازماندند .

وَصَدُّوا عَنِ السَّبِيلِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 384

1- کسانی که بر کفر اصرار ورزیده و از سر لجاجت حق را نمی پذیرند، محروم از هدایت الهی اند.

إِن الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِأَيِّتِ اللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ

فعل مضارع «لا يؤمنون» دلالت بر استمرار دارد و با توجه به اینکه قرآن به زبان روشن و فصیح نازل گردیده است، ولی در عین حال کافران به آن ایمان نیاورده اند، می تواند لجاجت و روح حق ناپذیری آنان را برساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17- برخی از مردم، علی رغم کاربرد تمامی روش های مناسب تبلیغی، هدایت نمی شوند، هر چند هادی و مبلغ پیامبر باشد.

ادع إلى سبيل ربك بالحكمة... إن ربك هو أعلم بمن ضلّ عن سبيله و هو أعلم بالمهت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

21- موسی و هارون (ع)، محرومیت فرعون از هدایت را به وی گوشزد نموده و او را به پیروی از هدایت دعوت کردند.

والسّلم علی من اتبع الهدی

جمله «السلام علی...» خبریه است و به کار بردن عنوان «من اتبع...»، اشاره به نبود این وصف در فرعون و برای ترغیب او به تحصیل آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - محرومان از نور الهی، بی بهره از هر گونه نور و هدایت اند.

و من لم يجعل الله له نورًا فما له من نور

9 - فرورفتن کفرپیشگان در ظلالت و سردرگمی گریز ناپذیر، برخاسته از محرومیت آنان از نور هدایت الهی است.

و الذین كفروا أعم لهم... كظلمت فی بحر لَجّی... من فوقه سحب ظلمت بعضها فوق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 50 - 9

9 - هواپرستان و ظالمان ، محروم از هدایت خداوند

و من أضلّ ممّن اتّبع هويّه . . . إنّ الله لا يهدى القوم الظّالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 29 - 7

7 - مشرکان ، مردمانی هواپرست ، گمراه و محروم از هدایت خداوند

بل اتّبع الذين ظلموا أهواءهم . . . فمن يهدى من أضلّ الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 385

1 - معاندانِ حق‌گریز، از هدایت و ارشاد پیامبر (صلی الله علیه و آله) تأثیرناپذیرند .

فَإِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْمَوْتَى . . . إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ

«إِذَا وَلَّوْا» (آنان، آنگاه که روی برمی گردانند) قرینه است بر این که مراد از «الموتی» کسانی اند که از حق‌گریزان اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 5

5 - تعلق نگرفتن هدایت خدا به گروهی از انسان‌ها، ناشی از روحیه حق‌ناپذیر آنها است .

و لَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هَدْيَهَا . . . إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا

احتمال دارد که این آیه درصدد تبیین آیه «و لو شئنا..» باشد؛ یعنی، فلسفه عدم شمول هدایت خداوند به همه انسان‌ها در این جا بیان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 3 - 19

19 - مشرکان، از هدایت الهی محروم اند .

و الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ أَوْلِيَاءٍ . . . إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَافِرٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 23 - 19، 18

18 - گمراه شده الهی، برای همیشه از هدایت محروم است .

و مَنْ يَضِللِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ

19 - سنگدلان غافل از خدا، محروم از هدایت اند .

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ سِيقُوا قُلُوبَهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ . . . وَ مَنْ يَضِللِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ

مقصود از «من يضلل الله..» همان سنگدلان از خدا غافل هستند که در آیه قبل، از آن سخن به میان آمد (فويل للقااسيه قلوبهم من ذكر

اللّٰه...).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 36 - 12

12 - گمراه شده الهی ، برای همیشه از هدایت محروم است .

و من یضلل اللّٰه فما له من هاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 24

24 - فرعونیان ، مردمی اسرافگر و دروغ گو و محروم از هدایت الهی

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 386

16 - غافر - 40 - 33 - 5

5- گمراه شده الهی ، برای همیشه محروم از هدایت خواهد بود .

و من یضلل الله فما له من هاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 20 - 7

7- سست باوران در حقانیت وحی و معارف دینی ، محروم از هدایت و رحمت قرآن

و هدی و رحمه لقوم یوقنون

در صورتی که «قوم یوقنون» نظر به کسانی داشته باشد که دارای یقین بالفعل هستند؛ از مفهوم آیه شریفه مطلب یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 23 - 7،13

7- گمراهی هواپرستان و محرومیت آنان از هدایت الهی ، به رغم برخورداری آنان از علم و آگاهی

و أضلّه الله علی علم

مراد از «علی علم» ممکن است علم هواپرستان باشد.

13- انسانِ رویگردان از هدایت الهی و پیام وحی ، غیرقابل هدایت بهوسیله دیگر عوامل

فمن یهدیه من بعد الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 10 - 13

13- ستمکاران ، محروم از هدایت الهی

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 5 - 17

17 - فاسقان ، از هدایت الهی محروم اند .

والله لا يهدى القوم الف_سقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 7 - 9

9 - ظالمان ، از هدایت الهی محروم اند .

والله لا يهدى القوم الظ_لمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 5 - 8,9

8 - ظالمان ، از هدایت الهی محروم اند .

ص: 387

و الله لا يهدي القوم الظالمين

9- قوم يهود، گروهی ظالم و محروم از هدایت خداوند

الذين كذبوا بآيات الله و الله لا يهدي القوم الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 6 - 5,8

5 - منافقان، محروم از هدایت الهی

إن الله لا يهدي القوم الفسقين

8 - فاسقان و منحرفان از حق، محروم از هدایت و غفران الهی

إن الله لا يهدي القوم الفسقين

404- محرومان از هدایت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 2

2_ شتاب زدگی بیمار دلان سست ایمان و محروم از هدایت الهی، در پذیرش ولایت و دوستی یهود و نصارا

فتري الذين في قلوبهم مرض يسرعون فيهم

در برداشت فوق «يسرعون فيهم» - به قرینه آیه قبل - به معنای «يسارعون في توليهم» گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 108 - 9,14

9_ فاسقان، محروم از هدایت خاص الهی

و الله لا يهدي القوم الفسقين

14_ انسان های گمراه و محروم از هدایت های ویژه الهی، خود موجب از میان بردن شایستگی خویش برای دستیابی به هدایت الهی.

و الله لا يهدي القوم الفسقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 109 - 12

12 - ظالمان ، محروم از هدایت الهی

والله لا يهدى القوم الظلمين

405- محرومان از هدایت های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 37 - 9

ص: 388

9- محرومان از هدایت خداوند ، مردمانی بی یاورند .

فإن الله لا يهدي من يضلّ و ما لهم من نـصرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 107 - 7

7- کافران دنیاپرست ، محروم از هدایت الهی اند .

استحبّوا الحيوه الدنيا على الآخره و أن الله لا يهدي القوم الكـفرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 109 - 3

3- محرومان از هدایت الهی در دنیا ، زیانکاران و سرمایه باختگان واقعی در آخرتند .

و أن الله لا يهدي القوم الكـفرين . . . لاجرم أنهم في الآخره هم الخـسرون

406- محرومان از هدایت‌های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 23

23 - اسرافگران و دروغ گویان ، از هدایت الهی محروم اند .

إنّ الله لا يهدي من هو مسرف كذّاب

407- محرومان از هدایت‌های قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 71 - 11

11 - حق ناپذیری کافران ، تنها مایه محرومیت آنان از رهنمود های بیدار کننده قرآن

بل أتینهم بذکرهم . . . معرضون

408- محرومان رحمت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 45 - 6,7

6_ منکران قیامت از زمره ستمکارانند و در قیامت از رحمت خدا محروم خواهند بود .

أن لعنه الله على الظالمين. الذين ... و هم بالأخره كفرون

7_ اعراض کنندگان از راه خدا ، بازدارندگان مردم از پیوستن به آیین الهی و آنان که راه خدا را منحرف جلوه می دهند ، از رحمت الهی در قیامت بدور خواهند بود .

ص: 389

أَنْ لَعْنَهُ اللَّهُ عَلَى الظَّالِمِينَ. الَّذِينَ يَصْدُونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا

409- محرومان قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 60 - 6

6_ از قوم عاد ، تنها معاصران هود از رحمت الهی محروم شده و به عذاب گرفتار شدند . *

أَلَا بُعْدًا لِعَادِ قَوْمِ هُودٍ

«قوم هود» عطف بیان برای «عاد» است. با توجه به اینکه قوم عاد پیش از حضرت هود بوده اند و پس از او نیز وجود داشتند ، می توان گفت: هدف از تبیین و توضیح «عاد» به «قوم هود» بیان معنایی است که در برداشت فوق آمده است.

410- مراد از محرومان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 8,9

8 - « عن أبي عبد الله (ع) وقوله عز وجل « للسنائل والمحروم » قال المحروم المحارف الذي حرّم كدّ يده في الشراء والبيع ;

از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند عزوجلّ که فرمود: «للسنائل والمحروم» روایت شده که محروم، شخص بداقبالی است که از تلاش خود در خرید و فروش بی بهره است [و گویا راه روزی به روی او بسته شده].

9 - « عن أبي جعفر و أبي عبد الله (ع) إنهما قالا : المحروم الرجل الذي ليس بعقله بأس ولم يبسط له في الرزق و هو محارف ;

از امام باقر(ع) و امام صادق(ع) روایت شده که فرمودند: محروم کسی است که عقل او باکی ندارد؛ ولی روزی وی توسعه نیافته است و [تنگ روزی] و بداقبال می باشد.

محروم

411- آثار محروم ساختن مساکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 29 - 4,5

4 - اعتراف باغداران یمنی ، به ستمکار بودن خویش بر اثر بخل ورزی و محروم ساختن بینوایان

إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ

5- نپرداختن سهم بینوایان از امولال خود، ظلم به خویشان است.

إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 390

3 - بخلورزی و محروم ساختن بینوایان از اموال خویش ، طغیان و تجاوز از حدود الهی است .

آن لایدخلتھا الیوم علیکم مسکین .. . إنا کنا ط_غین

412- انسان های محروم از ادراک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 179 - 6

6_ بسیاری از انسان ها و جنیان ، علی رغم داشتن قلب و ابزار درک ، خویشان را از فهم حقایق و معارف الهی محروم می سازند .

لهم قلوب لایفقهون بها

جمله «لهم قلوب» (آنها قلب دارند) می رساند که انسانها و جنیان گمراه ابزار درک دارند و جمله «لایفقهون بها» توضیح می دهد که آنان از ابزار شناختی که در اختیار دارند بهره نمی گیرند.

413- جنیان محروم از ادراک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 179 - 6,8,11

6_ بسیاری از انسان ها و جنیان ، علی رغم داشتن قلب و ابزار درک ، خویشان را از فهم حقایق و معارف الهی محروم می سازند .

لهم قلوب لایفقهون بها

جمله «لهم قلوب» (آنها قلب دارند) می رساند که انسانها و جنیان گمراه ابزار درک دارند و جمله «لایفقهون بها» توضیح می دهد که آنان از ابزار شناختی که در اختیار دارند بهره نمی گیرند.

8_ بسیاری از انسان ها و جنیان ، علی رغم برخورداری از چشمهایی بینا و گوشهایی شنوا ، خویشان را از دیدن و شنیدن آیات الهی محروم می سازند .

و لهم أعین لایبصرون بها و لهم آذان لایسمعون بها

11_ جهنم فرجام انسان ها و جنیانی است که خود را از درک معارف و حقایق دین محروم ساخته اند .

و لقد ذرأنا لجهنم .. . لهم قلوب لایفقهون بها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 25 - 6

6 - « عن أبي عبدالله (ع) في قوله عزّوجلّ: « للسانل و المحروم » قال : المحروم المٌحارِف الذى قد حُرِمَ كَدُّ يده فى الشراء و البىع ;

ص: 391

از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند عزوجل «للسائل و المحروم» روایت شده است که فرمود: «محروم» شخص بی بخت و روزی است که از تلاش خود در خرید و فروش بی بهره است [گویا راه روزی به روی او بسته شده است].

ص: 392

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 85 - 10,12

10 _ مسیحیان فروتن و مؤمن به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) در زمره محسنان اند .

وانهم لایستکبرون . . . و ذلک جزاء المحسنین

12 _ نجاشی و یاران او در زمره محسنان و مؤمنان به خدا، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن بودند .

قالوا إنا نصری ذلک بان منهم قسیسین و رهباناً . . . ذلک جزاء المحسنین

این بخش از آیات (85 _ 82) بنابر آنچه بسیاری از مفسران گفته اند، درباره نجاشی پادشاه حبشه و یاران او نازل شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 8

8 _ نوح، ابراهیم، اسحاق، یعقوب، داوود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی و هارون(ع) از نیکوکاران هستند.

و من ذریته . . . و کذلک نجزی المحسنین

مشارالیه «کذلک» هم می تواند هدایت باشد، که از «هدینا» استفاده می شود، و هم می تواند کثرت ذریه صالح باشد، که از «وهبنا» و «من ذریته» به دست می آید. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 56 - 10

10 _ نیایش کنندگان به درگاه خدا با حالت بیم و امید، از زمره محسانند .

و ادعوه خوفاً و طمعاً إن رحمت الله قریب من المحسنین

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که جمله «إن الـله . . .» بیانگر علت «فادعوه ...» باشد یعنی توصیه ما به دعا و نیایش بدان جهت است که شما را مشمول رحمت خویش قرار دهیم بر این مبنا آیه دلالت می کند که دعا و نیایش مصداق احسان و نیایش کنندگان از زمره محسانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 91 - 11، 12

11 - خیر خواهان برای خدا و رسول ، از محسنانند .

إذا نصحوا لله ورسوله ما على المحسنين من سبيل

ص: 393

12_ اشخاص معذور و معاف شده از جهاد ، در صورت داشتن حسن نیت و خیرخواه بودن ، از محسنان به حساب می آیند .

ليس على الضعفاء . . . إذا نصحوا لله ورسوله ما على المحسنين من سبيل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

8 - هود - 11 - 115 - 6

6_ آنان که بر اطاعت فرمان های خدا صبوری کنند ، از محسنانند .

واصبر فإن الله لا يضيع أجر المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

8 - يوسف - 12 - 22 - 8

8_ يوسف (ع) از نمونه های بارز نیکوکاران

و كذلك نجزي المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

8 - يوسف - 12 - 36 - 11

11_ يوسف (ع) از زمره نیکوکاران بود .

إننا نرى ك من المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

8 - يوسف - 12 - 56 - 16

16_ يوسف (ع) از زمره محسنان بود .

ولا نضيع أجر المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

8 - يوسف - 12 - 90 - 7

7_ يوسف (ع) و بنیامین از تقوایشگان صبور و از زمره محسنان بودند .

قد منّ الله علينا إنه من يتّق ويصبر فإن الله لا يضيع أجر المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - عنكبوت - 29 - 69 - 6

6 - تلاش کنندگان در راه خدا ، از زمره محسنان اند .

و الذين جـهدوا فينا. .. وإن الله لمع المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - صافات - 37 - 105 - 7

7 - ابراهيم (ع) و فرزندش اسماعيل ، از محسنان اند .

قد صدّقت الرؤيا إنا كذلك نجزي المحسنين

ص: 394

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 121 - 4

4 - رسالت مداران و مبلغان دینی ، از زمره محسنان و برخورداران از پاداش های الهی

و لقد متنا علی موسی و هرون . . . انا کذلک نجزی المحسنین

از این که خداوند موسی و هارون (علیهما السلام) را از محسنان بر شمرده و برای آنان پاداش مقرر فرموده است، می توان استفاده کرد که هر کس چونان موسی و هارون (علیهما السلام) در پی رسالت الهی باشد و تبلیغ دین بپردازد، از محسنان شمرده شده و از پاداش های الهی بهره مند خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 34 - 8,9

8 - تقوایشگان ، مصداق بارز محسنان هستند .

أولئك هم المتقون . لهم ما يشاءون ... ذلك جزاء المحسنین

برداشت یاد شده از به کار رفتن تعبیر «محسنین» درباره «متقین» به دست می آید.

9 - پیامبران و پیروانشان ، از محسنان اند .

و الذی جاء بالصدق و صدق به . . . ذلك جزاء المحسنین

2- آثار اراده محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 34 - 6

6 - برآورده شدن تمامی خواسته های احسان کنندگان در قیامت ، به صرف اراده کردن آنان

لهم ما يشاءون عند ربهم ذلك جزاء المحسنین

«احسان» هم شامل نیکی به خود می باشد _ که در این صورت مقصود نیک کرداری است _ و هم شامل نیکی به دیگران می شود (لسان العرب). این واژه در آیه شریفه، ممکن است در هر دو معنای کار رفته باشد.

3- آثار ذکر فرجام محسنان

7 - توجّه به فرجام ارجمند نیکوکاران ، بازدارنده انسان از کم فروشی و بی توجهی به حضور یافتن در نزد خداوند

ویل للمطفّین . . . یوم یقوم الناس لربّ العِلمین ... کلاً إنّ کتِبَ الأبرار لفی عل

4- آموزش محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 91 - 20

20 _ از امام صادق (ع) روایت شده: « شفاعتنا لأهل الكبائر من شيعتنا و اما التائبون فإن الله عزّ و جلّ يقول: « ما على المحسنين من سبيل »؛

شفاعت ما برای شیعیانی است که گناهان کبیره مرتکب شده باشند اما توبه کنندگان، پس خدای عز و جل می فرماید: بر محسنین راهی [برای محکومیت] نیست.».

5- آموزش محسنان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 161 - 16

16 _ خداوند نیکوکاران بنی اسرائیل را در صورت اطاعت از فرمان های الهی ، علاوه بر بخشایش گناهان ، به پاداش افزونتر نوید داد .

سنزید المحسنين

در برداشت فوق محسنان مقابل گناهکاران قرار داده نشده، بلکه به معنای لغوی آن (نیکوکاران) گرفته شده است. بر این مبنا آیه شریفه ناظر به تقسیم بنی اسرائیل به دو گروه گنهگار و پاکدامن نیست، بلکه آنان را به دو گروه محسنان و غیر محسنان تقسیم کرده است. جمله «نغفر لکم ...» می رساند که خدا گناه همگان _ چه محسن و چه غیر محسن _ را خواهد بخشید، ولی به نیکوکاران پاداشی افزونتر عنایت خواهد کرد.

6- ابراهیم(ع) از محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 10، 8

8 _ نوح، ابراهیم، اسحاق، یعقوب، داوود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی و هارون(ع) از نیکوکاران هستند.

و من ذریته . . . و كذلك نجزي المحسنين

مشارالیه «کذلک» هم می تواند هدایت باشد، که از «هدینا» استفاده می شود، و هم می تواند کثرت ذریه صالح باشد، که از «وهبنا» و «من ذریته» به دست می آید. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

10_ کثرت پیامبران و هدایت یافتگان در ذریه ابراهیم(ع)، پاداش نیکوکار بودن آن حضرت است.

و من ذریته . . . و کذلک نجزی المحسنین

7- ارزش پاداش اخروی محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 11

ص: 396

11- پاداش اخروی محسنان ، بسی بهتر از پاداش دنیوی آنان است .

لذین أحسنوا فی هذہ الدنیا حسنه و لدار الآخره خیر

اگر چه در آیه سخنی از پاداش اخروی به میان نیامده است، اما جمله «و لدار الآخره خیر» _ که برتری سرای اخروی را می رساند _ به قرینه «فی هذہ الدنیا حسنه» (برای محسنان در دنیا حسنه ای است) می تواند مشعر به این نکته باشد که: پاداش حیات اخروی برتر است.

8- ارزش پاداش دنیوی محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 30 - 11

11- پاداش اخروی محسنان ، بسی بهتر از پاداش دنیوی آنان است .

لذین أحسنوا فی هذہ الدنیا حسنه و لدار الآخره خیر

اگر چه در آیه سخنی از پاداش اخروی به میان نیامده است، اما جمله «و لدار الآخره خیر» _ که برتری سرای اخروی را می رساند _ به قرینه «فی هذہ الدنیا حسنه» (برای محسنان در دنیا حسنه ای است) می تواند مشعر به این نکته باشد که: پاداش حیات اخروی برتر است.

9- ارزشمندی جایگاه محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 18 - 6

6 - پاداش نیکوکاران ، حکم تقدیر شده و تغییرناپذیر خداوند و در مکان هایی ارجمند است . *

إِنَّ كِتَابَ الْإِبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ

مراد از «کتاب»، ممکن است «مکتوب» (از ماده «کتابت» به معنای قضاء) باشد. در این صورت «کتاب الأبرار»؛ یعنی، پاداشی که خداوند برای «ابرار» مکتوب و محتوم ساخته است.

10- استغفار محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 18 - 1

1 - طلب آمرزش از خداوند در سحرگاهان ، شیوه محسنان تقوایی

كانوا قليلاً من الليل ما يهجعون . وبالأسحار هم يستغفرون

ص: 397

11- استفاده محسنان از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 3 - 6

6 - بهره مندی محسنان از هدایت و رحمت قرآن ، افزون از دیگران است .

هدی ... للمحسنین

«محسنین» به قرینه آیه بعد _ که در آن برپایی نماز و پرداخت صدقه و ایمان به آخرت، به عنوان اوصاف محسنان ذکر شده است _ کسانی اند که ایمان دارند. بنابراین، هدایت قرآن نسبت به آنان، می تواند ابتدایی نبوده و بلکه افزایشی باشد.

12- اسحاق(ع) از محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 8

8 _ نوح، ابراهیم، اسحاق، یعقوب، داوود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی و هارون(ع) از نیکوکاران هستند.

و من ذریته .. و کذلک نجزی المحسنین

مشارالیه «کذلک» هم می تواند هدایت باشد، که از «هدینا» استفاده می شود، و هم می تواند کثرت ذریه صالح باشد، که از «وهبنا» و «من ذریته» به دست می آید. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

13- اطاعت محسنان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 161 - 16

16 _ خداوند نیکوکاران بنی اسرائیل را در صورت اطاعت از فرمان های الهی ، علاوه بر بخشایش گناهان ، به پاداش افزونتر نوید داد .

سنزید المحسنین

در برداشت فوق محسنان مقابل گناهکاران قرار داده نشده، بلکه به معنای لغوی آن (نیکوکاران) گرفته شده است. بر این مبنا آیه شریفه ناظر به تقسیم بنی اسرائیل به دو گروه گنهگار و پاکدامن نیست، بلکه آنان را به دو گروه محسنان و غیر محسنان تقسیم کرده است. جمله «نغفر لکم ...» می رساند که خدا گناه همگان _ چه محسن و چه غیر محسن _ را خواهد بخشید، ولی به نیکوکاران پاداشی افزونتر عنایت خواهد کرد.

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

1 - بقرہ - 2 - 195 - 16

16 - از امام صادق (ع) روایت شدہ کہ فرمود : « لو ان رجلا أنفق ما فى يديه فى سبيل الله ما كان أحسن ولا وفاق ، أليس يقول الله تعالى « ولا تلقوا بأيديكم إلى تهلكه و أحسنوا إن الله يحب المحسنين » ؟ يعنى المقتصدین ؛

ص: 398

اگر شخصی تمام اموال خود را در راه خدا انفاق کند کار خوبی نکرده و موفق نبوده است. آیا خداوند فرموده: «و لا تلقوا بأيديكم إلى تهلكه و أحسنوا إن الله يحب المحسنين»؛ در راه خدا انفاق کنید و خویشتن را با دست خویش به هلاکت نیندازید و کار نیک انجام دهید که خدا محسنین را دوست دارد؟ و مراد از «محسنین» کسانی هستند که در زندگی، مقتصد و میانه رو هستند».

15- اقتدار محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 90 - 12

12_ اقتدار و عزت تقوایبندگان صبور و نیکوکار ، از نعمت های بزرگ الهی به آنان است .

قالوا یـأیها العزیز . . . قد منّ الله علینا

مصدق مورد نظر برای نعمت الهی به یوسف(ع) عزت و اقتدار در سرزمین مصر است.

16- الگوی محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 80 - 2

2- نوح پیامبر ، نمونه و الگوی نیکوکاران و احسان کنندگان

سَلِّمْ عَلَی نُوْحٍ فِی الْعَلَمِیْنَ . اِنَّا کَذَلِکَ نَجْزِی الْمُحْسِنِیْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 110 - 2

2- حضرت ابراهیم (ع) ، نمونه و الگوی نیکوکاران و احسان کنندگان

سَلِّمْ عَلَی اِبْرٰهِیْمَ . کَذَلِکَ نَجْزِی الْمُحْسِنِیْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 121 - 2

2- موسی و هارون (علیهما السلام) ، نمونه و الگوی نیکوکاران و احسان کنندگان

سَلِّمْ عَلَی مُوسٰی وَ هٰرُونَ . اِنَّا کَذَلِکَ نَجْزِی الْمُحْسِنِیْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 131 - 2

2 - الیاس (ع) ، نمونه و الگوی نیکوکاران و احسان کنندگان

سلم علی ال یاسین . انا کذلک نجزی المحسنین

ص: 399

17- امتحان محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 106 - 6

6 - محسنان ، پیروزمندان در میدان آزمایش های الهی اند .

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ . إِنَّ هَذَا لَهُو الْبَلَاءُ الْمُبِينُ

18- انفاق محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 1،2

1 - بخشی از اموال محسنان تقوایسته ، اختصاص به سائلان و محرومان دارد .

وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالمَحْرُومِ

2 - اهل تقوا و احسان ، همراه با تهجد و عبادت ، دارای خدمات اجتماعی و انفاق مالی اند .

كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ الَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ . . . وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالمَحْرُومِ

19- انقیاد محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 105 - 9

9 - تسلیم بودن در برابر خدا و انجام فرمان او ، از ویژگی های محسنان است .

فَلَمَّا أَسْلَمَا . . . قَدْ صَدَّقَت الرِّءْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

20- انگیزه محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 35 - 3،8

3 - نادیده گرفته شدن بزرگ ترین گناهان ، از انگیزه های احسان کردن محسنان است .

ذلك جزاء المحسنين . ليكفر الله عنهم أسوأ الذي عملوا

برداشت یاد شده براین فرض استوار است که لام در «لیکفر» متعلق به «محسنین» باشد. گو این که گفته می شود: «الذین أحسنوا للتكفير؛ کسانی که احسان کردند برای چشم پوشیده شدن از گناهانشان».

8 - برخوردار شدن از پاداش بهترین عمل ها ، انگیزه محسنان از احسانشان

ذلك جزاء المحسنين . . . و يجزيهم أجرهم بأحسن الذي كانوا يعملون

ص: 400

21- اینارگری محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 22

22_ جان فشانی و تحمل هر گونه سختی (تشنگی ، گرسنگی و حرارت های جبهه جنگ) در راه خدا ، از نشانه ها و اوصاف محسنان است .

لا یرغبوا بأنفسهم عن نفسه ذلک بأنهم لا یصیبهم ظمأ . . . فی سبیل اللّٰه ... إن اللّٰ

22- ایوب(ع) از محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 8

8_ نوح، ابراهیم، اسحاق، یعقوب، داوود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی و هارون(ع) از نیکوکاران هستند.

و من ذریته . . . و کذلک نجزی المحسنین

مشارالیه «کذلک» هم می تواند هدایت باشد، که از «هدینا» استفاده می شود، و هم می تواند کثرت ذریه صالح باشد، که از «وهبنا» و «من ذریته» به دست می آید. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

23- بشارت به محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 12 - 17

17- انذار های الهی ، متوجه کمترین گناه و ظلم و بشارت های او مخصوص پاداران بر طریق ارزش ها *

لینذر الذین ظلموا و بشری للمحسنین

خداوند، برای انذار صرف ظلم را کافی شمرده است؛ زیرا با یک ظلم عنوان «الذین ظلموا» صدق می کند. ولی در زمینه بشارت، واژه «محسنین» را به کار برده است و این عنوان بر کسانی صدق می کند که متخلق به ارزش ها باشند. آیه بعد (ثم استقاموا) مؤید این معنا است).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- یکتا پرستان استوار بر طریق حق ، همان محسنان مورد بشارت قرآن اند .

و بشری للمحسنین . إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا

از ارتباط این آیه با ذیل آیه قبل ، مطلب یاد شده استفاده می شود.

24- بنیامین از محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 401

7_ یوسف (ع) و بنیامین از تقوایبندگان صبور و از زمره محسنان بودند .

قد منّ الله علينا إنه من يتق و يصبر فإن الله لا يضيع أجر المحسنين

25- بهترین عمل محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 35 - 10، 6

6 - خداوند به محسنان _ به پاس احسان آنان _ مطابق با بهترین عملشان ، پاداش خواهد داد .

و يجزيهم أجرهم بأحسن الذي كانوا يعملون

10 - فراهم شدن تمامی خواسته های محسنان در قیامت ، پاداشی است بر مبنای بهترین عمل آنان .

لهم ما يشاءون عند ربهم . . . و يجزيهم أجرهم بأحسن الذي كانوا يعملون

برداشت یاد شده از آن جا است که جمله «يجزيهم . . .» می تواند توضیح و بیان برای جمله «لهم ما يشاءون . . .» باشد؛ یعنی، بر آورده شدن خواسته های محسنان در قیامت، همان پاداش مطابق با بهترین عمل ها است که خداوند برای آنان مقرر داشته است.

26- پاداش اخروی محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 26 - 1، 2، 3

1 _ پاداش های اخروی ، تنها از آن نیکوکاران است .

لذین أحسنوا الحسنی

تقدیم خبر (لذین . . .) بر مبتدا (الحسنی) مفید حصر است.

2 _ پاداش نیکوکاران در سرای آخرت از نوع بهترین پاداشهاست .

لذین أحسنوا الحسنی

3_ نیکوکاران در سرای آخرت ، افزون بر بهترین پاداش ها ، از نعمتهایی بی شمار و غیر قابل توصیف برخوردار خواهند بود .

لذین أحسنوا الحسنی و زیاده

تکثیر در «زیاده» _ که برای تفخیم است _ بیانگر برداشت فوق می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 57 - 2

2_ نیکوکاران علاوه بر بهره مند شدن از پاداش در حیات دنیا، از پاداش های برتر اخروی نیز برخوردار خواهند شد .

لانصیع أجر المحسنین. ولأجر الآخره خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 34 - 7،13

ص: 402

7- پاداش احسان کنندگان در قیامت، پاداشی بزرگ و با عظمت است.

ذکر جزاء المحسنين

برداشت یاد شده از کاربرد «ذکر» (برای اشاره به شیء بعید)، استفاده شده است.

13- بهشت و تأمین تمامی خواسته ها، پاداش استحقاقی و حق محسنان است.

ذکر جزاء المحسنين

تعبیر «جزاء» می رساند که محسنان در برابر احسان های خود، حقی بر خدا پیدامی کنند؛ هر چند این حق را خود او مقرر فرموده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 35 - 10

10- فراهم شدن تمامی خواسته های محسنان در قیامت، پاداشی است بر مبنای بهترین عمل آنان.

لهم ما يشاءون عند ربهم... و يجزيهم أجرهم بأحسن الذي كانوا يعملون

برداشت یاد شده از آن جا است که جمله «يجزيهم...» می تواند توضیح و بیان برای جمله «لهم ما يشاءون...» باشد؛ یعنی، برآورده شدن خواسته های محسنان در قیامت، همان پاداش مطابق با بهترین عمل ها است که خداوند برای آنان مقرر داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 44 - 2

2- بهره مندی از موهبت های بهشت، جزا و پاداش الهی به نیکوکاران

فی ظلِّ ل و عیون... إنا كذلك نجزي المحسنين

27- پاداش دنیوی محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- یوسف - 12 - 22 - 13

13_ برخورداری نیکوکاران از پاداش های الهی در دنیا

ءاتینَه حکمًا و علمًا و كذلك نجزي المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 56 - 14

14_ خداوند ، نیکوکاران را در دنیا از پاداش های خویش بهره مند می سازد .

و لانضیع أجر المحسنین

به قرینه آیه بعد ، مراد از «أجر» پاداشهای دنیوی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 57 - 2

ص: 403

2_ نیکوکاران علاوه بر بهره مند شدن از پاداش در حیات دنیا، از پاداش های برتر اخروی نیز برخوردار خواهند شد .

لانضیع أجر المحسنین. ولأجر الآخره خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 8

8- احسان کنندگان ، در همین دنیا بهره خوبی خواهند داشت .

للدین أحسنوا فی ه_ذَه الدنیا حسنه

برداشت فوق بر این اساس است که «فی ه_ذَه» متعلق به «حسنة» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 10 - 6,7

6 - اعطای پاداش نیک در دنیا ، وعده خداوند به احسان کنندگان

للدین أحسنوا فی ه_ذَه الدنیا حسنه

برداشت بالا مبتنی بر این دیدگاه است که «فی ه_ذَه الدنیا» ظرف برای «حسنة» باشد، نه برای «أحسنوا»؛ چنان که در جای دیگر قرآن، به این حقیقت تصریح شده است: «للدین أحسنوا فی ه_ذَه الدنیا حسنه و لدار الآخره خیر. ..»، (سوره نحل (16) آیه 30).

7 - پاداش احسان کنندگان در دنیا ، بسیار بزرگ و توصیف ناپذیر است .

للدین أحسنوا فی ه_ذَه الدنیا حسنه

برداشت بالا از تنوین «حسنة» _ که برای تعظیم و تفخیم است _ استفاده می شود.

28- پاداش کامل محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 90 - 14

14_ خداوند ، پاداش نیکوکاران را به طور کامل عطا می کند و چیزی از آن نمی کاهد .

فإن الله لا یضیع أجر المحسنین

29- پاداش محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 58 - 16

16 - خداوند ، محسنان و پاکدامنان بنی اسرائیل را - در صورت رعایت آداب تعیین شده برای ورود به بیت المقدس - به پاداشی افزونتر از دیگران نوید داد .

قولوا حطه نغفر لكم خطيكم و سنزيد المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 404

3 - آل عمران - 3 - 136 - 9

9_ آمرزش الهی و بهشت جاودان ، پاداش احسان و نیکوکاری

والله يحب المحسنين .. اولئك جزاؤهم مغفرة من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 148 - 13

13_ محبت الهی به بندگان نیکوکار خویش ، پاداشی والا به ایشان

والله يحب المحسنين

چون محبوبیت مجاهدان در نزد خداوند، خارج از ثواب دنیا و آخرت نیست، تخصیص به ذکر آن، حاکی از ارزش برتر آن خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 128 - 18

18_ رعایت کنندگان تقوا و احسان در محیط خانواده ، از پاداش الهی برخوردار خواهند شد .

وإن تحسنوا و تتقوا فإن الله کان بما تعملون خبيراً

جمله «فان الله ..» در مقام تشویق به احسان و تقواست. و چون علم خدا به احسان و تقوا، معمولاً تأثیری برای انجام آن ندارد؛ بنابراین باید کنایه از پاداش دهی الهی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 85 - 3,9

3_ خداوند ، پاداش بخش مؤمنان و محسنان

فائبهم الله بما قالوا .. ذلك جزاء المحسنين

9_ بهشت جاودانه ، پاداش محسنان

جنت تجری من تحتها الانهر خلدین فیها و ذلك جزاء المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9_ خداوند به نیکوکاران با کثرت ذریه صالح و هدایت یافته پاداش می دهد.

و وهبنا له إسحق و یعقوب . . . و من ذریته داود و سلیمان . . . و کذلک نجزی المحسنین

10_ کثرت پیامبران و هدایت یافتگان در ذریه ابراهیم(ع)، پاداش نیکوکار بودن آن حضرت است.

و من ذریته . . . و کذلک نجزی المحسنین

11_ کثرت انبیا(ع) از نسل نوح، پاداش نیل او به مقام نیکوکاران است.

و نوحا هدینا من قبل و من ذریته . . . و کذلک نجزی المحسنین

12_ هدایت ویژه، پاداش خداوند به نیکوکاران است.

کلا هدینا . . . و من ذریته . . . و کذلک نجزی المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 85 - 7

7_ ذریه صالح پاداش خداوند به نیکوکاران است.

و كذلك نجزی المحسنین . . . کل من الصالحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 161 - 17

17_ اطاعت کنندگان از دستور های خدا در صورت نیکوکار بودن از پاداشی بیش از دیگر مطیعان بهره مند خواهند شد .

سنزید المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 26 - 9

9_ « عن ابی جعفر (ع) فی قوله « للذین احسنوا الحسنی و زیاده » فاما الحسنی ، الجنه و اما الزیاده فالدنیا ، ما اعطاهم الله فی الدنيا لم یحاسبهم به فی الآخره . . . » ;

از امام باقر (ع) روایت شده که درباره سخن خدا که می فرماید: «برای کسانی که نیکی کرده اند، پاداشی نیکوتر و خیری زیاده بر آن هست» فرمود: اما پاداش نیکوتر، بهشت است و اما زیاده بر آن، عطای خدا در دنیاست. آنچه خدا در دنیا به آنان داده، در آخرت حساب آن را از ایشان نمی خواهد ...» .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 22 - 12، 9

9_ بهره مندی یوسف (ع) از حکمت و علم ، پاداشی الهی بر نیکوکاری او بود .

ءاتینَه حکمًا و علمًا و كذلك نجزی المحسنین

«جزاء»(مصدر نجزی) به معنای سزا و پاداش است.

12_ اعطای پاداش به نیکوکاران و بهره مند ساختن آنان از علم و حکمت ، سنت الهی است .

و كذلك نجزی المحسنین

فعل مضارع «نجزی» در عبارت «كذلك نجزی المحسنین» حاکی از استمرار است ، و در برداشت از آن به سنت تعبیر شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 56 - 15

15_ خداوند در اعطای پاداش به نیکوکاران ، ذره ای از پاداش آنان نمی کاهد .

و لانضیع أجر المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 57 - 3

3_ تنگنای حیات دنیا و گنجایش محدود آن ، نمی تواند ظرفی مناسب برای تأمین پاداش نیکوکاران باشد .

و لانضیع أجر المحسنین. و لأجر الآخرة خیر للذین ... و كانوا یتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 406

1 - پاداش به احسان گران و نیکوکاران ، سنت خداوند است .

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - عبودیت و ایمان نوح (ع) ، موجب دستیابی او به پاداش هایی همانند پاداش های محسنان از سوی خداوند

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ . إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا ..» تعلیل برای جمله «إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ» است؛ یعنی، چون نوح(ع) از مؤمنان و بندگان خالص خدا بود، به او همانند پاداش محسنان، پاداش دادیم. گفتنی است که مقصود از آن، اجابتِ دعا، نجاتِ از مشکلاتِ اندوه بار و باقی ماندن نسل و نام نیک آن حضرت در تاریخ می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - توفیق انجام وظیفه با کمترین صدمه و زیان ، از پاداش های الهی به محسنان

قَدْ صَدَّقْتَ الرِّءْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

کلمه «كذلك» متشکل از دو کلمه حرف تشبیه (کاف) و اسم اشاره (ذکر) است و مشارالیه مصدری است که از «صَدَّقْتَ» گرفته شده است؛ یعنی، «کما جزیناه بالعفو عن ذبح ابنه نجزی المحسنین؛ همان گونه که به ابراهیم با گذشت کردن از قربانی کردن فرزندش، پاداش دادیم، به محسنان نیز چنین پاداش خواهیم داد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - برخورداری ابراهیم (ع) از پاداش محسنان ، پس از سربلند بیرون آمدن آن حضرت از آزمایش قربانی فرزندش

قَدْ صَدَّقْتَ الرِّءْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ . إِنَّ هَذَا لَهُو الْبَلَاءُ الْمُبِينُ

برداشت یاد شده از آن جا است که جمله «إِنَّ هَذَا لَهُو الْبَلَاءُ الْمُبِينُ» در مقام تعلیل برای جمله پیشین (إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ) است؛ یعنی، ابراهیم(ع) از پاداش محسنان برخوردار شد؛ زیرا به آزمایش الهی گرفتار شد و پیروز گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 110 - 1

1 - پاداش به احسان گران و نیکوکاران ، سنت خداوند است .

كذلك نجزي المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 111 - 3

3 - عبودیت و ایمان ابراهیم (ع) ، موجب دستیابی آن حضرت به پاداش هایی چونان پاداش های محسنان از سوی خداوند

كذلك نجزي المحسنين . إنه من عبادنا المؤمنين

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «إنه من عبادنا المؤمنين» تعلیل برای جمله «كذلك نجزي المحسنين»

ص: 407

است؛ یعنی، چون ابراهیم(ع) از مؤمنان و بندگان خالص خدا بود، به او چونان پاداش محسنان، پاداش دادیم (مقصود فرزندان شدن و برجا ماندن نام نیک آن حضرت می باشد.)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 121 - 1

1 - پاداش به احسان کنندگان و نیکوکاران ، سنت خداوند است .

إِنَّا كَذَلِكْ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 122 - 3

3 - عبودیت و ایمان موسی و هارون (علیهما السلام) موجب دستیابی آنان به پاداش هایی همچون پاداش های محسنان از سوی خداوند

إِنَّا كَذَلِكْ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ . إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا ..» تعلیل برای جمله «إِنَّا كَذَلِكْ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ» است؛ یعنی، چون موسی و هارون (علیهما السلام) از مؤمنان و بندگان خالص خدا بودند، به آنان چونان پاداش محسنان، پاداش دادیم. مقصود نجات از اندوه بزرگ و باقی ماندن نام و آوازه نیک آنان در تاریخ می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 131 - 1

1 - پاداش به احسان کنندگان و نیکوکاران ، سنت خدا است .

إِنَّا كَذَلِكْ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 132 - 3

3 - عبودیت و ایمان الیاس پیامبر (ع) ، موجب دستیابی او به پاداش هایی همچون پاداش های محسنان از سوی خداوند

إِنَّا كَذَلِكْ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ . إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ» تعلیل برای «إِنَّا كَذَلِكْ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ» است؛ یعنی، چون

الیاس پیامبر از مؤمنان و بندگان خالص خدا بود، به او همانند پاداش محسنان، پاداش دادیم . مقصود از آن باقی ماندن نام و آوازه نیک او می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 35 - 11، 9، 6

6 - خداوند به محسنان _ به پاس احسان آنان _ مطابق با بهترین عملشان ، پاداش خواهد داد .

و یجزیهم أجرهم بأحسن الذی کانوا یعملون

9 - برآورده شدن تمامی خواسته های محسنان از سوی خداوند ، به خاطر اعطای پاداش بهترین عمل ها به آنان

لهم ما یشاءون عند ربهم . . . و یجزیهم أجرهم بأحسن الذی کانوا یعملون

11 - جلوه فضل و لطف الهی در پاداش دادن به محسنان

ص: 408

ليکفر الله عنهم أسوأ الذی عملوا و یجزیهم أجرهم بأحسن الذی كانوا یعملون

ملاک قرار گرفتن پاداش بهترین اعمال در وقت جزا و پاداش، و بدترین اعمال در وقت عفو و چشم پوشی، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 31 - 7,9

7 - تفضل الهی ، نمایان و متبلور در پاداش به نیک کرداران

و یجزی الذین أحسنوا بالحسنى

صیغه تفضیلی «الحسنى»، نشانگر آن است که نیک کرداران، بیشتر از شایستگی و استحقاق خویش، از پاداش های الهی بهره مند خواهند شد.

9 - جزای عادلانه به بدکرداران و پاداش برتر و افزون بر استحقاق به نیکوکاران ، عملی ارزشمند و خداپسندانه

لیجزی الذین أسوأ بما عملوا و یجزی الذین أحسنوا بالحسنى

30- پاداش محسان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 161 - 16

16 _ خداوند نیکوکاران بنی اسرائیل را در صورت اطاعت از فرمان های الهی ، علاوه بر بخشایش گناهان ، به پاداش افزونتر نوید داد .

سنزید المحسنین

در برداشت فوق محسان مقابل گناهکاران قرار داده نشده، بلکه به معنای لغوی آن (نیکوکاران) گرفته شده است. بر این مبنا آیه شریفه ناظر به تقسیم بنی اسرائیل به دو گروه گنهگار و پاکدامن نیست، بلکه آنان را به دو گروه محسان و غیر محسان تقسیم کرده است. جمله «نغفر لکم ...» می رساند که خدا گناه همگان _ چه محسن و چه غیر محسن _ را خواهد بخشید، ولی به نیکوکاران پاداشی افزونتر عنایت خواهد کرد.

31- پیروزی محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 106 - 6

6 - محسنان ، پیروزمندان در میدان آزمایش های الهی اند .

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ . إِنَّ هَذَا لَهُو الْبَلَاءُ الْمُبِينُ

32- تأمین خواسته های محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 409

6- برآورده شدن تمامی خواسته های احسان کنندگان در قیامت ، به صرف اراده کردن آنان

لهم ما يشاءون عند ربهم ذلك جزاء المحسنين

«احسان» هم شامل نیکی به خود می باشد _ که در این صورت مقصود نیک کرداری است _ و هم شامل نیکی به دیگران می شود (لسان العرب). این واژه در آیه شریفه، ممکن است در هر دو معنایه کار رفته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 35 - 10، 4، 9

4- برآورده شدن تمامی خواسته های محسنان از سوی خداوند ، به خاطر نادیده گرفتن بدترین اعمال احتمالی گذشته آنان است .

لهم ما يشاءون عند ربهم .. ليكفر الله عنهم أسوأ الذي عملوا

برداشت یاد شده مبتنی بر این فرض است که لام «لیکفر»، برای تعلیل و متعلق به فعل محذوفی است که جمله «لهم ما يشاءون..» بر آن دلالت می کند؛ بر این اساس تقدیر چنین می شود: «وعدهم الله بذلك و يسر لهم ليكفر...».

9- برآورده شدن تمامی خواسته های محسنان از سوی خداوند ، به خاطر اعطای پاداش بهترین عمل ها به آنان

لهم ما يشاءون عند ربهم .. و يجزيهم أجرهم بأحسن الذي كانوا يعملون

10- فراهم شدن تمامی خواسته های محسنان در قیامت ، پاداشی است بر مبنای بهترین عمل آنان .

لهم ما يشاءون عند ربهم .. و يجزيهم أجرهم بأحسن الذي كانوا يعملون

برداشت یاد شده از آن جا است که جمله «يجزيهم..» می تواند توضیح و بیان برای جمله «لهم ما يشاءون...» باشد؛ یعنی، برآورده شدن خواسته های محسنان در قیامت، همان پاداش مطابق با بهترین عمل ها است که خداوند برای آنان مقرر داشته است.

33- تحمل سختی محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 22

22_ جان فشانی و تحمل هر گونه سختی (تشنگی ، گرسنگی و حرارت های جبهه جنگ) در راه خدا ، از نشانه ها و اوصاف محسنان است .

لا يرغبوا بأنفسهم عن نفسه ذلك بأنهم لا يصيبهم ظمأ . . . في سبيل الله ... إن اللّ

34- تشخیص محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 7 - 3

3- هدف از آزمودن انسان ها ، تمایز میان نیکُ کردارترین افراد از دیگران است .

لنبلوهم أیهم أحسن عملاً

ص: 410

35- تشخیص نامه عمل محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 19 - 1

1 - ابزار شناخت دیوان نامه های عمل نیکوکاران ، در دسترس همگان نیست .

و ما أدریک ما علیون

36- تضمین پاداش محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 105 - 4

4 - تضمین پاداش محسان و نیکوکاران ، از سنت های خداوند است .

إنا كذلك نجزي المحسنين

37- تفضل به محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 31 - 7,9

7 - تفضل الهی ، نمایان و متبلور در پاداش به نیک کرداران

و یجزی الذین أحسنوا بالحسنى

صیغه تفضیلی «الحسنى»، نشانگر آن است که نیک کرداران، بیشتر از شایستگی و استحقاق خویش، از پاداش های الهی بهره مند خواهند شد.

9 - جزای عادلانه به بدکرداران و پاداش برتر و افزون بر استحقاق به نیکوکاران ، عملی ارزشمند و خداپسندانه

لیجزی الذین أسوا بما عملوا ویجزی الذین أحسنوا بالحسنى

38- تکفیر گناه محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - خداوند ، بدترین عمل محسنان را ، به پاس احسان آنان ، نادیده گرفته و می پوشاند .

ذلك جزاء المحسنين . ليكفر الله عنهم أسوأ الذي عملوا

«تکفیر» (مصدر «لیکفر») به معنای ستر و پوشاندن است و مقصود از آن چشم پوشی از گناه و زدودن آن از پرونده اعمال است.

4 - برآورده شدن تمامی خواسته های محسنان از سوی خداوند ، به خاطر نادیده گرفتن بدترین اعمال احتمالی گذشته آنان

ص: 411

است .

لهم ما يشاءون عند ربهم . . . ليكفر الله عنهم أسوأ الذي عملوا

برداشت یاد شده مبتنی بر این فرض است که لام «لیکفر»، برای تعلیل و متعلق به فعل محذوفی است که جمله «لهم ما يشاءون. . .» بر آن دلالت می کند؛ بر این اساس تقدیر چنین می شود: «وعدهم الله بذلك و يسر لهم ليكفر...».

39- تکیه گاه محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 23 - 1

1 - نیکوکاران در قیامت ، بر تخت های تزیین شده آرمیده و به تماشای منظره ها خواهند پرداخت .

علی الأرائك ينظرون

«أریکه» (مفرد «أرائك») به تختی گفته می شود که تزیین یافته و در خیمه یا خانه ای نهاده شود. هم چنین به جایگاه آرمیدن و لمپیدن _ اعم از تخت، یا تخت عروس و یا تخت خواب _ اطلاق می شود. (قاموس)

40- تهجد محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 17 - 4,5 - 1

1 - شب زنده داری برای عبادت ، از ویژگی های مهم « محسنین » است .

كانوا . . . محسنين . كانوا قليلاً من الليل ما يهجعون

«هجعوع» (مصدر «يهجعون») به خواب در شب گفته می شود.

4 - محسنان بهشتی ، در بیشتر شب های خویش ، اهل تهجد و عبادت اند .

كانوا قليلاً من الليل ما يهجعون

برداشت یاد شده بدان احتمال است که عبارت «قلیلاً من اللیل» به معنای شب های اندکی از ایام سال باشد؛ نه به معنای اندکی از هر شب.

5 - محسنان تقواییشه ، در بیشتر ساعات شب مشغول عبادت اند .

كانوا قليلاً من الليل ما يهجعون

برداشت یاد شده بنابراین است که مراد از «قلیلاً من اللیل» مربوط به ساعات هر شب باشد؛ یعنی، اندکی از ساعات هر شب را می خوابند و بیشتر آن را به عبادت و شب زنده داری می پردازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 18 - 1

1 - طلب آمرزش از خداوند در سحرگاهان ، شیوه محسنان تقوایسته

كانوا قليلاً من الليل ما يهجعون . و بالأسحار هم يستغفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 412

2- اهل تقوا و احسان ، همراه با تهجد و عبادت ، دارای خدمات اجتماعی و انفاق مالی اند .

كانوا قليلاً من الّيل ما يهجعون . . . وفي أموالهم حقّ للسائل والمحروم

41- ثبت عمل محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 18 - 4

4- کردار نیکوکاران ، ثبت و ضبط شده ، در نامه عمل آنان باقی خواهد ماند .

کتب الأبرار

«کتاب الأبرار» صحیفه ای است که در آن اعمال نیکوکاران ثبت شده است.

42- جایگاه نامه عمل محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 19 - 2

2- جایگاه نامه های عمل نیکوکاران ، دارای ویژگی هایی فراتر از حد بیان است .

و ما أدریک ما علیون

43- حتمیت پاداش محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 115 - 5

5_ خداوند ، از اجر و پاداش نیکوکاران نمی کاهد و آنان را از پاداش کردارشان محروم نمی سازد .

فإن الله لا یضیع أجر المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 90 - 10، 9

9_ حفظ عزت بنیامین و در مانده و خوار نگشتن او به مانند دیگر برادرانش ، نشانه ضایع نشدن پاداش تقوایبندگان صبور و نیکوکار است .

قد منّ الله علينا إنه من يتّق و يصبر فإن الله لا يضيع أجر المحسنين

10_ اقتدار و عزت یوسف (ع) نشانه ای روشن بر ضایع نشدن پاداش تقوایبندگان صبور و نیکوکار است .

قد منّ الله علينا إنه من يتّق و يصبر فإن الله لا يضيع أجر المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 413

10 - كهف - 18 - 30 - 5

5- خداوند ، پاداش نيكوکاران را ضايع نخواهد کرد .

إِنَّا لَاضِيعُ أَجْرٍ مِنْ أَحْسَنِ عَمَلًا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - مطففين - 83 - 18 - 6

6 - پاداش نيكوکاران ، حكم تقدير شده و تغييرناپذير خداوند و در مكان هايي ارجمند است . *

إِنَّ كِتَابَ الْإِبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ

مراد از «كتاب»، ممکن است «مکتوب» (از ماده «کتابت» به معنای قضاء) باشد. در این صورت «كتاب الأبرار»؛ یعنی، پاداشی که خداوند برای «ابرار» مکتوب و محتوم ساخته است.

44- حتمیت پاداشهای محسان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - مطففين - 83 - 20 - 3

3 - پاداش های نيكوکاران ، تخلف ناپذير و دارای مشخصاتی واضح و بی ابهام است .

کتب مرقوم

چنانچه «كتاب» به معنای مکتوب و مقدر و نیز «مرقوم» به معنای نوشته واضح و درشت خط باشد؛ برداشت بالا استفاده می شود.

45- حسن فرجام محسان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - رعد - 13 - 22 - 17

17_ فرجام نيك از آن صبرپيشگان ، برپادارندگان نماز ، انفاق گران و جبران کنندگان اعمال بد با اعمال شايسته است .

والذین صبروا... و یدرءون بالحسنه السيئه أولئك لهم عقبی الدار

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - محسنان (نیکوکاران) ، دارای آینده ای درخشان و سرشار از شادی و شادکامی

کذلک سخر لکم . . . و بشر المحسنين

46- حکمت محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 414

12_ اعطای پاداش به نیکوکاران و بهره مند ساختن آنان از علم و حکمت ، سنت الهی است .

و کذلک نجزی المحسنین

فعل مضارع «نجزی» در عبارت «کذلک نجزی المحسنین» حاکی از استمرار است ، و در برداشت از آن به سنت تعبیر شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 14 - 7

7 - اعطای حکمت و علم به محسنان از سوی خداوند ، پاداشی در برابر نیکوکاری آنان است .

ءاتینَه حکمًا و علمًا و کذلک نجزی المحسنین

47- حمایت از محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 128 - 9

9- توجه به حمایت خدا از تقوایبندگان و نیکوکاران ، مانع از قرار گرفتن آنان در تنگنای روحی است .

و لاتک فی ضیق مّمّا یمکرون . إن الله مع الذین اتقوا و الذین هم محسنون

48- خدمتکاران اخروی محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 25 - 3

3 - در آخرت ، ساقی شراب ، در خدمت نیکوکاران و عهده دار باده نوشاندن به آنان خواهد بود .

یسقون

فعل مجهول «یُسَقُونَ» بیانگر این است که در آخرت فرد یا افرادی، باده ریز و شرابدار محفل می گساری نیکوکاران خواهند بود.

49- خطای محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- انسان ها ، حتى محسنان ، در معرض ارتكاب لغزش ها و خطاهايند .

ويجزى الذين أحسنوا .. الذين يجتنبون كبائر الإثم والفواحش إلا اللّٰم

ص: 415

50- داود(ع) از محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 8

8_ نوح، ابراهیم، اسحاق، یعقوب، داوود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی و هارون(ع) از نیکوکاران هستند.

و من ذریته . . . و کذلک نجزی المحسنین

مشارالیه «کذلک» هم می تواند هدایت باشد، که از «هدینا» استفاده می شود، و هم می تواند کثرت ذریه صالح باشد، که از «وهبنا» و «من ذریته» به دست می آید. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

51- دعای محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 56 - 8

8_ دعا و نیایش محسنان به درگاه خدا مایه به فعلیت رسیدن استعداد آنان برای دستیابی به رحمت خاص الهی است .

و ادعوه . . . إن رحمت الله قریب من المحسنین

52- رحمت بر محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 56 - 20

20_ برخوردارى محسنان از رحمت خاص خداوند در دنیا ، مشیت و خواست اوست .

نصیب برحمتنا من نشاء و لانضیع أجر المحسنین

53- رستگاری محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 5 - 8

8 - محسنان ، تنها کسانی اند که به آرمان ها و آرزو های خود دست می یابند .

للمحسنين . . . وأولئك هم المفلحون

«فلاح» در لغت به معنای «چیره شدن و دستیابی به آرزو (ادراک بغیة)» است.

54- زمینه پیدایش محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 7 - 8,9

ص: 416

8_ پدید آمدن نیکوکارترین انسان ها (انسان های کامل) هدف از آزمون آدمیان از ناحیه خداوند است .

لیلوکم ائکم أحسن عملاً

بلاء (مصدر یبلا) به معنای آزمودن است و از آن جا که آزمونهای الهی برای آگاهی یافتن نیست، می توان گفت مقصود از آن، بروز امری است که به عنوان هدف از آزمون مطرح است. بنابراین معنای «لیلوکم ...» چنین می شود: تا شما را بیازماید و هدف از آزمون این است که بهترین و کاملترینها در صحنه وجود، پدید آیند و ظاهر شوند.

9_ پدید آمدن نیکوکارترین انسان ها (انسان های کامل) از هدف های آفرینش آسمان ها و زمین است .

خلق السموت و الأرض ... لیلوکم ائکم أحسن عملاً

«لیلوکم» متعلق به «خلق السموات ...» است و بیانگر هدف آفرینش می باشد.

55- زندگی دنیوی محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 57 - 2

2_ نیکوکاران علاوه بر بهره مند شدن از پاداش در حیات دنیا، از پاداش های برتر اخروی نیز برخوردار خواهند شد .

لانضیع أجر المحسنین. ولأجر الآخره خیر

56- سرزنش تضییع پاداش محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 30 - 9

9- ضایع ساختن اجر و مزد نیکوکاران، امری نکوهیده و ناپسند است .

إنا لانضیع أجر من أحسن عملاً

57- سرنوشت محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 44 - 5

5 - تقواییشان، از محسنان و دارای یک سرنوشت اند .

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظُلْمٍ وَعَيُونَ .. هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ . إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

58- سرور اخروي محسانان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - يونس - 10 - 26 - 5

ص: 417

5_ نیکوکاران در سرای آخرت همواره شادمان ، بانشاط ، گرمی و عزیز خواهند بود .

لذین أحسنوا .. ولا یرهق وجوههم قتر ولا ذله

«رهق» به معنای پوشاندن و «قتر» به معنای دود سیاه و «ذله» _ مقابل «عزت» _ به معنای خفت و خواری است ؛ یعنی، بر چهره نیکوکاران غبار غم و اندوه خواری نخواهد نشست و این کنایه است از اینکه، آنان همواره شاد و همه جا ارجمند خواهند بود.

59- سرور محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 37 - 12

12 - محسان (نیکوکاران) ، دارای آینده ای درخشان و سرشار از شادی و شادکامی

كذلك سخر لكم ... وبشر المحسنين

60- سعادت محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 37 - 12

12 - محسان (نیکوکاران) ، دارای آینده ای درخشان و سرشار از شادی و شادکامی

كذلك سخر لكم ... وبشر المحسنين

61- سلیمان (ع) از محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 8

8_ نوح، ابراهیم، اسحاق، یعقوب، داوود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی و هارون(ع) از نیکوکاران هستند.

و من ذریته .. و كذلك نجزي المحسنين

مشارالیه «کذلک» هم می تواند هدایت باشد، که از «هدینا» استفاده می شود، و هم می تواند کثرت ذریه صالح باشد، که از «وهبنا» و «من ذریته» به دست می آید. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

62- سودمندی محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 58 - 8

8_ نیکوکاران ، مانند سرزمین طیب ، سودمند و برخوردار از فیض فراوان خداوند

ص: 418

إن رحمت الله قريب من المحسنين. وهو الذي يرسل الرياح... والبلد الطيب

63- سیره محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 56 - 11

11 - پرهیز از فسادگری در زمین سیره و روش محسان و زمینه ساز دستیابی به رحمت الهی است .

ولا تقسدا فی الأرض... إن رحمت الله قريب من المحسنين

64- شایستگی محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 56 - 7,8

7 - نیکوکاران مستعد دریافت رحمت الهی هستند .

إن رحمت الله قريب من المحسنين

8 - دعا و نیایش محسان به درگاه خدا مایه به فعلیت رسیدن استعداد آنان برای دستیابی به رحمت خاص الهی است .

و ادعوه... إن رحمت الله قريب من المحسنين

65- شکرگزاری محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 37 - 11

11 - کسانی که به پاس نعمت هدایت ، به درگاه خدا سپاس می گزارند و او را به بزرگی یاد می کنند ، در زمره محسان و نیکوکاران اند .

و بشر المحسنين

66- صفات محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 22

22_ جان فشانی و تحمل هر گونه سختی (تشنگی ، گرسنگی و حرارت های جبهه جنگ) در راه خدا ، از نشانه ها و اوصاف محسنان است .

لا یرغبوا بأنفسهم عن نفسه ذلك بأنهم لا یصیبهم ظمأ . . . فی سبیل اللّٰه ... إن اللّٰه

ص: 419

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 92 - 9

9_ گذشت از خطاکاران و دعا برای آمرزش آنان، خصلتی نیکو و از صفات محسنان است.

فإن الله لا يضيع أجر المحسنين... لا تتريب عليكم اليوم يغفر الله لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 4 - 11، 1

1 - اقامه همواره نماز، و پرداخت مداوم زکات و یقین به آخرت، از صفات محسنان است.

هدى و رحمه للمحسنين . الذين يقيمون... و هم بالأخره هم يوقنون

فعل های مضارع «یقیمون» و «یؤتون» دلالت بر استمرار دارند. لازم به ذکر است که «زکات» در این آیه، به قرینه مکی بودن سوره، زکات اصطلاحی نیست، بلکه اعانه های مالی است. گفتمی است در صورتی که جمله «الذین یقیمون...» جمله وصفی و یا بدلی باشد، مفید معنای یاد شده است.

11 - توجه به خدا و بر طرف ساختن نیاز های نیازمندان، دو خصلت همگام در وجود محسنان است.

الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه

67- عبادت محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 17 - 5، 4

4 - محسنان بهشتی، در بیشتر شب های خویش، اهل تهجد و عبادت اند.

كانوا قليلاً من الّیل ما یهجعون

برداشت یاد شده بدان احتمال است که عبارت «قلیلاً من الّیل» به معنای شب های اندکی از ایام سال باشد؛ نه به معنای اندکی از هر شب.

5 - محسنان تقوایبشده، در بیشتر ساعات شب مشغول عبادت اند.

كانوا قليلاً من الّیل ما یهجعون

برداشت یاد شده بنابراین است که مراد از «قلیلاً من اللیل» مربوط به ساعات هر شب باشد؛ یعنی، اندکی از ساعات هر شب را می خوابند و بیشتر آن را به عبادت و شب زنده داری می پردازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 2

2- اهل تقوا و احسان ، همراه با تهجد و عبادت ، دارای خدمات اجتماعی و انفاق مالی اند .

كانوا قليلاً من الّیل ما یهجعون . . . وفی أموالهم حقّ للسائل والمحرّوم

68- عزت اخروی محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 420

5_ نیکوکاران در سرای آخرت همواره شادمان ، بانشاط ، گرامی و عزیز خواهند بود .

للذین أحسنوا .. ولا یرهق وجوههم قتر ولا ذله

«رهق» به معنای پوشاندن و «قتر» به معنای دود سیاه و «ذله» _ مقابل «عزت» _ به معنای خفت و خواری است ؛ یعنی، بر چهره نیکوکاران غبار غم و اندوه خواری نخواهد نشست و این کنایه است از اینکه، آنان همواره شاد و همه جا ارجمند خواهند بود.

69- عزت محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 90 - 12

12_ اقتدار و عزت تقوایبندگان صبور و نیکوکار ، از نعمت های بزرگ الهی به آنان است .

قالوا ی_أیها العزیز .. قد منّ الله علینا

مصدق مورد نظر برای نعمت الهی به یوسف(ع) عزت و اقتدار در سرزمین مصر است.

70- علم به عمل محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 21 - 2

2 - مقام قرب خداوند ، والاتر از مقام نیکوکاران ، و مایه شایستگی انسان برای آگاهی از کردار نیکوکاران و مشاهده نامه اعمال آنان است .

یشهده المقربون

71- علم خدا به محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 24 - 5

5- « عن الصادق جعفر بن محمد (ع) : ان المستقدمین أصحاب الحسنات و المستأخرین أصحاب السيئات ؛

از امام صادق(ع) روایت شده است: مقصود از «المستقدمین» نیکوکاران و «المستأخرین» گناهکارانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - يوسف - 12 - 22 - 12

ص: 421

12_ اعطای پاداش به نیکوکاران و بهره مند ساختن آنان از علم و حکمت ، سنت الهی است .

و کذلک نجزی المحسنین

فعل مضارع «نجزی» در عبارت «کذلک نجزی المحسنین» حاکی از استمرار است ، و در برداشت از آن به سنت تعبیر شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 14 - 7

7 - اعطای حکمت و علم به محسنان از سوی خداوند ، پاداشی در برابر نیکوکاری آنان است .

ءاتینَه حکمًا و علمًا و کذلک نجزی المحسنین

73- عمل به تکلیف محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 105 - 9

9 - تسلیم بودن در برابر خدا و انجام فرمان او ، از ویژگی های محسنان است .

فلمّا أسلما .. قد صدّقت الرءیا إنّا کذلک نجزی المحسنین

74- عوامل هدایت محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 3 - 2

2 - قرآن ، کتاب هدایت و رحمت برای محسنان (کسانی که اعمال شایسته انجام می دهند) است .

هدی و رحمه للمحسنین

از این که مراد از «محسنین» چه کسانی اند ، چندین احتمال داده شده است: یکی از آن احتمال ها _ که با لفظ هم سازگار است _ این است: «کسانی که اعمال شایسته انجام می دهند».

75- فضایل محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

30_ خداوند ، محسنين (نيكوکاران) را دوست می دارد .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 13

13_ تمسک به توحید و مبارزه با شرک، شرط ورود به جرگه نیکوکاران است.

ص: 422

و كذلك نجزي المحسنين

روشن است که مصداق برتر نیکوکاران در این آیه ابراهیم خلیل (ع) است و طبیعی است که موصوف شدن آن حضرت به این وصف باید در تناسب و ارتباط با آیات پیشین باشد، و چون آیات گذشته عموماً درباره توحید ابراهیم (ع) و تلاش آن حضرت برای مبارزه با شرک بود، شاید بتوان گفت که این ویژگی از مقومات نیکوکار بودن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 56 - 6,7

6 _ رحمت خدا همواره به نیکوکاران نزدیک است .

إن رحمت الله قريب من المحسنين

7 _ نیکوکاران مستعد دریافت رحمت الهی هستند .

إن رحمت الله قريب من المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 26 - 1,3,5

1 _ پاداش های اخروی ، تنها از آن نیکوکاران است .

لذین أحسنوا الحسنی

تقدیم خبر (لذین ..) بر مبتدا (الحسنی) مفید حصر است.

3 _ نیکوکاران در سرای آخرت ، افزون بر بهترین پاداش ها ، از نعمتهایی بی شمار و غیر قابل توصیف برخوردار خواهند بود .

لذین أحسنوا الحسنی و زیاده

تکیردر «زیاده» _ که برای تفخیم است _ بیانگر برداشت فوق می باشد.

5 _ نیکوکاران در سرای آخرت همواره شادمان ، بانشاط ، گرمی و عزیز خواهند بود .

لذین أحسنوا .. و لا یرهق وجوههم قتر و لا ذله

«رهق» به معنای پوشاندن و «قتر» به معنای دود سیاه و «ذله» _ مقابل «عزت» _ به معنای خفت و خواری است ؛ یعنی ، بر چهره نیکوکاران غبار غم و اندوه خواری نخواهد نشست و این کنایه است از اینکه، آنان همواره شاد و همه جا ارجمند خواهند بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 36 - 15

15_ محسنان ، دارای ضمیری روشن و شایستگی کامل برای تعبیر خواب .

تَبْنَا بِتَأْوِيلِهِ إِنَّا نَرَى كَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 92 - 8

8_ عقوبت و سرزنش کسانی که در حق آدمی ستم کرده اند پس از اعترافشان به گناه و توبه از آن ، به دور از شأن نیکوکاران است .

لا تَثْرِبَ عَلَيْكَ الْيَوْمَ

«الیوم» ظرف و متعلق به «تثرب» است و مراد از آن زمانی است که برادران یوسف به خطای خویش اعتراف نموده و از

ص: 423

گناه خود توبه کردند (وإن كنّا لخطّین).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 128 - 2

2- نیکوکاران ، از حمایت و لطف الهی برخوردارند .

إن الله مع .. الذین هم محسنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 14 - 6

6 - نیکوکاران ، زمینه دار بهره مند شدن از حکمت و دانش خدادادی

ءاتینَه حکمًا و علمًا و کذلک نجزی المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 5 - 6

6 - محسنان ، برپادارنده نماز و پرداخت کننده زکات و اهل یقین به عالم آخرت و برخوردار از عنایت خاص خداوندند .

للمحسنین .. أولُئک علی هدًی من ربهم

اضافه «رب» به ضمیر «هم» _ که مرجع آن، محسنان است _ اشاره به نکته یاد شده می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 105 - 9،10

9 - تسلیم بودن در برابر خدا و انجام فرمان او ، از ویژگی های محسنان است .

فلما أسلما .. قد صدقت الرءیا إنا کذلک نجزی المحسنین

10 - احسان ، از ارزش های والای الهی و محسنان ، دارای مقامی رفیع در پیشگاه خداوند

إنا کذلک نجزی المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- برآورده شدن تمامی خواسته های احسان کنندگان در قیامت ، به صرف اراده کردن آنان

لهم ما يشاءون عند ربهم ذلك جزاء المحسنين

«احسان» هم شامل نیکی به خود می باشد _ که در این صورت مقصود نیک کرداری است _ و هم شامل نیکی به دیگران می شود (لسان العرب). این واژه در آیه شریفه، ممکن است در هر دو معنایه کار رفته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 13 - 6

6- یکتاپرستان استوار بر طریق حق ، همان محسنان مورد بشارت قرآن اند .

و بشرى للمحسنين . إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا

از ارتباط این آیه با ذیل آیه قبل، مطلب یاد شده استفاده می شود.

ص: 424

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 17 - 5 - 4

4 - محسنان بهشتی ، در بیشتر شب های خویش ، اهل تهجد و عبادت اند .

کانوا قليلاً من الیل ما یهجعون

برداشت یاد شده بدان احتمال است که عبارت «قلیلاً من الیل» به معنای شب های اندکی از ایام سال باشد؛ نه به معنای اندکی از هر شب.

5 - محسنان تقوایی ، در بیشتر ساعات شب مشغول عبادت اند .

کانوا قليلاً من الیل ما یهجعون

برداشت یاد شده بنابراین است که مراد از «قلیلاً من الیل» مربوط به ساعات هر شب باشد؛ یعنی، اندکی از ساعات هر شب را می خوابند و بیشتر آن را به عبادت و شب زنده داری می پردازند.

76- گواهان محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 21 - 3

3 - مقرّبان درگاه خداوند گواهان نامه اعمال نیکوکاران اند .

یشهده المقرّبون

فعل «یشهد»، یا از «شهود» به معنای حضور است و یا از «شهاده» که ابن اثیر در نهاییه آن را «خبر دادن از مشاهدات خویش» معنا کرده است؛ در هر صورت گواه بودن «مقرّبون» استفاده می شود؛ زیرا در معنای اول حضور و نظارت آنان به منظور گواهی دادن است و معنای دوم - که در آن صورت «یشهده» به معنای «یشهد به» خواهد بود - صریح در نکته یاد شده است.

77- لغزش محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 32 - 7

7 - انسان ها ، حتی محسنان ، در معرض ارتکاب لغزش ها و خطاهایند .

و یجزی الذین أحسنوا .. الذین یجتنبون کبائر الإثم و الفوحش إلا اللّٰم

78- محافظت از نامه عمل محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطفین - 83 - 18 - 5

5- نامه عمل نیکوکاران، در دیوانی تغییرناپذیر و جایگاهی رفیع، (علّین)، بایگانی و حفاظت می شود.

ص: 425

إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عَلَيِّينَ

«عَلَيِّينَ» گرچه به لفظ جمع آمده است؛ ولی به قرینه «کتاب مرقوم» و ضمیر مفرد در «یشهده المقرَّبون»، معنای مفرد دارد. لسان العرب از ابو اسحاق نقل کرده است: چون «عَلَيِّينَ» در لفظ به صورت جمع است، اعراب جمع دارد. برخی از اهل لغت، آن را جمع «عَلَيَّيْ» و به معنای سلسله مراتب رفیع تا بی نهایت می دانند. (مقایس اللغه)

79- محبوبیت محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 13

13 - خداوند دوستدار نیکوکاران است .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 134 - 6

6 - نیکوکاران ، محبوب خدا هستند .

وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 13 - 30

30 - خداوند ، محسنین (نیکوکاران) را دوست می دارد .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 18

18 - خداوند دوستار محسنان و نیکوکاران

وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

80- محسنان بنی اسرائیل

15 - وجود افرادی نیک کردار و پاکدامن ، در میان قوم موسی

و سنزید المحسنین

کلمه «المحسنین» (نیکوکاران) می تواند در مقابل گروهی از بنی اسرائیل باشد که از جمله «نغفر لکم خطایاکم» به دست می آید؛ یعنی، بنی اسرائیل دو گروه بودند: گروهی گنهکار که جمله «نغفر لکم خطایاکم» به آنان اشاره دارد و گروهی پاکدامن که «المحسنین» آنها را بیان می کند.

ص: 426

16 - خداوند ، محسنان و پاکدامنان بنی اسرائیل را - در صورت رعایت آداب تعیین شده برای ورود به بیت المقدس - به پاداشی افزونتر از دیگران نوید داد .

قولوا حطه نغفر لکم خطیکم و سنزید المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 154 - 5

5_ تورات، نعمتی کامل برای نیکوکاران قوم موسی

تماما علی الذی أحسن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 161 - 13، 14

13_ وجود افرادی نیک کردار و پاکدامن از گناهان در میان قوم موسی

سنزید المحسنین

کلمه «المحسنین» می تواند در مقابل گروهی از بنی اسرائیل باشد که از جمله «نغفر لکم خطیئتکم» به دست می آید. یعنی بنی اسرائیل دو گروه بودند: گروهی گنهگار که جمله «نغفر لکم خطیئتکم» اشاره به آنان دارد و پاکدامنان از گناه که «المحسنین» عهده دار تبیین آن گروه است.

14_ خداوند محسنان بنی اسرائیل را در صورت رعایت آداب تعیین شده برای ورود به بیت المقدس ، به پاداشی افزونتر از احسانشان نوید داد .

سنزید المحسنین

81- محسنان در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 26 - 6، 7، 9

6_ نیکوکاران ، اهل بهشتند .

لذین أحسنوا .. أولئک أصحاب الجنة

7_ نیکوکاران ، در بهشت جاودانه خواهند ماند .

للذین أحسنوا .. أولئک أصحاب الجنة هم فیها خالدون

9_ « عن ابی جعفر (ع) فی قوله « للذین احسنوا الحسنی و زیاده » فاما الحسنی ، الجنة و اما الزیاده فالدنیا ، ما اعطاهم الله فی الدنيا لم یحاسبهم به فی الآخره ... » ;

از امام باقر (ع) روایت شده که درباره سخن خدا که می فرماید: «برای کسانی که نیکی کرده اند، پاداشی نیکوتر و خیری زیاده بر آن هست» فرمود: اما پاداش نیکوتر، بهشت است و اما زیاده بر آن، عطای خدا در دنیا به آنان داده، در آخرت حساب آن را از ایشان نمی خواهد ...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 44 - 1

ص: 427

1 - محسنان ، بهره مند از سایه ها ، چشمه سار ها ، میوه های دل خواه و انواع خوردنی ها و نوشیدنی های گوارا در بهشت

فی ظلِّ ل و عیون .. کلووا و اشربوا هنیئاً ... إنا کذلک نجزی المحسنین

82- محسنان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 34 - 6

6 - برآورده شدن تمامی خواسته های احسان کنندگان در قیامت ، به صرف اراده کردن آنان

لهم ما یشاءون عند ربهم ذلک جزاء المحسنین

«احسان» هم شامل نیکی به خود می باشد_ که در این صورت مقصود نیک کرداری است_ و هم شامل نیکی به دیگران می شود (لسان العرب). این واژه در آیه شریفه، ممکن است در هر دو معنای کار رفته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 35 - 10

10 - فراهم شدن تمامی خواسته های محسنان در قیامت ، پاداشی است بر مبنای بهترین عمل آنان .

لهم ما یشاءون عند ربهم .. و یجزیهم بأحسن الذی کانوا یعملون

برداشت یاد شده از آن جا است که جمله «یجزیهم ..» می تواند توضیح و بیان برای جمله «لهم ما یشاءون...» باشد؛ یعنی، برآورده شدن خواسته های محسنان در قیامت، همان پاداش مطابق با بهترین عمل ها است که خداوند برای آنان مقرر داشته است.

83- محسنان نسل ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 113 - 2

2 - از نسل ابراهیم و اسحاق (علیهما السلام) ، برخی نیکوکار و برخی ظالم به خویشان گشتند .

و من ذرّیتهما محسن و ظالم لنفسه

84- محسنان نسل اسحاق(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- از نسل ابراهیم و اسحاق (علیهما السلام)، برخی نیکوکار و برخی ظالم به خویشان گشتند.

و من ذرّیتهما محسن و ظالم لنفسه

ص: 428

85- محسان و احیای ارزشها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 4 - 6

6 - محسان ، ارزش های معنوی را در جامعه زنده نگه می دارند و برای رفع خلأ های اقتصادی آن می کوشند .

للمحسنین . الذین یقیمون الصلوه و یؤتون الزکوه

86- محسان و اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 112 - 6

6 - آنان که تسلیم خدا باشند و اعمال نیک انجام دهند ، هرگز نه ترسی ایشان را فرا می گیرد و نه بر امری محزون می شوند .

من أسلم . . . ولا خوف علیهم و لا هم یحزنون

برخی «لا خوف علیهم . . .» را مخصوص قیامت دانسته و جمله «فله أجره» را - که ظرف تحقق آن قیامت است - شاهد بر آن می دانند و برخی بر آنند که مقتضای تسلیم خدا بودن این است که ترس و اندوه از زندگی شخص تسلیم شده برافکنده شود و لذا ظرف «لا خوف علیهم . . .» هم دنیا است و هم آخرت.

87- محسان و پاداش دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 57 - 3

3_ تنگنای حیات دنیا و گنجایش محدود آن ، نمی تواند ظرفی مناسب برای تأمین پاداش نیکوکاران باشد .

و لانضیع أجر المحسنین . و لأجر الآخره خیر للذین ... و كانوا یتقون

88- محسان و تأمین نیازمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 4 - 6

6 - محسان ، ارزش های معنوی را در جامعه زنده نگه می دارند و برای رفع خلأ های اقتصادی آن می کوشند .

للمحسنين . الذين يقيمون الصلوه و يؤتون الزكوه

89- محسان و ترس

جلد - نام سورہ - سورہ - آيہ - فيش

ص: 429

6- آنان که تسلیم خدا باشند و اعمال نیک انجام دهند، هرگز نه ترسی ایشان را فرا می گیرد و نه بر امری محزون می شوند.

من أسلم . . . ولا خوف عليهم ولا هم يحزنون

برخی «لا خوف عليهم . . .» را مخصوص قیامت دانسته و جمله «فله أجره» را - که ظرف تحقق آن قیامت است - شاهد بر آن می دانند و برخی بر آنند که مقتضای تسلیم خدا بودن این است که ترس و اندوه از زندگی شخص تسلیم شده برافکنده شود و لذا ظرف «لا خوف عليهم . . .» هم دنیا است و هم آخرت.

90- محسان و تعبیر رؤیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 36 - 15

15_ محسان، دارای ضمیری روشن و شایستگی کامل برای تعبیر خواب.

تَبْتِنَا بِتَأْوِيلِهِ إِنَّا نَرَى كَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ

91- مدح محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 73 - 10

10_ خداوند، ستایش کننده بندگان نیکوکار خویش است.

إِنَّهُ حَمِيدٌ

92- مراد از محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 26 - 11

11_ از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) روایت شده است: «الذین احسنوا» أهل التوحید و «الحسنی» الجنه و «الزیاده» النظر إلى وجه الله؛

مراد از «کسانی که نیکی کرده اند، اهل توحید می باشد و «حسنی» بهشت و «زیاده» نظر به وجه الله است».

20_ « از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) روایت شده است که فرمود: . . . قول الله تعالی « لیبلوکم ائیکم أحسن عملاً » یعنی ائیکم
أزهد فی الدنيا ;

سخن خدای تعالی «تا شما را بیازماید که کدام یک عملتان بهتر است»؛ یعنی، کدام یک از شما در دنیا زاهدتر است».

21- « عن النبي (صلى الله عليه وآله) انه تلاه هـ هذه الآية « ليلوكم أيكم أحسن عملاً » قال : أيكم أحسن عقلاً ، وأورع عن محارم الله و أسرع في طاعه الله ؛

از پیامبر اکرم (صلى الله عليه وآله) روایت شده است که این آیه را تلاوت کرد (لیلوكم أيكم أحسن عملاً) و فرمود: [تا شما را آزمایش کند که] کدام یک عقلش نیکوتر و از حرامهای خدا پرهیزکارتر و در طاعت خدا پرشتاب تر است».

22- « عن أبي عبدالله (ع) في قول الله عزوجل « ليلوكم أيكم أحسن عملاً » قال : ليس يعني أكثر عملاً ولـ كن أ صوبكم عملاً . . . ؛

از امام صادق (ع) روایت شده است که درباره قول خدای عزوجل «لیلوكم أيكم أحسن عملاً» فرمود: مقصود بیشتر عمل کردن نیست، بلکه صحیح تر عمل کردن شماسست . . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 7 - 15

15- « عن ابن عمر قال : تلا رسول الله (صلى الله عليه وآله) هـ هذه الآية « لنبلوهم أيهم أحسن عملاً » فقلت ؛ ما معنى ذلك يا رسول الله (صلى الله عليه وآله) ؟ قال : ليلوكم أيكم أحسن عقلاً وأورع عن محارم الله وأسرعكم في طاعه الله ؛

ابن عمر گوید: رسول الله (صلى الله عليه وآله) این آیه را تلاوت فرمود: «لنبلوهم أيهم أحسن عملاً» به ایشان گفتم: ای رسول الله (صلى الله عليه وآله)! معنای این سخن چیست؟ فرمود: [مراد این است] تا خدا، شما را آزمایش کند که کدام تان عقل بهتر دارد و از حرام هایش بیشتر پرهیز می کند و کدام تان در اقدام به اطاعت خدا سریع تر است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملك - 67 - 2 - 21

21- « عن أبي عبدالله (ع) في قول الله عزوجلّ : « ليلوكم أيكم أحسن عملاً » قال : ليس يعني أكثر عملاً ، ولـ كن أ صوبكم عملاً و إنّما الإصابه خشية الله و النية الصادقه و الحسنه . . . ؛

از امام صادق (ع) درباره سخن خداوند عزوجلّ: «لیلوكم أيكم أحسن عملاً» روایت شده که فرمود: مقصود [از أحسن عملاً] «أكثر عملاً» (بیشتر از نظر عمل) نیست؛ بلکه مقصود، آن است که به صواب نزدیک تر باشد و صائب بودن عمل، آن است که در آن خشیت خدا و نیت درست و نیکو باشد. . .».

93- مسؤولیت محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 236 - 16، 14

14_ پرداخت کالای مناسب به زنان مُطلَّقه ، حَقِّی ثابت بر عهده نیکوکاران

حَقّاً علی المحسنین

16_ نیکوکاران (محسنین) ، موظّف به رعایت حقوق دیگران

متَّعوهنَّ . . . حَقّاً علی المحسنین

ص: 431

94- مقام محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 148 - 10، 11، 12

10 - نیکوکاران ، محبوب خداوند هستند .

والله يحبّ المحسنين

11 - پیکارگران شکیبا و نیایشگران به درگاه خدا ، نیکوکار و محبوب خداوند هستند .

و کاین من نبی قاتل ... ربنا ... والله يحبّ المحسنين

12 - معتقدین به خدایی بودن پیروزی ها و جویندگان بخشایش الهی ، از نیکوکاران و محبوبان خدا هستند .

ربنا اغفر لنا .. و ثبت اقدامنا و انصرنا علی القوم الکافرین ... والله يحبّ

کلمه «المحسنین» پس از آیات گذشته بیانگر این معناست که دارندگان ویژگیهای شمرده شده، مصداق محسان هستند و از جمله آن ویژگیها، اعتقاد به ربوبیت خداوند و باور به خدایی بودن پیروزیهاست.

95- مقامات اخروی محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 58 - 8

8 - محسان ، دارای مقام و جایگاهی حسرت برانگیز در قیامت

لو أن لی کره فأکون من المحسنین

96- مقامات محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 58 - 17

17 - اطاعت کنندگان دستورات خدا - در صورت نیکوکار بودن - از پاداشی افزونتر از دیگران ، بهره مند خواهند شد .

و سنزید المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 85 - 11

11 - ایمان به خدا، قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پرهیز از استکبار و نیکوکاری مایه رسیدن به مقام محسنین است .

و انهم لایستکبرون .. و ذلک جزاء المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 93 - 16،18

16 - رسیدن به مقام محسنین در گرو گذر از مراحل ایمان و تقوا

إذا ما اتقوا .. ثم اتقوا و احسنوا و اللّٰه یحب المحسنین

18 - خداوند دوستار محسنان و نیکوکاران

ص: 432

و الله يحب المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 13، 11

11 - کثرت انبیا(ع) از نسل نوح، پاداش نیل او به مقام نیکوکاران است.

و نوحا هدینا من قبل و من ذریته .. و کذلک نجزی المحسنین

13 - تمسک به توحید و مبارزه با شرک، شرط ورود به جرگه نیکوکاران است.

و کذلک نجزی المحسنین

روشن است که مصداق برتر نیکوکاران در این آیه ابراهیم خلیل(ع) است و طبیعی است که موصوف شدن آن حضرت به این وصف باید در تناسب و ارتباط با آیات پیشین باشد، و چون آیات گذشته عموماً درباره توحید ابراهیم(ع) و تلاش آن حضرت برای مبارزه با شرک بود، شاید بتوان گفت که این ویژگی از مقومات نیکوکار بودن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 58 - 8

8 - نیکوکاران، مانند سرزمین طیب، سودمند و برخوردار از فیض فراوان خداوند

إن رحمت الله قریب من المحسنین. و هو الذی یرسل الريح ... و البلد الطیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 69 - 5

5 - خداوند، با محسنان است و به آنان عنایت دارد.

وإن الله لمع المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 58 - 6

6 - غبطه و حسرت کافران و گنه کاران به حال محسنان در قیامت

لو أن لي كره فأكون من المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 21 - 2

2 - مقام قرب خداوند ، والاتر از مقام نیکوکاران ، و مایه شایستگی انسان برای آگاهی از کردار نیکوکاران و مشاهده نامه اعمال آنان است

یشهده المقرّبون

97- موسی (ع) از محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 433

8 - نوح، ابراهیم، اسحاق، یعقوب، داوود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی و هارون (ع) از نیکوکاران هستند.

و من ذریته ... و كذلك نجزی المحسنین

مشارالیه «کذلک» هم می تواند هدایت باشد، که از «هدینا» استفاده می شود، و هم می تواند کثرت ذریه صالح باشد، که از «وهبنا» و «من ذریته» به دست می آید. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 14 - 4

4 - موسی (ع)، شخصیتی محسن و نیکوکار

و لَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَ اسْتَوَىٰ ءَاتَيْنَاهُ حُكْمًا وَ عِلْمًا وَ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

98- ناظران عمل محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 21 - 1

1 - مقربان درگاه خداوند، شاهد و ناظر دیوان اعمال نیکوکاران اند.

يشهده المقربون

ظاهر آن است که مراد از «مقربون»، افرادی غیر از «أبرار» است. این گروه با توجه به «عیناً یشرب بها المقربون» در آیات بعد ممکن است کسانی باشند که گوی سبقت را از ابرار ربوده و به مقام قرب الهی رسیده اند. نظارت و مشاهده اعمال ابرار که از کارهای مقربان شمرده شده - بیانگر برتری مقام آنان از مقام ابرار است.

99- نامه عمل محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 18 - 4

4 - کردار نیکوکاران، ثبت و ضبط شده، در نامه عمل آنان باقی خواهد ماند.

کتب الأبرار

«کتاب الأبرار» صحیفه ای است که در آن اعمال نیکوکاران ثبت شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 20 - 2

2- نامه های عمل نیکوکاران در دیوان جامع (علّین)، با یک دیگر مشتبه نخواهد شد.

کتب مرقوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 21 - 3

ص: 434

يشهده المقرّبون

فعل «يشهد»، يا از «شهود» به معنای حضور است و يا از «شهاده» که اين اثير در نهايه آن را «خبر دادن از مشاهدات خویش» معنا کرده است؛ در هر صورت گواه بودن «مقرّبون» استفاده می شود؛ زیرا در معنای اول حضور و نظارت آنان به منظور گواهی دادن است و معنای دوم _ که در آن صورت «يشهده» به معنای «يشهد به» خواهد بود _ صریح در نکته یاد شده است.

100- نجاشی از محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 85 - 12

12 _ نجاشی و یاران او در زمره محسنان و مؤمنان به خدا ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن بودند .

قالوا إنّنا نصری ذلک بان منهم قسیسین و رهباناً .. ذلک جزاء المحسنین

این بخش از آیات (85 _ 82) بنابر آنچه بسیاری از مفسران گفته اند، درباره نجاشی پادشاه حبشه و یاران او نازل شده است.

101- نشانه های نامه عمل محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 20 - 1

1 - دیوان نامه های عمل نیکوکاران ، نوشته ای خوانا و نشانه دار است .

کتب مرقوم

«مرقوم»؛ یعنی، دارای علامت و به معنای واضح و درشت خط نیز آمده است.

102- نظارت بر نامه عمل محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 21 - 2

2 - مقام قرب خداوند ، والاتر از مقام نیکوکاران ، و مایه شایستگی انسان برای آگاهی از کردار نیکوکاران و مشاهده نامه اعمال آنان است

103- نظارت محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 435

1 - نیکوکاران در قیامت ، بر تخت های تزیین شده آرمیده و به تماشای منظره ها خواهند پرداخت .

علی الأرائک ينظرون

«أریکه» (مفرد «أرائک») به تختی گفته می شود که تزیین یافته و در خیمه یا خانه ای نهاده شود. هم چنین به جایگاه آرمیدن و لمیدن - اعم از تخت، یا تخت عروس و یا تخت خواب - اطلاق می شود. (قاموس)

104- نعمتهای اخروی محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 44 - 1

1 - محسان ، بهره مند از سایه ها ، چشمه سار ها ، میوه های دل خواه و انواع خوردنی ها و نوشیدنی های گوارا در بهشت

فی ظلِّ و عیون . . . کلوا و اشربوا هنیئاً . . . إنا کذلک نجزی المحسنین

105- نقش اجتماعی محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 2

2 - اهل تقوا و احسان ، همراه با تهجد و عبادت ، دارای خدمات اجتماعی و انفاق مالی اند .

کانوا قلیلاً من الیل ما یهجعون . . . و فی أموالهم حقّ للسائل و المحروم

106- نقش خدمتکاران محسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 25 - 3

3 - در آخرت ، ساقی شراب ، در خدمت نیکوکاران و عهده دار باده نوشاندن به آنان خواهد بود .

یسقون

فعل مجهول «یُسقون» بیانگر این است که در آخرت فرد یا افرادی، باده ریز و شرابدار محفل می گساری نیکوکاران خواهند بود.

107- نوح(ع) از محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 11، 8

8_ نوح، ابراهیم، اسحاق، یعقوب، داوود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی و هارون(ع) از نیکوکاران هستند.

ص: 436

و من ذریته . . . و کذلک نجزی المحسنین

مشارالیه «کذلک» هم می تواند هدایت باشد، که از «هدینا» استفاده می شود، و هم می تواند کثرت ذریه صالح باشد، که از «وهبنا» و «من ذریته» به دست می آید. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

11 - کثرت انبیا(ع) از نسل نوح، پاداش نیل او به مقام نیکوکاران است.

و نوحا هدینا من قبل و من ذریته . . . و کذلک نجزی المحسنین

108- وعده به محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 10 - 6

6 - اعطای پاداش نیک در دنیا ، وعده خداوند به احسان کنندگان

لذین أحسنوا فی هذِهِ الدنیا حسنه

برداشت بالا مبتنی بر این دیدگاه است که «فی هذِهِ الدنیا» ظرف برای «حسنة» باشد، نه برای «أحسنوا»؛ چنان که در جای دیگر قرآن، به این حقیقت تصریح شده است: «لذین أحسنوا فی هذِهِ الدنیا حسنه و لدار الآخرة خیر. . .»، (سوره نحل (16) آیه 30).

109- وعده حکمت به محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 14 - 8

8 - اعطای دانش و حکمت ، وعده الهی به محسنان و نیکوکاران

و کذلک نجزی المحسنین

110- وعده علم به محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 14 - 8

8 - اعطای دانش و حکمت ، وعده الهی به محسنان و نیکوکاران

و کذلک نجزی المحسنین

111- ویژگیهای پادشاهای محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 20 - 3

ص: 437

3- پاداش های نیکوکاران ، تخلف ناپذیر و دارای مشخصاتی واضح و بی ابهام است .

کت_ب مرقوم

چنانچه «کتاب» به معنای مکتوب و مقدر و نیز «مرقوم» به معنای نوشته واضح و درشت خط باشد؛ برداشت بالا استفاده می شود.

112- ویژگیهای محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- یوسف - 12 - 36 - 15

15_ محسنان ، دارای ضمیری روشن و شایستگی کامل برای تعبیر خواب .

تَبْنَا بِتَأْوِيلِهِ إِنَّا نَرَىٰ كَمِنَ الْمُحْسِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- یوسف - 12 - 47 - 13

13_ کتمان دانش به ویژه در هنگام نیاز جامعه به آن ، امری به دور از شأن انسان های پاک و نیکوکار

قَالَ تَزْرَعُونَ .. إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تَأْكُلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- یوسف - 12 - 92 - 5

5_ گذشت در عین قدرت بر انتقام از ویژگی های محسنان است .

إِنِ اللَّهُ لَإِيضَاعٌ لِّأَجْرِ الْمُحْسِنِينَ .. قَالَ لَا تُثْرِبُ عَلَيَّكَ الْيَوْمَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- یوسف - 12 - 93 - 11

11_ یاری به خویشان و وابستگان ، خصلتی نیکو و از ویژگی های نیکوکاران است .

وَأَتُونِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - تنها محسنان ، به عالم آخرت یقین دارند .

للمحسنین . . . و هم بالأخره هم یوقنون

تقدیم فاعل فعل «یوقنون» و تکرار ضمیر «هم» بر اختصاص و انحصار، دلالت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 17 - 1

1 - شب زنده داری برای عبادت ، از ویژگی های مهم « محسنین » است .

ص: 438

كانوا .. محسنين . كانوا قليلاً من آلِيل ما يهجعون

«هجعون» (مصدر «يهجعون») به خواب در شب گفته می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 32 - 1

1 - پرهیز پیوسته و مستمر از زشتی ها و گناهان کبیره ، از ویژگی های بارز نیک کرداران

و یجزی الذین أحسنوا .. الذین یجتنبون کبائر الإثم و الفوحش

استمرار، از فعل مضارع «یجتنبون» استفاده می شود.

113- ویژگیهای نامه عمل محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 20 - 1

1 - دیوان نامه های عمل نیکوکاران ، نوشته ای خوانا و نشانه دار است .

کتب مرقوم

«مرقوم»؛ یعنی، دارای علامت و به معنای واضح و درشت خط نیز آمده است.

114- هارون (ع) از محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 8

8 - نوح، ابراهیم، اسحاق، یعقوب، داوود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی و هارون(ع) از نیکوکاران هستند.

و من ذریته .. و كذلك نجزی المحسنین

مشارالیه «كذلك» هم می تواند هدایت باشد، که از «هدینا» استفاده می شود، و هم می تواند کثرت ذریه صالح باشد، که از «وهبنا» و

«من ذریته» به دست می آید. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

115- هدایت محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 12

12 _ هدایت ویژه، پاداش خداوند به نیکوکاران است.

کلا هدینا ... و من ذریته ... و کذلک نجزی المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 3 - 6

ص: 439

6 - بهره مندی محسنان از هدایت و رحمت قرآن ، افزون از دیگران است .

هدی . . . للمحسنین

«محسنین» به قرینه آیه بعد _ که در آن برپایی نماز و پرداخت صدقه و ایمان به آخرت، به عنوان اوصاف محسنان ذکر شده است _ کسانی اند که ایمان دارند. بنابراین، هدایت قرآن نسبت به آنان، می تواند ابتدایی نبوده و بلکه افزایشی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 5 - 2,5

2 - تنها محسنان ، از هدایت ویژه الهی برخوردارند .

للمحسنین . . . أولئك على هدى من ربهم

5 - هدایت شدن محسنان ، نشأت یافته از ربوبیت خداوند است .

أولئك على هدى من ربهم

116- يعقوب (ع) از محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 8

8 _ نوح، ابراهیم، اسحاق، یعقوب، داوود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی و هارون(ع) از نیکوکاران هستند.

و من ذریته . . . و كذلك نجزي المحسنين

مشارالیه «کذلک» هم می تواند هدایت باشد، که از «هدینا» استفاده می شود، و هم می تواند کثرت ذریه صالح باشد، که از «وهبنا» و «من ذریته» به دست می آید. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

117- یقین محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 4 - 7

7 - تنها محسنان ، به عالم آخرت یقین دارند .

للمحسنین . . . و هم بالأخره هم یوقنون

تقدیم فاعل فعل «یوقنون» و تکرار ضمیر «هم» بر اختصاص و انحصار، دلالت می کند.

118- یوسف (ع) از محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 84 - 8

8_ نوح، ابراهیم، اسحاق، یعقوب، داوود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی و هارون (ع) از نیکوکاران هستند.

و من ذریته . . . و كذلك نجزي المحسنين

ص: 440

مشارالیه «کذلک» هم می تواند هدایت باشد، که از «هدینا» استفاده می شود، و هم می تواند کثرت ذریه صالح باشد، که از «وهبنا» و «من ذریته» به دست می آید. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 22 - 8

8_ یوسف (ع) از نمونه های بارز نیکوکاران

و کذلک نجزی المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 36 - 11، 12، 13، 14، 18

11_ یوسف (ع) از زمره نیکوکاران بود .

إنا نرى_ک من المحسنین

12_ هم بندان یوسف در زندان مصر ، به شخصیت والای یوسف (ع) پی بردند و به نیکوکار بودنش مطمئن شدند .

إنا نرى_ک من المحسنین

13_ سیمای یوسف (ع) و عملکرد او ، نشان دهنده شخصیت بلند مرتبه و بیانگر نیکوکاری او بود .

إنا نرى_ک من المحسنین

«نری» در آیه شریفه، به معنای «یقین داریم» است. رساندن این معنا با کلمه «نری» (می بینیم) گویای این مطلب است که: علم و یقین آن دو نفر به شخصیت یوسف(ع)، از طریق مشاهده رفتار و منش او حاصل شده بود.

14_ محسن بودن یوسف (ع) ، دلیل مراجعه هم بندانش به او برای تعبیر رؤیا

نَبَّئْنَا بِتَأْوِيلِهِ إنا نرى_ک من المحسنین

جمله «إنا نراک» تعلیل برای «نَبَّئْنَا بِتَأْوِيلِهِ» است.

18_ «عن أبي عبد الله (ع) في قول الله عزوجل «إنا نراک من المحسنین» قال : كان يوسف المجلس ويستقرض للمحتاج ويعين الضعیف ;

از امام صادق(ع) درباره سخن خدای عزوجل «إنا نراک من المحسنین» روایت شده که فرمود: در مجلس جای نشستن را برای دیگران باز

می کرد و برای نیازمند وام می گرفت و به ناتوان کمک می کرد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 56 - 16

16_ یوسف (ع) از زمره محسنان بود .

و لانضیع أجر المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 78 - 9

9_ یوسف (ع) در زمان وزارت و اقتدار همچنان انسانی نیکوکار بود .

إنا نری_ک من المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 441

7_ يوسف (ع) و بنیامین از تقوایشگان صبور و از زمره محسنان بودند .

قد منّ الله علينا إنه من يتقّ و يصبر فإن الله لا يضيع أجر المحسنين

ص: 442

1- آگاهی انسان در محشر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 30 - 4

4_ آگاهی انسان ها به تمامی اعمال و کرده های خود در عرصه محشر

و یوم نحشر هم جمعاً .. هنالک تبلوا کل نفس ما أسلفت

کلمه «ما» در «ما أسلفت» ظهور در عموم دارد؛ یعنی، در عرصه محشر هر کسی به زیر و رو کردن کرده های خویش خواهد پرداخت و از آنها با خبر خواهد شد.

2- اضطراب در محشر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 30 - 1

1_ اضطراب و نگرانی شدید مردم در عرصه محشر

و یوم نحشر هم جمعاً .. هنالک تبلوا کل نفس ما أسلفت

«بلاء» (مصدر تبلوا) به معنای آزمودن است. اشتغال هر فردی در عرصه محشر به آزمودن و سبک و سنگین کردن اعمال خود، حاکی از این است که: عموم مردم در آن روز نسبت به فرجام کار خود بسیار نگران و دلواپس خواهند بود.

3- بازجویی در محشر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 30 - 5

5_ محشر، عرصه ای است که در آن هر فردی به بازرسی، زیر و رو و سبک و سنگین کردن اعمال و کرده های خود مشغول خواهد بود.

و یوم نحشر هم جمعاً .. هنالک تبلوا کل نفس ما أسلفت

4- شناخت یکدیگر در محشر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 45 - 2

2_ حشر مردم در قیامت به گونه ای است که به خوبی یکدیگر را می شناسند .

و یوم یحشرهم ... یتعارفون بینهم

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «یتعارفون بینهم» حال از ضمیر «هم» در «یحشرهم» باشد.

5- مدت توقف در محشر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 4 - 4

4- عرصه محشر و حساب رسی خلایق ، پنجاه هزار سال به طول می انجامد .

فی یوم کان مقداره خمسين ألف سنه

6- ناگهانی بودن محشر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 14 - 2

2- حضور در قیامت ، ناگهانی است و با نفخه صور ، فاصله ای ندارد .

فإذا هم بالساهره

حرف «إذا»، برای بیان مفاجاه و ناگهانی است.

7- ویژگیهای محشر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 30 - 5

5_ محشر ، عرصه ای است که در آن هر فردی به بازرسی ، زیر و رو و سبک و سنگین کردن اعمال و کرده های خود مشغول خواهد بود .

و یوم نحشر هم جمیعاً .. هنالک تبلوا کل نفس ما أسلفت

8- همواری محشر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 14 - 1

ص: 444

1 - تمام مردگان پس از نفخ صور ، زنده گشته و در دشت هموار قیامت حاضر خواهند شد .

فإذا هم بالساهرة

«ساهره»؛ یعنی، فلات و سرزمین پهناور، مسطح و بی آب. این کلمه از ریشه «سَهَر» است؛ یعنی، ممکن نبودن خواب در شب (لسان العرب). نامگذاری فلات به «ساهره»، به این اعتبار است که پیمایندگان آن در شب بیدار می مانند.

ص: 445

14- محصولات کشاورزی

1- آثار تولید محصولات کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 15 - 4

4 - پیدایش محصولات کشاورزی و رویدن گیاه در زمین ، دلیل امکان معاد و حیات دوباره انسان است .

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ .. أَلَمْ نَجْعَلْ ... لَنُخْرِجْ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا

2- استفاده از محصولات کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 141 - 9

9_ جواز استفاده از انواع میوه ها و محصولات کشاورزی برای انسان

كلوا من ثمره إذا أثمر

3- انفاق از محصولات کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 141 - 10،11

10_ خداوند حقی برای خود در محصولات کشاورزی قرار داده است.

وَأَتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ

مرجع ضمیر «حقه»، به قرینه صدر آیه، ممکن است «الله» باشد.

11_ لزوم پرداخت بخشی از محصولات کشاورزی به هنگام چیدن میوه ها و درو کردن غلات

وَأَتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ

4- اهمیت محصولات کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - از بین رفتن محصولات کشاورزی ، خسارتی سنگین و تکان دهنده برای انسان ها

لونشاء .. فظلمت تفکھون . انا لمغرمون

5- پیدایش محصولات کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 141 - 2،5

2_ خداوند پدید آورنده باغستانها، درختان خرما و کشتزارهاست.

و هو الذی أنشأ جنت .. و النخل و الزرع

5_ گوناگونی میوه ها و محصولات کشاورزی از آثار قدرت الهی

و الزرع مختلفا أکله

«اکل» به معنای میوه و ثمرهای خوراکی است.

6- حق الله در محصولات کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 141 - 10

10_ خداوند حقی برای خود در محصولات کشاورزی قرار داده است.

و ءاتوا حقه یوم حصاده

مرجع ضمیر «حقه»، به قرینه صدر آیه، ممکن است «الله» باشد.

7- حقوق محصولات کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 141 - 17،19،20،21

17_ عن أبی عبدالله(ع): لاتصرم باللیل و لاتحصد باللیل ... و إن حصدت باللیل لم یأتک السؤال و هو قول الله تعالی: «و ءاتوا حقه یوم

حصاده» ... یعنی القبضه بعد القبضه إذا حصدته و إذا خرج فالحفنه بعد الحفنه

از امام صادق(ع) روایت شده است: میوه را در شب نچین و شبانه درو نکن . . . زیرا اگر در شب، درو کنی فقیران نزد تو نمی آیند و این سخن خداوند متعال است که می فرماید: «حق محصول را روز درو پردازید» ... یعنی هنگام درو، دسته دسته و هنگام جدا شدن دانه، مشت مشت پردازید

19_ عبدالله بن سنان عن أبي عبدالله(ع) قال: سألته عن قوله: «وأتوا حقه يوم حصاده» قال: أعط من حضرک من المسلمین و إن لم یحضرک إلا مشرک فاعطه.

عبدالله بن سنان گوید: از امام صادق(ع) درباره «وأتوا حقه يوم حصاده» سؤال کردم، فرمود: اگر کسی از مسلمانان هنگام برداشت محصول حضور داشت، حق الحصاد را به او بده و اگر کسی غیر از مشرک نبود، به او پرداز.

ص: 447

20_ عن أبي عبدالله(ع) في قوله: «وأتوا حقه يوم حصاده» قال: حقه يوم حصاده عليك واجب وليس من الزكاه . . .

از امام صادق(ع) درباره آیه «وأتوا حقه يوم حصاده» روایت شده است: پرداخت حق الحصاد در روز درو، بر تو واجب است و این حق، غیر از زکات است . . .

21_ عن النبي(صلى الله عليه و آله) في قوله: «وأتوا حقه يوم حصاده» قال: ما سقط من السنبل.

از رسول خدا(صلى الله عليه و آله) در توضیح آیه «وأتوا حقه يوم حصاده» روایت شده است: خوشه های بر زمین ریخته شده در هنگام درو، حق الحصاد است.

8- درو محصولات کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 141 - 11

11_ لزوم پرداخت بخشی از محصولات کشاورزی به هنگام چیدن میوه ها و درو کردن غلات

وأتوا حقه يوم حصاده

9- رویاننده محصولات کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 11 - 1

1- خداوند، رویاننده کشتزارها و درختان زیتون، خرما و انگور و تمامی محصولات کشاورزی است.

ينبت لكم به الزرع و الزيتون و النخيل و الأعنـب و من كل الثمرت

10- زکات محصولات کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 141 - 13، 12، 11، 10

10_ خداوند حقی برای خود در محصولات کشاورزی قرار داده است.

وأتوا حقه يوم حصاده

مرجع ضمیر «حقه»، به قرینه صدر آیه، ممکن است «الله» باشد.

11 _ لزوم پرداخت بخشی از محصولات کشاورزی به هنگام چیدن میوه ها و درو کردن غلات

و اءتوا حقه يوم حصاده

12 _ حکم زکات در مکه شامل همه محصولات کشاورزی می شده است. *

جنت . . . و النخل و الزرع . . . و الزيتون و الرمان . . . و اءتوا حقه يوم حصاده

فرمان به ادای حق محصولات کشاورزی در روز چیدن اختصاص به محصولات خاصی، مانند غلات، ندارد. و چون در آیات مکی دیگر نیز فرمان زکات یاد شده، محتمل است فرمان به «ايتاء حق الحصاد» اشاره به همان حکم زکات باشد.

13 _ حکم پرداخت حقوق مالی (زکات یا حق الحصاد) از محصولات کشاورزی در مکه نازل شده است.

ص: 448

وئاتوا حقه يوم حصاده

11- زیان به محصولات کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 67 - 1

1 - آسیب دیدن محصولات کشاورزی ، یأس آور برای انسان ها و باعث احساس حرمان برای آنان

لونشاء .. فظلمت تفکھون ... بل نحن محرومون

12- محصولات کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 15 - 10

10 - محصولات طبیعی ، روزی خدادادی است .

جنتان عن یمین و شمال کلوا من رزق ربکم

13- نابودی محصولات کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 66 - 1

1 - از بین رفتن محصولات کشاورزی ، خسارتی سنگین و تکان دهنده برای انسان ها

لونشاء .. فظلمت تفکھون . انا لمغرمون

14- نیاز به محصولات کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 65 - 3

3 - وابستگی شدید مردم ، به محصولات کشاورزی

لونشاء لجعلنه حطماً فظلمت تفکھون

طرح موضوع کشاورزی و این که اگر خداوند مانع محصول دادن آن شود، کافران به وضع رقت باری گرفتار خواهند شد، نشانگر مطلب یاد شده است.

ص: 449

1- احکام مُحَلَّل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 230 - 1, 2, 5, 6, 7, 8

1_ زندگی مرد با همسر خویش پس از طلاقِ سوم، جز با فاصله شدن ازدواج با مرد دیگر (مُحَلَّل)، جایز نیست.

الطَّلَاق مَرَّتَانِ .. فان طلقها فلا تحلَّ له من بعد حتى تنكح زوجاً غيره

2_ ازدواج شوهر اول با زن سه طلاقه خود مشروط به نکاح دائمی با مرد دیگر و پیش آمدن طلاق است.

فان طلقها فلا جناح عليهما ان يتراجعا

مطرح کردن طلاق از سوی شوهر دوم حاکی است که باید ازدواج با او دائمی باشد و نه موقت. چون در ازدواج موقت، طلاق نیست.

5_ جواز ازدواج مرد با زن سه طلاقه خود، مشروط به آمیزش محلل با آن زن است.

حتى تنكح زوجاً غيره

انتخاب کلمه «زوجاً» به جای «رجلاً»، دلالت بر عقد ازدواج دارد؛ بنابراین کلمه «تنكح»، باید بر معنایی زیادتر از عقد دلالت کند و آن معنا، همان آمیزش خواهد بود.

6_ ازدواج زن با شوهر سابق، پس از طلاق شوهر دوم (مُحَلَّل)، منوط به رضایت طرفین و عقد جدید است.

فان طلقها فلا جناح عليهما ان يتراجعا

اسناد رجوع به طرفین (ان يتراجعا)، پس از طلاق مُحَلَّل، به خلاف رجوع در عده که تنها به شوهر مستند بود، دلالت بر مشروطیت رضایت طرفین دارد و لازمه آن اجرای عقد جدید است.

7_ شرط طلاق در ازدواج زن سه طلاقه با محلل، بی اثر و فاقد اعتبار است. *

حتى تنكح زوجاً غيره فان طلقها

استناد طلاق به مُحَلَّل (فان طلقها) و بیان آن با «ان» شرطیه، که توقع حصول در آن لحاظ نمی شود، دلالت بر اختیار کامل محلل در طلاق دارد و لازمه آن، بی اعتباری شرط طلاق، بر فرض وجود است.

8_ پس از طلاق شوهر دوم، زن و شوهر سابق، در صورت گمان به مراعات حدود الهی در خانواده، می توانند به زندگی بازگردند.

فلا جناح عليهما ان يتراجعا ان ظننا ان يُقيما حدود الله

ص: 450

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 230 - 14

14 - مُحَلِّل ، عامل بازدانه مرد از طلاق های مکرر *

فان طلقها فلا تحل له من بعد حتی تنکح زوجاً غیره

اشترای مُحَلِّل برای بازگشت به زندگی پس از طلاق سوم، به منزله مانع تراشی برای طلاقهای مکرر و بی مورد است؛ خصوصاً با توجه به حساسیت مردان در این مورد.

ص: 451

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109



مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW



برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

